Varaždinska prezimena

Hranj, Martina

Doctoral thesis / Disertacija

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:628578

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Martina Hranj

VARAŽDINSKA PREZIMENA – PREGLED MIJENA PREZIMENSKOGA SUSTAVA I ONOMASTIČKA RAŠČLAMBA

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Martina Hranj

VARAŽDINSKA PREZIMENA – PREGLED MIJENA PREZIMENSKOGA SUSTAVA I ONOMASTIČKA RAŠČLAMBA

DOKTORSKI RAD

Mentorica:
prof. dr. sc. Anđela Frančić

Zagreb, 2020.

University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

Martina Hranj

FAMILY NAMES IN VARAŽDIN – OVERVIEW OF THE CHANGE OF FAMILY NAMES SYSTEM AND ONOMASTIC ANALYSIS

DOCTORAL THESIS

Supervisor:
prof. dr. sc. Anđela Frančić

Zagreb, 2020.

Bilješka o mentorici

Anđela Frančić rođena je 8. rujna 1961. u Prelogu (Međimurje). Osnovnu je školu završila u Svetoj Mariji, a srednju u Zagrebu. Na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirala je (1985.), magistrirala (1992.) i doktorirala (1999.). Nakon završetka studija radila je u Zavodu za hrvatski jezik (danas Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje), a od 2002. zaposlena je na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Odsjek za kroatistiku, Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika). Vanjska je suradnica na Veleučilištu Baltazar Zaprešić. U zvanju je redovite profesorice u trajnome zvanju. Predaje povijesnojezične, onomastičke i standardnojezične kolegije. Sudjelovala je na brojnim znanstvenim skupovima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Članica je suradnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, predsjednica Odbora za onomastiku Razreda za filološke znanosti HAZU te glavna i odgovorna urednica Akademijina časopisa *Folia onomastica Croatica*.

Zahvale

Najljepše zahvaljujem svojoj mentorici prof. dr. sc. Anđeli Frančić na stručnim savjetima, osobnom angažmanu i pomoći tijekom izrade ove disertacije.
Zahvaljujem i svim članovima povjerenstva za ocjenu i obranu.

Posebno i toplo zahvaljujem svojoj obitelji na razumijevanju tijekom izrade disertacije: svome suprugu na strpljenju i nježnosti; svekrvi i svekru, šogoru, šogorici i nećaku na podršci, te svojim roditeljima, sestri i nećakinji na ohrabrenju i ljubavi.

Najveću zahvalu i poljubac zaslužuju
Manuela, Mihaela i Marko,
koji su rasli s ovom disertacijom.
Najviše na svijetu,
voli vas mama!

SAŽETAK

U doktorskome radu naslovljenu *Varaždinska prezimena – pregled mijena prezimenskoga sustava i onomastička raščlamba* interdisciplinarnim pristupom obrađena je ekscerpirana prezimenska građa iz povijesnih i suvremenih vrela od 16. do 20. stoljeća.

U uvodnome dijelu iznosi se teorijski okvir istraživanja te ukratko opisuje povijest grada Varaždina. Potom se daje povijesni prikaz i interpretacija provedene onomastičke raščlambe imenskih formula Varaždinaca zabilježenih u povijesnim vrelima ranoga i razvijenoga srednjeg vijeka (u razdoblju koje je prethodilo ustaljivanju prezimena). Na taj se prikaz nadovezuje onomastička raščlamba prezimena od prvoga poznatog popisaVaražđinaca (1520.) do konca 20. stoljeća.

Povijesna vrela iz kojih je građa ekscerpirana jesu: povijesne povelje i drugi dokumenti, zapisnici poglavarstva, matične knjige krštenih, novine te popisi stanovništva iz 1948. i 2001. godine.

Pod *varaždinska prezimena* sveli smo prezimena nositelja nastanjenih u Varaždinu ili za koje se iz povijesnih izvora moglo utvrditi da su bili varaždinski građani u istraživanome razdoblju.

Prezimenski je korpus najprije razvrstan prema stoljećima iz kojih datira izvor. Zatim je prenesen u tablice koje objedinuju motivaciju i tvorbu u povijesnome kontekstu. Tablica je popraćena rječnikom u kojemu su prezimena poredana abecednim redom te je svako detaljno motivacijski i tvorbeno raščlanjeno. Ta je raščlamba prikazana statističkim tablicama i grafikonima te interpretirana u komentaru naprije za svako stoljeće, a potom u završnome objedinjujućem komentaru.

U ukupnome prezimenskom korpusu od 1617 prezimena u motivaciji su gotovo podjednako zastupljena prezimena nadimačkoga postanja i prezimena motivirana osobnim imenima (29 %). Više je asufiksalnih (47 %) nego sufiksalnih prezimena (42 %), među kojima je najveći dio nastao dodavanjem prezimenskoga sufiksa *-ić* (55 %).

U zaključku se iznosi da se varaždinska prezimena uklapaju u sliku hrvatskoga prezimenskog sustava, da se glavnina današnjih prezimena koja nose Varaždinci može pratiti od 18. stoljeća te da od 77 prezimena koja se kontinuirano pojavljuju u varaždinskome onimijskom fondu (16. – 20. stoljeće), usporedivši ih s popisom stanovništva 1948. i 2001., 41 prezime možemo definirati kao autohtono varaždinsko prezime.

Ključne riječi: Varaždin, imenska formula, prezime, prezimena od nadimaka, prezimena od osobnih imena, sufiksalna tvorba, varaždinska prezimena

EXTENDED ABSTRACT

The doctoral thesis entitled *Family names in Varaždin – overview of the change of family names system and onomastic analysis* is an interdisciplinary approach to exploring the collected linguistic material from historical and contemporary sources.

Once the material was collected, it was listed in tables. The tables contain cells with motivation and formation of surnames, classified by centuries, starting from the 16th century to the present. The classified and analysed material was studied including onomastic and sociolinguistic methods, putting it in the historical context.

The introductory paragraph of the paper contains the reason and purpose of the study, the methodology of the work and given assumptions and hypotheses. After describing the sources of the research, the term "family names in Varaždin" is defined and the criteria for inclusion of family names in the research material are set. The theoretical framework gives a brief insight into the beginning of the nomination and the appearance of the family name as the youngest anthroponymical category. Next, the family name status is stated in the legal definitions in which the last name is part of the legal formula "personal name", which is different from the onomastic analyses consisting of the three anthroponymical categories (family name, personal name and nickname). Furthermore, the law about personal name determines the circumstances in which legal entities can change the personal name and personal name and how many component the "personal name" may contain.

Next, a brief overview of Varaždin history from the 12th century to the present is given, including a review of key events and historical processes. Lastly, attempts are made to explain the etymology of the name Varaždin in the works of Varaždin writers and with author's stance. In terms of adaptation and affiliation with kajkavian speech (dialect), the characteristics of kajkavian speech in family names in Varaždin are further illustrated.

The first part of the work is concluded with the analysis and interpretation of noun formulas in the earliest history of the city (developed and late middle ages).

The second part of the paper analyses and interprets the collected material that is the subject matter. First, the dictionary with a detailed analysis was written, then the onomastic material was set into a table that combines both motivation and formation of family names. Then, a comment of the motivation and formation analysis is given with statistics tables, graphs and maps. The obtained results were interpreted by sociolinguistic method and the historical context.

From the analysis carried out in the historical context, a unique conclusion is reached.

In the total corpus of 1617 family names, family names motivated by nickname and personal name are the most present (29 % each), such as *Golub*, *Levak*, *Sokol*, *Vrabec*, *Vrček…*, and *Brlek*, *Ivančić*, *Martinčević*, *Petrović*, *Vincek* etc. There are almost equally distributed family names with and without suffixes. The most progenitive among suffixes is *-ić* (55 % of family names is with suffixes, such as: *Bunić*, *Kliček*, *Kudelić*, *Malečić*, *Prepelić*, *Rožić*...). We have got several subgroups of family names motivated by nickname, and they are testifyng to a greater association and connection of our ancestors with everyday life, plant and animal world, such as animals (type *Medvedec*), characteristics (type *Divjak*) or mental abilities (type *Bistrović*), parts of the human body (type *Prstec*), those motivated by household items and food (type *Ožeg*, *Sladović*), etc.

Considering the time of the city's formation and the raise of the community that gained the privilege of being a free royal city (in year 1209), based on the intersection of trade routes and trade of goods, this urban community itself attracted foreigners, offering them security, and prosperity of developed urban area. Foreigners, mostly Hungarians and Germans, brought their culture and legacy, but were assimilated by domestic Croats. For a stranger to have been accepted among the full-fledged Varaždin citizens (*civis*) and enjoy all the rights, he would have to go through the particular process of of becoming full rights citizen of Varaždin.

At the end a few conclusions have been made: in the oldest list of Varaždin inhabitants (1520) it is already obvious that the family names are largely set; family names in Varaždin fit perfectly in the image of the Croatian family names system; the majority of today's family names of Varaždin citizens can be traced back to the 18th century, which is related to the progress of the city during the time of Maria Theresa (Varaždin is the seat of the Croatian Royal Council in 1767 – 1776) and the decree of King Joseph II on Obligatory Family Name in 1780. From 77 family names that are continuously appearing in the Varaždin (16th – 20th century), 41 of them can be classified in the term described as native family names in Varaždin (*Biškup*, *Bregović*, *Brlek*, *Cafuk*, *Flajšman*, *Golub*, *Golubić*, *Herceg*, *Horvat*, *Horvatić*, *Hrženjak*, *Ivančić*, *Kolar*, *Kolarić*, *Koren*, *Kos*, *Koščak*, *Kovač*, *Kovačić*, *Kranjčić*, *Kranjec*, *Križanec*, *Lacković*, *Leskovar*, *Lončarić*, *Martinčević*, *Međimurec*, *Novak*, *Novoselec*, *Plantak*, *Posavec*, *Ribić*, *Sokol*, *Šantek*, *Šestak*, *Turković*, *Vincek*, *Vrbanec*, *Vrček*, *Zadravec* i *Zagorec*).

Most of the analysed family names were provided with description of motivation and were presented in the formation structure, but some of them (due to the time gap and probable changes of the record over time) remain mystery inviting on further inquiry.

Keywords: Varaždin, family name, nickname, personal name, suffix *-ić*

SADRŽAJ

1. UVOD **1**

1.1. RAZLOG I CILJ PROUČAVANJA 1

1.2. O POJMU „VARAŽDINSKA PREZIMENA“ 2

1.3. HIPOTEZE 2

1.4. METODOLOGIJA RADA 3

1.5. IZVORI PREZIMENSKIH POTVRDA 3

2. TEORIJSKI OKVIR RADA **6**

2.1. POJAVA PREZIMENA 6

2.2. PREZIME U ZAKONSKIM ODREDNICAMA 8

3. POVIJEST VARAŽDINA I RAZVOJ IMENOVANJA U VARAŽDINU **10**

3.1. POVIJEST GRADA VARAŽDINA – VAŽNIJI POVIJESNI DOGAĐAJI I ČIMBENICI 10

3.1.1. Od paleolitika do srednjega vijeka – najranija povijest grada Varaždina i okolice 10

3.1.2. Varaždin pod dinastijom Arpadovića 12

3.1.3. Povlastice slobodnoga kraljevskoga grada 13

3.1.4. Varaždin kao renesansni grad i gradnja *wasserburga*, najpoznatije varaždinske arhitekture (15. i 16. stoljeće) 16

3.1.5. Utjecaj plemića u gradskoj upravi te isusovačka barokna katolička reforma 21

3.1.6. Varaždin u vrijeme prosvijećenoga apsolutizma Marije Terezije i Josipa II. 24

3.1.7. Burno 19. stoljeće – buđenje nacionalne svijesti i uspon građanskoga društva 28

3.1.8. Varaždin na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće 31

3.1.9. Varaždin u 20. stoljeću 32

3.2. ETIMOLOGIJA IMENA VARAŽDIN 34

3.3. VARAŽDINSKA KAJKAVŠTINA I VARAŽDINSKI GOVOR – ODSLIK U VARAŽDINSKIM PREZIMENIMA 41

3.4. ODRAZI INOJEZIČNIH LEKSEMA U VARAŽDINSKIM PREZIMENIMA 43

4. IMENSKA FORMULA U RANOJ VARAŽDINSKOJ POVIJESTI (RANI I RAZVIJENI SREDNJI VIJEK) 46

4.1. POVIJESNI KONTEKST PROUČAVANOGA RAZDOBLJA 47

4.2. RAŠČLAMBA IMENSKIH FORMULA U POVIJESNIM VRELIMA GRADA VARAŽDINA OD 13. DO KRAJA 15. STOLJEĆA 49

4.3. JEDNORJEČNI PRIDJEVAK U VARIJANTAMA DVOIMENSKE FORMULE (OSOBNO IME + JEDNORJEČNI PRIDJEVAK) 50

4.4. DVORJEČNI PRIDJEVAK U VARIJANTAMA DVOIMENSKE FORMULE (OSOBNO IME + DVORJEČNI PRIDJEVAK) 52

4.5. TRORJEČNI I VIŠERJEČNI PRIDJEVAK U VARIJANTAMA DVOIMENSKE FORMULE (OSOBNO IME + TRORJEČNI / VIŠERJEČNI PRIDJEVAK) 55

4.6. IMENSKE FORMULE ŽENA 59

4.7. DVOIMENSKA FORMULA: OSOBNO IME I PRIDJEVAK/PREZIME U NASTAJANJU (Pr) 62

4.8. OSOBNA IMENA U PROUČENIM IMENSKIM FORMULAMA 64

4.9. ZAKLJUČAK PROVEDENE RAŠČLAMBE 66

5. IMENOVANJE GRAĐANA U VARAŽDINU 1520. GODINE 67

6. MOTIVACIJSKO-TVORBENA RAŠČLAMBA VARAŽDINSKIH PREZIMENA (16. – 20. STOLJEĆE) 76

6.1. PREZIMENA U 16. STOLJEĆU 76

6.1.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 16. stoljeću 77

6.1.2. Osvrt na prezimensku građu 16. stoljeća 90

6.2. PREZIMENA U 17. STOLJEĆU 99

6.2.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 17. stoljeću 100

6.2.2. Osvrt na prezimensku građu 17. stoljeća 112

6.3. PREZIMENA U 18. STOLJEĆU 120

6.3.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 18. stoljeću 121

6.3.2. Osvrt na prezimensku građu 18. stoljeća 134
6.4. PREZIMENA U 19. STOLJEĆU 142
6.4.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 19. stoljeću 143
6.4.2. Osvrt na prezimensku građu 19. stoljeća 166
6.5. PREZIMENA U 20. STOLJEĆU 166
6.5.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 20. stoljeću 167
6.5.2. Osvrt na prezimensku građu 20. stoljeća 180
6.6. O VARAŽDINSKIM ŽIDOVIMA I ŽIDOVSKIM PREZIMENIMA 187

7. ZAVRŠNA RAŠČLAMBA I KOMENTAR 195
7.1. PREZIMENA MOTIVIRANA NADIMKOM 198
7.2. PREZIMENA MOTIVIRANA OSOBNIM IMENOM 200
7.3. PREZIMENA MOTIVIRANA NAZIVOM ZANIMANJA 205
7.4. PREZIMENA MOTIVIRANA RIJEČIMA KOJE ODRAŽAVAJU PODRIJETLO 207
7.4.1. Prezimena od etnika 208
7.4.2. Prezimena od etnonima 210
7.4.3. Prezime *Horvat* u Varaždinu 211
7.5. ŽENSKA PREZIMENA 213
7.6. DVOSTRUKA PREZIMENA SA SASTAVNICOM *ALITER* 213
7.7. AUTOHTONA VARAŽDINSKA PREZIMENA 215

8. ZAKLJUČAK 218

9. POPIS IZVORA I LITERATURE 221

10. POPIS TABLICA 241

11. POPIS GRAFIKONA 243

12. POPIS SLIKA 244

13. POPIS KARATA **245**

14. PRILOZI

14.1. RJEČNIK PREZIMENA KOJA SE KONTINUIRANO POJAVLJUJU U VARAŽDINSKOME PREZIMENSKOM SUSTAVU (16. – 20. STOLJEĆE) 246

14.2. TABLICE I GRAFOVI 287

15. ŽIVOTOPIS **321**

1. UVOD

1.1. RAZLOG I CILJ PROUČAVANJA

Za doktorski rad naslovljen *Varaždinska prezimena – pregled mijena prezimenskoga sustava i onomastička raščlamba* odlučili smo se prije svega zato što taj dio varaždinske antroponimije dosada nije obrađen.

U središtu naše pozornosti jest prezimenska građa prikupljena vlastitim arhivskim istraživanjem najstarijih popisa stanovništva, matičnih knjiga, zapisnika gradskoga poglavarstva i novina (koji se odnose na Varaždin i Varaždince).

Glavni cilj istraživanja jest onomastički iscrpno (s obzirom na motivaciju i tvorbu) analizirati prezimensku građu, pazeći pritom da se ususta ve tipovi imenskih formula u kojima se pojavljuje prezime od najranijih potvrda do danas te ustanoviti kontinuitet pojavnosti prezimena poštujući zapise koji ovise o izvoru (o jeziku izvora – latinskome, njemačkome i hrvatskome – ovisi i grafija). Iščitane odlike sagledat će se u širemu imenskom i društvenom kontekstu pomoću spoznaja drugih znanosti (povijesti, geografije, etnologije...), pokazujući da su prezimena odslik vremena u kojemu su nastala te nositelji važnih, ne samo jezičnih nego i izvanjezičnih obavijesti. Uočene prezimenske odlike usporedit će se s ostalim dosad istraženim hrvatskim prezimenima te će se na temelju te usporedbe utvrditi specifičnost varaždinskih prezimena, čime se želi pridonijeti poznavanju varaždinske antroponimije.

Kako su prezimena odraz vremena u kojemu su nastala te materijalne i duhovne kulture svojih nadjevatelja, u radu će varaždinska prošlost i sadašnjost biti sagledane kroz prizmu prezimenskih mijena i prezimenskoga kontinuiteta te mnogih jezičnih i izvanjezičnih podataka pohranjenih u izrazu i doimenskome sadržaju prezimenskih likova. Nadamo se da će ovaj rad, biti prinos istraživanju i potpunijemu poznavanju hrvatskoga (prez)imenskog mozaika.

1.2. O POJMU „VARAŽDINSKA PREZIMENA“

Pod pojmom *varaždinska prezimena* razumijevamo prezimena za čije se nositelje iz povijesnih izvora moglo utvrditi da su:

– barem u jednome trenutku svojega života živjeli u Varaždinu te stoga o njima postoji zapis u izvorima (npr. sudionici sudskih sporova, rođeni i umrli…; v. Tablicu 1)

– živjeli na užemu prostoru Varaždina (tzv. starogradska općina[1] i grad Varaždin)

– živjeli na širemu prostoru jurisdikcije grada, a bili su usko povezani sa životom grada ili njihovim gospodarima u gradu (sluge, kmetovi, šegrti i dr.).

1.3. HIPOTEZE

Analizirajući i interpretirajući prikupljenu građu, nastojat ćemo iz gotovo petstoljetnoga razdoblja, u kojemu smo (u odabranim vremenskim odsječcima) pratili pojavnost prezimenskih potvrda sagledanih u kontekstu vremena u kojemu su nastala i društvenih prilika koje su uvjetovale njihovu pojavnost, prepoznati bitne odlike varaždinskoga prezimenskog sustava. Pritom ćemo se voditi postavljenim hipotezama:

1. RANA POJAVA PRVIH PREZIMENA. Iz najstarijega popisa varaždinskih građana 1520. godine moguće je iščitati prva varaždinska prezimena od kojih su se neka zadržala do danas.

2. KONTINUITET. Postoji određen broj prezimena čiji je kontinuitet moguće pratiti od najranijih zapisa do danas, osvjedočenih u većemu broju istraživanih povijesnih razdoblja.

3. SPECIFIČNOST. Specifične odlike varaždinskih prezimena moguće je definirati u povijesnome kontekstu.

[1] Starogradska općina Varaždin koja se u izvorima 13. stoljeća spominje kao *Communitatis Arcis Varasd, Communitas libertinorum Arcis Varasd* te u 19. stoljeću *Obchina Sztarogradzka varasd* i *Obchina purgarov gradzkeh* (Androić 2008a: 24), obuhvaćala je stanovništvo smješteno neposredno do Varaždinske tvrđe i grada Varaždina (Androić 2008a: 24), odnosno na uskome teritoriju između Varaždinske tvrđe i građanskoga naselja (Androić 2008a: 31), koje „u društveno-ekonomskom pogledu čine posve zaseban sloj podanika gospodara Varaždinske tvrđe“ (Androić 2008a: 24). Njihova gospodarska djelatnost ponajprije je vezana uz poljoprivredu, stočarstvo i vinogradarstvo, a vjerojatno su obavljali i različite obrtničke poslove za potrebe Tvrđe dok je još bila u kraljevoj upravi (Androić 2008a: 32). S vremenom su starogradska općina i grad Varaždin srasli te su se njihovi stanovnici pomiješali, ali i dalje s jednom razlikom: građani su od osnutka grada bili slobodni, dok su starograđani bili podložnici gospodara Tvrđe (Androić 2008a: 49). Do sjedinjenja će doći tek u 19. stoljeću kada su se stvorili preduvjeti za to: među kojima je najvažniji načelan prestanak feudalne dominacije nakon zbivanja 1848. i 1849. godine (Androić 2008a: 49). Za razliku od građana, starograđani su imali pozitivniji stav o sjedinjenju (Androić 2008a: 52). Konačno, aktom od 2. travnja 1861. godine došlo je do ujedinjena Starogradske općine i grada Varaždina (Androić 2008a: 57).

1.4. METODOLOGIJA RADA

Prikupljenu građu, koja je predmet našega rada, analizirali smo u povijesnome kontekstu, po stoljećima, prema motivaciji i načinu tvorbe prezimena.

Prezimenski korpus najprije je razvrstan u stoljeće iz kojega datira izvor. Prezimena smo ispisivali tako da smo zadržali izvornu grafiju kojom su ona bilježena u vrelima intervenirajući samo ako smo uočili očitu pogrešku zapisivača (npr. zamjena grafema ili sl.). Na taj način zadržan je povijesni autentični slijed, koji je u našemu radu neraskidivo vezan uz onomastičku raščlambu.

Ekscerpiranu građu zapisivali smo u tablice koje su sadržavale stupac s imenom izvora, stupac s prezimenom te stupce u koje smo bilježili motivacijsko-tvorbenu raščlambu. Zatim smo izradili rječnik s detaljnom tvorbenom raščlambom, a građu smo prenijeli u novu tablicu koja objedinuje motivaciju i tvorbu za svako stoljeće. Rječnik i tablica popraćeni su komentarom tvorbeno-motivacijske raščlambe u povijesnome kontekstu, statističkim grafikonima te drugim slikovnim prikazima.

1.5. IZVORI PREZIMENSKIH POTVRDA

Kako varaždinska prezimena dosada nisu bila predmetom sustavnoga znanstvenog istraživanja, krenuli smo od izvora koji su nam bili na raspolaganju, s obzirom na dostupnost i mjesto čuvanja građe (uglavnom arhiv, a kasnije digitalizirani zapisi). Tijekom prikupljanja građe naišli smo na više poteškoća, npr. kako dobiti podatke Državnoga zavoda za statistiku[2] ili kako dobiti uvid u matične knjige iz 20. stoljeća. Pokušaji da se nađu sustavni popisi stanovnika nisu urodili plodom – djelatnici Državnoga arhiva Varaždin upućivali su nas na poznat podatak o najstarijemu popisu iz 1520. godine, koji je prva opisala Ljerka Perči. U nedostatku cjelovitih popisa iz kasnijih razdoblja služili smo se djelomičnim popisima, kao što su npr. popisi članova cehova, popisi gradskih prisežnika ili osoba koje su sudjelovale u parnicama kao tužitelji, tuženici ili svjedoci te građom koju smo ekscerpirali iz varaždinskih (povijesnih) glasila.

[2] Zahvaljujem mentorici što mi je pribavila kopiju popisa stanovništva grada Varaždina iz 1948. godine, a bez kojega bi pregled varaždinskih prezimena bio nepotpun.

Prezimenski korpus na kojemu smo proveli svoje istraživanje načinjen je osobnim odabirom podataka u razdoblju od petsto godina, i to u kraćim segmentima izabranih stoljeća, jer je nemoguće iscrpiti apsolutno sve trenutačno dostupne izvore. Tako prikupljena i analizirana građa daje uvid u imenske formule koje su prethodile osobnoimensko-
-prezimenskim, u početke i tijek usustavljivanja prezimena te u antroponimijsko-povijesnu sliku grada Varaždina.

Tablica 1. *Popis korištenih izvora i broj prikupljenih prezimena*

IZVOR	**BROJ PREZIMENA**
Popis građana Varaždina iz 1520. Barbarić J., Kolander I., Wissert A., *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak I. 1587. – 1589., Varaždin, 1990. – iz zapisnika za godinu 1587. i 1588. Androić, M., *Starogradska varaždinska općina*, Varaždin, 2008. – popis podanika tvrđe iz 1588. Barbarić J., Kolanović J., *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak II. 1592. – 1596., Varaždin, 1990. – iz zapisnika za godinu 1596.	
Ukupno prezimena iz 16. stoljeća:	**383**
Barbarić J., Kolanović J., *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak IV., Varaždin, 1993. – iz zapisnika za godinu 1620. i 1622. Barbarić J., Kolanović J., *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak VIII., Varaždin, 2000. – iz zapisnika za godinu 1672., 1674. i 1684.	
Ukupno prezimena iz 17. stoljeća:	**390**
Matica krštenih Župe svetog Nikole, 1707.[3] *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, 1735. – 1740. *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, 1750. Androić, M., *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Varaždin, 2008. – zapisnici 1787. – 1798.	
Ukupno prezimena iz 18. stoljeća:	**429**

[3] Najstarija matična knjiga varažinskih župa jest Matična knjiga krštenih Župe sv. Nikole u Varaždinu iz 1707. godine. Dostupna je u digitaliziranome obliku na mrežnim stranicama FamilySearch (www.familysearch.org).

Androić, M., *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Varaždin, 2008. – zapisnici 1820. – 1850. *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, 1849. – 1854., 1891. – 1892. *Pučki prijatelj*, tjednik – prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima 1875. *Varaždinski glasnik* – prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima 1885. *Matica krštenih Župe svetog Vida*, 1891.	
Ukupno prezimena iz 19. stoljeća:	**505**
Matica krštenih Župe svetog Nikole, 1901. i 1905. *Naše pravice*, novine – prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima 1924. *Varaždinske novosti*, list – prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima 1929. *Varaždinec*, list – prezimena osoba koje se spominju u jedina dva sačuvana broja 1929. *Hrvatsko jedinstvo*, novine – prezimena osoba koje se spominju 1937. Popis stanovništva 1948. *Varaždinske vijesti*, list – popis rođenih u brojevima iz 1950. i 1990. Popis stanovništva 2001. *Regionalni tjednik* – popis rođenih u brojevima iz 2010.	
Ukupno prezimena iz 20. stoljeća:	**530**
SVEUKUPNO:	**2237**

2. TEORIJSKI OKVIR RADA

2.1. POJAVA PREZIMENA

Prezime je najmlađa antroponimijska kategorija. U njoj je sačuvan spomen na nematerijalno blago jednoga naroda, njegovo podrijetlo i povijest. Prezime se definira kao „stalno, neizmjenjivo i nasljedno porodično ime“ koje upućuje „na pripadnost i (krvnu) vezu[4] osobe s dotičnom porodicom“ (Šimunović 1997: 311).

Pojava prezimena upućuje na stupanj razvijenosti društvene zajednice. Ona nisu postojala oduvijek te se u različitim zajednicama ne pojavljuju istodobno. Prezime je odslik vremena i društvenih prilika u kojima je nastalo, ono sadržava jezične i izvanjezične (etnografske, povijesne, geografske, sociolingvističke i dr.)[5] obavijesti te njihovim iščitavanjem saznajemo vrijedne podatke za povijest i kulturu naroda (Frančić 2002: 11), tvorca te antroponimijske kategorije.

Prezimena se počinju pojavljivati u feudalnome poretku, i to najprije u urbanim sredinama sjeverne Italije.[6] Iz Italije se zatim pojava prezimena širi dalje razvijenom Europom pa se tako već u 12. stoljeću pojavljuju u Njemačkoj, u Sloveniji i Poljskoj u 13. stoljeću, u Mađarskoj i Češkoj u 14. stoljeću, u Danskoj u 15. stoljeću, u Švedskoj u 16. stoljeću itd. Prezimena ne dobivaju svi društveni slojevi istovremeno – ono je u početku oznaka i povlastica viših staleža stoga što im osigurava nasljedno pravo te prenošenje na potomstvo stečenih povlastica, posjeda, ugleda i svekolikoga imetka. Kada su prezimena postala svojina svih staleža, visoki su staleži pokušavali pronalaziti nove načine za isticanje te tako dolazi do pojave prezimena u kojima se ogleda posjedovna moć (npr. kod nas: Zrinski, Blagajski, Bužimski…).[7]

---

[4] Prezimenom se imenuju srodnici. Za razliku od osobnih imena koja su podložna promjenama (npr. mogu se mijenjati s dobi osobe ili ovisno o govornoj situaciji), prezime ima odlike neizmjenjivosti i nasljednosti, što je pridonijelo njegovu ustaljivanju te kao takvo prezime postaje vidljivi znak nasljeđivanja i krvnoga srodstva (Maletić, Šimunović 2008: 10).

[5] „Prezime je jezični i kulturni spomenik” (Maletić, Šimunović 2008: 9), iz njega je moguće saznati kulturno--povijesne informacije, a jezikoslovcima daje onomastički sadržaj. Taj se sadržaj očituje u leksičkome ili tzv. kategorijalnome značenju koje nam na uvid daje utisnutu poruku naših predaka, a po tome čuva našu povijest i identitet. Tako iz prezimena iščitavamo je li riječ o patronimu (npr. *Blažić*), ima li meliorativno, hipokoristično značenje (*Dragić*), ili možda deminutivno (*Bartulica*) ili augmentativno (*Jurina*). Iz prezimena iščitavamo povijesni i topografski sadržaj (*Zadravec*), konfesijski (*Jurjević: Đorđević*), narodnosni (*Tadeschi*), jezični (*Črni*, *Crnković*) i dr. utjecaje (Maletić, Šimunović 2008: 9).

[6] Ovdje se znanstvenici razilaze u mišljenju o datiranju prezimenskih početaka: A. V. Superanskaja navodi da se počeci sustava *nomen-cognomen* mogu pratiti već u 8. stoljeću na Zapadu, J. Keber spominje prezimenske početke u 11. stoljeću u Italiji, a V. A. Nikonov smješta iskon prezimena u 11. stoljeće u sjevernu Italiju (Frančić 2002: 14).

[7] Prezimena na *-ski* više su zastupljena među istočnim (Rusi) te zapadnim Slavenima (Poljaci, Česi). U Hrvatskoj nisu česta, a najviše ih je u sjevernoj Hrvatskoj. To su tzv. etnička prezimena. Ona su važna za istraživanje migracijskih kretanja. Takva prezimena imaju u osnovi naseobinsko ili predijalno ime te su se njime imenovali

Prezimena se prije ustaljuju u gradskoga stanovništva nego u seoskoga, a zadnji prezimena dobivaju siromašni i sluge (Frančić 2002: 14). Tek odlukom Tridentskoga koncila (1545. – 1563.) o obvezi vođenja matičnih knjiga, prezime izlazi iz sfere privilegija i mode te s vremenom postaje obvezatan[8] element imenovanja.

Prezimenski počeci u Hrvatskoj

Na području Hrvatske prezimena prvi dobivaju pripadnici višega staleža u urbanim sredinama istočnojadranskoga područja u 12. stoljeću (Maletić, Šimunović 2008: 63). Prema Anđeli Frančić (2015: 229) hrvatska prezimena „imaju prilično ustaljenu i prepoznatljivu strukturu, dosadašnjim istraživanjima utvrđena je njihova čestotnost i razmještaj. Pretežiti se dio hrvatskih prezimena temelji na leksemima slavenskoga podrijetla te na inojezičnim posuđenicama prilagođenim hrvatskomu jezičnom sustavu".

Jozefinskim patentom iz 1780. godine na području Habsburške Monarhije, u čijemu je sastavu bila i Hrvatska, zakonom je propisano imenovanje i prezimenom uz osobno ime.

doseljenici. Prezimena na *-ski* svjedoče o feudalnome ustroju. Nastavši kao priimci čiji su nositelji bili gospodari teritorijalnih jedinica, a potom su ih preuzimali i njihovi podanici. U doba pojave privatnoga vlasništva od takvih su se priimaka oblikovala prezimena na *-ski* (Maletić, Šimunović 2008: 43).

[8] Zakonski akti koji propisuju imenovanje i prezimenom donose se kasnije, što se razlikuje od države do države – tako se 1556. zakon donosi u Francuskoj i vrijedi samo za plemstvo, u Bavarskoj 1677., u Austriji 1776., u Češkoj, Slovačkoj, Sloveniji i Hrvatskoj 1780., u Rusiji 1888., u Finskoj 1920., u Turskoj 1934., na Kosovu poslije 1945., u Tunisu 1959. godine itd. Danas postoje narodi koji nemaju prezime, kao npr. neki narodi Azije, Afrike i Europe (npr. Islanđani), ali se službena imenska formula većine europskih naroda sastoji od osobnoga imena i prezimena (Frančić 2002: 15).

2.2. PREZIME U ZAKONSKIM ODREDNICAMA

Današnja se službena hrvatska imenska formula sastoji od osobnoga imena i prezimena kojima se svaki građanin[9] ima pravo i dužnost služiti.

Prema Zakonu o osobnom imenu iz 1992. službena se imenska formula, sastavljena od osobnoga imena i prezimena, može sastojati od najviše četiriju riječi, odnosno ime i prezime (svako za sebe) može sadržavati najviše dvije riječi (Zakon o osobnom imenu, 1992.). U aktualnoj inačici Zakona ne propisuje se najveći mogući broj riječi po sastavnici, nego se navodi da se „ime, odnosno prezime može (…) sastojati od više riječi." (Zakon o osobnom imenu, 2012.). U nastavku Zakon propisuje da je osoba čije se ime i prezime sastoji od više riječi dužna služiti se tim „osobnim imenom" u pravnome prometu. Nadalje, Zakon omogućava da osoba kojoj se ime i prezime sastoji od više riječi „može izjavom odrediti s kojim će se riječima u osobnom imenu služiti u pravnom prometu" (Zakon o osobnom imenu, 2012.). Ako se ime i prezime djeteta sastoji od više riječi, tada izjavu o „osobnom imenu" kojim će se dijete služiti u pravnome prometu daju roditelji djeteta, odnosno druge osobe ovlaštene za određivanje „osobnoga imena" djeteta, sukladno zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi. Ta se izjava može jedanput opozvati. I izjava i opoziv izjave upisuju se u maticu rođenih te se primjenjuju danom upisa.

Dijete nasljeđuje prezime za koje su roditelji sporazumno donijeli odluku: ono može imati prezime jednoga ili (ako roditelji imaju različita prezimena) obaju roditelja.

Ako roditelji djeteta nisu živi, proglašeni su umrlima, prebivalište im nije poznato, lišeni su roditeljske skrbi, potpuno ili djelomično su lišeni poslovne sposobnosti – ime i prezime djetetu određuje skrbnik uz suglasnost nadležnoga centra za socijalnu skrb. Isto tijelo određuje ime i prezime djetetu čiji roditelji nisu poznati. Posvojenomu djetetu ime i prezime određuje se prema zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi.

Roditelji mogu sporazumno odrediti novo ime i prezime djetetu kojemu je do 18. godine utvrđeno majčinstvo ili očinstvo te se ta izjava daje u zapisnik pred matičarem, centrom za socijalnu skrb ili sudom. Ako se novo ime i prezime određuje djetetu koje je starije od deset godina, potrebno je da ono da svoj pristanak. Nadalje, iz članka 7. istoga Zakona, razvidno je

[9] Narodne novine, br. 69, 1992., str. 1688–1689. Zakon je donesen na sjednici Sabora Republike Hrvatske 14. listopada 1992., a stupio je na snagu 30. listopada iste godine. Valja spomenuti, kako je to uočila A. Frančić (2002: 17), da se u tekstu Zakona iz 1992. godine s onomastičkoga gledišta pogrešno rabi termin „osobno ime". Tako se, npr. navodi: „Osobno ime sastoji se od imena i prezimena." U novoj inačici Zakona o osobnom imenu i prezimenu od 12. listopada 2012. (stupio na snagu 27. listopada iste godine), ponovno se pogrešno, u istome kontekstu kao i u Zakonu iz 1992., rabi termin „osobno ime". Ništa se nije promijenilo ni u pročišćenome tekstu Zakona iz 2012., koji je stupio na snagu 27. srpnja 2017.

da se maloljetnomu djetetu ime i prezime može promijeniti na zahtjev obaju roditelja ili posvojitelja, a na zahtjev skrbnika uz suglasnost centra za socijalnu skrb. Ako roditelji nisu u braku, ime i prezime djeteta može se promijeniti na zahtjev roditelja s kojim dijete živi ili kojemu je povjereno prema pravomoćnoj sudskoj odluci uz suglasnost drugoga roditelja. Ako navedena suglasnost nije dobivena, nadležni centar za socijalnu skrb utvrdit će je li zahtjev roditelja za promjenom imena i prezimena u interesu djeteta.

Zakon također propisuje da svaka osoba može promijeniti svoje ime i prezime, i to samo ako se protiv nje ne vodi sudski postupak, ako se novim imenom i prezimenom „ne vrijeđaju i ugrožavaju prava i slobode drugih ljudi, pravni poredak i javni moral" (Zakon o osobnom imenu, 2012.). Rješenje o promjeni osobnoga imena i prezimena upisuje se u maticu rođenih te se osoba dužna koristiti novim imenom i prezimenom u pravnome prometu od dana upisa u maticu rođenih.

Prezime se može promijeniti podnošenjem zahtjeva ovlaštenomu općinskom tijelu. Ako se novo prezime ne protivi društvenim pravilima i običajima sredine, odobrava se promjena.

Djetetu se može promijeniti prezime na zahtjev roditelja ili staratelja. Ako je dijete starije od deset godina, ono također mora dati suglasnost za promjenu.

Prema Obiteljskome zakonu (2015.) posvojitelji određuju osobno ime posvojeniku te ono dobiva zajedničko prezime posvojitelja. Ako posvojitelji nemaju zajedničko prezime, prezime posvojenika odredit će se posebim zakonom. Posvojenik može zadržati svoje osobno ime i prezime ili može svojemu prezimenu dodati prezime posvojitelja ako centar za socijalnu skrb utvrdi da je to u interesu djeteta. Ako je posvojenik navršio dvanaest godina života, promjena osobnoga imena[10] može se provesti samo uz njegov pristanak.

Obiteljski zakon donosi odredbu da nevjesta i ženik sporazumno biraju prezime (daju se izjave „koje sadrže sporazum nevjeste i ženika o izboru prezimena", 2015: čl. 15.). U 30. članku Obiteljskoga zakona propisano je da se oko izbora prezimena prigodom sklapanja braka nevjesta i ženik sporazumno dogovaraju: hoće li svatko zadržati svoje prezime, ili će kao zajedničko prezime uzeti prezime jednoga od njih, ili će kao zajedničko uzeti oba prezimena, ili će jedan ili oboje uz svoje prezime uzeti i prezime bračnoga druga te koje će prezime upotrebljavati na prvome, a koje na drugome mjestu.

U slučaju poništenja ili razvoda braka, svaki od prijašnjih bračnih drugova može zadržati prezime koje je imao u trenutku prestanka braka (Obiteljski zakon 2015: čl. 48.).

[10] U Obiteljskome zakonu to se izričito ne navodi, ali ako se u Zakonu o osobnom imenu pod *osobno ime* razumijeva ime i prezime, pretpostavljamo da se i u spomenutome članku Obiteljskoga zakona osobno ime odnosi na isto.

3. POVIJEST VARAŽDINA I RAZVOJ IMENOVANJA U VARAŽDINU

3.1. POVIJEST GRADA VARAŽDINA – VAŽNIJI POVIJESNI DOGAĐAJI I ČIMBENICI

3.1.1. Od paleolitika do srednjega vijeka – najranija povijest Varaždina i okolice

Varaždin se nalazi u plodnom nizinskom području Varaždinskoga polja ispresijecanoga tokovima Plitvice, Bednje i Drave, koje postupno prelazi u brežuljkaste predjele, dok se sjeveroistočni dio ravnice spaja s međimurskim, odnosno mađarskim nizinama. Planinski masivi Ivančice i Kalničkoga gorja definiraju prostor varaždinske regije s juga, a Ravna gora, brežuljkasti splet Haloza, Varaždinbreg i Varaždinsko-topličko gorje uglavnom prate svojim pružanjem transverzale glavnih riječnih tokova (Šimek 1998: 455).

S obzirom na povoljan geografski položaj, ovaj je kraj bio isprepleten prirodnim putovima počevši od prapovijesti sve do u antici građenih cesta i putova (Šimek 1998: 455) od kojih se većina i danas koristi dijelom ili gotovo u potpunosti nepromijenjenih pravaca.

Među prvim važnijim arheološkim lokalitetima jest špilja Vindija koja svjedoči o kontinuitetu naseljevanja od 3. tisućljeća prije Krista do 9. stoljeća poslije Krista (Šimek 1998: 459).

Iz razdoblja eneolitika izdvajamo nalazište Brezje u južnome predgrađu Varaždina. Istraživanje je pokazalo kako je nadomak mjestu gdje će kasnije nastati srednjovjekovni Varaždin, život je bujao već u 3. tisućljeću prije Krista, što potvrđuju bogati ostaci zemljoradničkoga i zemuničarskoga naselja na Brezju (Šimek 1998: 462). Novija istraživanja pokazuju da je i tijekom srednjega vijeka, kontinuirano od 7. do 12. stoljeća, područje Brezja bilo nastanjeno (Bekić 2009: 215).

O duhovnoj kulturi, običajima i ritualima željeznoga doba govore nalazi tumula skupine Martijanec – Kaptol, a najviše rezultati istraživanja tumula Gamulica u Martijancu, koji je (kao i onaj u Jalžabetu), poznat kao kneževski tumul bogat nalazima željezne kulture (Šimek 1998: 463).

Od antičkih nalazišta izdvajamo dva najopsežnije istražena: Varaždinske Toplice (*Aquae Iasae*) i Ludbreg (*Iovia Botivo*). Aquae Iasae zbog izvora ljekovite termalne vode bile su poznato lječilišno-kupališno mjesto (još za vrijeme ilirskoga plemena Jasa, po kojima su dobile ime), a sudeći prema brojnim arheološkim ostacima, najčešći pacijenti bili su bolesni i

ozlijeđeni legionari.[11] Vrijedi spomenuti i antički lokalitet na području Petrijanca (*Aqua Viva*) na kojemu je obavljeno samo zaštitno istraživanje, ali se ističe nalazom zlatnoga antičkog novca i nakita te nalazom antičke vile[12] (Šimek 1998: 467).

Iako nije moguće sa sigurnošću potvrditi postojanje Varaždina u rimsko doba na današnjemu prostoru zbog nedostatka arheoloških dokaza, blizina rimskoga lječilišta Aquae Iasae i naselja Aqua Viva upućuju na postojanje postaje ili ladanjske vile (*villa rustica*) na današnjemu prostoru Varaždina (Cesar 2009: 41).

Prema najstarijim materijalnim dokazima može se naslutiti da je postanak Varaždina tipičan za srednjovjekovne gradove čiji je razvitak uvjetovan prednostima njihova geomorfološkog položaja uz postojeće (sačuvane) rimske prometnice[13] (Cesar 2009: 41), o čemu svjedoče srednjovjekovni nazivi koji sadržavaju latinske izraze poput „*via antiqua*“, „*via militum*“ i sl. Ceste su bile jedna od važnijih rimskih tekovina: Rimljanima su omogućile bržu komunikaciju i opskrbu te lakše upravljanje velikim Rimskim Carstvom, ali su u nadolazećim stoljećima odredile i brzu propast jer su se tijekom velike seobe naroda njima također koristili i barbari. Ono što se od rimskih cesta sačuvalo, postalo je temelj za razvoj trgovine, a time i ponovni procvat gospodarstva srednjovjekovne Europe.

Postojanje kopnenih i vodenih putova privlačilo je naseljavanje trgovaca i obrtnika, što je pak bilo ključno da se postupno stvori stalna naseobina i organizira komunalni život koji će stvarati „hospites“ i „burgenses“ (Ilijanić, Kapustić 1983: 170).

Iz dosada iznesenoga slijedi da, s obzirom na geomorfološke preduvjete i ekohistoriju, današnji najstariji prostor Varaždina određuju ovi čimbenici:

– rimski komunikacijski pravci

[11] Prema članku s mrežnih stranica Zavičajnoga muzeja Varaždinske Toplice http://zmvt.com.hr/arheoloski-park-aquae-iasae.

[12] Ovdje bismo se samo kratko osvrnuli na zaštitna istraživanja u samom Varaždinu prilikom izgradnje poslovnoga centra „Coning” i nove zgrade Varaždinske banke 1993. godine. Najzanimljivije nalazište za razumijevanje života i arhitektonsko-urbanističkih značajki grada na granici srednjega i novoga vijeka, dakle od 15. stoljeća nadalje, bilo je ono na uglu Pavlinske i Šenoine ulice (budući poslovni centar „Coning”). Ondje je, tik uz nekadašnji gradski zid i grabište, otkivena gospodarska cjelina s ograđenim malim dvorištem i zdencem (Šimek 1998: 471).

[13] Arheološki utvrđena prometnica, s iznimnom važnošću, slijedila je tok rijeke Drave, povezivala antičke gradove *Poetovio* (Ptuj) i *Mursu* (Osijek) te je išla dalje na istok, prema Dunavskomu limesu (Cesar 2009: 41). Važnost je ovoga pravca u tome što je u srednjemu vijeku omogućavao trgovinu iz srednje Europe prema istoku. Od te glavne prometnice granale su se dvije manje (prema Andautoniji i preko Ivančice) te mnogi drugi sporedni pravci kojima trasu nije moguće sasvim sigurno utvrditi zbog nepotpunih arheoloških podataka (Cesar 2009: 41). Na spomenutome glavnom prometnom pravcu nalazimo potvde za *mansio Aqua Viva* (današnji Petrijanec) te utvrđeno naselje *Iovia* (današnji Ludbreg) (Šimek 2004: 30).

Taj važni povijesni pravac (*Poetovio – Mursa*) spominje se u srednjovjekovnim dokumentima kao „*via magna per quam itur ad Theuthoniam*” (Ilijanić 1999: 59), tj. „*magna via fundata Ittonyn vocata*” (Ilijanić 1999: 111), a danas je to dio Optujske ulice do Trstenjakove, zatim Trenkova i Miškinina ulica, pa dalje u smjeru Koprivnice i Osijeka.

(rimska cesta Poetovio – Mursa, zatim cesta koja se odvajala od te glavne i spuštala prema jugu otprilike potezom današnje Vrazove ulice (*via magna*) i cesta koja je sjekla te dvije prometne komunikacije (*via exercitualis*, *via militum*), tj. današnja Ulica braće Radića s nastavkom na Franjevački trg, Trg kralja Tomislava te Kukuljevićevu ulicu (Ilijanić 1975: 48)

– rijeka Drava

(s obzirom na plovnost u ovome dijelu pružala je mogućnost jeftinijega i bržega transporta robe, a ondje se nalazila i luka („…*in portu Draue…"; „..deinde vadit ad portum Draue fluuii magni…*") (Tanodi 1942: 1-2)

– *castrum*

(kao sjedište župana Varaždinske županije prvi put zabilježen je u povelji Bele III. iz 1181. godine[14])

– crkva i samostan

(njihovo postojanje dodatno je privlačilo trgovce i obrtnike da se ondje trajno nastane) (Cesar 2009: 41).

3.1.2. Varaždin pod dinastijom Arpadovića

Dolaskom Arpadovića na vlast zajedničkoga Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva jača njihov utjecaj na području Slavonije. Arpadovići su se za prevlast nad prostorom Dalmacije sukobljavali s Venecijom (i kratkotrajno s Bizantom), ali je unatoč tomu stvarni politički utjecaj bio u rukama plemićkih obitelji. Stoga se Arpadovići trude proširiti svoj utjecaj u Slavoniji i učvrstiti ga potičući kolonizaciju pretežno njemačkoga stanovništva, tzv. hospita, u veća naselja, što je bilo od posebne važnosti i radi obrane (Budak 1994: 44). Zahvaljujući njima, u poljoprivredu se unose noviteti te se potiče razvoj trgovine što doprinosi razvoju gradova (Cesar 2009: 40).

Kolonizacija istočne i zapadne Europe bila je uobičajena u to vrijeme, a u Slavoniji doseže vrhunac u 12. stoljeću (Budak 1994: 44). Po ugarskome uzoru ondje su se „osnivale kraljevske županije kao upravne i teritorijalne jedinice, sa utvrdom (castrum) kao središtem i

[14] S obzirom na to da je u spomenutoj ispravi riječ o sporu između varaždinskoga župana i Zagrebačkoga kaptola oko posjeda u Varaždinskim Toplicama zbog otimanja (posjeda) još u vrijeme Bele II., Đurđica Cesar pretpostavlja da je i *castrum* morao postojati već početkom 12. stoljeća, ako ne i u 11. stoljeću (Cesar 2009: 41). Da je *castrum* postojao vjerojatno već u 11. stoljeću daje se naslutiti iz zapisa u dokumentu iz 1258. godine, u kojemu se spominje posjed što ga je varaždinski *castrum* posjedovao *a tempore Kolomani regis* (Tanodi 1942: 246–251). Naime, ban Stjepan po nalogu Bele IV. reambulirao je granice varaždinskoga i krapinskoga *castruma* te posjeda Selkovih sinova. Taj dokument sačuvan je kao prijepis u ispravi dvorskoga suca Stjepana Bathoryja iz 1479. godine.

sjedištem župana. Župan je kao vojni zapovjednik i sudac bio imenovan od kralja ili od hercega" (Cesar 2009: 40).

Kako bi učvrstili svoju vlast, vladari su dijelili zemlju sebi odanim velikašima čija je moć stoga sve više rasla i ugrožavala kraljev status. Tako je Bela IV., bježeći pred navalom Tatara sve do Trogira, morao prihvatiti pomoć hrvatskoga plemstva kako bi stvorio saveznike u borbi protiv (ugarskih) velikaša.[15] Slobodni kraljevski gradovi u Slavoniji, na koje se kralj sve više oslanjao, stekli su dobivenim povlasticama (vlastita gradska uprava i sudstvo) status specifičnih društvenih i gospodarskih jedinica u feudalnome sustavu.

Varaždin se prvi put spominje u povijesnim izvorima 1181. godine. U ispravi hrvatsko--ugarskoga kralja Bele III. spominje se kraljevska tvrđava, *castrum Garestin*, koja je bila sjedište Varaždinske županije (Horvat 1993: 1). Spomenutom ispravom kralj vraća zagrebačkomu Kaptolu posjed Varaždinske Toplice[16] te se ujedno varaždinska kraljevska tvrđa potvrđuje kao sjedište županije (za koju se pretpostavlja da je postajala već u prvoj polovici 12. stoljeća).

U vrijeme Arpadovića, paralelno s promjenama na političkome i upravnome polju, dolazi i do crkvene organizacije u Hrvatskoj – najprije se uspostavlja Zagrebačka biskupija (1094.) koja je podređena Ostrogonskoj nadbiskupiji, a u 13. stoljeću dolazi do podjele na arhiđakonate (s kanonicima Zagrebačkoga kaptola na čelu) i župe. Tada je uspostavljen i Varaždinski arhiđakonat. Materijalna dobra Zagrebačke biskupije činili su posjedi (darovani kraljevom milošću), a sami kraljevi izdavali su povelje kojima su štitili kaptolske posjede (Cesar 2009: 40).

3.1.3. Povlastice slobodnoga kraljevskoga grada

Varaždin je među prvim hrvatskim (slavonskim) gradovima stekao status slobodnoga kraljevskoga grada. Povlasticu mu je dodijelio 1209. godine kralj Andrija II. Arpadović,[17] a iznova je potvrđuje 1220. godine i kralj Bela IV.

---

[15] Oni su mu bili potrebni radi vojne pomoći u mnogobrojnim ratovima, a istovremeno je želio oslabiti njihovu moć.

[16] Naselje se spominje još u rimskome razdoblju kada je bilo poznato kao lječilište zbog izvora prirodne termalne vode. Rimljani su naselju dali ime *Aquae Iasae* prema imenu autohtonoga stanovništva, pripadnika ilirskoga plemena Jasa. O važnosti toga naselja govori podatak da ga je nakon stradavanja u gotskim provalama početkom 4. stoljeća dao po svojemu nalogu obnoviti car Konstantin I. Veliki.

[17] Horvat (1993: 3) iznosi da je kralj Andrija izdao povlasticu „da se Varaždincima oduži za gostoljubivost, koju mu iskazaše prigodom njegova zatvora u Knegincu" želeći im zahvaliti što su mu ublažili tamnovanje dvoreći ga i gosteći. Naime, kako se mladi herceg Andrija pobunio protiv svojega brata, kralja Emerika, njihove su se se vojske sučelile nedaleko od Varaždina: Andrija s hrvatskim vojnicima na desnoj, a Emerik s mađarskim vojnicima na lijevoj strani Drave. Kada je Emerik prešao preko Drave sa žezlom u ruci, hrvatska se vojska pokorila svojem

Iako sam Andrija II. u uvodnome dijelu isprave govori o motivu[18] koji ga je potaknuo da Varaždincima izda povlastice[19], važno je istaknuti kako glavni razlog zapravo leži u povoljnome strateškom položaju grada u neposrednoj blizini Ugarske na trgovačkome putu prema Njemačkoj (Budak 1994: 45).

Povlastica je trebala imati funkciju privlačenja njemačkih doseljenika, iskusnih trgovaca i obrtnika kako bi oživjeli gospodarstvo (Klaić 1972: 298). Time je dobiven jedan kružni, uvjetovani proces: povoljni uvjeti pogodovali su naseljavanju (obrtnika i trgovaca), povlastice privlače sve više novih doseljenika (novi doseljenici oslobođeni su podavanja županu u tri godine: „hii vero, qui de nuovo advenerint, per triennium nichil soluant"; Tanodi 1942: 13), a stanovnici traže potvrđivanje danih sloboda kako bi zaštitili svoje interese pred samovoljom župana.

Poveljom iz 1209. godine Varaždinu su zajamčene sljedeće povlastice: izuzeće iz jurisdikcije varaždinskoga župana, što znači da ni župan ni njegov kaštelan ne smiju suditi Varaždincima, nego oni između sebe postavljaju suca („rihtara"). Nijedan građanin[20] nije dužan plaćati porez ni tridesetinu, a oni koji putuju u Njemačku plaćaju točno određenu naknadu (Horvat 1993: 3). Uz te povlastice, građani imaju i drugih sloboština: ako tko ne bi imao (zakonitih) nasljednika, slobodno bi na samrti raspolagao svojim posjedom; ako tko želi napustiti grad, slobodno to može učiniti prodavši prethodno sve svoje zgrade (imovinu); ako koji građanin pretrpi kakvu štetu od kakvoga neznanca, i taj neznanac bude prepoznat, među njima će pravdu suditi sudac. Građani, uz povlastice, imaju i obveze: dužni su dati županu na blagdan sv. Martina od svake kuće (kurije) 12 denara koje skuplja sudac („item idem hospites tenentur solvere comiti eiusdem castri in festo sancti Martini de qualibet curia XII denarios") (Tanodi 1942: 1). Prilikom izbora novoga suca, građani su mu dužni dati 20 mjehova (kablića) vina, 100 hljebova kruha i jednoga vola. U drugome dijelu povelje opisuju se međe teritorija koji spada pod slobodni i kraljevski grad.[21]

---

zakonitom kralju, a Andriju je Emerik dao zatočiti u grad Kneginec (i danas postoje ostaci toga utvrđenoga grada, poznatijega kao *Andrijina kula* ili *Kula Kehne*) (Horvat 1993: 2).

[18] Varaždinci su Andriji pomogli prilikom zatočeništva u kuli u Knegincu, v. prethodnu bilješku.

[19] Povlastice koje su građani dobili za vrijeme Arpadovića nisu ni po opsegu ni po važnosti najveće slobode koje su slobodni kraljevski gradovi inače dobivali, niti će zbog njih grad dobiti znatno veću važnost u političkome i vojnome smislu. Njihova je posebnost u tome da tu povlasticu dobiva kao prvi grad u Slavoniji iz prvenstveno gospodarskih razloga. Tek će kraljevi Ludovik i Žigmund podijeliti veće ovlasti (Ludovik – grad podređuje isključivo svojem sudu, Žigmund – potvrđuje ranije povlastice i dodjeljuje prvi sajamski privilegij) (Budak 1994: 48, 49).

[20] Umjesto latinskoga naziva *civis* u povelji se spominje *burger*. Tijekom 13. stoljeća naziv se promijenio u *purger* ili se počeo koristiti *cives*. Naziv je danas sačuvan u nazivu počasne povijesne gradske postrojbe *purgari.*

[21] Povlastice koje su temelj funkcioniranja grada izvedene su iz „konačne" verzije isprave. Naime, originalna je povelja iz 1209. godine navodno, prema svjedočenju Varaždinaca, stradala (izgorjela) („...quam prenominati hospites asserentes nobis priuilegio eorum per ince(n)dium domus combusto perdidisse") (Tanodi 1942: 3), pa je

Razvoj grada Varaždina od ranosrednjovjekovne naseobine do naselja koje se je u 13. stoljeću nazivalo slobodni kraljevski grad, sličan je razvoju gradova u isto vrijeme drugdje u Europi (Budak 1994: 22–23). Najprije, takva ranosrednjovjekovna naseobina *vicus*[22] ili *villa* mora najčešće proći status *oppiduma* (trgovišta) da bi je s izgradnjom utvrda kralj uzdigao na status grada (*civitas*). Stoga je izgledno da je sredinom 12. stoljeća naseobina na području današnjega Varaždina bila crkveno i feudalno središte te sjedište župana koji tada ima jurisdikciju nad njezinim stanovnicima. Na prijelazu iz 12. u 13. stoljeće ta je naseobina već morala biti značajno trgovačko-obrtničko utvrđeno središte kada dobiva od Andrije II. status slobodnoga kraljevskoga grada (Ilijanić, Kapustić 1983: 170, 171).

Nešto više pouzdanijih informacija o životu grada pružaju dokumenti iz 14. stoljeća, kada je moguće pratiti međusobne odnose kralja, vlasnika tvrđe i građana Varaždina.

Kralj Ludovik 1357. godine potvrđuje Varaždincima povlastice i naglašava status slobodnoga kraljevskoga grada (tekst nije sačuvan u originalu već kao prijepis kasnije Ludovikove povelje iz 1373. godine, a na istu se povelju poziva i kralj Žigmund potvrđujući prava Varaždincima 1397. godine) (Horvat 1993: 11).

Od važnijih događaja u 14. stoljeću izdvajamo onaj koji se dogodio u rujnu 1396. godine: nakon pobjede kod Nikopolja sultan je poslao svoje čete preko Srbije u pustošenje Slavonije i Hrvatske. Iako su Osmanlije samo prošle kraj Varaždina, popalile su i opustošile gotovo sva mjesta u Varaždinskome polju (Horvat 1993: 14).

Varaždinci su bili u dobrim odnosima s kraljicom Marijom, pa se nisu priključili hrvatskomu pokretu[23] protiv njezine vlasti. Kralj Žigmund Luksemburški, Marijin muž, u više je navrata potvrđivao dobre odnose s Varaždincima, vidljive u nizu isprava kojima im potvrđuje prije stečene povlastice.

Bela kao mladi kralj 1220. godine potvrdio očevu povelju. Međutim, unesena je dopunjujuća napomena – da s rihtarom sudi i župan u slučaju spora građanina i stranca koji se naselio u Varaždinu („...curialis comes simul cum rihtardo discuciant") (Tanodi 1942: 3). Međutim, ako bi stranac ostao u gradu, morao se pridržavati presude župana, a građanin presude rihtara. A ako bi stranac učinio neko kazneno djelo u Varaždinu, a nije ondje trajno naseljen, tada je pravo presude imao rihtar, kao i u Andrijinoj povelji. Iste povlastice potvrdio je i okrunjeni kralj Bela IV. 1242., a sačuvane su u prijepisu Stjepana V. iz 1272. godine. Ovdje se vidi kako je rihtarova autonomija ograničena jer je izabranoga rihtara trebao potvrditi kralj („...nobis presentandum et a nobis confirman(dum)...") (Tanodi 1942: 13).

[22] *Vicus* je civilna trgovačka naseobina ranoga srednjeg vijeka u obliku izduženoga pravokutnika koja nastaje s jedne strane ili s obiju strana bivše rimske prometnice, podalje od nekadašnjega rimskog vojnog logora ili civilnoga rimskog naselja, kao neka vrsta kontinuiteta života i naseljavanja uz trgovačke putove radi razmjene roba i usluga (Ilijanić, Kapustić 1983: 171).

[23] Među hrvatskim velikašima razvio se pokret („liga") koji je zbog nezadovoljstva kraljicom i njezinom politikom nastojao na kraljevsko prijestolje dovesti napuljskoga kralja Karla Dračkoga (Horvat 1993: 13).

U to vrijeme u vezu s Varaždinom dolaze i grofovi Celjski. Godine 1397. kralj Žigmund daruje Celjskima, uz Varaždinsku tvrđu, i druge posjede (Vinicu i Veliki Tabor u Hrvatskome zagorju), čime Celjski postaju hrvatski velikaši (Horvat 1993: 16).

Celjski[24] su bili vlasnici Varaždinske tvrđe 60 godina, ostavši u dobrome sjećanju varaždinskih građana. Tako je, primjerice, na njihov zahtjev, Herman Celjski izdao potvrdu da su važne listine za grad izgorjele u požaru 1435. godine u kući gradskoga notara Danijela (Tanodi 1942: 142). Ulrik Celjski, Hermanov unuk, također je bio sklon Varaždincima: poveljom od 1442. godine jamči im sva prava i povlastice koje su stekli od prijašnjih vladara (Horvat 1993: 24).

3.1.4. Varaždin kao renesansni grad i gradnja *wasserburga*, najpoznatije varaždinske arhitekture (15. i 16. stoljeće)

Kako bi se građani slobodnoga kraljevskoga grada Varaždina zaštitili od lokalnih plemića[25] koji se često oglušuju na status i prava slobodnoga grada, ali i od ratnih pohoda Osmanlija[26], oko naselja se već sredinom 15. stoljeća grade utvrđenja – zemljani bedemi, drvene ograde i grabišta. Starogradska tvrđava (Stari grad) bila je na glasu kao neosvojiva zbog višekratnih obnova, pregradnji i nadogradnji izvođenih od 15. do 17. stoljeća. Stoga ona predstavlja spoj više graditeljskih stilova – od gotike i renesanse do baroka. Do danas je sačuvala izgled tipične renesansne utvrde na vodi (tzv. *wasserburg*) (Gotal 2014: 574).

---

[24] Kralj Žigmund povećava posjede Celjskih u Hrvatskome zagorju darovnicom iz 1399. godine kojom stječu utvrđene dvorce Krapinu, Lobor, Oštrc, Belec, Trakošćan, Lepoglavu, Kostel i Cesargrad. Ugled Celjskih još je više porastao ženidbom obudovjeloga Žigmunda s kćeri Hermana Celjskog, Barbarom. Zatim, Herman kraljevom darovnicom stječe Čakovec 1405., a već 1406. godine proglašen je banom Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

[25] Prema Horvatu (1993: 24–26), jedna od prekretnica za brže utvrđivanje grada jest događaj iz travnja 1446. godine kada je Ivan Hunyadi (narodnim imenom poznatiji kao Sibinjanin Janko) zbog sukoba s Celjskima, koji su se nakon smrti bana Matka Talovca proglasili njegovim nasljednicima i banovima, spalio Varaždin. Naime, ugarsko-hrvatski sabor imenovao je Ivana Hunyadija na čelo vojske protiv Celjskih te je, nakon što je zaposjeo Podravinu, krenuo na Varaždin, u koji je s lakoćom ušao jer tada još nije imao bedeme i opkope, ali Tvrđu nije uspio zaposjesti zahvaljujući dobroj opskrbi Tvrđe hranom i municijom. „Uzalud se Hunyadi naprezao da zauzme tvrđu varaždinsku. Od jada zbog neuspjeha zapališe Madžari grad Varaždin koji je sav do temelja izgorio“ (Horvat 1993: 25). Nakon toga događaja, ali i zbog nadolazeće osmanlijske prijetnje, Varaždinci su se, uvidjevši da zbog veličine grada ne mogu podići utvrde oko svih ulica i kuća, ipak morali zadovoljiti odlukom da bedemima okruže središte grada, kamo će se u slučaju potrebe skloniti i stanovnici predgrađa. Bedemi su izgrađeni kopanjem graba koje su napunjene vodom iz Dravice, prirodnoga rukavca rijeke Drave. Za ulazak u unutarnji grad sagrađeni su drveni mostovi na sjevernoj i južnoj strani gdje su uz njih podignute četverokutne kule ispod kojih su se nalazila gradska vrata (Horvat 1993: 26).

[26] U razdoblju od 15. do 18. stoljeća osmanlijska je vojska prolazeći kroz hrvatski teritorij, često pustošeći i ne ostavljajući ništa i nikoga za sobom, ostavila u svijesti puka, ali i u književnosti i umjetnosti zloglasno ime *Turci*. S povijesnoga gledišta to nije opravdano ime jer je Osmansko Carstvo, kao uostalom i Habsburška Monarhija, bila državna tvorevina koju je sačinjavalo više naroda, pa je ispravnije pripadnike Osmanskoga Carstva nazivati Osmanlijama. (Turci su bili samo jedan od naroda Osmanskoga Carstva, a isprva se ime rabilo pogrdno za neuke i priproste narode Anatolije. U 19. stoljeću, s buđenjem nacionalne svijesti, to ime postaje popularno i zajedničko za većinsko anatolijsko stanovništvo.) (Izvor: https://povijest.hr/drustvo/narodi/turci-ili-osmanlije-koja-je-razlika/)

Varaždin u 15. stoljeću postaje važno trgovačko, obrtničko, društveno i prometno središte sjeverozapadne Hrvatske. Varaždinci su svjesni kako im povlastice slobodnoga kraljevskoga grada omogućuju nesmetan i ubrzan razvoj, stoga vode računa da s njima budu upoznati novoizabrani kraljevi[27], ali i župani.

Varaždinsko izaslanstvo uputilo se tako 1464. godine pred kralja Matiju Korvina radi važne stvari: donijevši sa sobom grb i pečat, željeli su da im kralj potvrdi služenje njima, a kojima su se navodno služili „od davnina" (Horvat 1993: 41), privolom ugarsko-hrvatskih kraljeva. Diplomom od 12. srpnja 1464.[28] kralj potvrđuje grb[29] i pečat te određuje da sve isprave ovjerene tim pečatom imaju valjanost i moć kao sve druge isprave s pečatima kraljevskih slobodnih gradova. Kao dokaz svoje odluke kralj Matija stavlja na tu diplomu svoj tajni pečat (Horvat 1993: 41).

U 15. stoljeću vidljiva je briga građana za očuvanje gradskih posjeda jer je poljoprivreda bila važna gospodarska djelatnost (osiguravala je gradu i stanovnicima potrebnu egzistenciju). Uz brigu o gospodarskim djelatnostima, građani u 15. stoljeću vode računa i o potvrđivanju gradskih prava jer su sukobi s kaštelanom gradske Tvrđe, sa županom i plemstvom postajali sve učestaliji (Ilijanić, Kapustić 1983: 175).

Unatoč međususjedskim razmiricama te gubitku dijela spisa i dokumenata u požaru (1435.), Varaždinci uživaju potporu kralja. Tako se zaštitom kralja Matije Korvina štite prava varaždinskih građana i jobagiona od samovolje kaštelana tvrđe (godine 1458. kralj Matija Korvin naređuje Katarini Celjskoj i hrvatskomu banu Ivanu Vitovcu da se pobrinu za poštivanje prava varaždinskih građana) (Tanodi 1942: 141, 142, 143).

[27] Tako isprava od 13. travnja 1458. godine izdana u Budimu svjedoči kako kralj Matija Korvin na molbu dvojice varaždinskih izaslanika zabranjuje županima, podžupanima i plemićkim sucima Varaždinske županije da varaždinske građane zovu pred svoje sudove jer njima može suditi samo kralj ili dvorski kraljev sudac; tko bi ipak to učinio, izgubio bi kraljevu milost. Ako bi koji plemić ili žitelj Varaždinske županije došao u spor s Varaždincima, tužbu bi mogao podići samo izravno pred kraljem ili sucem kraljeve kurije u njegovoj odsutnosti (Tanodi 1942: 175, 272).

[28] Diploma je dobro očuvana i nalazi se u Državnome arhivu Varaždin. Na početku teksta kralj hvali vjernost i dosadašnje službe koje su kralju iskazali građani i općina grada Varaždina. S obzirom na to, kralj želi iskazati svoju milost i ljubav gradu i građanima te im stoga dopušta da se nadalje služe grbom koji je naslikan na početku povelje, a koji su upotrebljavali od davnina potvrdom kraljevih prethodnika na prijestolju. Zatim daje upute kako da se izradi pečat (Horvat 1993: 41).

[29] „Na modrom okruglom polju, koje je zlatom damascirano, stoji anđeo, obučen u odijelo smeđe boje. Anđeo ima žute vlasi i crvena krila, pa obim rukama drži kasnogotski štit koji je na donjoj strani zaokružen. U tome štitu, koji čini pravi grb Grada Varaždina, vidi se osam greda koje su izmjenice bijele i crvene boje. Sredinu tih greda ispunjava bijeli gradski toranj koji ima 4 ugla. Toranj je pokriven modrim krovom nad kojim sjaji zlatan križ. Na crvenoj gredi vidimo lijevo od tornja zlatnu zvijezdu, a desno zlatan polumjesec. Oko cijeloga toga okrugloga polja, u kojem je opisana slika, nalazi se bijeli okvir s napisom: „Sigillum maius civitatis Varasdien" – Veliki pečat grada Varaždina. Slova u tom natpisu pripadaju tzv. gotskoj minuskuli. Okrugli grb naslikan je u diplomi na četverouglastoj ploči. Ta je ploča zelene boje, a damascirana svijetlo-zelenim slikarijama." (Horvat 1993: 40)

Glavna privredna grana i dalje je trgovina, čemu pridonosi kraljevo dopuštenje o održavanju sajmova (godišnji sajmovi i trgovanje po cijelome kraljevstvu). Poveljom kralja Žigmunda iz 1406. godine Varaždinu je odobreno održavanje godišnjega sajma. Sajam je trajao sedam dana, a u grad su dolazili trgovci iz drugih mjesta sa svojom robom te su pritom bili oslobođeni plaćanja tridesetine. Godišnji sajam potvrdio je i hrvatski ban Ulrich Celjski 1448. godine pozivajući trgovce i druge ljude na Jakobovski sajam, koji je trajao osam dana na Ciglenici. Jamčio im je slobodnu prodaju i razmjenu bez plaćanja tridesetine i drugih daća (Tanodi 1942: 132). Na tim sajmovima trguju također varaždinski trgovci i obrtnici s viškom svoje robe. S obzirom na kraljevo dopuštenje, već za Žigmunda (povelja iz 1431. godine) varaždinski trgovci trguju na području cijeloga Žigmundova kraljevstva, a jedini sud pod koji potpadaju jest varaždinski sud.

Prema zapisima, gradska uprava u 15. stoljeću pokazuje incijativu za organiziranje trgovine pa se tako postavljaju tržni nadzornici (Tanodi, Wissert 1944: 16), često se raspravlja o mjerama i mjerenju, o zaštiti potrošača od prekupaca, o kvaliteti robe, o opskrbi tržišta i sl. Primjerice, pazeći da se mjeri pravedno, velika pozornost pridavala se soli[30] (postoje zapisi o mjerama za sol, pravilnoj uporabi mjera te o kontroli cijene soli).

Uz sol, važna je prodaja vina i mesa. Za trgovinu vinom postojali su procjenitelji kvalitete vina u čiju se procjenu nije smjelo sumnjati (Tanodi, Wissert 1944: 16). Što se mesa tiče, gradski je magistrat 1458. godine zaključio da su mesari dužni imati dovoljno mesa, kvalitetnijega po višoj, a manje kvalitetnoga po nižoj cijeni; meso je moralo biti bez otpadaka i čisto.

Sredinom 15. stoljeća u gradskim se zapisnicima spominju i bratovštine: Bratovština sv. Nikole i Bratovštvina Blažene Djevice Marije (Tanodi, Wissert 1944: 55, 209). Uz obrtnike, u zapisnicima se spominju i druga zanimanja, npr. trgovci, mlinari, služavke, ribari.[31] Prisutnost literata[32] u gradu svjedoči o potrebi za obrazovanim ljudima, što je moguće potkrijepiti činjenicom da su se na Bečkome sveučilištu u 15. stoljeću nalazila petorica Varaždinaca (Šišić 1903: 161–171). U drugoj polovici 16. stoljeća u Varaždinu žive i djeluju književnici Ivan Pergošić, Blaž Škrinjarić i Antun Vramec.

[30] U gradskome zapisniku čitamo o starome gradskom pravilu da nitko ne bi smio kupovati sol u vrećama kako bi je bilo dovoljno i za siromašne koji si ju ne mogu priuštiti u tim količinama (Tanodi, Wissert 1944: 59).
[31] Isti autori donose sljedeće podatke o broju drugih zanimanja: 18 trgovaca, 9 mlinara, 8 služavki i slugu, 5 kuhara (1 i kao „magister coquine“), 4 ribara, 4 piljara, 3 svećenika, 2 konjušara, 2 vojnika, 2 oružara, 2 krvnika, 1 mitničar, 1 vinogradar, 1 vrtlar i 1 grobar (Ilijanić, Kapustić 1983: 177).
[32] Gradski zapisnici dobar su izvor za praćenje pojave intelektualnoga sloja pa je tako iz njih moguće iščitati i imena sedmorice literata (Arnestus, Branabas, Franch, Gregorius, Johannes, Mathias i Thomas Durenpachr) (Ilijanić, Kapustić 1983: 177).

Osnivanjem Slavonske granice (Vojne krajine, 1553.) Varaždin u drugoj polovici 16. stoljeća postaje sjedište generalata kao središta za obranu Štajerske i srednje Europe, te se u njemu nalazi skladište oružja, živežnih namirnica i centar za prebacivanje četa na bojišta s Osmanlijama. Kapetan varaždinske tvrđe tada postaje Ivan Ungnad (Ilijanić, Kapustić 1983: 179). U to vrijeme započinju i pregradnje na Varaždinskoj tvrđavi[33] u „renesansnom duhu" poprimivši arhitekturalna obilježja renesansnoga „wasserburga" (Ilijanić, Kapustić 1983: 172). Zbog iskustva ratovanja s Osmanlijama, koji su u početku bili mnogo bolje naoružani i uvježbani, bilo je važno prilagoditi i usavršiti fortifikacijsku arhitekturu u Slavoniji i Hrvatskoj.[34]

Jedna od važnijih odluka Štajerskoga sabora bila je da je zbog „ugoženosti Varaždina", koji se nalazi na „vratima Štajerske", potrebno financirati pregradnju Varaždinske tvrđe (Ilijanić, Kapustić 1983: 179). Stoga je u Varaždin pozvan Dominico de Lalio, poznati talijanski graditelj i fortifikator, glavni voditelj graditeljske škole doseljenih talijanskih arhitekata i zidara iz područja Coma i Lugana. Na temelju dokumenata i računa 1552. – 1558. godine Ilijanić i Kapustić (1983: 180) zaključuju da je Varaždin već „dobro utvrđen i uglavnom gotov".

U dokumentima 16. stoljeća spominju se zidane kuće u unutarnjemu gradu, a među njima se ističe gradska vijećnica.[35] Markgrof Juraj Brandenburški, tadašnji vlasnik Tvrđe, poklonio je Varaždincima svoju kamenu kuću 1523. godine za vijećnicu. Izvorno je to bila

[33] Prije pregradnji i oblikovanja u tvrđavu s naglašenim renesansnim elementima, tvđava je bila tipično srednovjekovna s istaknutim mađarskim tipom gradnje. Što se arhitektonskih poteza na Tvrđi tiče, Ilijanić i Kapustić zaključuju da su Celjski pregrađivali varaždinsku srednjovjekovnu tvrđu, a istraživanja su pokazala da neki dijelovi imaju romaničko podrijetlo. Dogradnjama u prizemlju profilirao se gotički profani prostor s kamenim klupama i gotičkim baldahinima te gotičkim portalima nekadašnjega prolaza, koji je kasnije zazidan i presječen kasnogotičkim svodom, „jedinstven u gornjoj Hrvatskoj" (takav tip „sedilia" može se pronaći još u Budimpešti, u Šopronu u zapadnoj Mađarskoj u gradskim kućama, ali skromije izvedbe) (Ilijanić, Kapustić 1983: 172).

[34] S obzirom na to da se sve više rabi vatreno oružje, a artiljerija ima sve veću ulogu u ugrožavanju postojećih utvrda, pojavljuje se potreba za izgradnjom bedema s niskim rondelima i puškarnicama za topove i kukače. Kako se izmijenila vojna strategija, tako se morala prilagoditi i obrana: vertikalnu obranu zamjenjuje horizontalna, a umjesto individualnih napada vitezova, obranu preuzima plaćenička vojska. Inicijativu za organiziranje obrane preuzimaju vladar, staleži i građani (što je dotada bila uloga plemića), a utvrde gradova služe kao prostor za zbjeg oklonomu stanovništvu. Uviđajući te potrebe, vladari oslobađaju građane nekih daća kako bi postojeće resurse iskoristili za utvrđivanje grada i opasivanje zidom (Ilijanić, Kapustić 1983: 179).

[35] Vijećnica nije bila samo simbol građanstva, već i središte političkoga i društvenoga života. Tijekom stoljeća u njoj je zasjedalo gradsko zastupstvo i donosilo važne odluke za život grada, u njoj su održavane sjednice Hrvatskoga sabora, birani banovi, ondje je radila čak i tiskara, a u njoj je bila smještena i prva gradska kavana. Do 1900. godine u njoj se nalazila gradska straža i redarstveni ured. Trg pred vijećnicom bio je svjedok svih važnih događaja u gradu: ondje je bilo šetalište, a svojevremeno i tržnica. Poslije *inštalacije* bana, na trgu su čašćeni uzvanici i građani po starome običaju pečenim volom, vinom i kruhom. Na stubama vijećnice sudac je čitao presude, a na trgu je izvršavana kazna nad osuđenicima (batinanjem, stavljanjem na sramotni stup ili u kavez za luđake). „Kada bi krvnik i njegov pomoćnik osuđenika na smrt odvozili kolima na gubilište (posljednji put 1863. godine), zvonila bi zvona s tornja Gradske vijećnice" (Ratković 2012: 27).

romaničko-gotička zgrada, a kasnije je bila obnovljena[36] i pregrađena[37] u renesansnome stilu 1587. godine (Ilijanić, Kapustić 1983: 182). Kasnije dogradnje i preinake načinjene su krajem 18. i početkom 19. stoljeća.

Uz kamene, u gradu su postojale i drvene kuće te kuće kojima su temelji i podrum bili zidani, a ostalo je bilo drveno, odnosno „vulgo nahisje", a krov je bio najčešće od šindre (Ilijanić, Kapustić 1983: 184). Takva je gradnja, nažalost, pogodovala požarima koji su ostavljali velike štete. Iz dokumenata gradskih zapisnika saznajemo da je 1582. godine izgorio dio starogradskih utvrda i velik dio grada („tota ciuitatis igne cremata est"), a godine 1587. izgorjele[38] su 23 kuće u Dugome koncu (Barbarić 1990: 105).

Ustanovljenjem i organiziranjem Vojne krajine u drugoj polovici 16. stoljeća, Varaždin postaje sjedište Slavonske granice, što će utjecati na pojavu većega broja vojnika[39] u gradu.

U 16. stoljeću raste politički utjecaj Varaždina zbog banskih instalacija i održavanja sabora[40] u samome gradu (Ilijanić, Kapustić 1983: 186).

Pokušavajući odrediti broj stanovnika Varaždina krajem 16. stoljeća, Ilijanić i Kapustić u svojim su proučavanjima gradskoga protokola izbrojili oko 2000 građana, a među njima 330 obrtnika[41] (Ilijanić, Kapustić 1983: 186). Do sličnoga zaključka došli su i drugi istraživači, kao npr. Filić (oko 2500 stanovnika) te Budak (oko 1650 stanovnika) (Budak 1994: 156–160).

---

[36] O brizi magistrata za uređenje vijećnice, ali i njezinu značenju za funkcioniranje zajednice (sjednici prisustvuje „tota comunitas"), govore podaci kako je magistrat odredio da svaki građanin ima dati 10 forinti za pregradnju, a prodajom svega vina i žita s gradskih posjeda pribavio se dodatan novac. Radove je vodio i nadgledao ugledni gradski prisežnik, nekoliko puta gradski sudac, a po zanimanju graditelj Juraj Flajšman. U gradskim se zapisnicima iz 1588. godine i dalje spominju zaključci sjednica općine da vlasnici kuća moraju dovoziti kamen, a novčani prilog moraju dati oni koji nemaju podvoza. Prema istim zapisnicima i ponavljanjima istih zaključaka, čini se kako je pregradnja vijećnice mogla biti gotova tek 1589. godine (Ilijanić, Kapustić 1983: 182).

[37] Odluka je donesena nakon dugotrajnih sporova sa starogradskim kaštelanom Kečkešom, koji je želio Varaždincima oteti tu zgradu, ali je parnica dobivena uz odštetu (Ilijanić, Kapustić 1983: 182).

[38] Stoga magistrat 1599. godine donosi odluku da svaka kuća mora imati ljestve i željezni „hackl" kojim su se trgali krovovi kako bi se spriječilo daljnje širenje vatre. Za one za koje bi se ustanovilo da su skrivili požar, određivala se globa ili nadoknada štete. Stalna briga magistrata za sigurnost grada vidljiva je i u gradnji šarampova – velikih promatračnica na osjetljivim pristupima gradu. Također se strogo propisalo i održavanje reda na Dravici kod mlinova zbog opasnosti od poplave (Ilijanić, Kapustić 1983: 184).

[39] Broj vojnika varirao je prema potrebama, ali njihova prisutnost u gradu donosila je u mnogo slučajeva samo probleme. Varaždinci su se tada koristili svojim pravom i snagom gradske sudbene jurisdikcije da izvrše „jus gladii" protiv stranaca (vojnika) koji su učinili prijestup na gradskome teritoriju. S dolaskom vojnika u grad više se razvija trgovina. U nju se uključuju strani i domaći trgovci koji trguju s vojnicima na kredit.

[40] Većemu političkom značenju Varaždina u 16. stoljeću doprinose banske instalacije te mnogi sabori pa se tako iz zapisnika o smještaju sudionika na saboru 1588. godine može iščitati kako se uz predstavnike plemstva i gradova, tj. saborske zastupnike, navodi 26 građanskih obitelji i njihovih kuća u kojima su zastupnici odsjeli. Od 26 vlasnika građanskih kuća bilo je 13 obrtnika pa Ilijanić i Kapustić zaključuju da su neki obrtnici imali visok životni standard, a među njima najviše su prednjačili brijači te krojači i krznari (Ilijanić, Kapustić 1983: 186).

[41] Točnije: 52 krojača, 50 postolara, 45 mesara, 30 kovača, 25 krznara, 23 brijača, 15 tkalaca, 14 bravara, 9 remenara, 8 zlatara, 7 klobučara, 6 tesara, 5 lončara, 5 uzdara, 5 učinjača kože, 4 politora, 4 kopčara, 3 kolara, 3 sedlara, 3 kupališara, 2 srebrnara, 2 stolara, 2 staklara, 2 gumbara, 1 tokar, 1 sitar, 1 lular, 1 kositrar, 1 kožar i 1 iglar) te 14 trgovaca, 12 mlinara, 8 svećenika, 7 služavki i slugu, 5 cestara, 4 kuhara, 1 pastir, 1 ribar, 1 piljar i 1 trubač, no moguće je da ih je u to vrijeme bilo i više. U istim izvorima zabilježeni su i maltari, đaci, gostioničari, muzičari, inkvilini, koloni (gradski, hospitalski, župni, privatni i tvrđavski) te gradski lugari, poštari (zapravo

Mnogi su gradski obrtnici organizirani u cehove, o čijemu djelovanju svjedoče sačuvana cehovska pravila i statuti koji su zanimljivo društveno-povijesno, ali i jezikoslovno vrelo.[42]

Slijedom novonastalih prilika Varaždin u 16. stoljeću postaje proizvođačko i potrošačko središte, o čemu svjedoči podatak da se broj dimova gradske općine povećao sa 161 (1507. godine) na 300[43] (1517. godine) (Tanodi 1942: 140). Osim što Varaždincima nove političke okolnosti donose uspon na gospodarskome planu, tijekom 16. stoljeća opterećuju ih stalne borbe s vlasnicima tvrđe za očuvanje starih prava i sloboda (Budak 1994: 49), koje će ipak završavati sa sretnim ishodom za Varaždince.

3.1.5. Utjecaj plemića u gradskoj upravi te isusovačka barokna katolička reforma

U 17. stoljeću razvoju varaždinske trgovine pogoduje stvaranje trgova za izvozne proizvode[44] na koje izvoznici dovoze svoju robu za izvoz, a stranci ih dolaze onamo kupovati.

Povoljne gospodarske prilike utjecale su na povećanje broja stanovnika – u grad se doseljavaju novi obrtnici[45], seljaci i niži plemići, a u naselja u blizini grada seljaci iz krajeva pod Osmanlijama.

zakupnici vojne pošte koji su na konjima prenosili poštu za vojne i građanske potrebe) (Ilijanić, Kapustić 1983: 186).

[42] Najstarija cehovska pravila daturaju iz 1557. – cehovska pravila varaždinskih ranarnika i kupališta (na latinskome jeziku), zatim pravila ceha tkalaca iz 1561. i statut ceha krojača iz 1569. (oba na latinskome, hrvatskom kajkavskome i njemačkome jeziku), 1589. pravila ceha varaždinskih lončara i pećara (na latinskome jeziku). Godine 1589. mesar i više puta izabiran gradski sudac Mirko Riđanec počeo je pisati zapisnik varaždinskoga mesarskog ceha (na njemačkome, latinskome i hrvatskome kajkavskom jeziku). U varaždinskim cehovskim pravilima nailazimo na odredbe koje su slične onima u Zagrebu, Ormožu, Ptuju, Mariboru, Grazu i Požunu (često su i doslovno prevođene), što samo svjedoči o povezanosti varaždinskih i drugih obrtnika iz okolice (Ilijanić, Kapustić 1983: 186). Zapisnike mesarskoga ceha proučavao je Krešimir Filić (1968), a kajkavštinu zapisnika analizirao je Antun Šojat (1988).

[43] Postoji mogućnost da je u Varaždinu tada bilo i više kuća, pod pretpostavkom da (ni tada) nisu svi građani (htjeli plaćati) plaćali porez, tako da stvarno stanje nije moralo biti prikazano u poreznim registrima (porez se plaćao po načelu broja „dimova“ – dimnjaka koje je imala kuća).

[44] Time je Hrvatski sabor odlukom iz 1610. želio riješiti sukob s kranjskim i štajerskim staležima oko carine i mitničarine koja se nametala njihovoj robi u Kranjskoj i Štajerskoj. Najvažniji trg za *loca depositiones* bio je u Varaždinu. Na prijedlog Sabora kralj Matija II. izdao je povelju 1618. godine kojom ga proglašava *pro foro publicio niderlagh vocato seu loco depositionis* (Adamček 1983: 239).

[45] O tome svjedoči zamolba zastupnika grada Varaždina Stjepana Fortune banu Ivanu Draškoviću 1603. godine da se sinovi kmetova okolnih feudalnih gospodara ne uhićuju jer su, otišavši u razne krajeve, izučili zanate, a kasnije su se nastanili u Varaždinu i ondje oženili. Fortuna se žali da ih fedualni gospodari njihovih roditelja žele uhititi, odvesti na svoje posjede i pretvoriti u kmetove. Ban je odgovorio izdavanjem isprave kojom je potvrdio da su ti obrtnici slobodne osobe, a ne *coloni fugitivi.* Banovu ispravu potvrdio je i kralj Rudolf II. iste godine (Adamček 1983: 239).

Mira Ilijanić i Slavko Kapustić (1983: 188) posredno, iz dokumenata 16. i 17. stoljeća, zaključuju da je Varaždin s predgrađem imao 600 kuća[46] (dva puta[47] više od Zagreba, Križevaca i Koprivnice u to vrijeme).

Od sredine 16. stoljeća u gradu se redovito spominju plemići.[48] Oni su se ondje počeli naseljavati već u 14. stoljeću. Krajem 16. i početkom 17. stoljeća utjecaj plemića u gradu raste te oni obavljaju dužnost gradskoga suca i druge gradske službe (Adamček 1983: 240).

Sukobi građana i plemića bili su česti tijekom prve polovice 17. stoljeća te se gotovo nastavljaju na one iz ranijih stoljeća.[49] Ugovorom iz 1649. godine obje su strane dogovorile arbitražni način rješavanja sporova (Adamček 1983: 242).

Grad tijekom 17. stoljeća nastavlja gospodarski jačati. Kad je toliko ojačao da njegove povlastice više nisu mogle biti dovedene u pitanje, taj je status bio potvrđen poveljom kralja Leopolda od 18. srpnja 1686. godine. Njome je potvrđeno da Varaždin u sudskome pogledu nije podložan banu ni plemićkim sucima Varaždinske županije, što znači da su gradski sudac i senat u potpunosti autonomni, a svi posjedi plemića u gradu, kao i oni isusovaca, potpadaju pod gradsku jurisdikciju te moraju snositi sve gradske terete (Adamček 1983: 242).

Novim promjenama koje su nastupile u upravi te u društvenoj strukturi grada treba pribrojiti i utjecaj crkvenih redova, osobito franjevaca i isusovaca. Franjevci se vraćaju u grad 1617. godine (Budak 2009: 7) nakon što su ga morali napustiti zbog požara 1582. godine, kada je stradala crkva sv. Ivana Krstitelja i franjevački samostan (Cvekan 1978: 64). Franjevci su u sklopu svojega samostana imali ljekarnu te ksenodohij ili nemoćište (Cvekan 1978: 144).

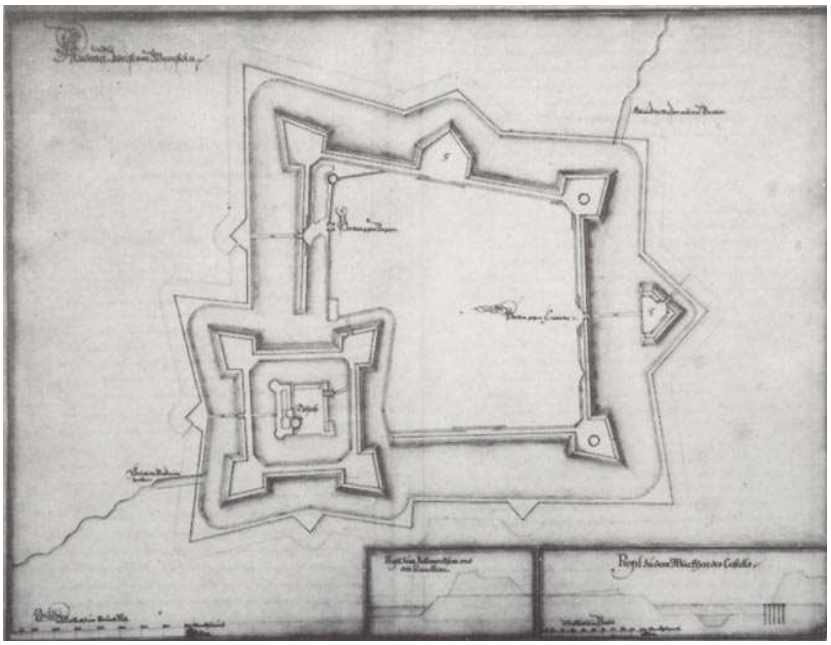
[46] Hrvatski sabor (5. rujna 1602.) donosi odluku da se za obranu Kupe treba naoružati svakih 20 kuća u Hrvatskoj i onamo poslati jednoga konjanika ili dva pješaka s pušakama, a za Varaždin je Sabor izričito naredio da u tu svrhu pošalje 60 naoružanih pješaka.

[47] Indirektan pokazatelj jest zaključak Hrvatskoga sabora iz 1595. godine da u slučaju proglašenja općega ustanka Varaždinci moraju poslati u rat „ex numero civium" 200, Zagreb 100, a Križevci i Koprivnica po 25 naoružanih pješaka (Horvat 1993: 165).

[48] Iako se godine 1598. spominje samo 5 obitelji plemića armalista (Rukelj, Geclin, Nađ, Flajšman i Beršenski), nekoliko gradskih plemića imalo je u okolici kmetove, ali nisu upisani u gradski registar (Adamček 1983: 240).

[49] Naime, gledajući kronologiju sukoba Varaždina i vlastelina, Varaždin se do sredine 14. stoljeća uspio osloboditi ovisnosti o kraljevskoj tvrđavi te je ostvario povlastice slobodnoga kraljevskoga grada. Zatim, prema izvorima, grad 30-ih godina 15. stoljeća dolazi pod vlast grofova Celjskih te su građanima nametnuta neka podavanja. Sukobi građana s vlastelom započinju početkom 16. stoljeća, kada su feudalni posjednici tvrđave počeli građanima zadavati nove namete. Varaždin je najteže razdoblje doživio od 1527. do 1541. godine nakon što su građani pristali uz zapoljevce. Nakon poraza zapoljevaca kod Varaždina, vlastelin je oduzeo gradske povlastice Varaždincima i nametnuo im gotovo kmetska podavanja (Adamček 1983: 243).
Varaždin je obnovio svoje povlastice tek kada je 1541. godine ponovno postao kraljevski posjed, ali već 1543. morali su se za njih boriti jer je kralj vlastelinstvo i grad založio barunu Ivanu Ungnadu. Iako su sukobi 50-ih godina s Ungnadom bili žestoki, grad je uspio sačuvati najvažnije povlastice slobodnoga kraljevskoga grada. Neprekinute sukobe izazivala je činjenica da je dio gradskoga područja i dio regalnih prava zadržao vlastelin (Adamček 1983: 242).

Isusovci u Varaždin dolaze 1628. godine.[50] Već 1636. osnivaju svoju gimnaziju[51] (četvrtu na hrvatskome prostoru; prije Varaždina osnovane su isusovačke gimnazije u Zagrebu, Dubrovniku i Rijeci (Ratković 2012: 57)). Nakon što je gimnazijska drvena zgrada izgorjela u požaru 1648. godine, isusovci su podigli novu, kamenu gimnazijsku zgradu 1651. godine,[52] vezanu uz crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije na nebo.

Slika 1. *Crtež Varaždina (Martin Stier, oko 1660.)*

Temelji crkve postavljeni su 1642., a dovršena je 1646. godine te je najljepši primjer ranobarokne arhitekture u kontinentalnoj Hrvatskoj. Posebno se svojom neprocjenjivom povijesnom i umjetničkom vrijednošću ističu: oltari, oltarske pale, slike, kipovi, ukrasi načinjeni štukaturom te sakristija. Naslone korskih sjedišta oslikao je najpoznatiji hrvatski barokni slikar pavlin[53] Ivan Ranger, a sakristiju je zidnim i stropnim slikama ukrasio varaždinski slikar Blaž Grueber u 18. stoljeću (Ratković 2012: 23). Zaslugom isusovaca Varaždin postaje žarište obrazovanja. Isusovci su posjedovali bogatu knjižnicu[54], poticali su razvoj kazališne umjetnosti, a među njima je bilo istaknutih znanstvenika (npr. kartograf Stjepan Glavač, istraživač u Kaliforniji Ferdinand Konščak, glasoviti matematičar i astronom

[50] Gradska općina zaključila je 1628. godine da treba pozvati isusovce u Varaždin iz Zagreba, gdje borave od 1606. godine. U Varaždin su najprije stigla dvojica isusovaca, o. Petar Ljubić i o. Martin Lauš, koji su u Varaždinu poučavali dječake u gradskoj školi te obavljali duhovni pastoral (Horvat 1993: 166).

[51] Nakon što su od varaždinskih franjevaca kupili imanje u Gornjemu i Donjemu Kućanu 1633. (dobivenim novcem franjevci su obnovili svoju crkvu te 1635. godine počeli graditi novi toranj), isusovci su osigurali svoje prihode s obzirom na to da im je magistrat oduzeo upravu nad župnom crkvom i župnim dvorom te sve nekretnine (Horvat 1993: 170–171).

[52] Kamen temeljac za najnoviju, treću po redu, gimnazijsku zgradu položen je 1867. godine, a kako su radovi završeni za tri godine, već školske godine 1870./1871. u njoj počinje redovita nastava (Ratković 2012: 57).

[53] Nakon što su pavlini preuzeli isusovačke zgrade u Varaždinu 1776. godine te osnovali varaždinski pavlinski samostan, brinuli su se o njihovom očuvanju, obnovi i dogradnji te ostavili trag tzv. pavlinskoga baroka (Maleković 2006: 165).

[54] Isusovci bi obično osnivali knjižnice uz svaku školsku ustanovu, a knjige su bile na raspolaganju profesorima, đacima i učenim građanima. „U trenutku ukinuća Družbe Isusove 1773. varaždinska gimnazija ima oko 1000 naslova knjiga, uglavnom teološkoga i filozofskog sadržaja, ali nipošto ne zaostaje u naslovima iz klasične literature i duhovnih trendova ondašnje Europe.“ (Trstenjak 1998: 120).

Franjo Xaver Haller te pisac prve tiskane hrvatske kajkavske gramatike Ignac Szentmartony) (Trstenjak 1998: 119).

3.1.6. Varaždin u vrijeme prosvijećenoga apsolutizma Marije Terezije i Josipa II.

Gradski život u Varaždinu krajem 17., a pogotovo u 18. stoljeću doživljava svoj procvat zahvaljujući gospodarskim preduvjetima koji su se oblikovali u ranijim stoljećima, ali i zbog slabljenja osmanlijske opasnosti (upadi Osmanlija na hrvatski prostor sve su slabiji, a osobito slabe nakon Karlovačkoga mira 1699. godine[55]).

Iste godine kada je zaključen Karlovački mir, za Varaždin nastupa novo razdoblje donošenjem prvoga komisionalnog (povjerenstvenog) statuta koji se odnosi na izbor gradskoga suca i zloporabu[56] toga položaja. Iz teksta statuta vidljivo je da su istragu inicirali plemići kako bi spriječili građane da sudjeluju u gradskoj upravi te tako samima sebi osigurali povlašteno mjesto. Novi statut je izrađen 1749. godine, i to zbog ponovnih pritužbi građana o ponašanju senatora (građani se žale kako senatori među sobom dijele sve prihode, a bez njihove dozvole ne mogu ni stoku izvesti na pašu; senatori svojevoljno mijenjaju gradske akte, čak i oporuke građana) (Radović 2003: 16).

Kraljica Marija Terezija, u skladu s reformama kojima želi organizaciju i upravu prenijeti na odano činovništvo,[57] odobrava Varaždincima novi statut 1750. godine uz napomenu „da ga štuju kao svetinju, skupa sa zasebnim naputcima“ (Statut 2001: 47). Statutom je propisan izborni postupak te se utvrđuje datum održavanja izbora za gradsko poglavarstvo i druge službe. Vladavina Marije Terezije (1740. – 1780.) bila je značajna za gospodarski, politički i kulturni život Habsburške Monarhije zbog reformi pod utjecajem prosvjetiteljstva (prosvijećeni apsolutizam). Vrijeme njezine vladavine naziva *terezijanizam*.

---

[55] Karlovački mir sklopljen je između Svete lige (Habsburške Monarhije, Mletačke Republike, Poljske i Rusije) i Osmanskoga Carstva, a označavao je prestanak rata započeta 1683. godine pohodom velikoga vezira Kara Mustafa-paše na Beč. Prema ugovoru, zaključeno je da svakoj od potpisanih stranaka ostane dio zemalja osvojenih dotadašnjim ratovanjima prema načelu *što tko posjeduje, neka mu i ostane (uti possidetis, ita possideatis)*. U sastav Habsburške Monarhije ušla je cijela Ugarska i Transilvanija osim temišvarskoga Banata, cijela Slavonija i veći dio Srijema (osim jugoistočnoga dijela sa Zemunom, Rumom i Srijemskom Mitrovicom) te Hrvatska do Une i južno od Velebita (prema Hrvatskoj enciklopediji Leksikografskoga zavoda Miroslava Krleže http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30593).

[56] Zbog nepravilnosti u radu magistrata i u procesu izabiranja gradskoga suca, ban Adam Batthyáni određuje izbor povjerenstva kako bi se utvrdile nepravilnosti i odredio krivac. Tako se novonastalim statutom želio postići „bolji red u sudbenim, političkim i gospodarskim poslovima grada“ (Herkov 1983: 223).

[57] Marija Terezija prva je i jedina žena na habsburškome vladarskom prijestolju, na koje je imala pravo zahvaljući svojemu ocu Karlu VI. i Pragmatičkoj sankciji iz 1712. godine, zakonskome članku Hrvatskoga sabora od 9. ožujka 1712. godine kojim se prihvaća da nakon izumrća muških potomaka vladarsko pravo dinastije Habsburg može prijeći na žensku osobu, pod uvjetom da ona vlada i Austrijom, Štajerskom, Koruškom i Kranjskom (s kojima se Hrvatska od 16. stoljeća vojno i politički povezivala radi obrane od Osmanlija) i da stoluje u Beču. (Prema Hrvatskoj enciklopediji LZMK, http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49925)

Obrtnici i trgovci i nadalje su nositelji gospodarskoga, društvenoga te često i političkoga života grada. Djelujući još uvijek u cehovima, svjedoci su kako ih čvrsta cehovska pravila[58] često koče u bržemu razvoju, stoga su morali mijenjati pravila kako bi se prilagodili duhu novoga vremena (Radović 2003: 18).

Slika 2. *Varaždin s juga – najpoznatija veduta grada Varaždina* (*Sigismund Kapp*, *1732.*)

Varaždin u 18. stoljeću doživljava gospodarski i politički uspon zahvaljujući svojem stanovništvu, prvenstveno obrtnicima i trgovcima te svojem geostrateškom položaju. Još veći ugled i status dobiva u godinama zasjedanja prve hrvatske vlade, odnosno Hrvatskoga kraljevskog vijeća (1767. – 1776.),[59] koje je bilo prekinuto požarom ogromnih razmjera 1776. godine.[60] Kada se o požaru govori u historiografskim izvorima, spominju se katastrofalni

[58] Kako su građani često iznosili pritužbe da trgovci i obrtnici svojevoljno nameću visoke cijene, Hrvatski sabor odgovorio je 1702. godine optuživši kožare, postolare i čizmare zbog visokih cijena, koje je otada određivati podžupani (Radović 2003: 20).

[59] Pozitivne promjene nastupile su u gospodarskoj i socijalnoj strukturi stanovništva te u urbanističkome izgledu grada odlukom Marije Terezije da Varaždin postane sjedište hrvatskoga bana i novoosnovanoga Kraljevskog vijeća (Consilium regium), prve hrvatske zemaljske vlade. Vodeća društvena elita grada uživala je u kulturnoj raskoši, o čemu je grof Adam Oršić u svojim memoarima ostavio slikovit i rječit zapis, nazvavši Varaždin „mali Beč“ (Šidak 1952: 166).

[60] Varaždin je često stradavao u požarima. Prije velikoga požara 1776., Varaždin je bio pretrpio posljedice dvaju požara, 1745. te 1748. godine, u kojima je izgorjelo dosta kuća i zgrada (Radović 2003: 22). Veliki požar započeo je 25. travnja 1776. godine, „između prve i druge popodnevne ure“ (Horvat 1993: 266) na kraju ulice Dugi konec, a snažan vihor pogodovao je širenju požara na sva varaždinska predgrađa i unutarnji grad. Strahotu je povećala neopreznost jednoga trgovca, koji je u svojoj kući imao skrivene dvije cente puščanoga praha, što je pridonijelo

razmjeri i posljedice. Vatra je u četiri dana uništila gotovo čitav grad, a ono što nije uništila vatra, uništio je silovit orkan koji je poharao grad.

Kraljica Marija Terezija oslobodila je Varaždin od poreza na tri godine kako bi se grad što prije obnovio. Također je odredila beskamatni zajam od 20.000 forinti za siromašne *pogorelce* te obećala provoznu dozvolu za građevni materijal nakon što se istraži koliko ga je potrebno (Horvat 1993: 269). Požar je uništio dotadašnju arhitekturu grada, utjecao na demografiju i gospodarstvo,[61] a s političkoga gledišta Varaždin je prestao biti glavni hrvatski grad – Hrvatsko kraljevsko vijeće preselilo se u Zagreb.[62]

Oporavak je vidljiv tek sredinom 1780-ih godina, kada dolazi do većih zahvata u urbanizaciji (prije svega u varaždinskim predgrađima) te graditeljskoj aktivnosti (izgrađena je palača upravitelja varaždinske pošte Franciscusa Herczera na Franjevačkome trgu, palača Nitzky na Jelačićevu trgu te su obnovljena pročelja palače Patačić-Putar) (Jež 2012: 147).

Kako je trebalo iznova sagraditi ili temeljito obnoviti zgrade, palače i kuće, novonastala urbana arhitektura gradske jezgre poprimila je stilska obilježja visokoga baroka. Stoga se danas Varaždin češće spominje kao „grad baroka“ iako ima sačuvanu i gotičko-renesansnu arhitekturu.

Nakon obnove kuća i zgrada, trebalo je pristupiti i gospodarskoj obnovi, što će uvelike ponovno ovisiti o obrtnicima i trgovcima. Prema Mirku Androiću, u prvoj polovici 18. stoljeća u gradu je 657 obrtnika (odraslih osoba), što je više od polovice ukupnoga broja odraslih muškaraca (1221) (Androić 1972: 33). Sam brojčani udio obrtnika svjedoči o snažnom utjecaju spomenutoga sloja stanovništva na povijesnu i gospodarsku sliku grada.

O zdravlju građana vodi se posebna briga: prvu ljekarnu otvorio je 1603. godine Sebastijan Grübner („K zlatnom ajngelu“), a ljekarne su imali i franjevci (1677.) te sestre

još većemu rasplamsavanju vatre. Rudolf Horvat (1993: 266) donosi tekst podneska gradskoga poglavarstva Hrvatskomu kraljevskom vijeću: „Za dva sata izgledao je čitav grad kao uzburkano plameno more, iz kojega dopirahu vika i jauk bijednih građana varaždinskih. (…) Bijesni plamen progutao je i sa zemljom sravnio sve što je drveno, pa sada kao strašila stoje gole izgorjele kuće.“ Vatra je bila najrazornija prvoga dana, a ponegdje je plamsala još iduća tri dana. Od ukupno 614 kuća, 316 ih je izgorjelo do temelja, a 18 djelomice; uz kuće je izgorjelo i mnogo gospodarskih zgrada (staje, štaglji, komorice, hambari itd.) (Horvat 1993: 267). Provedena istraga pokazala je da je za požar kriv dječak, gradski kmet iz Sračinca, koji je pušio (a pušenje je bilo zabranjeno). Kažnjen je s 12 batina javno na gradskome trgu, a drugih 12 dobio je u Sračincu (Horvat 1993: 267).

[61] Varaždin se dalje formirao kao pokrajinski, obrtničko-trgovački grad sa značajnim udjelom poljoprivrednoga stanovništva u socijalnoj strukturi grada (Vranješ-Šoljan 2009: 65-66).

[62] Od 1. srpnja 1776. godine sve državne službe glavnoga grada Kraljevine Hrvatske i Slavonije počele su uredovati u Zagrebu. Onamo je premješteno sjedište hrvatskoga bana, vrhovno sudište i tadašnja hrvatska vlada (Horvat 1993: 270).

uršulinke[63] (1703.). U gradu je postojao hospital ili nemoćnica (*ksenodohij*) koji je isprva imao kartitativnu djelatnost, a s vremenom se pretvorio u začetak bolnice.[64] Strah od kuge vladao je i u 18. stoljeću, pa su se varaždinski građani zavjetovali (1712.) da će izgraditi kapelu sv. Roku ako ih mimoiđe ta opaka bolest. Budući da nitko nije obolio, građani su ispunili zavjet te su 1715. podigli kapelu. Godine 1777. obnavljaju kapelicu sv. Fabijana i Sebastijana, drugim zaštitnicima grada od kuge.

U Varaždinu je 1769. utemeljen Političko-kameralni studij, škola kameralnih i političkih znanosti za izobrazbu državnih činovnika[65] koja je Mariji Tereziji trebala osigurati dovoljan broj odanoga činovništva za provedbu sekularizacije države.

Kako je rastao utjecaj prosvijećenoga aposolutizma, rasla je i potreba za organiziranim školovanjem. Školovanje je do sredine 18. stoljeća bilo u rukama crkvenih redova pa je tako u Varaždinu organizirano školovanje dječaka i mladića bilo kod isusovaca i franjevaca, a za djevojčice i djevojke kod sestara uršulinki.

Od sredine 18. stoljeća obrazovanje se podvrgava direktnoj organizaciji iz Beča, što je bilo potaknuto prosvjetiteljskim idejama koje slijedi Marija Terezija. Školstvo je definirala kao državno i političko pitanje (Horbec, Švoger 2010: 11) regulirajući najprije obvezatno šestogodišnje školovanje, da bi se kasnije pristupilo reformi visokoga školstva. Provođenje sekularizacije obrazovanja podvrgnuto političkim interesima (potreba za kameralnim studijem radi obrazovanja i stvaranja novoga društvenog sloja – činovnika), dovelo je do niza reformi. Tako D. Modrić Blivajs (2007: 210) iznosi da je „1770. godine školstvo proglašeno predmetom osobite državne brige, a uvođenjem *Algemeine Schulordnung* (Opći školski red[66]) od kraja 1774. godine dalo se osnovnom školstvu točno određeni oblik objavom načela obvezatnoga školovanja." Obvezatno osnovnoškolsko obrazovanje za sve društvene slojeve bila je velika prijelomnica, no u svim krajevima Monarhije nije bila provedena istovremeno zbog otpora Crkve, društveno-gospodarske zaostalosti, lošega pedagoškog standarda (Modrić Blivajs 2007:

[63] Sestre su morale završiti trogodišnje naukovanje kod izučenoga ljekarnika te položiti ispit pred povjerenstvom, nakon čega su dobivale potvrdu za vođenje kućne ljekarne (Radović 2003: 24). Sestre uršulinke dolaze u Hrvatsku (Varaždin) 1703. godine te utemeljuju u Varaždinu samostan i crkvu. Od svojega dolaska njeguju vjerski odgoj i školovanje ženske mladeži, u školi koja je neprekinuto djelovala pri samostanu od 1703. do 1945. godine (prema: http://www.gmv.hr/hr/dogadjanja/varazdinske-ursulinke-,8176.html?t=i).

[64] U početku to nije bila bolnica u današnjemu smislu – u ksenodohij su primani prolaznici, putnici i siromasi, a često bi se ovamo preselili samci i udovice koji nisu imali nasljednika (Piasek 2006: 463).

[65] U toj je školi profesor A. A. Barić predavao znanost o politici, trgovini i financijama prema djelu J. von Sonnenfelsa *Temeljna načela znanosti o politici, trgovini i financijama* (*Grundsätze der Polizey, Handlung und Finanzwissenschaft,* 1765). Škola je 1773. preseljena u Zagreb, gdje je 1776. uključena u novoutemeljeni Pravni fakultet, na kojemu su se i dalje predavale političke i kameralne znanosti.

[66] Opći školski red proglašen je zakonskim aktom koji propisuje ujednačavanje strukture osnovnoga školstva u austrijskim i češkim nasljednim zemljama (Horbec, Švoger 2010: 13).

210), ali i stoga što u seoskim sredinama uz svjetovne učitelje i dalje djeluju svećenici koji većinom nadziru djelovanje škole i rad učitelja. Marija Terezija pod utjecajem svojih dvorskih savjetnika raspušta isusovački red 1773. godine, dok njezin sin Josip II. ukida pavlinski red 1781. godine.

3.1.7. Burno 19. stoljeće – buđenje nacionalne svijesti i uspon građanskoga društva

Početak 19. stoljeća obilježava pripremno ili pretpreporodno razdoblje. Kako je Hrvatima, kao i drugim slavenskim narodima unutar Habsburške Monarhije, put od feudalnoga uređenja prema (proto)modernome bio otežan povijesnim okolnostima, bilo je potrebno u pretpreporodnome razdoblju ubrzati pripreme za nacionalnu[67] integraciju.[68] Nikša Stančić (2005: 8) ističe da tijekom razdoblja nastajanja modernoga građanskog društva valja razlikovati *hrvatski narodni preporod* (početna etapa u oblikovanju hrvatske moderne nacije) i *ilirski pokret* (hrvatski preporodni pokret pod ilirskim imenom) kao pojavni vid toga procesa.

Pripremnomu razdoblju preporoda svoj doprinos dali su kajkavski pisci prve polovice 19. stoljeća upravo svojom brigom za očuvanje kajkavskoga identiteta. Među njima izdvajamo Jakova Lovrenčića, čije je djelo *Petrica Kerempuh iliti čini i življenje prokšenog*, tiskano u Varaždinu 1838. godine, bilo objelodanjeno u deset izdanja. U Gimnaziji su se 20-ih godina 19. stoljeća održavala predavanja osnove hrvatskoga jezika (Jež 2012: 151), a u istome desetljeću učenici Gimnazije bili su Dragutin Rakovec, Antun Nemčić, Ivan Kukuljević Sakcinski i Ljudevit Gaj, budući preporoditelji (Jež 2012: 151–152).

Osnivanjem narodne čitaonice, varaždinskoga „Družtva narodnog“ 1838. godine, prve na ovim prostorima, počelo je preporodno razdoblje nacionalnoga pokreta u Varaždinu (Jež 2012: 153) . „Poziv“[69] Varaždincima za osnivanje čitaonice uputio je barun Metel Ožegović,[70] istaknuti ilirac i veliki bilježnik Varaždinske županije. To je bila prva narodna čitaonica u

[67] Ivančica Jež (2012: 146) daje definiciju nacije prema Hrochovu modelu: „Nacija se definira kao velika društvena grupa koja je oblikovana u povijesnom vremenu, a obilježava je kombinacija više vrsta objektivnih odnosa: kulturnih, gospodarskih, vjerskih, političkih, jezičnih i geografskih. Za vrijeme svog oblikovanja nacija stvara integracijsku ideologiju u obliku nacionalne svijesti koja je neophodna u razvoju nacionalnog pokreta.“

[68] Neki od dezintegracijskih čimbenika bili su: „ispresijecanost hrvatskog povijesnog i etničkog prostora političkim granicama Habsburške Monarhije, Mletačke Republike i Osmanskog Carstva; stvaranje zasebnih političko-teritorijalnih jedinica s različitim ekonomsko-društvenim strukturama; postojanje duboko polariziranih prednacionalnih zajednica, partikularizam, kulturne i jezične različitosti; nedostatna urbanizacija; 'odnarođivanje' od strane vodećih nacija itd.“ (Jež 2011: 146).

[69] U „Pozivu“ objašnjava potrebu za osnivanjem čitaonice („…ovim Duh Domoljublja, i Književne Narodnosti… da se bolje učversti, i zakoreni“ (Poziv 1838.), a odaziv je bio velik ne samo u gradu nego i u Županiji. Čitaonica je najprije imala svoje prostorije na prvome katu kuće prof. Tome Jelišeka na današnjemu Franjevačkom trgu br. 6, sve do preseljenja u kazališnu zgradu 1873. godine (Jež 2012: 153).

[70] Njegovo ime danas nosi gradska knjižnica u Varaždinu.

Hrvatskoj, a nakon nje osnovane su čitaonice u Karlovcu (ožujak 1828.) i Zagrebu (srpanj 1838.) te u drugim hrvatskim gradovima.

Organizacijom djelovanja Društva, Metel Ožegović postaje vođa varaždinskoga preporodnog kruga, a uz njega kao varaždinski preporoditelji ističu se: Ivan Kukuljević Sakcinski, Mirko Bogović, Tomo Blažek, Janko Drašković, Ljudevit Gaj, Stanko Vraz i dr.

Ideje hrvatskoga narodnog preporoda lako su se mogle širiti i doprijeti do većega broja ljudi zbog razvijenoga novinstva, ali i razvijene[71] tradicije tiskarstva u Varaždinu.[72]

Potaknuti inicijativom uprave Ilirske čitaonice u Zagrebu 15. prosinca 1839., u Varaždnu se pod vodstvom dr. Innocencija Ferka okuplja „mlađano družtvo dobrovoljacah" kako bi izvodili predstave na narodnome jeziku. Iako amaterske, predstave su pobudile velik interes zbog šaljivoga i domoljubnoga karaktera (Jež 2012: 157–158).

Političke prilike 40-ih godina 19. stoljeća (mađarski pokušaji zatiranja probuđenoga hrvatskog identiteta) usporavale su razvoj nacionalnoga pokreta u Varaždinu. Revolucionarna previranja 1848. godine, zaoštravanje ugarsko-hrvatskih odnosa, blizina hrvatsko-ugarske granice, kao i mađaronska agitacija koja se širila iz mađaronskoga uporišta u Čakovcu, samo su neki od razloga zbog kojih pojedini članovi istupaju iz Čitaonice ili se čak pridružuju mađaronskoj strani (Jež 2012: 158–160).

[71] Prva varaždinska tiskara utemeljena je 1586. godine kada je u Varaždin iz Ljubljane došao tiskar Ivan Manlius (Mandelc) na poziv, pretpostavlja se, gospodara starogradske tvrđave Tome Erdödyja. Prva tiskana knjiga (te iste godine) bila je *Postilla* varaždinskoga župnika i kanonika zagrebačkoga Kaptola Antuna Vramca. Godine 1774., nakon što je Manlius otišao u Ugarsku, u Varaždin dolazi bečki dvorski tiskar i grafičar Ivan Tomas pl. Trattner. Trattner je dobio privilegiju da 20 godina tiska školske udžbenike, rječnike, crkvene knjige, kalendare – a tiskara mu se nalazila u gradskoj vijećnici. Svaka knjiga morala je prije tiskanja na cenzuru u Beč. Najvažnija knjiga tiskana kod Trattnera bila je *Medicina ruralis iliti vrachtva ladanyszka* banskoga i županijskoga liječnika Ivana Krstitelja Lalanguea (Ratković 2012: 79).

[72] Širenju preporodnih ideja doprinijele su tiskare u kojima su se tiskali preporoditeljski programatski i književni tekstovi, novine i časopisi. U 19. stoljeću Varaždin dobiva prvu stalnu tiskaru (nakon putujuće Manliusove tiskare u 16. stoljeću i kratkotrajno djelujuće Trattnerove tiskare u 18. stoljeću) (Lončarić 2007: 11). Nju je osnovao 1821. godine Ivan Sangilla, tiskar iz Graza, na poticaj i uz podršku tadašnjega gradskog senatora Ladislava Ebnera. U Sangillinoj tiskari otisnuta su brojna djela varaždinskih profesora (Antuna Rožića, Josipa Severa i dr.), pisaca na kajkavskome jeziku (Jakoba Lovrenčića, Tome Mikloušića…), hrvatskih preporoditelja i drugih (npr. povijest Varaždina Ladislava Ebnera na njemačkome jeziku). Uz spomenuto, u tiskari su se tiskale i druge publikacije kao što su npr. „gimnazijska izvješća, pravila raznih udruga, naukovne putovnice (tzv. Wanderbücher), majstorski listovi i sl" (Lončarić 2007: 13). Uz knjigotiskaru, Sangilla je imao i bakrotiskaru. Sangillinu je tiskaru je nakon njegove smrti 1832. godine kupio njegov zet Josip pl. Platzer te se je idućih godina, u vlasništvu triju naraštaja te obitelji idućih 90 godina, postupno proširivala i modernizirala, postavši jedna od najznačajnijih hrvatskih tiskara u 19. stoljeću (Lončarić 2007: 15). Druga tiskara, koja postoji od 1870. godine, bila je u vlasništvu Ivana Krstitelja Stiflera, koji se uz tiskanje bavio književnim i notnim nakladništvom te prodajom knjiga. Među najpoznatija djela Stiflerove tiskare pripadaju razglednice s kraja 19. i početka 20. stoljeća (Lončarić 2007: 30), koje danas čuvaju uspomenu na nekadašnju povijesnu arhitekturu grada. Nakon smrti I. K. Stiflera (1876.), tiskaru vodi njegova udovica Amalija. Kada se Amalija 1880. godine preudala za Gustava Kleinbergera, postavila je novoga supruga za voditelja poslova u tiskari.

Glazbena je naobrazba tijekom stoljeća uglavnom ovisila o privatnim poukama koje si je mogao priuštiti samo bogatiji sloj. Osnivanjem Glazbene škole 1828. godine u okviru Glazbenoga društva, olakšano je školovanje glazbeno nadarenoj djeci (Gotal 2014: 57).

Nakon revolucionarnih zbivanja 1848./1849. te završetka razdoblja apsolutizma i ukinuća cenzure, dolazi do uspona građanskoga sloja društva, što obilježava drugu polovicu 19. stoljeća. Proces oblikovanja novoga društva velikim je djelom i odraz industrijalizacije (Gross 1981: 356) koja na hrvatskom području napreduje polako te se postupno širi, omogućavajući kvalitetniji i lakši način života.

Građani, koji su u međuvremenu stekli bogatstvo uglavnom trgovinom, imitiraju u svojemu ponašanju, manirama i težnjama nekadašnje običaje plemstva. Organiziraju se zabave, plesne i koncertne večeri, djeca se na studij šalju u inozemstvo… Građani postaju nositelji razvoja nove kulture i novih društvenih težnji, o čemu u Varaždinu svjedoči obitelj Leitner. Obitelj je bila židovskoga podrijetla, a njezini članovi ostavili su traga u društvenome i kulturnome životu Varaždina kao mecene, podupiratelji dobrotvornih društava i organizatori kulturno-društvenih događanja.

Lakšemu organiziranju većega broja kulturnih događaja pridonijeli su novoizgrađeni prostori, prije svega nova kazališna zgrada, dovršena 1875. godine po nagrađenome nacrtu bečkoga arhitekta Hermana Helmera (Ratković 2012: 71) te nova zgrada gimnazije, izgrađena 1870. godine (Horvat 1993: 358). U Varaždinu tijekom 19. stoljeća dolazi do primjene postignuća druge industrijske revolucije, a jedno od značajnijih jest javna rasvjeta (1838.).

Prema Rudolfu Horvatu, 1827. godine u Varaždinu djeluje 353 samostalnih obrtnika, i to najviše postolara (74), čizmara (65), krojača (41), kabaničara (38), tkalaca (32) te mnogih drugih (Horvat 1993: 288). Godine 1831. kralj odobrava održavanje tjednih sajmova četvrtkom, što je i danas sinonim za sajmeni dan.[73] Dr. Vilim Müller[74], tadašnji gradski fizik, radi postizanja boljih higijenskih uvjeta i boljega zdravlja sugrađana postavio je 1838. temelje javnoga šetališta tako što je ogradio južno gradsko grabište, posadio drveće i cvijeće. Iste godine Varaždin dobiva treću ljekarnu, koju otvara Teodor Fodor, a druge dvije bile su u vlasništvu Bernata i Haltera (Horvat 1993: 293). Tijekom 19. stoljeća osnovano je više dobrotvornih društava radi potpomaganja siromašnijih sugrađana i đaka, bolesnih i udovica (Horvat 1993: 325).

[73] Taj se običaj održao do danas. I danas stariji sugrađani čekaju četvrtak radi raznolikije ponude na tržnici i sajmištu.

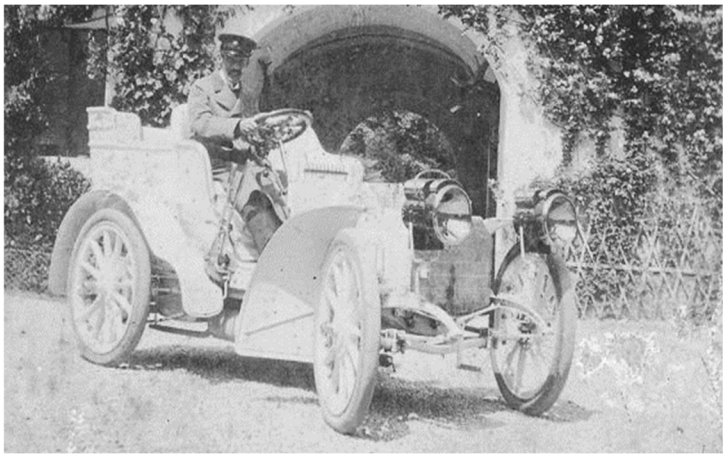
[74] Dr. Müller kontinuirano je radio na poboljšanju zdravstvenih uvjeta u Varaždinu. U dijelu svoje kuće otvorio je malo javno kupalište s toplom vodom i nekoliko kabina.

3.1.8. Varaždin na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće

Krajem 19. stoljeća Varaždin je i dalje pretežno obrtnički i trgovački grad iako većina stanovništva živi od poljoprivrede (Ruža 1993: 241). Željeznički promet i otvaranje novih željezničkih pravaca od sredine 19. stoljeća u Hrvatskoj ubrzava rast gospodarstva podupirući industrijalizaciju. Varaždin kasni 30-ak godina u industrijalizaciji jer isprva nije imao svoju željezničku prugu. Najbliža željeznička postaja bila je u Čakovcu, s kojim je grad razvio živ cestovni (kolski, zaprežni) promet (Ruža 1993: 244-245). Godine 1886. izgrađena je i puštena u promet pruga Čakovec – Varaždin – Budinšćina – Zabok – Zaprešić, s pobočnom prugom Zabok – Krapina. Time su ostvareni uvjeti za početak industrijalizacije ovoga kraja. Godine 1893. novoosnovano „Industrijsko društvo" potiče razvoj industrije i energetike, a štedionice osnivane krajem 19. stoljeća utrle su put osnivanju podružnice „Prva hrvatska štedionica" 1904. godine.

Zaslugama Prvoga hrvatskog varaždinskog dioničkog društva za električnu rasvjetu, prva električna centrala počela je proizvoditi struju 1895. godine, isprva samo noću za rasvjetu, a kasnije i danju za pogon strojeva (Ruža 1993: 246).

Godine 1892. počela je s radom tvornica za proizvodnju savijenoga namještaja u Slanju kraj Ludbrega. Pogon je preseljen 1905. godine u Varaždin, gdje posluje kao dio Tvornice Lambert. Godine 1910. tvornicu otkupljuje tvrtka Mundus, koja se 1924. godine spaja s tvrtkom Thonet te pod imenom Thonet – Mundus d. d. posluje do završetka Drugoga svjetskog rata. U razdoblju 1945. – 1992. godine posluje pod imenom Florijan Bobić i Mundus Florijan Bobić, a od 1992. godine kao Mundus d. d. Varaždin (podaci prema: Skraćeni prospekt uvrštenja u Kotaciju javnih dioničkih društava Mundus d. d. Varaždin).

Slika 3. *Grof Bombelles u svom autu*

Početkom 20. stoljeća stvaraju se uvjeti za nastanak poznate tekstilne industrije po kojoj Varaždin postaje poznat tijekom čitavoga stoljeća (TIVAR, VIS).[75]

Razvoj željezničkoga prometa i industrijalizacije dovodi do povećanja prometa putnika i roba, zatim poštanskoga, telegrafskoga i telefonskoga prometa, a grade se i

[75] Tekstilna industrija Varaždin (TIVAR) osnovana je 1918. godine, a to ime nosi do 1948., kada se preimenuje u Varteks. Varaždinska industrija svile (VIS) počinje s radom 1929. godine.

škole (stručne, šegrtske, trgovačke, djevojačke) (Radović 2004: 35–36). Razmjena dobara i putovanja raste s pojavom automobila. Varaždinci prate aktulna zbivanja i na tome području – nakon što je grof Marko Bombeles, vlasnik dvorca Opeka u obližnoj Vinici, dovezao prvi automobil u Varaždin 1898. godine, interes za automobile i promet automobilima sve više raste.

3.1.9. Varaždin u 20. stoljeću

Kako o povijesti grada tijekom 20. stoljeća postoji malo povijesnih istraživanja[76], vrlo kratke napomene o tome razdoblju temeljimo na članku *Varaždin – kratko putovanje kroz povijest*[77] povjesničara Hrvoja Petrića (objavljen na Hrvatskome povijesnom portalu 2007.) te na tekstu Spomenke Težak, muzejske savjetnice Povijesnoga odjela Gradskoga muzeja Varaždin (objavljen na internetskim stranicama Grada[78]).

Varaždin u 20. stoljeću doživljava dinamične promjene uzrokovane političkim i gospodarskim događajima, što se odrazilo i u sastavu stanovništva – neki se iseljavaju, dragovoljno ili pod prislilom (npr. Židovi tijekom Drugoga svjetskog rata), a neki se useljavaju (sredinom 20. stoljeća i nakon Domovinskoga rata). Te migracije ostavljaju trag u varaždinskome prezimenskom sustavu.

U višu i nižu pučku djevojačku školu Uršulinskoga samostana u školsku godinu 1900./1901. upisano je 289 učenica.[79] Podrijetlom je bilo najviše djece roditelja obrtnika i trgovaca (139), a po vjeroispovijesti najviše rimokatolkinja (272).[80] Najviše je učenica završilo razred svjedodžbom I. reda (127) te svjedodžbom I. reda s odlikom (107). U školskoj godini 1901./1902. u Kraljevsku veliku gimnaziju upisalo se 348 učenika. Najviše djece bilo je iz obitelji obrtnika, trgovaca i kramara (106), a po završetku godine primilo je svjedodžbu I. reda 202, a svjedodžbu I. reda s odlikom 56 učenika.[81]

Izneseni podaci svjedoče da se osim kao trgovačko i obrtničko središte, Varaždin do 20. stoljeća afirmirao i kao obrazovno središte mladih iz Varaždina, bliže okolice, ali i udaljenijih

[76] Prema riječima Spomenke Težak, muzejske savjetnice Povijesnoga odjela Gradskoga muzeja Varaždin, postoji mali broj objavljenih radova iz povijesti Varaždina u 20. stoljeću (poveznica: http://blog.dnevnik.hr/drustvopovjesnicara/2009/06/1626431428/odrzano-predavanje-varazdin-u-20-stoljecu.html.

[77] Poveznica: http://povijest.net/varazdin.

[78] Poveznica na odlomak S. Težak: http://varazdin.hr/povijest-gradski-grb.

[79] Prema Izvješću o višoj i nižoj pučkoj djevojačkoj školi Uršulinskoga samostana u Varaždinu za školsku godinu 190./1901. (26, 27). Jedan od predmeta jest i Hrvatski jezik.

[80] Među učenicama bilo je djevojaka i grkokatoličke (3), pravoslavne (1) te židovske vjere (2).

[81] Prema Izvještaju Kraljevske velike gimnazije u Varaždinu za školsku godinu 1901./1902., Tiskom J. B. Stiflera, 1902.

krajeva (prema izvješćima spomenitih škola, nastavu su polazili učenici i učenice iz Slavonije, Primorja te drugih krajeva Austro-Ugarske: Štajerske, Koruške, Kranjske, Galicije, Moravske, Austrije…).

Prvi svjetski rat donosi mobilizaciju vojnih obveznika, a Varaždinci se upućuju na različita bojišta. U gradu se organiziraju bolnice za prihvat ranjenika. S uspostavom nove države, Kraljevine Jugoslavije, 1919. godine dolazi do oružane pobune koja je brzo ugušena.

Tijekom Drugoga svjetskog rata osniva se Velika župa Zagorje s Varaždinom kao središtem. Formiranjem Nezavisne Države Hrvatske neki Varaždinci pristaju uz antifašizam, a neki ostaju vjerni postojećemu režimu. U to je vrijeme gotovo čitav židovski dio stanovništva iseljen – ili je uspio pobjeći ili je upućen u logore, a imovina im je konfiscirana.[82]

Nakon Drugoga svjetskog rata dolazi do daljnjih procesa modernizacije i ubrzane industrijalizacije te do osnivanja prvih visokoškolskih institucija (npr. 1962. Viša ekonomska škola, iz koje će se razviti današnji Fakultet organizacije i informatike, te 1969. Viša tehnička rudarska geoistraživačka škola, koja je bila zečetak današnjega Geotehničkog fakulteta).

Društvena struktura grada mijenja se zbog doseljavanja novoga stanovništva te nastaju nove gradske četvrti. Provođenjem nacionalizacije i konfiskacije mnogi građani ostaju bez svoje imovine. Osnivaju se nove tvornice i poduzeća, npr. LTA, Koka, Kalnik, uz već postojeći Varteks i Svilanu.

Varaždin je bio jako uporište JNA. Za Domovinskoga rata sve varaždinske vojarne zauzima Hrvatska vojska (1991.), koja ondje zatečenim vojnim arsenalom naoružava svoje vojne postrojbe. „U slobodnoj i suverenoj Republici Hrvatskoj Varaždin je postao sjedište Varaždinske županije (od 1993.) i Varaždinske biskupije (od 1997.). Za Varaždin je posebno značajna 2003. godina kada je otvaranjem suvremene autoceste od mađarske granice do Zagreba (i dalje prema Rijeci i Splitu) stvoren preduvjet za daljnje gospodarsko jačanje Varaždina i njegovoga potvrđivanja kao glavnoga središta sjeverozapadne Hrvatske“ (Petrić 2007).

[82] Poveznice: http://evarazdin.hr/nasim-krajem/iz-povijesti-varazdin-je-bio-prvi-u-hrvata-judenfrei-grad-208101; http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/kako-je-zidov-varazdinec-adolf-steiner-prezivio-holokaust-imenjaka-hitlera-61995

3.2. ETIMOLOGIJA IMENA VARAŽDIN

Etimologijom imena Varaždin bavili su se jezikoslovci Petar Skok i Mijo Lončarić, povjesničari Ladislav Ebner, Ivan Kukuljević Sakcinski, Julije Janković i Paškal Cvekan, geograf Mirko Marković te književnica i kulturna djelatnica Božena Filipan.

Petar Skok u *Etimologijskome rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1973: 567) o podrijetlu imena grada Varaždina piše: „Od deminutiva *várasd* »gradić« madž. je lokativ **varasdon* > *Varàšdīn*, gen. -ína = *Vȁroždin* (ŽK) = *Vorȅžlin* (Bednja), s etnikom *Vorežlȋčun* (ib.)”

Vrlo sličnu bilješku donosi Mijo Lončarić, koji kao specifičnu pojavu, koju je čuo od kazivača koji je navedeni oblik čuo u mladosti (pritom se poziva i na oblik *Varažlin* te pridjev *varožlinski*, koji su zabilježeni u Krležinim *Baladama Petrice Kerempuha*), navodi da je ime grada *Varežlin*. Lončarić smatra da se radi o „nametanju nastavka *lin*, koji je čest u germanizmima, npr. *beciklin*, *šarajtoflin*, 'lisnica', *štokerlin* 'vrst stolca' itd., dok je završetak *din* izoliran i neobičan“ (Lončarić 1988: 484). Autor u nastavku kazuje svoje mišljenje o naglasku ojkonima Varaždin: „Upozorio bih također na originalan naglasak toga toponima, koji je stalno na drugom slogu, dakle *va'ražd*in, *va'ražd*ina. Prema tome, književni bi naglasak trebao biti *Vàraždin*, *-a*, a ne *Varàždin*, *Varaždína* ili *Vȁraždin*, *-a*“ (Lončarić 1988: 484).

Drugi autori, povjesničari Ladislav Ebner, Ivan Kukuljević Sakcinski i Julije Janković, koji su u posljednih stotinu godina pisali o povijesti grada Varaždina,[83] obično u uvodnome dijelu svojih radova donose kratak osvrt na etimologiju imena. Svima im je zajedničko to što ojkonim povezuju s imenicom *varoš* (u značenju 'naseljeno mjesto'). Ta je etimologija još uvijek živa među starijim stanovništvom grada, a pogotovo u okolici grada.[84]

---

[83] Kao primjer pučke etimologije spominjemo zapis iz uvodnoga dijela knjige o povijesti Varaždina Ladislava Ebnera (varaždinskoga gradskog bilježnika, senatora, gradskoga suca i ravnatelja škola). On bilježi da su stari Varaždinci pripovijedali da je grad prozvan tako prema dinjama koje su ovdje navodno dobro uspijevale (*varoš dinja*; Ebner 1827: 9). Međutim, Ebner iznosi sumnju u to tumačenje.
I. Kukuljević Sakcinski (hrvatski povjesničar, književnik i političar) za ime grada rabi lik *Varašdin* (u naslovu knjižice *Varašdin, kratki nacrt s gledišta historičkog* ali i dalje u tekstu, npr. „Varašdin, glavni varoš županije varašdinske, leži četvrt sata od Drave u liepoj ravnici…“ (1857: 5).
Julije Janković (arhivist i povjesničar) u svojim *Pabircima po povijesti Županije varaždinske* u uvodnome dijelu daje svoje tumačenje etimologije imena grada. Navodeći najprije neke od zapisa imena grada u povijesnim vrelima (npr. *Worosd*, *Worost*, *Warast*, *villa Varasd*), a potom iznosi mišljenje da je riječ Varaždin „sastavljena i to od var, varoš, varaš, i »tin«. Što znači varoš, to u današnjem smislu svatko znade. U srednjem vieku bilo je to veliko ili oveće mjesto u kojem su stanovali ljudi najraznijeg zanimanja, pak su se zato i zvali »varošani« za razliku od onih, koji su stanovali na gospodskih posjedih i zaseocih te bili gospodski podanici. Varošani bili su obično slobodni ljudi. Varoš sredovječna nije bila utvrdjena platnom od zida ni nasipi. Drugi diel imena našega grada i županije i jest »tin«. »Tin« ili češki »tyn« znači u slavenskih jezicih, a osobito u češkom utvrdjeno mjesto“ (Janković 1898: 12).

[84] Suvremeni govornici govore: *Varažljin* (Rinkovec, Bednja), *Voroš* (Lepoglava); također je posvjedočeno da je autoričina prabaka Ivka, Varaždinka rođena 1892., govorila *Varaš* („*Idemo h Varaš!*“).

Tumačenje da podrijetlo imena Varaždin treba tražiti u leksemu *varoš* uglavnom je bilo prihvaćeno među proučavateljima u drugoj polovici i krajem 20. stoljeća (npr. u uvodome dijelu svoga članka u zborniku prigodom 800. obljetnice prvoga spomena grada, geograf Mirko Marković iznosi sažetak do tada prihvaćenih istraživanja[85]).

Imenica *varoš* jest hungarizam, a nalazimo ga u čakavskim, štokavskim i kajkavskim govorima (Vulić 2012: 13), u kojima se pojavljuje u dvjema različitim gramatičkim kategorijama roda, pa prema tome i u dvjema različitim sklonidbama (varoš, ž. r.; *gen.* varoši; varoš, m. r.; *gen.* varoša), ali i u dvama različitim značenjima ('urbano naselje' i 'naselje unutar zidina').[86] Sanja Vulić zaključuje da je hungarizam *varoš* u čakavštini uvijek muškoga roda, a značenje mu se mijenjalo od temeljnoga 'naselje izvan gradskih zidina' do značenja današnje standardnojezične riječi *grad*, a u kajkavskim govorima imenica *varoš* preuzela je oba značenja ('urbano naselje' i 'naselje unutar zidina') te se pojavljuje u muškome i ženskome rodu (i-sklonidba).[87]

Služeći se topografskim istraživanjima na terenu te pomnim geolingvističkim i psiholingvističkim proučavanjem kraljevskih povelja, Božena Filipan došla je do sljedećih zaključaka:

– da *Garestin* nije pogrešan grafijski zapis u izvorima, nego da je najvjerojatnije riječ o autohtonome imenu župnoga/županijskoga grada Varaždina (Filipan 2004: 61)

– da se novo ime grada Varaždin odnosi na slobodnu varoš u utvrđenome županijskom gradu (Filipan 2004: 26)

---

[85] U članku *Geografske i historijske odrednice Varaždina tijekom proteklih 800 godina* M. Marković spominje najstarije zapise imena grada (1181. „comes de Garestin"; 1198. „comite guarestiensi"; 1209. „villa Warasd") te natuknicu iz Akademijina rječnika (da je toponim Varaždin nastao od hungarizma *varaš* s mađarskim *-d* te hrvatskim sufiksom *-in*) (Marković 1983: 29–30).

[86] S. Vulić razlikuje te pronalazi potvrde u hrvatskim narječjima za *varoš* (gen. *varoša*) kao 'težački dio u gradu primorskoga tipa' te *varoš* (gen. varoši) u značenju 'manje mjesto' (definicije donosi prema *Rječniku hrvatskoga jezika* V. Anića). Najstarije čakavske potvrde hungarizma *varoš* rabe se u značenju 'naselja koje je nastalo ispod feudalnog grada', što kao značenje navodi i P. Skok (1973: 567). Imenici *varoš* suprotstavlja imenicu *grad* što u izdvojenim potvrdama obilježava naselje unutar zidina, često na povišenome mjestu (njem. *Burg*). Postupno se imenici *varoš* dodjeljivalo značenje koje danas u hrvatskome standardnom jeziku ima grad (njem. *Stadt*). Današnji govornici u Gradišću, u čijim je govorima očuvano jezično stanje s kraja 15. i početka 16. stoljeća, „u svojim mjesnim govorima rabe hungarizam *varoš* u značenju 'grad', dok hrvatsku riječ *grad* rabe u značenju 'utvrđeni grad, utvrda'" (Vulić 2012: 15).

[87] Zaključak izvodi prema izdvojenim defnicijama riječi *varoš* u različitim izvorima (Vulić 2012: 15–16):
– *Decretum* Ivana Pergošića (1574.): *varaš* 'grad općenito'
– *Dictionarium* Fausta Vrančića (1595) (*varoš* je prijevodni ekvivalent latinskomu *suburbium*, odnosno njemačkomu *vorstatt*)
– *Lexicon latinum* Andrije Jambrešića i Franje Sušnika (1742.) (uz *varaš obzidan* navodi sinonim *grad*; spominje i *zvunski varaš*)
– *Putni tovaruš* Katarine Zrinske (imenicu *grad* rabi za zidinama opasani Ozalj, dok je biblijski Ur Kaldejski *varaš* u današnjemu smislu urbaniziranoga naselja).

– da je prema topografskim odrednicama originalna povelja kralja Andrije *Slobodnome kraljevskom gradu Varaždinu* nastala prije 1217. godine[88] (Filipan 2004: 26)
– da je slavensko ime Varaždina sačuvano u imenu Garestin, čije ime B. Filipan izvodi iz slavenskih oblika *garà* 'gora' i *tin* / *dun* 'utvrđeni grad'[89] (Filipan 2004: 26, 27).

Kako bismo dali svoj prilog proučavanju pojavnosti imena Varaždin (iščitanoga i iz etničkih te ktetičkih likova), u tablici koja slijedi donosimo pregled zapisa u najstarijim povijesnim izvorima.

Tablica 3.1.[90] *Potvrde imena Varaždin u najstarijim dokumentima* (*od 12. do početka 16. stoljeća*)

NOMINATIVNI OBLIK OJKONIMA i KTETIKA (prema obliku koji se pojavljuje u latinskome tekstu)	**OJKONIM, ETNIK, KTETIK u povijesnim zapisima**	**OPIS SADRŽAJA TEKSTA U KOJEMU SE POJAVLJUJE OJKONIM, GODINA NASTANKA ZAPISA**	**IZVOR**
Garestiensis	*…ad magnum montem ad uiam ubi iungitur cum Garestiensibus…*	Bela III., ugarski i hrvatski kralj, dodjeljuje zagrebačkome kaptolu Toplice kraj Varaždina, **1181.**	CD,[91] sv. II, str. 177
Guarastiensis	*…Crazone comite Guarastiensi…*	Herceg Andrija dopušta zagrebačkomu biskupu Dominiku da ima pravo suditi svojim podanicima, **1198.**	CD, sv. II, str. 297
Warasd	*…maxime fidele seruicium hospitum nostrorum in uilla… Warasd commorancium…*	Kralj Andrija II. podjeljuje Varaždinu povlastice slobodnoga grada i određuje gradski teritorij, **1209.**	PS,[92] sv. I , str. 1

[88] Andrijina povelja iz 1209. godine u suvremenoj se historiografiji, prema zaključcima paleografske analize, smatra imitativnom kopijom, a sadržajno falsifikatom iz 15. stoljeća koji sadržava vjerodostojnu povijesnu jezgru. Diplomatički, ona je iskrivljeni (prošireni) original (*acta interpolata*) te se smatra djelomičnim falsifikatom (Matijević-Sokol 2009: 19).
[89] Božena Filipan u svojemu radu iznosi potvrde za svoj zaključak, a to su: da je ime grada Garestina sačuvano u imenima „raseljenih 'Garestinaca': *Garazda, Garazdyncz, Gorazdyncz* i njima pripadnih posjeda u Križevačkoj županiji“ u velikaškome nazivu *Gorjanskih* (*de Gara*); a da je sastavnica *tin* sačuvana u imenima okolnih mjesta (Beletinec, Beretinec, Remetinec, Seketin…) (Filipan 2004: 27).
[90] U numeraciji tablica prvi broj označava broj poglavlja gdje se tablica nalazi, a drugi broj redni je broj tablice unutar poglavlja. Na ovaj način bilo nam je lakše pratiti povezanost tablica s poglavljima.
[91] Kraticom CD označavamo izvor: SMIČIKLAS, Tadija, ur. (1904): *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije,* Vol. II., JAZU, Tisak dioničke tiskare, Zagreb.
[92] Kratica PS odnosi se na izvor: TANODI, Zlatko, ur. (1942): *Poviestni spomenici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina: Sv. 1: Zbornik isprava 1209.-1526. iz Arhiva grada Varaždina*, Svobodina „Narodna tiskara”, Varaždin.

Waradiensis ***Warosdiensis***	*...Simone Waradiensi…* *... Zaharia comite tunc tempore Warosdiensi…*		PS, sv. I , str. 2
Worost ***Worostiensis***	*…hospites nostri in uilla Worost commorantes…* *...Zaharia comite tunc tempore Worostiensi…*	Bela, mladi kralj (Bela IV.) potvrđuje Varaždinu povlastice slobodnoga grada, koje mu je podijelio 1209. godine njegov otac Andrija II, **1220.**	PS, sv. I , str. 3 PS, sv. I , str. 4
Worosdinum ***Worosdinum***	*...insula hospitibus nostris de Worosdino, quam idem comes…* *...inter ipsos hospites nostros de Worosdino in nostra presencia questio…*	Kralj Bela IV. dosuđuje gradu Varaždinu otok Tursoy, koji je svojatao župan Juraj, sin župana Luke, **1256.**	PS, sv. I , str. 5
Worosdiensis	*...qvod Kvrei ciuis Worosdiensis ad nostram..*	Čazmanski kaptol prepisuje i potvrđuje darovnicu Bele IV. varaždinskomu građaninu Kureju iz 1261. godine, **1256.**	PS, sv. I , str. 6
Worosdiensis ***Worosd***	*...quod Cure ciue Worosdiensi eiusque filiis scilicet…* *...pro quodam palacio in Worosd existente…*	Stolnobiogradski kaptol potvrđuje zamjenu zemlje u Zaladskoj županiji varaždinskoga građanina Kureja s palačom i pet kurija u Varaždinu kraljičinoga dvorjanika Dionizija, **1270.**	PS, sv. I , str. 8 PS, sv. I , str. 9
Worosdinum ***Waradiensis***	*...quod accendetes ad nostram presenciam hospites de Worosdino…* *...Lodomerio Waradiensi…*	Kralj Stjepan V. prepisuje i potvrđuje ispravu Bele IV. iz 1242. godine, kojom Bela IV. potvrđuje povlastice grada Varaždina, **1272.**	PS, sv. I , str. 13 PS, sv. I , str. 14
Warosdiensis ***Warosd***	*...et populorum nostrorum de Zagoria seu comitau Warosdiensi…* *...iuxta terram nostram claustri sancti Johannis de Warosd…*	Zagrebački kaptol prepisuje i potvrđuje ispravu od 1. VI. 1371., u kojoj je transumirana isprava kralja Ludovika I. od 7. V. 1371., a koje se odnose na uređenje međa posjeda u Varaždinskoj županiji, **1372.**	PS, sv. I , str. 18 PS, sv. I , str. 19
Warosd	*... ciuis de Worosd ad nostram personaliter accedentes…*	Zagrebački kaptol potvrđuje svoju ispravu od 28. III. 1369., kojom je prepisao i potvrdio ispravu kralja Bele IV. od 1220. godine o povlasticama grada Varaždina, **1372**.	PS, sv. I , str. 21

Warosd ***Warosdiensis*** ***Warasdiensis***	*…Garab et Blasii, vicecomitum de Warosd…* *… vicecomites Warosdienses, amiciciam debitam cum honore…* *…nobis iudex et iurati libere ville Warasdiensis…*	Zagrebački kaptol izvješćuje kraljicu Mariju o sporu zbog međa između grada Varaždina i Selkovih sinova prepisujući ispravu varaždinskih podžupana Garaba i Blaša od 11. V. 1391., **1391.**	PS, sv. I , str. 25
Warasd	*…ciues et hospites nostros de dicta Warasd…*	Kraljica Marija osuđuje plemića od Jakopovca i Kneginca u sporu s gradom Varaždinom, **1391.**	PS, sv. I , str. 26
Varosdiensis	*…ciues ciuitatis nostre Varosdiensis in suis ac vniuersorum ciuium et hospitum nostrorum…*	Kralj Žigmund prepisuje i potvrđuje ispravu kralja Ludovika od 10. IV. 1373. (Ludovik prepisuje i potvrđuje svoju ispravu od 13. VI. 1357. kojom oslobađa grad Varaždin od sudbenosti župana varaždinskoga), **1397.**	PS, sv. I , str. 34
Warasd	*..ciues et hospites de Warasd presentibus regio…*	Zagrebački kaptol potvrđuje da je Nikola, sin Jurse de Kalin, uložio protest u ime nekih plemića protiv grada Varaždina radi prisvojenja nekih posjeda, naročito Kneginca, **1407.**	PS, sv. I , str. 37
Warasd ***Warasdinum***	*…inter hospites et populos ciuitatis de Warasd…* *…iudex civitatis Warasd vocate…* *…inter ipsos hospites nostros de Warasdino…*	Zagrebački kaptol prepisuje i potvrđuje ispravu kralja Žigmunda od 2. VIII. 1407., kojom Žigmund prepisuje i potvrđuje ispravu Bele IV. od 19. V. 1256. (Bela dosuđuje Varaždincima otok Tursoy koji je svojatao župan Juraj, sin župana Luke), **1407.**	PS, sv. I , str. 42 PS, sv. I , str. 43
Warasdiensis	*…cum ciuibus ciuitatis Warasdiensis in facto predicte possessionis…*	Čazmanski kaptol potvrđuje da su plemići od Kneginca izjavili da se u parnici između njih i Varaždina pokoravaju presudi Hermana Celjskoga, **1411.**	PS, sv. I , str. 47
Warasdiensis	*…in comitatu Zagoriensi existentem ad ciuitatem Warasdiensem…*	Kraljica Barbara izuzimlje posjed Kneginec od plaćanja kunovine, **1414.**	PS, sv. I , str. 53
Varosdinum	*…iuratorum et vniuersorum ciuium et hospitum de Varosdino…*	Kralj Žigmund nalaže varaždinskomu županu i plemićkim sucima da pošalju svojega izaslanika koji će istražiti istinu o napadu Andrije od Grebena na varaždinskoga građanina Barnabu, **1429.**	PS, sv. I , str. 70

Varosd	*...iuratis et vniuersis ciuibus et hospitibus de Varosd…*		PS, sv. I , str. 71
Warasdiensis	*...contradictorie inhibicionis metarum ereccionis ciuitatis Warasdiensis reddituros contra prouidos iudicem…*	Čazmanski kaptol izvješćuje kralja Žigmunda da je kraljev izaslanik pozvao pred kralja Jurja, Nikolu i Andriju od Ludbrega u sporu zbog međa njihovih posjeda i grada Varaždina, **1429.**	PS, sv. I , str. 72
Varasdiensis	*... iuratos et ceteros ciues eiusdem ciuitatis Varasdiensis…*		
Warosdiensis	*...in quibus fideles nostri ciues, hospites et incole ciuitatis Warosdiensis contra quoscumque coram…*	Kralj Žigmund oslobađa grad Varaždin svih globa koje su dužni platiti, **1435.**	PS, sv. I, str. 138
Warasdiensis	*...contra et aduersus iudicem et iuratos ceterosque ciues ciuitatis Warasdiensis emanatis…*	Zagrebački kaptol izvješćuje kralja Matiju Korvina da je pozvao pred njega grad Varaždin u parnici s Ladislavom od Zajezde i Elizabetom od Zabočine, **1464.**	PS, sv. I, str. 1397
Warosdiensis	*...conmunitatis ciuitatis Warosdiensis…*		PS, sv. I, str. 201
Warosdiensis	*...quorum intuitu volentes prefatam ciuitatem Warosdiensem…*	Kralj Matija Korvin podjeljuje i potvrđuje gradu Varaždinu grb, **1464.**	
Warasdiensis	*Sigillum maius ciuitatis Warasdien[sis]*		PS, sv. I, str. 202
Warasdiensis	*...in suis ac tocius communitatis dicte ciuitatia Warasdiensis nominibus…*	Čazmanski kaptol izjavljuje da su zastupnici grada Varaždina uložili pred njim prostest protiv Baltazara de Batthyanija zbog prisvajanja posjeda Gojanec i Zamlaka, **1505.**	PS, sv. I, str. 138

Iz Tablice 3.1. razvidno je da se u najstarijim povijesnim dokumentima (do početka 16. stoljeća) pisanima latinskim jezikom, ime grada pojavljuje u obliku *Warasdinum* / *Vorosdinum* / *War**o**sd* / *Var**a**sd*,[93] s varijacijom drugoga samoglasnika, a što je potvrđeno i u današnjim govorima u okolici grada (*Var**a**š* / *Var**o**š*).

[93] Latinizirano ime Varaždina sklanja se kao imenica srednjega roda. Nominativni je oblik ojkonima je *Warasdinum* / *Vorosdinum* i sklanja se po II. sklonidbi, a nominativni oblik ktetika je *War**a**sdiensis* / *War**o**sdiensis* i sklanja se po pridjevskoj III. sklonidbi. Primjeri *War**o**sd* / *Var**a**sd* nedeklinabilni su oblici ojkonima.

Prema zapisima imenskih formula mladih Varaždinaca, studenata u Beču početkom 16. stoljeća – *Johannes de Warastino* (1506.), *Mathias de Barastino*, *Franciscus de Barastino* i *Andreas de Barastino* (1510.); *Johannes Aurifabri ex Warasdino* (1511.), *Georgius Hladen Barasdiensis* (1513.), *Caspar Cibeleus Warasdiensis* (1521.) i *Johannes Plemenitoycz a Warasdino* (1548.) (Šišić 1903: 161–171) – iščitavamo bilježenje imena grada kao *Warasdinum* (pridjevski lik *Warasdiensis*) koje se uglavnom podudara sa zapisima iz naše tablice, osim četiriju očitih pogrešnih bilježenja (*Barastino* / *Barasdiensis*).

Uzimajući u obzir iz odabranih povijesnih dokumenata ispisane likove ojkonima Varaždin i tumačenja do kojih su došli prije spomenuti autori te s obzirom na najstarije povijesne izvore, zaključujemo:

– da ime *Garestin* (*Garestinum*) nije pogrešan grafijski zapis, nego da vjerojatno čuva spomen na slavensko ime grada (*Garestin* se spominje u dvama izvorima iz 12. stoljeća, a u onome iz 1181. godine, potvrdi darovnice (*zadušbine*[94]) bana Alekseja s početka 12. stoljeća, sačuvani su izvorni toponimi kako su bili zapamćeni i potvrđeni mjerodavnim svjedocima) (Filipan 2004: 24)

– da se ime Varaždin u povijesnim dokumentima rabilo za slobodni i kraljevski grad u utvrđenome županijskom gradu, počevši od povelje *Slobodnome kraljevskom gradu Varaždinu* kralja Andrije II.

– da je pojavnost ili bilježenje imena Varaždin (*War**a**sd*(*inum*)) u skladu s dinastijskim promjenama na prijestolju (Hrvatska kao dio zajedničkoga Hrvatsko-Ugarskoga Kraljevstva pod ugarskom dinastijom Arpadovića) i jakim ugarskim utjecajima u ovome sjevernom dijelu hrvatskoga prostora.[95]

Stoga, najstariji zapis *Garestin* (*Garestinum*) čuva slavensko ime grada, a ime *Varaždin* poteklo je od od hungarizma *varoš* (što i danas znači grad,[96] utvrđeno mjesto), dok u značenjskome smislu[97] zajedničko Garestinu i Varaždinu jest 'utvrđeni grad', što može referirati na najstariju povijest grada (o postojanju utvrđenoga grada prije 12. stoljeća).

[94] Božena Filipan (2004: 25) ističe da treba razlikovati zadužbinu od zadušbine koja je povijesno-pravni termin. Zadušbina je za „dobro djelo za dušu učinjeno“ (Mažuranić 1908 – 1922: 1633).

[95] Andrija je dodjelom povlastica Varaždinu htio pomoći ubrzanom razvoju trgovine s njemačkim prostorom koji su na sebe trebali preuzeti *hospitesi* ('kraljevi gosti'), u početku uglavnom trgovci i obrtnici germanskoga podrijetla.

[96] Sastavnicu *var* (usp. mađ. *vár* 'tvrđava, utvrda, zamak, grad'; mađ. *város* 'grad') u završnome dijelu svojega imena sadržavaju ovi hrvatski gradovi: *Bjelovar*, *Vukovar*, *Daruvar.*

[97] Mislimo na doimensko značenje apelativa od kojih su nastali ojkonimi Garestin i Varaždin.

Držimo da se ime Varaždin (lat. *Warasdinum*) počinje sustavno rabiti od 15. stoljeća, baš u vremenu u kojemu su Varaždinci vodili mnoge rasprave[98] sa susjednim vlastelinima u kojima traže poštivanje svojih prava (na temelju Andrijinih povlastica iz 1209. godine).

3.3. VARAŽDINSKA KAJKAVŠTINA I VARAŽDINSKI GOVOR – ODSLIK U VARAŽDINSKIM PREZIMENIMA

Varaždinski govor istraživali su Stjepan Ivšić i Mijo Lončarić, dok se iz *Rječnika varaždinskoga kajkavskog govora* (Varaždin [1]2002, [2]2013) Tomislava Lipljina[99] mogu se iščitati mnoge značajke varaždinskoga govora.

Ivšić u svojoj podjeli kajkavskih govora (1936: 82) govore varaždinskoga kraja svrstava u I. skupinu kajkavskih govora, koju je po prostiranju nazvao zagorsko-međimurskom; a prema akcenatskome kriteriju tu je skupinu nazvao konzervativnom[100] jer najbolje čuva stariju, tzv. osnovnu kajkavsku akcentuaciju.

Mijo Lončarić u uvodnome dijelu svojega rada *Govor Varaždina i okolice*, koji temelji na vlastitome terenskom istraživanju, iznosi mišljenje kako bliža okolica „pokazuje autohtono stanje govora u tom kraju", dok se u samome gradu "prelamaju različiti govorni tipovi okolice" s jedne strane, a s druge se strane „pod utjecajem književnoga jezika i različitih govornih tipova okolice stvara interdijalekt, koine, a govori se i književnim jezikom"[101] (Lončarić 1988: 477).

[98] Mirjana Matijević-Sokol iznosi da je Mirko Androić „nakon vrlo mukotrpne, zahtjevne i minuciozne analize zaključio da su polovinom XV. stoljeća sve težnje Varaždinaca realizirane i da je sav teritorij objedinjen pod jednim vlasništvom, upravo onako kako je navedeno u Andrijinoj povelji. Ta je povelja Varaždincima bila potrebna upravo u tom trenutku, a kasnije je (…) bila potvrđena od niza zemaljskih gospodara (…). Androić smatra da je tekst Andrijine povelje nastao u jeku vlasničkih raspra između 1407. i 1428. godine, ali i da je Andrijin varaždinski privilegij postojao" (Matijević Sokol 2009: 23). Vidjeti bilješku 86.

[99] *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora* Tomislava Lipljina predstavlja autorovo životno djelo. Prikupljajući leksičku građu kao autohtoni govornik varaždinskoga (urbanog) govora više od 20 godina, kao amaterski leksikograf („Nesem ja leksikograf, ja se z tem amaterski bavim", Lipljin 2013: II), zabilježio je 33.000 rječničkih natuknica i rečenica u kojima su kontekstualizirane natukničke riječi. U njima su sačuvane neke stare izreke, privatna sjećanja, ali i osvrti te komentari na suvremena zbivanja. Tim rječnikom Lipljin je obogatio hrvatsku leksikografiju dopunivši tako svoju biografiju glumca, prevoditelja i kazališnoga ravnatelja. Tijekom rada na proširenome izdanju, T. Lipljin je preminuo 6. lipnja 2008., ne dovršivši ga, što je njemu u sjećanje učinila supruga Nina Lipljin. Anđela Frančić, pišući o osobnim imenima iz spomenutoga rječnika, izdvaja kako su Lipljinove rečenice „izraz zasićen obavijestima dragocjenima za jezikoslovca odajući mu jezične značajke *varaždinštine*, a njihov sadržaj svakomu, a ne samo jezičnomu stručnjaku, pruža sliku života u Varaždinu, nekadašnjeg i sadašnjeg. Lipljinov *Rječnik* leksikografsko je djelo s jakim autobiografskim pečatom." (Frančić 2011: 381).

[100] Govori te skupine dobro čuvaju mjesto i vrstu naglaska, „što u prvom redu vrijedi za tzv. novi, metatonijski praslavenski cirkumfleks, koji u kajkavštini ima svoju specifičnu distribuciju, tj. dolazi u nekim tvorbenim i morfolokšim kategorijama, u kojima ga nema u drugim slavenskim jezicima i narječjima hrvatskoga jezika, kao u govêdina, posêkel." (Lončarić 1988: 478)

[101] Područje istraživanoga varaždinskoga gradskog govora odnosi se na tada (1988.) periferne dijelove grada – Biškupečku ulicu i sajmište, te sam centar; a u „bližu okolicu" Lončarić svrstava govore Sračinca, Nedeljanca,

Lončarić nadalje zaključuje da je varaždinski govor slojevit te se sastoji od dvaju idioma: od kajkavskoga govora (koji je nejedinstven i pod utjecajem standardnoga govora) te varaždinskoga kolokvijalnog književnog jezika, koji je pak pod utjecajem kajkavštine. Govornike tih dvaju idioma Lončarić dijeli u tri skupine: jednu čine oni kojima je prvi idiom govor kojega okolnog sela, drugoj skupini prvi je idiom varaždinski gradski kajkavski govor, a treća su skupina ostali doseljenici (Lončarić 1988: 485).

Odslik varaždinskoga govora u varaždinskim prezimenima

Prezimena kao svjedoci vremena sadržavaju sjećanje na pretprezimensko razdoblje temeljeći se na leksemima koji su odslik „stvarnog (materijalnog) i duhovnoga okružja u kojem su živjeli njihovi nositelji i nadjevatelji" (Frančić 2002: 46). Na taj način svojim nam sadržajem daju uvid i u izvanjezičnu stvarnost, dok svojim izrazom "svjedoče o jezičnoj stvarnosti, o zavičajnom idiomu u kojemu su oblikovana" (Frančić 2002: 46).

U nekim prezimenima našega prezimenskog fonda moguće je iščitati odlike toga idioma, odnosno varaždinske kajkavštine. Ipak, pritom valja biti oprezan jer prezimena kao selilački spomenici mogu „zajedno sa svojim nositeljem donijeti koju dijelektnu značajku u kraj različite dijalektne pripadnosti, stoga bi bilo pogrešno da se ta značajka pripisuje govoru nove postojbine" (Frančić 2002: 46).

Donosimo neka prezimena iz prikupljene građe koja čuvaju elemente varaždinske kajkavštine:

- ***e* kao kontinuanta **ə*** i ****ě***: *Bregovich* (17. – 18. st.), *Czvetkovicz* (16., 18. st.), *Cvetko* (19. st.), *Koren* (18. – 19. st.), *Kosecz* (18. st.), *Kukecz* (16. st., 18. st), *Maček* (20. st.), *Medved* (19. – 20. st.), *Ogorelecz* (16. st.), *Ztrelecz* (16. – 17. st.), *Vrabecz* (17. – 18. st.), *Zgorelecz* (16. st.)
- ***o* kao kontinuanta **ǫ***: *Golob* (17., 20. st.)
- **proteza**
  – protetsko *j*: *Iagatich* (18. st.), *Jagić* (19. – 20. st.), *Jambrekovich* (17. st.)
  – protetsko *v*: *Vugrinchics* (18. st.)
- **depalatalizacija palatalnih suglasnika *ļ* i *ń***: *Rukel* (17. st.), *Boszil* (18. st.), *Ključar*, *Kudelić* (20. st.)

Trnovca, Zbelave, Biškupca, Turčin i govore triju udaljenijih naselja – Varaždinskih Toplica, Tuhovca i Donje Voće (Lončarić 1988: 477).

- **suglasnički skup *šč*/*šć***: *Bileschak*, *Bratinšćak*, *Dvorščak*, *Koschak* (17. – 19. st.); *Kušćen*, *Laperschak*, *Zelischak*, *Szellenschak* (18. st.)
- **sačuvan stari suglasnički skup *čr***: *Chernyak*, *Chernkoich* (16. st.)
- **promjena suglasničkih skupova:** *sm* > *cm*: *Cmrečki* (19. st.)
- **sufiks *-ec***: *Cesarec*, *Jakopec*, *Kokotec*, *Mikulecz* (16. st.), *Ozimec*, *Prstec*, *Putanec*, *Stepančec*, *Tomašec*, *Vrbanec*, *Zgorelec*, *Žirovec* (20. st.)
- **sufiks *-ek***: *Antolek*, *Berlek* (17. st.), *Benček*, *Horvatek*, *Ivek* (16. st.), *Kraljek*, *Ljubek*, *Pavliček*, *Risek*, *Stephanek* (16. st.), *Šantek*, *Vidaček*, *Vincek*, *Vrček* (19. – 20. st.).

U zapisima prezimena od 16. do 18. stoljeća uočavamo popratni samoglasnik uz nekadašnje samoglasno *r*: *Berletich*, *Berlek* (17. st.), *Berczkovich* (16. st.), *Chernkovich*, *Cherny*, *Chernyak* (16. st.), *Dervar*, *Gerden* (16. st.), *Gerdmanovich*, *Herwatich* (16. st.), *Kerstolovecz*, *Kerklyecz*, *Kerznar*, *Kerznarich*, *Kervarich*, *Skerlecz* (17. st.), *Zerpak* (17. st.), *Skerlecz*, *Szmerchek*, *Tergovchich* (17. st.), *Werchek* (16. st.), *Werbanecz* (16. st.) / *Verbanecz* (17. st.); *Szrebernar* (18. st.), *Verbnyak* (18. st.)

Uspoređujući prezimena koja nose neke dijalektne elemente s ukupnim brojem prezimena, vidljivo je da je riječ o relativno malome broju takvih prezimena. Slično kao i A. Frančić (2002: 47), možemo zaključiti da su razlozi tomu sljedeći:

– prezimena koja čine prezimenski fond ovoga rada sigurno nisu sva nastala na varaždinskome području;

– fonetsko-fonološke odlike uglavnom su ograničene na sferu neslužbene usmene komunikacije, a za potrebe ovoga rada građu smo prikupljali iz pisanih izvora;

– zapisivač, često stranac, nije mogao vjerno prenijeti u zapis ono što je čuo, odnosno postoji mogućnost da su neka prezimena vjerojatno pri bilježenju pogrešno zapisana.

Prezimena u kojima su se sačuvale dijelektne značajke povećala su razlikovnost prezimenskih likova što je pridonijelo točnomu razumijevanju onomastičke poruke (Frančić 2016: 52). Iako malobrojna, prezimena koja čuvaju odslik varaždinske kajkavštine svjedoče o bogatstvu i različitostima hrvatskoga govornog područja.

3.4. ODRAZI INOJEZIČNIH LEKSEMA U VARAŽDINSKIM PREZIMENIMA

Iz proučavanoga prezimenskog korpusa moguće je izdvojiti uz idioglotske, i lekseme aloglotskoga postanja, i to uglavnom iz njemačkoga i mađarskoga jezika.

Pretpostavljaju se dva osnovna načina unosa aloglotskih leksema u varaždinski leksik: u obliku apelativa i u obliku antroponima (pretpostavke su oblikovane prema Frančić 2002: 48).

Najčešći, i to kao apelativni leksemi, u varaždinski leksički sustav ušli su nazivi obrta i zanimanja, što je, s obzirom na temeljnu populaciju i povijesno-politički uvjetovan sastav stanovništva grada Varaždina, bilo logično očekivati.

Kao što smo naveli u povijesnome dijelu rada, Varaždin je svoje prve stanovnike iz društvenoga sloja obrtnika i trgovaca dobio još za Bele IV., kada se naseljavaju *hospitesi* (kraljevi gosti) radi poticanja i razvoja trgovine. Ti su doseljenici većinom s njemačkoga govornog područja.

Kao ilustrativan primjer, povezujući etnografske zapise varaždinskih usmenih pripovijedaka (zaslugom Matije Kračmanova Valjavca zabilježenih u zbirci *Narodne pripovijesti u Varaždinu i okolici*) te zapise na kajkavskome iz triju izvora (*Zapisnik o izboru službenika starogradske varaždinske općine 1787. – 1850.; Sudski zapisnik starogradske varaždinske općine 1837. – 1850.; Zapisnik o kupoprodaji kuća i starogradskih zemljišta 1843. – 1850.*, priređenih u *Spomenicima starogradske varaždinske općine* (Androić 2008.)), nastojali smo potvrditi bogatstvo pojedinih apelativa aloglotskoga podrijetla na kojima se temelje varaždinska prezimena. Izdvojili smo sljedeće:

– *Puhlaitner Francz*, *nemski* ***shostar****. koteri vu cehu nije*, *vendar pako podufajuchi sze shilta mestrije szvoje van poztaviti...* (Androić 2008b: 82)

– *Pausa Mathias*, ***pintar***, *koteri 3/4 letta vu betegu szada nato rekuch szmertnom vesz otechen pri ztanoviti senzki na iurisdictie varaske lesi...* (Androić 2008b: 86).

– *Iakopovich Catharina tusi marka Plohl* ***czimermana*** *zarad duga vu 1 forintu 20 kraiczarov szrebra...* (Androić 2008b: 102).

– *Gozpon pensionirani Arzt von Iungvirth... dal y selel je da Laurenz Vartha*, ***szambolzki***[102] *maiztor...* (Navedeni citat je *ad croaticum reasumptum*, a u njemačkom originalu glasi: *Laurenz Vartha* ***Frauenschneidermeister*** *den 5. October laufenden...*). (Androić 2008b: 112).

– *Ve je* ***sokač*** *grofu povedal da on neče meso jesti da se bode pomogel* (Valjavec 1858 : 150).

– *Ne ciljaj me*, *mladi* ***jager***, / *Jaz ču tebi povedati* / *Kako češ se oženiti* (Valjavec 1890: *Beri divojčicu*).

[102] Ovom se potvrdom može tumačiti motivacija prezimena Sambolec te se time dovodi u vezu sa *sabol* < mađ. szabó 'krojač' (A. Frančić također dovodi u vezu prezimena koja sadrže *sambol-* s mađ. szabó (2019: 60)).

I danas te riječi žive u govoru starijih, rođenih Varaždinaca. Donosimo zapise iz *Rječnika varaždinskoga kajkavskog govora* T. Lipljina (2013):

- *Bîl sęm pri* ***t'išlaru****.*
- *'Idęm k* ***šnęjdęru*** *na m'ęru.*
- ***Jậgari*** *su j'agali pa su Drậšovu ž'ęnu v kurũzi nastr'ęlili.*
- ***Sokậčę*** *v'išę n'itko t'ak nę z'ovę; dậ sęm bîl mậli*, *jôš-jôš*, *ali vę nę̂.*
- *K'ak b'uš d'ęlal rûšta b'ęz* ***c'imęrmana****?*
- *Lôrbęki su b'ili poznâti varaždĩnski* ***p'intari*** *z Dôgoga K'onca.*
- *Gosp'oda su 'išla k* ***š'ustęru***, *a mî k* ***š'oštęru****.*

U izdvojenim primjerima nalazimo lekseme: *cimerman* (< nvnjem. *Zimmermann* 'tesar' (Štebih Golub 2010: 207)), *jager*/*jagar* (< bavaustr. *jager* 'lovac' (Štebih Golub 2010: 269)), *pintar* (< srvnjem. bavaustr. *pinter* 'bačvar' (Štebih Golub 2010: 339)), *sabol* (< mađ. *szabó* 'krojač'), *sokač* (< mađ. *szakács* < slav. sakač, sokač 'kuhar'), *šnajder* (< njem. *Schneider* 'krojač'), *šoštar*/*šuster* (< ksrvnjem. *schuoster* (Štebih Golub 2010: 355) 'obućar'), *tišlar* (< ksrvnjem. *tischler* 'stolar' (Štebih Golub 2010: 375)), *žnidar* (< njem. *Schneider* 'krojač'), *Veber* (< njem. *Wëber* 'tkalac'). Njihova je karakteristika što su se prilagodili jeziku primaocu, tj. hrvatskome jeziku, te su se kao sastavni dio varaždinskoga govora, uključili u proces oblikovanja prezimena: *Zimermman*/*Cimerman* (16. – 20.st.), *Jagar* (18. st.), *Pintarich* (18. st.), *Szabol*, *Szabolich* (17. st.), *Sakač* (19. st.), *Snidar* (18. st.), *Shneider* (19. st.), *Sostarich* (17. st.), *Sostar* (18. st.), *Tišljar* (20. st.), *Weber* (16. st.), *Veber* (20. st.).

4. IMENSKA FORMULA U RANOJ VARAŽDINSKOJ POVIJESTI (RANI I RAZVIJENI SREDNJI VIJEK)

Antroponimijska raščlamba u ovome dijelu rada temelji se na građi koja je dobivena ekscerpiranjem i transkribiranjem iz dvaju objavljenih povijesnih vrela: *Poviestni spomenici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina: Sv. 1: Zbornik isprava 1209. – 1526.* (prir. Zlatko Tanodi, 1942.; dalje ZI) i *Poviestni spomenici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina: Sv. 2/1: Gradski zapisnici iz g. 1454. – 1464. i 1467. – 1469.* (prir. Zlatko Tanodi i Adolf Wissert, 1944.; dalje GZ).[103] Spomenuta vrela služila su historiografima za razumijevanje povijesnih događaja i procesa varaždinske srednjovjekovne povijesti, no analizi antroponimskih podataka, koliko nam je poznato, još nitko do sada nije pristupio.

Iz prvoga izvora (ZI) ekscerpirane su samo one imenske formule koje su pripadale stanovnicima grada te pojedincima koji se njima identificiraju u imovinsko-pravnome sporu (13. – 15. stoljeće), a iz drugoga izvora (GZ) izdvojili smo, prema vlastitome odabiru[104], one imenske formule koje su nam pomogle da steknemo uvid u strukturu srednjovjekovne antroponimije druge polovice 15. stoljeća.

S obzirom na raznovrsnost prikupljene i upisane građe u Wordove stranice, odlučili smo:

– služiti se simbolima kako bismo prikazali strukturu imenske formule

– u opisu rezultata raščlambe, potaknuti pristupom Stijepa Stjepovića[105], služit ćemo se terminima kumulativnost[106] i komutativnost[107] srednjovjekovne imenske formule.

---

[103] Arhivska građa obrađena je i objavljena zahvaljujući Zlatku Tanodiju (Breznički Hum, 1. rujna 1914. – Córdoba, 14. srpnja 2011.), varaždinskomu arhivistu, koji je mnnogo poznatiji kao argentinski utemeljitelj suvremene arhivistike. Njegov rođendan slavi se kao Dan arhiva Južne Amerike (izvor: Digitalna knjižnica Metelgrad, http://library.foi.hr/m3/autor.php?B=1&A=0000000217&Upit=TANODI&mg=&lang=&H=METELGRAD&broj=1)

[104] Iz drugoga vrela nismo ekscerpirali apsolutno sve imenske potvrde, već smo se usredotočili da u izabranome povijesnom razdoblju dovoljnim brojem potvrda oprimjerimo ustanovljenu strukturu imenskih formula.

[105] O komutativnosti i kumulativnosti imenske formule pisao je Stijepo Stjepović (2014). Posuđujući termine iz aritmetike te služeći se induktivnom metodom u raščlambi srednjovjekovne rapske antroponimije, Stjepović u svojemu radu prikazuje bogatstvo srednjovjekovnoga imenovanja. Pritom konstatira: „Bogatstvo imenskih formula i mogućnost da se na različite načine definira istu osobu slični su vanjštini jedne takve građevine [katedrale, op. M. H.], dok njezina unutrašnjost, odnosno svijest svake pojedine osobe zabilježene u spisima o njezinom identitetu, ostaje zauvijek skrivena pa je svako upuštanje u njezinu rekonstrukciju unaprijed osuđeno na neuspjeh“ (Stjepović 2014: 294).

[106] „Kumulativnost imenske formule očituje se u činjenici da imenska formula teoretski može sadržavati beskonačan broj elemenata.” (Stjepović 2014: 294). Naravno, zahvaljujući jezičnoj ekonomičnosti, jezični se elementi neće nizati u beskonačnost, nego će težiti pojednostavnjenju, oscilirajući „između potrebe za definiranjem i jezične ekonomičnosti” (Stjepović 2014: 294).

[107] „Komutativnost je karakteristika imenske formule koja omogućava kombiniranje različitih elementa pri čemu pojedini elementi mogu biti zamijenjeni drugima, a da ukupno značenje bude očuvano” (Stjepović 2014: 295).

Povijesni izvori iz kojih smo ekscerpirali građu razlikuju se po namjeni, sadržaju i funkciji. U prvome izvoru (ZI) sakupljene su različite isprave i diplomatička građa iz kraljevskih ili kaptolskih kancelarija kojima se uređuju imovinsko-pravni odnosi plemića i grada Varaždina ili se potvrđuju prije stečene povlastice građana. U drugome izvoru (GZ) donose se kronološkim slijedom zapisnici sesija pred gradskim sucem koji svjedoče o bogatome životu grada te različitim sudbinama njegovih stanovnika. Iz zapisnika je razvidno:

– da se pred gradskim sucem raspravljalo o imovini i nasljeđivanju (postoje zapisi oporuka koje su se „ovjeravale" pred *rihtarom*)

– da je sudac izricao kazne prekršiteljima zakona (gradski sud čine: gradski sudac (*rihtar*, *iudex*), gradski prisežnici (*iurati* / *iurati cives*) te svjedoci suda, *testes iudicii*) (Herkov 1989: 75)

– da je biranje gradskoga suca, kao i biranje njegovih prisežnika te nositelja ostalih funkcija u gradu, bio poseban događaj o kojemu se sastavljao detaljan zapisnik.

Gradski zapisnici bili su Varaždincima jako važni: sve što je ušlo u zapisnike, svaka bilješka, prigovor ili optužba, po zapisu su dobivali jamstvo da će pravni čin sklopljen pred gradskom upravom imati vjerodostojan pravni učinak (J. Runjak u predgovoru MCV I[108]).

U prvome povijesnom vrelu (ZI) zapisi su pisani latinskim, dok se u drugome (GZ) izmjenjuju latinski i njemački jezik.

Kao graničnik istraživanja povijesnih zapisa uzeli smo kraj 15. stoljeća iz dvaju razloga: u povijesnome kontekstu njime se označava kraj srednjovjekovlja, a dostupna povijesna vrela gradskih zapisnika završavaju s 1469. godinom te se nastavljaju tek zapisnicima za 1587. godinu. Jednostoljetna „šutnja" povijesnih vrela uzrokovana je neadekvatnim čuvanjem dokumenata u obiteljskim kućama notara. Zbog čestih požara, mnogi su dokumenti nepovratno izgubljeni (npr. u požaru 1435. godine izgorjele su važne listine koje su se nalazile u kući gradskoga notara Danijela (Tanodi 1942: 142); godine 1582. stradao je cijeli unutarnji grad, obje tadašnje crkve te sve tri kapele) (Horvat 1993: 107).

4.1. POVIJESNI KONTEKST PROUČAVANOGA RAZDOBLJA[109]

Najstariji dio današnjega grada Varaždina nastao je na povoljnome geomorfološkom i komunikacijskom prostoru na raskrižju rimskih putova uz rijeku Dravu. Na njegov daljnji

[108] MCV I: *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina 1587. – 1589.*, sv. I.

[109] S obzirom na to da raščlamba imenskih formula u razvijenome i kasnome srednjem vijeku (kronološki) prethodi središnjoj temi ovoga rada, mislimo da je bitno izdvojiti ovaj dio istraživanja te ukratko opisati (ponoviti) metode rada i povijesni kontekst razdoblja.

razvoj utjecala je neposredna blizina Tvrđe varaždinskoga župana (*castrum*), kao i postojanje crkve te samostana, uz koje će se formirati naselja doseljenika (Budak 1994: 45).

Prvi povijesni zapis imena grada datira iz 1181. godine, kada se u ispravi kralja Bele III. spominje *castrum Garestin* kao sjedište varaždinskoga župana (*comes de Garestin*). S obzirom na to da se ime *Garestin* spominje samo u dvije isprave iz 12. stoljeća[110], a u ostalim spisima stoji *Warasdinum* / *Vorosdinum* / *War**o**sd* / *Var**a**sd*, neki povjesničari pretpostavljaju da je riječ o pogrešci pisara[111], dok drugi pojavu dvaju imena grada tumače drugačije (kao Božena Filipan, koja u imenu Garestin vidi slavenski autohtoni utjecaj, dok je u imenu Varaždin prisutan hungarizam *varoš*, v. poglavlje *Etimologija imena Varaždin*).

Jedna od važnijih isprava za povijest grada jest povelja kralja Andrije II. Arpadovića iz 1209. godine. Njome grad stječe status slobodnoga kraljevskoga grada, prvi među gradovima kontinentalne Hrvatske (tada Kraljevine Slavonije). Od dobivenih povlastica posebno se ističe izuzeće od jurisdikcije župana (ni župan ni njegov kaštelan ne smiju suditi Varaždincima, nego oni između sebe postavljaju suca, *rihtar*a) te oslobođenje od plaćanja poreza i tridesetine[112]; a imaju pravo na slobodno oporučivanje te pravo na seljenje (Budak 1994: 46). Stečene povlastice ubrzale su razvoj grada koji postaje trgovačko-obrtničko (povezujući Kraljevinu Ugarsku s Jadranskim morem, Kraljevinu Slavoniju i Vojvodinu Štajersku) te političko središte (često je bio mjesto zasjedanja Sabora).

Iz dokumenata nastalih u 14. stoljeću moguće je pratiti međusobne odnose kralja, vlasnika tvrđe i građana Varaždina. Kraljevi Ludovik (1357.) i Žigmund (1397.) potvrđuju Varaždincima povlastice te naglašavaju status slobodnoga kraljevskog grada (Horvat 1993: 11). Krajem 14. stoljeća vlasnici Tvrđe, ali i feudalni gospodari grada Varaždina, postaju grofovi Celjski s kojima će Varaždinci tijekom idućih 60-ak godina biti u relativno dobrim odnosima (Budak 1994: 48).

U dobrim odnosima Varaždinci su bili i s kraljem Matijom (Matijašem) Korvinom, koji im, na njihovu molbu, ispravom iz 1458. godine potvrđuje prava iz povelje kralja Andrije II. Varaždinsko izaslanstvo ponovno stupa pred kralja Korvina 1464. godine – tada im potvrđuje služenje grbom i pečatom što su ih donijeli sa sobom, a koje su koristili „od davnina" (Horvat

[110] Prva je već spomenuta isprava kralja Bele III. iz 1181., a druga je iz 1198. godine – riječ je poveljnome pismu hercega Andrije, Belina sina, zagrebačkomu biskupu Dominiku, a u njemu se spominje varaždinski župan Krazon (*Crazone comite Guarastiensi*). Tekst isprave nalazi se u *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije,* Vol. II, str. 297.

[111] Sličnu opasku donosi i Cvekan (1978: 15).

[112] Dobivenim povlasticama Varaždinci se razlikuju od stanovnika uz Tvrđu (*castrum*) koji nisu slobodni te ovise o županovoj upravnoj i sudačkoj moći (to su *iobagiones castrensis*, zasebni društveni sloj, koji kasnije postaje temelj Starogradske općine) (Cesar 2009: 44).

1993: 41). Sve isprave ovjerene tim pečatom imale su valjanost i moć kao sve druge isprave s pečatima kraljevskih slobodnih gradova.

Zahvaljujući povoljnomu geostrateškom položaju i blagoj klimi, stečenim povlasticama slobodnoga kraljevskoga grada s mogućnošću služenja vlastitim grbom i pečatom, kao i dozvolom za održavanje sajmova[113], Varaždin u 15. stoljeću doživljava gospodarski i demografski procvat. S oko 2000 stanovnika, Varaždin postaje važno trgovačko, obrtničko, društveno-političko te prometno središte kontinentalne Hrvatske (Budak 1994: 172).

4.2. RAŠČLAMBA IMENSKIH FORMULA U POVIJESNIM VRELIMA GRADA VARAŽDINA OD 13. DO KRAJA 15. STOLJEĆA

Već u prvim pisanim dokumentima u kojima se spominje grad Varaždin i njegovi žitelji možemo pratiti različite načine imenovanja pojedinaca.

Prikupljenoj antroponimijskoj građi pristupili smo služeći se induktivnom metodom, dopuštajući da građa oblikuje svoju strukturu koju ćemo opisati u povijesnome kontekstu. Građu smo razvrstali na dvoimenske formule sastavljene od osobnoga imena i pridjevka koji može biti jednorječni, dvorječni, trorječni i višerječni.[114]

Jednoimenske formule nismo pronašli u izvorima. S obzirom na vrstu izvora (isprave, diplome i zapisnici) u kojima je pravni učinak iznesenoga na prvome mjestu, bilo je važno što vjerodostojnije identificirati pojedinca – izaslanika slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina, koji se nalazi pred kraljem ili njegovim opunomoćenikom – ili što preciznije identificirati građanina koji se s nekim svojim traženjima zaputio pred gradskoga suca.

S obzirom na to da je u našemu istraživanju u prvome planu struktura imenske formule i njezine značajke u povijesnome kontekstu, radi preglednosti u tablice smo razvrstali podatke ovim redom: redni broj varijante imenske formule, imenska formula[115] i godina potvrde, te struktura imenske formule prikazana simbolima. Pod varijantama imenske formule razumijevamo manja odstupanja u strukturi osnovnoga tipa imenske formule.
U raščlambi strukture imenske formule korišteni su ovi simboli:

[113] Kralj Žigmund prvi odobrava Varaždincima (1406.) da odaberu jedan dan za godišnji sajam (Budak 1994: 78). Grof Ulrih Celjski, feudalni gospodar Varaždina, odobrava da se šestodnevni sajam održava na Jakopovo, na varaždinskome sajmištu na Ciglenici, prema čemu se može zaključiti da je sajmova u Varaždinu bilo i prije nego što se spominju u izvorima (Budak 1994: 78).
[114] Podjela dvoimenske formule prema broju sastavnica koje čine pridjevak preuzeta je od A. Frančić (2002: 28).
[115] Radi lakšega praćenja, potvrde imenskih formula nisu ispisane u izvornome padežu, nego su preoblikovane u nominativ.

- **O** – osobno ime, **O_o** – osobno ime oca, **O_d** – osobno ime djeda, **O_b** – osobno ime brata, **O_m** – osobno ime muža/ljubavnika, **O_t** – osobno ime tasta/punca, **$O_ž$** – osobno ime žene
- **T** – toponim, **T_k** – ktetik
- **Z** – naziv zanimanja, službe ili časti koju osoba obnaša; **Z_o** – zanimanje oca
- **Pr** – pridjevak/prezime u nastajanju[116], **Pr_t** – pridjevak/prezime tasta/punca u nastajanju

4.3. JEDNORJEČNI PRIDJEVAK U VARIJANTAMA DVOIMENSKE FORMULE (OSOBNO IME + JEDNORJEČNI PRIDJEVAK)

U tablicu koja slijedi uvrstili smo imenske formule s osobnim imenom i jednorječnim pridjevkom.

Tablica 4.1. *Dvoimenske formule s jednorječnim pridjevkom*

VARIJANTA	IMENSKA FORMULA / GODINA POTVRDE	RAŠČLAMBA
I.1.	*Simon Waradiensis*, 1209.; *Lodomericus Waradiensis*, 1272.; *Andreas Waradiensis*, 1418.; *Dionisius Waradiensis*, 1429.	O + T_k
I.2.	*Mychael iudex*, 1397.; *Georgius litteratus*, 1431.; *Laurentius litteratus*, 1429.; *Arrech aurifaber*, *Georgius faber*, *Mathias credar*, *Iohannes medicus*, *Cristus carpentarius*, *Andreas faber; Mathias balneator*, *Gregorius sudech*, *Fabianus mlinar*, *Ioahannes sutor*, *Ieronimus*, *magister* (*coquine*), 1454; *Ioahannes carnifex*, 1455.; *Stephanus carnifex*, *Ilerricus aurifaber*, *Mathey kramar*, *Petrus kramar*, 1464.	O + Z
I.3	*Michelicz barbatus*, 1454.	*O_o + Z

[116] Za ekscerpirane imenske formule još ne možemo tvrditi da sadržavaju prezimena u današnjemu smislu, stoga ćemo rabiti višerječni izraz *prezimena u nastajanju*. Tek za prezimena potvrđena u razdoblju poslije Tridentskoga sabora (zbog obveze vođenja matičnih knjiga, što dovodi do prve masovne pojave prezimena) možemo rabiti termin *prezime* jer postaje moguće pratiti kategorije stalnosti, neizmjenjivosti i nasljednosti porodičnoga imena koje upućuju „na pripadnost i (krvnu) vezu osobe s dotičnom porodicom“ (Šimunović 1997: 311).

Iz Tablice 4.1. vidljivo je da imenovanje dvoimenskom formulom (osobno ime + jednorječni pridjevak) može biti dvovrsno: s ktetikom i nazivom zanimanja kao jednorječnim pridjevkom.

Iako formula O + T_k ne odstupa od onovremenoga imenovanja u službenim dokumentima, ovdje ju iznosimo stoga što potkrepljuje svijest Varaždinaca o svojemu povlaštenome statusu kao pripadnicima slobodnoga i kraljevskoga grada. Iako je uobičajeno da se uz imenovanje doseljenika[117] navodi mjesto (ranijega) prebivanja, ovdje nije riječ o njima, već o arhiđakonima, kojima se ktetikom naznačuje područje pastoralnoga i crkvenoga djelovanja.

Prema potvrdama formule O + Z možemo zaključiti kako se ovaj način imenovanja upotrebljavao samo za potrebe male zajednice kojoj nije potrebno više sastavnica za imenovanje pojedinca. U prilog tomu donosimo podatak da je Varaždin sredinom 15. stoljeća imao oko 2000 stanovnika, od čega je 350-ak[118] kućedomaćina (uglavnom muškaraca i manji broj udovica), pa ne čudi da je u tako maloj zajednici svatko poznavao svakoga. Iako je zanimanja u Varaždinu bilo puno više, samo su neki nazivi zanimanja sastavnice imenske formule.[119]

Iz Tablice 4.1. mogu se iščitati sljedeća zanimanja odnosno službe: sudac (*iudex*, *sudec*), notar (*litteratus*), zlatar (*aurifaber*), kovač (*faber*), liječnik (vjerojatnije 'ranarnik, vidar': *medicus*), brijač (*barbatus*), tesar (*carpentarius*), mlinar (*mlinar*), kuhar (*magister coquine*), mesar (*carnifex*), obućar (*sutor*), vjerovnik (*credar*) i *kramar*.

Među spomenute formule u Tablicu 4.1. uvrstili smo potvrdu dvoimenske formule koja se razlikuje od drugih iz iste godine: *Michelicz barbatus*. Ovdje je vidljivo da se pojedinac identificirao osobnim imenom oca (uz deminutivni sufiks *-ic*) i nazivom zanimanja te možemo zaključiti kako je imenovani pojedinac možda bio potomak, Mihaelov (*Mychael*) sin.[120]

---

[117] Na istu formulu nailazimo i u dijelu popisa varaždinskih studenata na Bečkome sveučilištu: *Johannes Warastino* 1506., *Mathias de Barastino, Franciscus de Barastino* i *Andreas de Barastino*, 1510. (Šišić 1903: 161–171). Tu su studenti imenovani osobnim imenom i oznakom pripadnosti rodnomu gradu (O + T), što je bilo dovoljno za identifikaciju na studiju.

[118] Budak (1994: 212) procjenjuje da je broj stanovnika u Varaždinu sredinom 15. stoljeća bio 2000 te najviše 1800 početkom 16. stoljeća (prema popisu građana iz 1520., gdje je 310 kućedomaćina). Broj kućedomaćina u 15. stoljeću (X) određen je približno prema omjeru 1800 : 310 = 2000 : X. Više je načina određivanja približnoga broja stanovnika (prema poznatim povijesnim čimbenicima), a mi smo se odlučili za ovaj zbog jednostavnosti.

[119] O obrtništvu grada Varaždina pisao je J. Medved (2013: 447) te zaključio kako se iz gradskih zapisnika za razdoblja 1454. – 1464. i 1467. – 1469. može ispisati 259 zanimanja podijeljenih u 47 struka. Treba napomenuti kako se autor nije bavio podrobnijom onomastičkom analizom pa je u rezultatima izdvojio zanimanja uz osobno ime (kao npr. *serar Hans* > 'bravar', Medved 2013: 427) te tako iščitao motivaciju prezimena (npr. *Johannes Sytar, Iwanns Sitaricz* > 'sitar', Medved 2013: 430).

[120] Sufiks *-ić* u praslavenskom (**-it-jo*) imao je osnovno značenje 'umanjenost, deminucija, a odavna je nosio i značenjsku kategoriju mladog (usp. *kozlić* 'mlado koze', *Dražić* 'mladi Drago') te tako sugerira odnos roditelja i djece (Maletić, Šimunović 2008: 40).

4.4. DVORJEČNI PRIDJEVAK U VARIJANTAMA DVOIMENSKE FORMULE (OSOBNO IME + DVORJEČNI PRIDJEVAK)

Kako je više dvorječnih pridjevaka u različitim potvrđenim dvoimenskim formulama, možemo ih grupirati prema dominantnijoj sastavnici (toponim, naziv zanimanja/službe te nazov rodbinske veze). Dominantnom sastavnicom označili smo onu koja dolazi odmah poslije osobnoga imena, a nije apelativ (*civis*, *filius*, *frater*, *gener*) ili sastavnica *alias*.

U Tablici 4.2. nalaze se razvrstane imenske formule s osobnim imenom i dvorječnim pridjevkom.

Tablica 4.2. *Dvoimenske formule u kojima je dominantna sastavnica dvorječnoga pridjevka toponim*, *naziv zanimanja* (*službe ili časti*) *te naziv rodbinske veze*

VARIJANTA	IMENSKA FORMULA / GODINA POTVRDE	RAŠČLAMBA
I.1.	*Kvrei ciuis Worosdiensis* / *Cvrei ciuis Worosdiensis*, 1265.; *Curey ciuis Worosdiensis*, 1270.	**O + *civis*[121] + T_k**
II.1.	*Eberhardus episcopus Waradiensis*, 1407.; *Andreas comes Warosdiensis*, 1479.	**O + Z + T_k**
II.2.	*Gregorius alias ryhtar*, 1464.; *Hans alias iudex*, 1429.	**O + *alias*[122] + Z**
III.1.1.	*Hostorman filius Nicolai*, 1397.; *Iwan filius Lepschin*, 1454.; *Paul filius Pouse*(*!*), *Joachim filius Mancha*, *Rynchiz filius Rynk*, *Vlchik filius Isan*, *Wolchuzlo filius Orobina*, *Acuzlo filius Avta*, *Martinus filius Zwlch*, *Iwan filius Myruzlay; Stephanus filius Balthasar*, 1479.	**O + *filius*[123] + O_o**
IV.	*Paulus frater Gregorii*[124], 1464.	**O + *frater*[125] + O_b**
V.1.1.	*Iohannes gener Dlesk; Mathias gener Trayban*, 1454.; *Michael gener Staynaph*, *Johannes gener Thoman*, 1464.	**O + *gener*[126] + O_t**

[121] lat. *civis* 'građanin'
[122] lat. *alias* 'ili; drugim imenom'
[123] lat. *filius* 'sin'
[124] U izvoru se prije izdvojene formule spominje kako je Pavao (*Paulus*) brat gradskoga suca Gregora: *Gregorius aliter ryhtar*, *Paulus frater Gregorii.*
[125] lat. *frater* 'brat'
[126] lat. *gener* 'zet'

Iz Tablice 4.2. iščitavamo kako prvo varijantno imenovanje sadrži dominantnu sastavnicu T_k (ktetik) te je oprimjereno apelativnom vezom s *civis* (lat. *civis* 'građanin'). Tu pojavu tumačimo razvijenom samosviješću građana koji su svoj povlašteni položaj pripadnosti slobodnomu i kraljevskomu gradu isticali kao prednost u feudalnome društvu (odgovorni su jedino kralju), za razliku od npr. kmetova (*ioabagiones*) koji su ovisili o vlasniku tvrđe.

Najstariji osobnoimenski zapis za koji pouzdano znamo da se odnosi na stanovnika grada Varaždina jest ime građanina Kureja[127], a izdvojili smo tri neznatno (grafijski) drugačija zapisa. S obzirom na to da u povijesnim vrelima saznajemo još poneku informaciju o Kureju – možemo zaključiti da je imenovanjem pomoću formule O + *civis* + T_k dodatno istaknut njegov status punopravnoga varaždinskog građanina (*civis Worosdiensis*), što ga je stekao naklonošću Bele IV. i preseljenjem u Varaždin.[128]

Sljedeće varijante dvoimenske formule s dvorječnim pridjevkom (pod II.) sadržavaju naziv zanimanja kao dominantnu sastavnicu. Prva varijanta (O + Z + T_k) sastoji se od kombinacije sastavnica Z (zanimanje: u ovim primjerima služba, tj. čast) i T_k (ktetik) pa zaključujemo kako je za identifikaciju spomenutih pojedinaca bilo potrebno uvrstiti više podataka. Tako nam je iz imenovanja jasno da ti pojedinici obavljaju dodijeljenu službu (*episcopus*, *comes*) s jurisdikcijom na prostoru grada (*Worosdiensis*). Spomenuti način imenovanja ne razlikuje se od uobičajenoga imenovanja uglednika (vršitelja službi ili obnašatelja časti) toga vremena kojima se uz osobno ime dodaje zanimanje i područje jurisdikcije.

Formula O + *alias* + Z odnosi se na građane koji su, sudeći prema načinu imenovanja, u danome trenutku bili poznatiji kao rihtar ili sudac (*ryhtar*, *iudex*). Iako semantički vrlo bliski, ovako suprotstavljeni *rihtar* i *sudac* nose razlikovno obilježje u funkciji koju su obnašali nositelji: *rihtar* je sudačka služba koju obavlja na godinu dana izabrani najčasniji i najzaslužniji građanin Varaždina, a biraju ga građani sami „između sebe“ (Horvat 1993: 4) tjedan dana nakon

[127] Očekivali smo da će prvi zapis osobnoga imena stanovnika Varaždina biti neko tipično ime kršćanskoga ili slavenskoga podrijetla kojemu je etimologija jasno vidljiva. Ovome neuobičajenome imenu podrijetlo možda treba tražiti u grč. imenu Kyrillos (vjerojatno: *Kurej* < *Kúro* < *Kuril* < grč. *Kyríllos*, usp. prezime *Kuraica* za koje Šimunović (1995: 74) navodi sljedeće: *Kuraica* < *Kuraja* < *Kúro* < *Kuril* < grč. *Kyríllos*).
Kurej se spominje na više mjesta u ispravama te saznajemo da je prije preseljenja u Varaždin posjedovao zemlju u Zaladskoj županiji.

[128] O Kureju se iz spisa saznaje i to da je svojom vjernošću stekao naklonost Bele IV. i njegova sina Stjepana. U znak naklonosti dobio je od kralja u posjed zemlje u Zaladskoj županiji, čiji je prethodni vlasnik bio zaladski iobagion Petar Ćelavi (*Petrus Calvus*). Kraljev uvjet bio je da se Kurej nastani u Varaždinu (*"... idem Cvrei Worosdiensis debeat ciuis esse.."*) (Tanodi 1942: 7). O Kureju nadalje iz izvora saznajemo da je nakon nekoliko godina dobivene posjede odlučio zamijeniti za palaču s pet pripadajućih kurija, za što mu je trebao pristanak kralja. Spomenuta palača bila je do tada u vlasništvu kraljičina dvorjanika Dionizija, kojemu je Kurej morao doplatiti još 43 srebrne marke (Tanodi 1942: 8).

blagdana sv. Martina (Tanodi 1940: 251). Pravo na biranje *rihtara* bila je jedna od povlastica slobodnoga kraljevskoga grada što ih Varaždincima za iskazanu gostoljubivost[129] daje kralj Andrija II. 1209 godine. Rihtar je mogao biti samo varaždinski sudac, a postojale su još kategorije seoskoga i plemićkoga suca, svaki s različitom sudbenom moći (o kojemu je sucu riječ, bilo je razvidno iz imenske formule koja je uključivala mjesto nadležnosti suca).

U trećoj skupini varijanata imenskih formula dominantna je sastavnica naziv za krvno srodstvo ili tazbinski odnos (*filius*, *frater* ili *gener*). Najbrojnija je formula ona koja sadržava imenovanje očevim imenom (O + *filius* + O_o), a za njom po brojnosti slijedi imenovanje tastovim imenom (O + *gener* + O_t). Takvo imenovanje odgovara maloj zajednici izgrađenoj na trgovačkim, obrtničkim i drugim uslužnim zanimanjima koja su se najčešće prenosila s oca na sina. Također, otac kao glava patrijarhalne obitelji i kućedomaćin, bio je pravno odgovoran za članove svoje uže i proširene obitelji (u obrtničkim obiteljima članove su sačinjavali i šegrti te sluge[130]). Mnogi stranci koji bi dolazili u Varaždin na sajmove radi trgovine ili sklapanja drugih poslova, ostali bi ovdje oženivši se Varaždinkama[131], pa je moguće da su nasljeđivali tastov posao (npr. ako tast ne bi imao muškoga nasljednika), stoga ih se tako i imenovalo po tastu, koji je bio poznatiji u zajednici.

Imenske formule sa sastavnicom *filius* iz 1479. godine (O + *filius* + O_o) iz istoga su dokumenta, a iza popisa sedmorice slijedi da su *iobagiones castri Warosdiensis.*[132]

[129] Za vrijeme Andrijina tamnovanja u kneginečkoj kuli Varaždinci su ga „dvorili i gostili“ (Horvat 1993: 3).

[130] Među pokušajima da se odredi približan broj stanovnika, Budak (1994: 159) spominje da je npr. svaki obrtnik sigurno imao barem jednoga šegrta, a da je barem polovica domaćinstava imala sluškinje ili sluge.

[131] O tome da su za razvoj grada u 15. stoljeću zaslužni obrtnici i trgovci, pišu M. Ilijanić i S. Kapustić (1983: 32), navodeći da su većina njih bili stranci. Također, prema dokumentu iz 17. stoljeća (1603.) saznaje se kako je na traženje gradskoga zastupnika Fortune ban Drašković dopustio da u gradu ostanu mladi, nekadašnji prebjegli kmetovi (da ih se ne kažnjava povratkom na feudalni posjed) jer su u međuvremenu izučili zanate te se oženili građankama (Ilijanić, Kapustić 1983: 239). Stoga je moguće da je takvih slučajeva bilo i prije, ne nužno s kmetovima kao glavnim akterima već sa strancima obrtnicima. Ovdje pod strancima razumijevamo sve koji nisu bili građani slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina.

[132] O *iobagiones castri Warasd* i *castrenses castri Warasd* pisao je M. Androić (2008a: 17) razlikujući ta dva društvena sloja po podrijetlu i kasnijemu razvitku. *Castrenses,* za razliku od *iobagiones,* niži su sloj pripadnika srednjovjekovnih kraljevskih kastra u Slavoniji. Dužni su davati podavanja u novcu i naravi sa zemlje kastra koje uživaju, a spominju se i kao radnici na gradnjama ili jednostavniji obrtnici za namirivanje potreba feudalnoga dvora. Za varaždinske kraljevske kastrenze Androić je ustanovio da nastanjuju posjed *Villa Tharnowcz* (Androić 2008a: 48) odnosno, kako zaključuje prema istraživanim vrelima, da su nekadašnji kraljevski kmetovi (u izvorima do 15. st.) s kraljevskim posjedom prešli u vlasništvo feudalnih obitelji (u 15. stoljeću). Oni će u kasnijim stoljećima, sve do ukinuća kmetstva 1848. godine, zadržati svoj podložnički zavisan položaj prema feudalcu. Za razliku od njih, *iobagiones castri* nisu poljodjelci, nego većinom obrtnici i vojnici u pripravi za obranu varaždinske tvrđe. Prema povijesnim podacima Androić (2008a: 17) zaključuje kako jobagiona kastri više nema u 15. stoljeću kao društvenoga sloja jer su se u 14. stoljeću počeli raslojavati na (buduće) plemiće i kmetove. Androić također iznosi kako u dokumentima iz 15. stoljeća nailazi na naziv *iobago* u značenju 'kmet', a upotrebljava se za imenovanje „malih feudalaca uže okolice Varaždina, a taj naziv nose i kmetovi grada Varaždina i kmetovi novih gospodara Varaždinskog kastra“ (Androić 2008a: 20). Oni koji su ostali u zavisnome položaju, u kasnijim stoljećima nazivaju se *suburbani* ili *inquilini Arcis* te postaju društveni temelj Starogradske varaždinske općine. Iako se po ekonomskome statusu može pratiti razvoj slobodnih varaždinskih građana čije je naselje s vremenom srastalo sa slobodnim gradom Varaždinom, oni su ostali podložnici varaždinske tvrđe sve do 1848. godine.

Uspoređujući ove imenske formule s onima koje nose stanovnici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina krajem 15. stoljeća, dolazimo do zaključka da se kmetovi, neslobodnjaci vezani uz varaždinsku tvrđu, identificiraju prema podrijetlu, tj. očevim imenom, dok se slobodnjaci grada Varaždina sve više približavaju imenovanju plemstva dvoimenskom formulom u kojoj je prisutno imenovanje pripadnošću gradu (O + *civis* + T ili O + *civis* + de + T). Među imenskim formulama treće skupine (III.) nalazimo imenovanje prema bratu (O + *frater* + O_b) koji je vjerojatno bio u zajednici poznatiji, s obzirom na to da je u vrijeme zapisa obnašao dužnost gradskoga *rihtara* (v. bilješku 117).

4.5. TRORJEČNI I VIŠERJEČNI PRIDJEVAK U VARIJANTAMA DVOIMENSKE FORMULE (OSOBNO IME + TRORJEČNI / VIŠERJEČNI PRIDJEVAK)

Imenske formule koje sadrže osobno ime i trorječni, odnosno višerječni pridjevak izdvojili smo u sljedeću tablicu.

Tablica 4.3. *Dvoimenske formule s trorječnim i višerječnim pridjevkom*

VARIJANTA	IMENSKA FORMULA / GODINA POTVRDE	RAŠČLAMBA
I.1.	*Maren ciuis de Worosd*, 1372.	**O + *civis* + *de* + T**
I.2.	*Demetrius et Anthonius ciues ciuitatis Warosdiensis*, 1435.; *Osualdus ciuis ciuitatis Warosdiensis*, 1464.	**O + *civis* + *civitatis*[133] + T_k**
I.3.	*magister Michael de Warasd*, 1475.	***magister*[134] + O + *de* + T**
II.1.	*Johannes plebanus de Warosd*, 1459.; *Daniel litteratus de Varasd*, 1437.	**O + Z + *de* + T**

[133] lat. *civitatis* 'utvrđeni grad, veći od *ville* i *oppiduma*; često slobodni kraljevski grad'
[134] lat. *magister* 'učitelj; odnosno svaka osoba koja je komu pretpostavljena, ili ima ulogu savjetnika, nadzornika, vođe'. U izvoru se o *magisteru* Mihaelu saznaje da je bio kanonik te da je uz još jednoga varaždinskoga građanina uložio žalbu protiv susjednoga velikaša pred Stolnobiogradskim kaptolom (CD, sv. I, str. 234). Stoga se u ovome kontekstu za Mihaela može reći da je kao *magister* imao ulogu voditelja (vođe) poslanstva pred spomenutim kaptolom.

II.2.	*Demetrius litteratus ciues* (*libere ville nostre*) *Vorosdiensis*, 1397.; *Laurencius litteratus ciuis Varasdyensis*, 1430.; *Arnestus notaries ciuitatis Warasdiensis*, 1453.	**O + Z + *civis* + T_k**
II.3.	*Gregorius litteratus ciuis de Warosd*, 1437.	**O + Z + *civis* + *de* + T**
II.4.	*Mathias litteratus filius Thome de Warosd*, 1458.	**O + Z + *filius* +** $\frac{Oo}{de + T}$
II.5.	*Iohannes institor*, *gener Dlesk*, 1454.	**O + Z + *gener* + O_t**
III.1.	*Ianko*, *filius Domisel fabris*	**O + *filius* + O_o + Z_o**
III.2.	*Jacobus filius Thomie de Brezthouch*, 1431.; *Stephanus filius Egidii de Rusinbrod*, 1421.; *Nicolaus filius Nicolai de Palatha*, 1435.; *Matko filius Farkasii de Macho*, 1435.	**O + *filius* +** $\frac{Oo}{de + T}$
III.3.	*Johannes filius condam Gregorii Woyn de Kapolna*, 1466.	**O + *filius* +** $\frac{condam + Oo + Pr}{de + T}$
III.4.	*Nicolaus*[135] *filius Stephani*, *iudex ciuitatis Warasd*, 1407.; *Iwan filius Nicolai iudex civitatis* (*nostre*) *Warosdiensis*, 1406.	**O + *filius* +** $\frac{Oo + Z}{civitatis + Tk}$
III.5.	*Nicolaus filius Ladislai Herk de Zayezda*; 1479.	**O + *filius* +** $\frac{Oo + Pr}{de + T}$
III.6.	*magister Gregorius filius Nicolai dicti Azthalnok de Progowcz*, 1466.	**magister + O + filius +** $\frac{Oo + dictus + Pr}{de + T}$
III.7.	*Thomas filius Mathei et Maren filius Radozlai*, *ciuis seu hospites de Worosd*, 1372.	**O + *filius* + O_o + *civis* (*seu hospites*) + de + T**
IV.	*Mathia gener Gregorii Therlowcz*, 1471.	**O + *gener* + O_t + Pr_t**

[135] Nikola, Stjepanov sin, prvi je na popisu varaždinskih gradskih sudaca (rihtara) do kojega je istraživanjima arhivskih spisa došao K. Filić (1935: 10).

Imenske formule iz Tablice 4.3. svjedoče kako je imenovanje trorječnim i višerječnim pridjevkom brojnije u varijantama nego brojem potvrda po varijanti. Izdvojene imenske formule uglavnom pripadaju plemstvu koje se u imenovanju, radi dokazivanja legitimnoga prava na imovinu i posjed, služe osobnim imenima predaka sve do djedova imena, kao i isticanjem imena posjeda koji je u njihovu vlasništvu.[136] Iako tipične za plemstvo, spomenute formule svjedoče o povijesnome razvoju imenske formule te, premda sadržavaju nestalne i nenasljedne sastavnice, doprinose prenošenju informacija uz osobno ime.[137]

U imenskim formulama prve skupine (I.) imenovanje pojedinaca provedeno je pomoću mjesta prebivanja (T), s time da se u prvome i drugome primjeru naglašava privilegirani status građanstva (*civis*), a u drugome prije osobnoga imena prethodi titula (*magister*[138]). Posebnost druge formule jest u tome što se zalihosnom strukturom *civis civitatis* (lat. 'građanin grada') dodatno ističe pojedinčev društveni status.

Od 13. do 15. stoljeća izdavači isprava (kraljevska kancelarija; zagrebački, čazmanski ili požeški kaptol; privatne isprave župana) upotrebljavaju različite termine za označavanje stupnja razvijenosti grada Varaždina (Budak 1994: 25). Tako se tijekom 13. stoljeća Varaždin naziva *villa*[139], u 14. stoljeću *villa* i *civitas*, u 15. stoljeću *oppidum* ili *civitas*[140], što se od tada i ustalilo. Za vladare je „Varaždin bio slobodni kraljevski grad, jedno od najvažnijih središta Slavonije, i kao takav mogao je biti samo civitatis" (Budak 1994: 27). Bez sumnje, građani su toga itekako bili svjesni.

---

[136] Ovdje bismo istaknuli da je tijekom srednjovjekovlja zemlja (kao obradiva površina i kao predio obitavanja) bila čimbenik feudalnoga društvenog raslojavanja: tko je posjedovao više zemlje (najčešće kralj, a nerijetko i plemstvo), taj je bio stvarni gospodar s političkim, društvenim i gospodarskim utjecajem. Taj odnos prema zemlji te granicama posjeda živi i dan-danas, a tematiziran je i u književnim djelima. Nepoštivanje granice posjeda (kajk. *meja*) bio je jedan od ozbiljnijih prijestupa, čest uzrok međususjedskih zavada koje su se znale prenositi generacijama. S onomastičkoga stajališta, odnos prema zemlji iščitavamo u postojanju prezimena na *-ski*, koja u osnovi imaju „naseobinsko ili predijalno ime" te „imenuju stanovnika 'čiji je davni predak potjecao od dotičnoga naselja ili kraja, a u njemu živio sa svojom čeljadi ili se doselio odande'"; a iako nisu mnogobrojna, pretežita su na području sjeverne Hrvatske (Šimunović 2008: 43). Sličnost istraživanih imenskih formula sa sastavnicom T (*de + T* ili samo *T)* i prezimena na *-ski* vidimo u vezanosti uz zemlju; a držimo i da su osnovna obilježja prezimena na *-ski* što ih iznosi Šimunović (2008: 44) primjenjiva na obje uspoređivane strukture jer:
– ističu „pojedinca vlastelina, koji ima vlast nad teritorijem",
– imaju u početku „staleški status",
– „označuju plemiće koji su titulu i posjed dobili nadarbinama" (Šimunović 2008: 44).

[137] P. Šimunović zaključuje kako nenasljedni pridjevci s osobnim imenom mogu činiti „nekoliko tipova višečlanih imenskih formula", gdje se osobnom imenu pridodaju „kombinacije različitih pridjevaka: patronimički pridjevak s pripadnošću rodu, staleški pridjevak s patronimičkim, patronimik i topički pridjevak itd." (Šimunović 1985: 284).

[138] lat. *magister* 'učitelj, majstor'

[139] *Vicus* (ranosrednjovjekovna civilna trgovačka naseobina nastala s jedne ili s obje strane bivše rimske ceste u izduženome ili pravokutnome obliku) ili *villa* mora proći status *oppiduma* (trgovišta) da bi nakon izgradnje utvrda kralj uzdigao naselje na status grada (*civitas*) (Ilijanić, Kapustić 1983: 170, 171).

[140] Pojam *civitas* vezan je uz razvoj utvrđenoga grada, a pojavljuje se kad se grad pretvara u komunu (Budak 1994: 27).

Na razlikovnome mjestu imenskih formula druge skupine (II.) stoji naziv zanimanja, odnosno naziv službe (Z) koju pojedinci obnašaju, pa prema izdvojenim primjerima možemo zaključiti da su se na taj način imenovali uglavnom gradski notari (*litteratus*, *notarius*) ili župnici (*plebanus*). Dok je treća formula iz iste skupine (O + Z + *civis* + *de* + T) samo prošireni oblik prvih dviju, odnosno njihova kombinacija; u četvrtoj se ona dodatno proširuje filijacijom prema neposrednome pretku (Šimunović 1985: 283), odnosno ocu, te mjestu očeva prebivanja.

U trećoj skupini (III.) iza osobnoga imena slijedi imenovanje očevim imenom, kojemu prethodi oznaka krvnoga srodstva (*filius*). Ovdje se imenske formule granaju u više podvarijanti: od imenovanja osobnim imenom i zanimanjem oca (O + *filius* + O_o + $Z_{o:}$ *Ianko*, *filius Domisel fabris*[141]), koje u sljedećim primjerima sadržava sastavnice pripadnosti gradu (…*civitas* + T / … de + T), pa do naglašavanja da se imenovanje vrši prema pokojnome ocu (*condam* + O_o), ili prema ocu koji je poznatiji po svojemu prezimenu i podrijetlu (…O_o + *dictus* + Pr: …*Nicolai dicti Azthalnok de Progowcz*). U potonjoj formuli na prvome mjestu, ispred osobnoga imena, dolazi titula magister kao i u primjeru I.3.

Nešto drugačiji poredak sastavnica sadržava imenska formula *Thomas filius Mathei et Maren filius Radozlai*, *ciuis seu hospites de Worosd* u kojoj se imenovanje dvojice (*Thomas* i *Maren*) određuje imenima očeva (*filius Mathei* / *filius Radozlai*) kao umetnutom informacijom, a formula se nastavlja sastavnicama koje ističu pripadnost gradu (*civis seu hospites*, lat. 'građani ili gosti'[142]).

Među rijetkim varijantama imenskih formula nalazi se imenovanje prema tastu (O + Z + *gener* + O_t), u kojoj tastovu imenu prethodi navođenje naziva službe imenovanoga pojedinca (*institor*[143]); te imenska formula s apelativom *gener* (O + *gener* + O_t + Pr) kojom se zet imenuje tastovim osobnim imenom i pridjevkom (*Mathia genero Gregorii Therlowcz*).

Prema opisanome obilju dvoimenskih formula s trorječnim i višerječnim pridjevkom možemo zaključiti kako je ono prvenstveno uvjetovano nedostatkom propisane i ustaljene prakse imenovanja koja u znatnijoj mjeri nastupa tek nakon Tridentskoga sabora i uvođenja matičnih knjiga, a ozakonjuje se Jozefinskim patentom 1780. godine. Skloni smo, također, vjerovati da su neki od uzroka i:

---

[141] lat. *faber* 'kovač'

[142] Ovdje je *hospites* (lat. 'gosti') istoznačnica *civites* (lat. 'građani'), što nije vidljvo samo iz konstrukcije s veznikom *ili* između (*seu*) već i iz povijesne činjenice da su u početku građani Varaždina bili nazivani *hospites* jer su se doselili uz samu tvrđu na kraljev poziv (Ilijanić, Kapustić 1983: 30). Tvrđa je najprije bila u kraljevu, poslije feudalčevu posjedu, pa se građane naziva i „kraljevi gosti“, čijom zaslugom se grad počinje razvijati i oblikovati prema statusu *civitas* (Ilijanić, Kapustić 1983: 170). Izvori iz 14. stoljeća nedosljedno nazivaju građane Varaždina obama terminima, a od 15. stoljeća u uporabi je samo *cives.*

[143] lat. *institor* 'vrsta trgovca koji izlaže robu za prodaju na otvorenome prostoru; piljar'.

– ovjeravanje legitimiteta, koje je inače bilo teško dokazivo drugim dokumentima prije nego što su uvedene matične knjige, te je na takav način bilo moguće lakše pratiti krvne ili srodstvene veze
– potreba preciznoga imenovanja.[144]

4.6. IMENSKE FORMULE ŽENA

Iz ekscerpirane građe posebno smo izdvojili imenske formule kojima su imenovane žene od 13. do 15. stoljeća te smo ih uvrstili u Tablicu 4.4.

Tablica 4.4. *Imenske formule žena u Varaždinu od 13. do 15. stoljeća*

VAR.	IMENSKA FORMULA / GODINA POTVRDE	RAŠČLAMBA
I.1.	*Elyzabeth virgo filia Lowrek*	**O + *virgo* + *filia* + O_o**
I.1.2	*Katherina filia Vrgowan de Wywdwar*, 1391.	**O + *filia* + O_o + de + T**
I.1.3.	*nobiles dominas Elizabeth et Dorothea filias eiusdem de Zobochyna*[145], 1478.	***a***[146] **+ O + *filia* [+ O_o] + *de* + T**
I.1.4.	*domina Kathko filia Nicolai de Zenth Jacob*, 1435.	**a + O + *filia* + O_o + de + T**
I.1.5.	*Elena et Rusa vocatus filias prefati Wrgowan*, 1466.	**O + *vocatus* + *filia* + Z_o + O_o**

[144] Dugačke imenske formule podsjećaju nas na bajanje zbog zajedničkoga obilježja nabrajanja (kako bi se koga u što uvjerilo, odnosno kako bi se obranilo od zloga utjecaja, npr. u našemu slučaju – od onih koji osporavaju nasljedstvo). Bajanje je „prema ustanovljenoj književnojezičnoj definiciji obredna govorena forma, usmeno-retorički oblik, koji sadrži nizove stalnih formulacija za postizanje magijskog učinka“ (Vukelić 2014: 251). Obilježje formulaičnosti, sklono variranju, također vidimo kao poveznicu između dugačkih srednjovjekovnih imenskih formula i bajanja. Vukelić (2014: 252) iznosi da je formula „skupina riječi koja se redovito upotrebljava u istim metričkim uvjetima da bi izrazila osnovnu ideju. Kazivač može minimalno varirati bajanje tako što svoj iskaz analogijom prilagođuje znanom formulnom iskazu“.

[145] Cijeli zapis glasi: *Nicolaum filium Ladislai Herk de Zayezda, nec non nobiles dominas Elizabeth et Dorotheam filiam eiusdem de Zobochyna,* 1478. Očevo ime (*Nicolaus*) dolazi na početku cjelovite imenske formule, a kako smo iz ovoga dugačkog niza izuzeli samo onaj dio koji se odnosi na imenovanje žena, očevo ime stavljeno je u uglate zagrade [O_o].

[146] Malim slovom ***a*** označili smo mjesto gdje u imenskoj formuli dolaze apelativi koji najčešće prethode ženinu osobnom imenu, a to su: *domina*, *nobilis domina* i *nobilis puella*.

I.1.6.	*Elena*, *filia Blasi Wolinoich*; *Nesa*, *filia Mathey Wolinoich*, 1454.	**O + *filia* + O_o + Pr**
I.2.	*nobilis puella Taytis filia Nicolai filius Stephani de Zenth Andreas*, 1391.; *nobilis domina Elyzabeth filia Johannis filius Stephani de Zobocchyna*, 1478.;	$\boldsymbol{a + O + filia + O_o + filius + \frac{Od}{de + T}}$
I.2.1.	*Clara vocatus filia Ladislai filius Nicolai de Zenth Jacob*, 1435; *nobilis domina Elizabeth vocatus filia Johannis filius Stephani de Zobocchyna*, 1430.	$\boldsymbol{[a +] O + vocatus + filia + O_o + filius + \frac{Od}{de + T}}$
I.3.	*Ursula Uxor Philippi; Dorothea uxor Clementis*, 1454.	**O + *uxor* + O_m**
I.3.1.	*Vrsula concubina Pauli*	**O + *concubina* + O_m**
I.3.2.	*nobilis domina Frosina vocatus*, *consortis Pauli litterati*, 1466.	**a + O + *vocatus* + *consortis* + O_m + Z_m**
I.4.	*puella Taytis soror condam Wrgowan filius Posa de Wyodwar*, 1466.	$\boldsymbol{a + O + soror + \frac{condam + Ob + filius + Oo}{de + T}}$
I.5.	*nobilis domina Dorothea consortis Georgii Horwath*, 1479.	**a + O + consortis + O_m + Pr**
I.6.1.	*relicta Barnabe*, 1454.	***relicta*** **+ O_m**
I.6.2.	*relicta Gregory hortularii*	***relicta*** **+ O_m + Z**
I.6.3.	*relicta Nicolai Belicha*	***relicta*** **+ O_m + Pr**
I.6.4.	*Elisabeth*, *relicta Vrbani Brwsich*	**O + *relicta*** **+ O_m + Pr**
I.7.	*nobilis domina Vrsula filia Pasay consortis Johannis filius Ladislai de Palacha*, 1407.	**a + O +** → **filia + O_o**; → ***consortis***[147] **+ O_m +** $\boldsymbol{\frac{filius + Oo}{de + T}}$
I.8.	*Nesa*, *seruitrix*	**O + Z**

[147] lat. *consortis* 'družica, partnerica'

Iz Tablice 4.4. razvidno je da u imenskim formulama ženā ima manje „kreativnosti“ nego u imenskim formulama muškaraca, odnosno brojnije su samo varijacije ustaljene strukture imenovanja – prema muškarcu. Svaka je imenska formula žene zapravo odslik njezina statusa u patrijarhalnome društvu u kojemu je muškarcu podređena, nesamostalna te svedena na ulogu majke i čuvarice obiteljskoga ognjišta.[148]

Imenskih formula u kojima bi njezino imenovanje bilo izrečeno pripadnošću gradu (…de + T ili … + T), što bi joj donijelo uživanje povlastica građanke slobodnoga i kraljevskoga grada – nema. Varijante imenskih formula svedene su na odnose ovisnosti prema muškarcu – one su nečije supruge (*uxor*), udovice (*relicta*), sestre (*soror*), kćeri (*filia*), ljubavnice (*concubina*) ili sluškinje (s*ervitrix*). Taj odnos ovisnosti tolik je da se udvaja:
– *nobili domina Ursula* imenuje se i prema ocu (*filia Pasay*) i prema mužu koji se dodatno imenuje očevim imenom i podrijetlom (*consortis Johannis filius Ladislai de Palacha*);
– *nobilis puella Taytis* imenuje se preko očeva imena (*filia Nicolai*) osobnim imenom i podrijetlom (tj. posjedom) djeda (*Nicolai filius Stephani de Zenth Andreas*).

Uz spomenuti odslik društvene stvarnosti u ženinu imenovanju, valja spomenuti kako u navedenim imenskim formulama, za razliku od imenovanja muškaraca, postoji više sastavnica[149] koje prethode ženinu osobnom imenu te dodatno određuju:
– njezino plemenito podrijetlo (*nobilis*[150], *nobilis domina*[151])

[148] Status žene u srednjovjekovlju razlikovao se ovisno o tome je li riječ o plemkinji ili pučanki (koje su uglavnom mogle slobodnije raspolagati svojom imovinom) te ovisno o tome o kojemu je podneblju i utjecaju riječ (različit je bio mletački utjecaj u Istri i Dalmaciji od prostora Dubrovnika koji je imao svoje običaje i prava, kao i prostor između Save i Drave). Općenito uzevši, žena nije bila ravnopravna muškarcu u imovinsko-pravnim odnosima, statusu i ulozi u društvu (Vađunec 2009: 60–64), iako je na prostoru Istre situacija bila drukčija. Riječ je o „braku na istarski način“: supružnici su zajednički upravljali imovinom koju su unijeli u brak i koju su u braku stjecali, a vlasništvo nad imovinom koju su supružnici posjedovali prije braka ostajalo je odvojeno; supruga je nakon smrti muža nasljeđivala polovicu svih dobara, čak i ako bi se ponovno udala. Na taj način žena je, barem načelno, imala zaštićeniji status (Mogorović Crljenko 2006: 15–38).

[149] Ta veća brojnost sastavnica (nabrajanja više apelativa) koje prethode ženinu imenu podsjećaju na formulaičnost iskazanu u renesansnoj književnosti kulta žene (kult gospe ili dame), u kojoj je žena nedostižna i prikazana gotovo idealistički, u skladnome prikazu vrlina i fizičke ljepote. U članku *Opis ženske ljepote u pjesničkoj tradiciji europskih balada i u petrarkističkim pjesmama* S. Delić osvrće se na „formulaični karakter književnosti“, koji se često ostvaruje u opisu ženine ljepote kao nabrajanje dijelova odjeće, portretiranjem (oči, usta, lice) povezujući ih s biljnim ili mineralnim motivima (Delić 2017: 60).
Kult žene bio je stalan poticaj autorima književnih renesansnih tekstova. Često se naziva i kult tzv. udvorne ljubavi, a uz ženu, koja je nedostižna (zbog svojega visokog staleža ili stoga što je već udana), drugi je akter često mladić ili vitez koji tuguje zbog nedostižne ili neuzvraćene ljubavi, a kad pridobije gospinu naklonost, postaje joj u svemu „vjerni sluga“. Kult se razvio u razvijenome srednjem vijeku kao odgovor na crkveno strogo poimanje ljubavi i braka (da je spolnost grešna i štetna, pa čak se i u braku od nje treba suzdržavati) (Budanec 2009: 173, 174, 182). U kasnosrednovjekovnome imenovanju žena, u kojem osobnomu imenu prethodi više apelativa možda se može iščitati povezanost s običajima toga doba (udvorno obraćanje ženi) koja predstavlja oblik dogovorene komunikacijske forme, a ne odraz stvarnoga (ne)povlaštenoga statusa žene u društvu.

[150] lat. *nobilis* 'plemenita'

[151] lat. *domina* 'gospođa; plemkinja' (Iako je u historiogrfiji općenito prihvaćeno da se titule kao što su *ser* ili *domina* bilježe uz imena pripadnika plemićkoga roda ili patricijske elite, neki su notari spomenute titule bilježili i uz imena građana (Ladić 2009: 54).)

– i bračno stanje (*puella*[152], *nobilis puella*, *virgo*[153]).

Posebno bismo se još osvrnuli na imenske formule u kojima se žena identificira kao udovica (*relicta*). Udovištvo je ženi donosilo bolji društveni status (mogla je u pravnome smislu biti nositeljica kućanstva te sudjelovati u društvenome i gospodarskome životu grada raspolažući svojom imovinom, ili imovinom nasljeđenom od muža, što je vidljivo iz kupoprodajnih ugovora). Samo se u jednoj od četiriju različitih imenskih formula kojima se žena identificira kao *relicta*, kazuje ženino osobno ime (*Elisabeth*, *relicta Vrbani Brwsich*), dok u drugima ono izostaje – udovica se identificira samo prema muževu imenu i zanimanju, odnosno imenu i prezimenu (*relicta Barnabe*, *relicta Gregory hortularii*; *relicta Nicolai Belicha*).

4.7. DVOIMENSKA FORMULA: OSOBNO IME I PRIDJEVAK / PREZIME U NASTAJANJU (Pr)

U Tablicu 4.5. uvrstili smo dvoimenske formule kojima su sastavnice osobno ime i pridjevak, odnosno prezime u nastajanju.

Tablica 4.5. *Imenske formule u kojima iza osobnoga imena slijedi pridjevak/prezime u nastajanj* (*Pr*)

VAR.	IMENSKA FORMULA / GODINA POTVRDE	RAŠČLAMBA
I.1.	*Stephanus Swarcz*, 1429.; *Fridericus et Wlricus Cilye*,[154] 1438.; *Johannes Roldman et Andreas Piperych*, 1457.; *Martinus Sopueh*, 1454., *Osualdus Therek*, 1458.; *Gallus Koschecz*, *Oswaldus Thurkoych*, *Andreas Pywarych*, *Andreas Gwzak*, *Georgius Kowachycz*, *Nicolaus Kwzych*, *Johannes Zalchych*, *Oswaldus Gasparich*, *Demetrius Glusacheycz*, 1464.; *Benedictus Walpoth*, 1479.	**O + Pr**

[152] lat. *puella* 'djevojka'
[153] lat. *virgo* 'djevica, djeva; djevojka'
[154] Riječ je o Fridriku II. i njegovu sinu Ulriku II. Fridrik II. u povijesti je ostao zapamćen po zabranjenoj i nesretnoj vezi, a poslije i ženidbi s Veronikom Desinićkom. Sa sinom Ulrikom godine 1436. dobiva naslov kneza Svetoga Rimskog Carstva Njemačke Narodnosti (prema: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=11185).

I.2.1.	*Staynaph Barholomeus dictus Czynsar*, *Johannes dictus Kehier*, *Stephanus dictus Hladen*, 1464.; *Iohannes institor*, *Grumberger dictus*, 1454.; *Gregorius*, *Cramarich dictus*, 1454.	**O + *dictus* + Pr**
I.2.2.	*Fridericus Sthooz dictus homo forensis*, 1464.	**O + Pr + *dictus* + Z**
I.2.3.	*Jacobus Wayuoda dictus de Breztouz*	**O + Pr + *dictus* + de + T**
I.3.	*Osualdus Twrkowych et alter Osualdus*, 1464. *alter Blasius Lochak*, 1464.	***alter* + O + Pr**
I.4.	*Iwan Pyuarich iuratis*, 1429.; *Jacobus Poclechych iudex*, 1437.; *Mychael Chorber notarius*, 1421.	**O + Pr + Z**
I.5.1	*Fabianus Masthalar*, *Stephanus Hladen*, *ciues ciuitatis Warosdiensis* 1464.; *Andreas Guzak*, *ciues ciuitatis Warasdiensis* 1453.	**O + Pr + *cives civitatis* + T_k**
I.5.2.	*Johannis Wrdug de Maryasowcz*, 1438.	**O + Pr + *de* + T**

Iz prve skupine prezimena (I.1.) u Tablici 4.5. iščitavamo da u 15. stoljeću počinje pojednostavnjivanje imenske formule na dvije sastavnice: osobno ime i prezime (u nastajanju) (O + Pr) što je potkrijepljeno najvećim brojem potvrda.

U varijantama formula koje slijede dolazi do umetanja apelativnih sastavnica *dictus*[155], *alter*[156], *cives*[157] te oznake podrijetla (*de + T*) u strukturu osobnoga imena i prezimena (u nastanku). U skupinama koje sadržavaju sastavnicu *dictus* neznatne su varijacije:

– *dictus* razdvaja osobno ime i prezime (O + *dictus* + Pr), što možda ukazuje na neustaljenost prezimena (nezavršen proces njihova oblikovanja), iz čega zaključujemo kako prezime u nastajanju još nije zaživjelo u identifikaciji pojedinaca pa se ono najavljuje s *dictus*;

– *dictus* slijedi iza prezimena te uvodi dodatne sastavnice radi točnijega imenovanja (zanimanje: O + Pr + *dictus* + Z; i podrijetlo: O + Pr + *dictus* + de + T), što opet pokazuje izvjesnu nesigurnost onoga koji imenuje, odnosno želju da identifikacija bude dobro provedena, makar i s više sastavnica.

Zaključujemo da apelativ *dictus* otvara mjesto prezimenu u nastajanju (npr. *Stephanus dictus Hladen*; *Gregorius*, *Cramarich dictus*), po kojemu pojedinac postaje sve poznatiji u zajednici; dok u primjerima kao što su *Fridericus Sthooz dictus homo forensis* i *Jacobus*

[155] lat. *dictus* 'zove se, naziva se'
[156] lat. *alter* 'drugi'
[157] lat. *cives* 'građanin'

Wayuoda dictus de Breztouz iščitavamo kako se apelativom *dictus* uvodi zanimanje (lat. *homo forensis* 'javna osoba; pravnik') odnosno prostorna povezanost ili podrijetlo (*de Breztouz*) kao dodatno sredstvo za preciznije imenovanje pojedinca.

Sličnu strukturu vidimo u trećoj i četvrtoj imenskoj formuli u kojima prije osobnoga imena dolazi *alter* kako bi se naglasilo da je riječ o drugome, o imenjaku i prezimenjaku prvospomenutoga (*Osualdus Twrkowych et alter Osualdus*); a dodavanjem zanimanja uz ime i prezime (npr. *Iwan Pyuarich iuratis*) dodatno se osigurava više informacija radi jasnije identifikacije (*iuratis*, *iudex*, *notarius*).

U posljednjoj skupini uz prezime u nastajanju uvodi se pripadnost gradu (sastavnicama *cives* i *de* + *T*) kako bi se, pretpostavljamo, dodatno naglasilo pravo uživanja povlastica slobodnoga i kraljevskoga grada koje građanima pripada od 1209. godine.

4.8. OSOBNA IMENA U PROUČENIM IMENSKIM FORMULAMA

Razvrstavajući i analizirajući imenske formule ranoga i razvijenoga srednjeg vijeka, uočili smo da se neka osobna imena ponavljaju, odnosno da je fond osobnih imena nevelik. Stoga smo ekscerpirali sva osobna imena iz prikupljenih imenskih formula te oblikovali tablicu koja slijedi.

Tablica 4.6. *Osobna imena u imenskim formulama srednjovjekovnoga Varaždina*

	SVETAČKA		NARODNA	OSTALA
MUŠKA OSOBNA IMENA	**neizvedena, u latinskome zapisu**	*Andreas*, *Anthonius*, *Arnestus*[158], *Balthasar*, *Barholomeus*, *Barnabus*, *Blasius*, *Clementis*, *Crista*[159], *Daniel*, *Demetrius*, *Dionisio*, *Eberhardus*[160] *Egidius*[161], *Fabianus*, *Fridericus*, *Gallus*[162], *Gregorius*, *Hans*, *Ieronimus*, *Iohannes*/*Johannes*,	*Ladislau*, *Myruzlay*, *Radozlau*, *Vrgowan*, *Vlchik*, *Wolchuzlo* (6)	*Dlesk*, *Ilerricus*, *Isan*, *Lepschin*, *Mancha*, *Orobina*, *Pasay*, *Rynchiz*,

[158] Sveti Ernest, biskup i mučenik, živio je na prijelazu iz 3. u 4. stoljeće.
[159] Iako je ime Cristus rezervirano isključivo za imenovanje Isusa Krista, u izvoru ga nalazimo zabilježenoga u akuzativu (*super Cristam carpentarium*), prema čemu zaključujemo da je možda riječ o pokušaju latiniziranoga zapisa imena *Krsto* (usp. ban Krsto Ungnad (16. st.); velikaši Vuk Krsto Frankopan i sin Fran Krsto Frankopan (17. st.), Krsto Hegedušić, slikar (20. st.), Krsto Papić, režiser (20./21. st.)).
[160] Sveti Eberhard (Erard, Eberhard, Erhard, Everard, Herhard) iz Regensburga, njemački je biskup iz 7. i 8. stoljeća. https://www.velecasnisudac.com/index.php?option=com_icagenda&view=list&layout=event&id=73&Itemid=1874
[161] Sveti Egidije, pustinjak iz Provanse, živio je u 7. stoljeću.
[162] Sveti Gal Irski, irski misionar, opat i pustinjak iz 6. stoljeća.

		Jacobus, *Joachim*, *Kvrei*[163], *Laurencius*, *Lodomerio*, *Mathias*, *Martinus*, *Mychael*, *Nicolaus*, *Oswaldus*[164], *Paulus*, *Philippus*, *Simon*, *Stephanus*, *Thomas*, *Vrbanus*[165], *Wlricus*[166] (38)		*Rynk*, *Trayban*, *Zwlch* (11)
	prilagođena hrvatskomu jezičnom sustavu	*Ianko*, *Iwan*, *Lowrek*, *Maren*, *Matko* (5)		
ŽENSKA OSOBNA IMENA	**neizvedena, u latinskome zapisu**	*Clara*, *Dorothea*, *Elena*, *Elyzabeth*, *Katherina*, *Ursula* (6)	*Rusa* (1)	*Frosina*, *Taytis* (2)
	prilagođena hrvatskomu jezičnom sustavu	*Kathko*, *Nesa* (2)		

Iz Tablice 4.6. razvidno je da među muškim osobnim imenima (60 potvrda) dominiraju svetačka imena u latinskome zapisu: 38 različitih imena ili 63 % (npr. *Gregorius*, *Iohannes*, *Mathey*, *Nicolaus...*). Znatno je manje svetačkih imena u kojima je vidljivo prilagođavanje hrvatskomu jezičnom sustavu sa svega 5 potvrda ili 8 % (*Ianko*, *Iwan*, *Lowrek*, *Maren*, *Matko*), kao i imena koja su slavenskoga (narodnoga) podrijetla sa 6 potvrda ili 10 % (*Ladislau*, *Myruzlay*, *Radozlau*, *Vrgowan*, *Vlchik*, *Wolchuzlo*).

Ženskih je osobnih imena (11 potvrda) posvjedočeno kudikamo manje nego muških[167], od čega ih je više svetačkoga (neizvedenih imena u latinskome zapisu ima 6 što je 73 %) nego narodnoga podrijetla (28 %).

Prema čestotnosti, muška osobna imena koja se nalaze ugrađena u proučene imenske formule jesu: *Johannes* s 15 potvrda, te *Gregorius* i *Nicolaus*, svako s po 13 potvrda. Najčešća ženska osobna imena koja se pojavljuju kao dio imenskih formula jesu: *Elisabeth* (5 potvrda) te *Dorothea* i *Ursula* (po 3 potvrde).

[163] Nastanak imena *Kvrei* tumačimo povezanošću s grčkim imenaom *Kyrillos* (Kvrei < Kúro < Kuril < grč. Kyrillos). Više je svetaca koji su nosili ime Ćiril: Ćiril Aleksandrijski (crkveni otac i naučitelj iz 5. stoljeća), Ćiril Jeruzalemski (crkveni otac i naučitelj iz 4. stoljeća), Konstantin Ćiril (slavenski apostol iz 9. stoljeća). https://www.bitno.net/vjera/svetac-dana/ciril-i-metod/

[164] Sveti Osvald iz Northumbrije, anglosaski kralj i mučenik, živio u 7. stoljeću; sveti Osvald, benediktinac, živio je u 10. stoljeću.

[165] Sveti Urban I., papa i mučenik, živio je u 3. stoljeću.

[166] Sveti Ulrik Augsburški, živio je na prijelazu iz 9. u 10. stoljeće.

[167] U svetačkome kalendaru manje je svetica nego svetaca, pa je izvor za motivaciju u imenovanju žena osobnim imenom svetice znatno sužen. Uostalom, i žene se rjeđe spominju u izvorima kojima smo se služili.

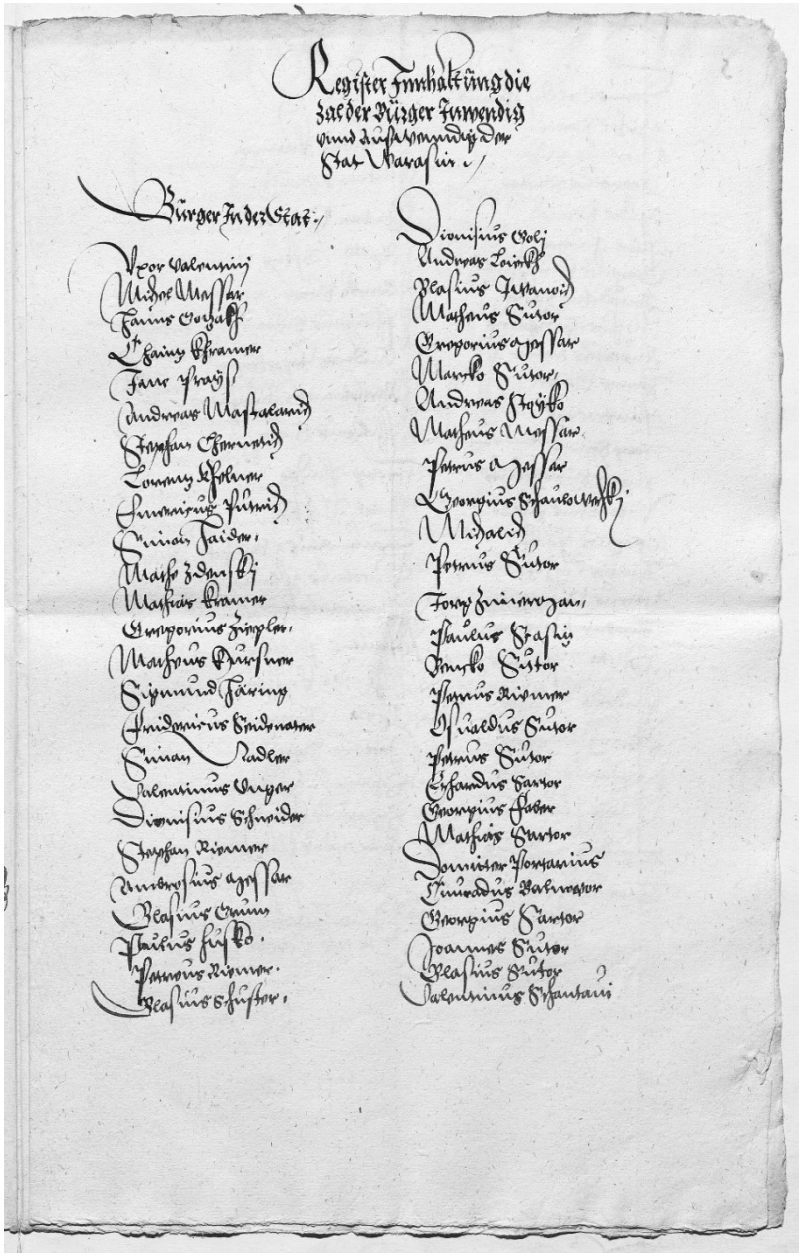
4.9. ZAKLJUČAK PROVEDENE RAŠČLAMBE

Promatrajući s onomastičkoga i povijesnoga stajališta vrela od 13. do 15. stoljeća, stoljeća rane varaždinske povijesti, možemo zaključiti da se imenovanje nije provodilo na dosljedan i jednostavan način kao što je to danas uobičajeno (osobno)imensko-prezimenskom formulom. Danas je zakonom propisana struktura imenske formule u Republici Hrvatskoj (Zakon o osobnom imenu, Obiteljski zakon) i ona vrijedi za svakoga građanina u svakoj službenoj prilici. Time je uvedena identifikacija koja se ne podređuje sadržaju i namjeni dokumenata i isprava, već je ona unificirana za sve službene prigode i potrebe.

Koliko god s današnjega stajališta imenovanje u razvijenome i kasnome srednjem vijeku bilo nedosljedno, odnosno ovisilo je ne samo o zapisivaču nego i namjeni dokumenata, ono prije svega svjedoči o životu srednjovjekovnih ljudi koji su morali biti domišljati kako bi dokazali svoja prava u strogome feudalnom sustavu. U tome sustavu feudalac je bio nositelj svih prava svojim rođenjem i stečenim nasljedstvom, dok bi oni koji su kraljevom blagonaklonošću stjecali povlastice, kao npr. građani slobodnih i kraljevskih gradova, morali kontinuirano podsjećati na njih ističući ih u svakoj prilici.

Stoga domišljatost srednjovjekovnoga čovjeka prije svega razumijemo kao sposobnost da se prilagodi danomu trenutku te način svojega imenovanja prilagođava konkretnoj situaciji ovisno o tome pred kime traži pravdu (pred kraljem, feudalcem, *rihtarom*). Imenovanje tada ne sadržava samo informaciju *kako me zovu*, već i *čiji sam*, *čime se bavim* i *odakle sam*, što nije uvijek izrečeno istim slijedom sastavnica u imenskoj formuli. Zamjenom mjesta (svojstvo komutativnosti) i dodavanjem samo jedne nove sastavnice (svojstvo kumulativnosti) dobivaju se varijante srednjovjekovnih imenskih formula koje tako postaju pojedinčeva osobna karta, putovnica i rodni list. Sve što je srednjovjekovnomu čovjeku bilo potrebno da bude legitiman subjekt u pravnim predmetima, nosio je sa sobom – u imenskoj formuli.

5. IMENOVANJE GRAĐANA U VARAŽDINU 1520. GODINE

Najstariji popis varaždinskih građana sačuvan je u dokumentima markgrofa Jurja Brandenburškoga, koji se službeno vode pod oznakom *Brandenburger Literalien*, akt. 1119/1-10 iz 1520., a čuvaju se u nirnberškome Staatsarchivu.[168]

Popisom se prvi koristio Josip Adamček, što je razvidno iz članka *Sukobi grada Varaždina i vlastele u XVI. i XVII. stoljeću* (Adamček 1983: 234), a u potpunosti je objavljen u članku *Popis građana Varaždina iz 1520. godine* zahvaljujući Ljerki Perči (1986: 271–276).

Slika 4. *Prva stranica popisa građana iz 1520. godine* (*Brandenburger Literalien 1119/4*)

Juraj Brandenburški postao je dijelom varaždinske povijesti ženidbom s Beatrice Frankopan, udovicom Ivaniša Korvina. Nakon njezine smrti u proljeće 1510. godine markgrof Brandenburški postaje vlasnik imanja u Hrvatskome zagorju, a uz to dobiva Tvrđu i grad

[168] Staatsarchiv Nürnberg, Brandenburger Literalien Nr. 1119 Prod. 3.

Varaždin. Poznat je po tome što je s Varaždincima bio u dobrim odnosima, a 1523. poklonio im je svoju kamenu[169] kuću za gradsku vijećnicu.

Iako se u povijesnome vrelu izričito ne navodi razlog sastavljanja popisa, pretpostavlja se da je popis markgrofu Brandenburškomu bio potreban radi prikupljanja poreza, a iz pisma koje mu upućuju gradski sudac, prisežnici i čitava općina saznajemo da prilažu registar građana kao odgovor na njegov zahtjev (Perči 2002: 10).

Popis sadržava imenske formule 310[170] stanovnika grada, a načinjen je prema mjestu stanovanja u unutarnjoj *varoši* (*in der Stat*) i vanjskim predgrađima (ulicama), kojih je tada bilo sedam (*Platea Regalis*, *Sancti Vitj*, *Milickj koncz*, *platea Drawichkij*, *Cziglenskij konez*, *Platea Brodowskij*, *Platea Poklechan*; Perči 2002: 15–20).

Uz to što sadržava antroponimijske podatke, popis je vrelo povijesnih, društvenih i ekonomsko-gospodarskih informacija o društvenome statusu i zanimanjima popisanih stanovnika, o napučenosti unutarnjega i vanjskoga dijela grada po četvrtima (tj. po ulicama ili predgrađima) te je svojevrsni pregled urbanizacije Varaždina.

Registar započinje popisom 99 stanovnika koji žive u unutarnjemu gradu. Broj stanovnika u vanjskim dijelovima grada, prikazan po ulicama/četvrtima (od najnapučenije do one s najmanje stanovnika), izgleda ovako: južno predgrađe ili *platea regalis* (55 građana), Ulica sv. Vida ili *platea sancti Vitj* (38 građana), Brodovska ulica ili *platea brodowskij* (31 građanin), Ciglenički konec ili *Cziglenskij konez* (30 građana), Milički konec ili *Milickj koncz* (25), Dravički konec ili *platea Drawichkij* (24 građana) te Poklečan ili *platea Poklechan* (7 građana). Svakako treba uzeti u obzir da popis (310 građana) ne predstavlja stvarno stanovništvo Varaždina početkom 16. stoljeća. Prema Budaku, procjenjuje se da je Varaždin u vrijeme popisa imao između 1500 i 1800 stanovnika, odnosno prosječno njih 1650[171] (Budak 1994: 159).

---

[169] Ovdje je važno naglasiti da je kuća bila kamena jer tada u Varaždinu kamenih kuća nije bilo mnogo. Stoga ne čude podaci o brojnim (manjim i većim) požarima tijekom povijesti kojima je pogodovalo što je veći broj kuća bio prekriven drvnom ili slamnatom građom, međusobno gusto raspoređenih u uskim uličicama grada.

[170] Lj. Perči (2002) na kraju članka u dodatku piše da se kod brojenja zapisivaču potkrala pogreška te da ukupan broj popisanih u unutarnjemu gradu nije 100, nego jedan više, dakle 101. Međutim, brojeći imenske formule s popisa, došli smo do ukupnoga broja od 99 nositelja u unutarnjemu gradu.

[171] Procjena broja stanovnika za 1520. godinu učinjena je prema istraživanju J. Heersa (istraživao je stanovništvo Firence prema katastru iz 1427. godine te je dobio približan broj članova po kući u domaćinstvima koja su bila oslobođena od poreza zbog siromaštva (3,18) i ostalim domaćinstvima (4,77) koja nisu bila oslobođena od poreza). N. Budak množio je broj muškaraca s 4,77, a preostali broj žena s popisa s 3,77 te je dobio 1221 (najmanju procijenjenu vrijedost). Pomnoži li se broj svih građana (310) s 4,77 dobiva se 1469. Doda li se svim tim procjenama približan broj svećenika, posluge, šegrta, vojnika, siromašnih i bolesnih (dakle još 250 – 300 osoba), dobiva se procijenjeni raspon 1500 – 1800 (Budak 1994: 160) ili prosječna vrijednost od oko 1650 stanovnika. Budak upotrebljava i drugi izračun, matematičku formulu engleskoga povjesničara J. C. Russela (dobivenu iz proučavanja engleskih kasnosrednjovjekovnih gradova), prema kojoj također dobiva vrijednost 1650 (Budak 1994: 160).

U popisu se osobna imena i prezimena stanovnika Varaždina donose prema ulicama/četvrtima. Već pri prvome čitanju antroponomastičar će uočiti:

– prisutnost naziva zanimanja u funkciji pridjevka, odnosno prezimena u nastajanju
– dominaciju osobnoimensko-prezimenskih formula
– da se uz imenske formule muškaraca na popisu pojavljuju i imenske formule žena.

Pomno iščitavši najstariji popis Varaždinaca, odlučili smo da se u ovome dijelu rada osvrnemo samo na prezimena motivirana zanimanjem te u nastavku načinima imenovanja muškaraca i žena jer se spomenuto uočava već prilikom prvoga čitanja popisa. Detaljnijoj onomastičkoj analizi svih prezimena pristupit će se u idućemu poglavlju.

Razvrstamo li prezimena kojima je u osnovi naziv zanimanja prema mjestu stanovanja nositelja (po ulicama/četvrtima grada), dobivamo sljedeću tablicu.

Tablica 5.1. *Prezimena u kojima možemo iščitati motivaciju nazivom zanimanja* (*prema popisu varaždinskih građana*, *1520.*)

PREZIMENA MOTIVIRANA NAZIVIMA ZANIMANJA (popis građana iz 1520. godine)	**ZANIMANJE** koje iščitavamo iz prezimena	**BROJ NOSITELJA – ZASTUPLJENOST PREMA ČETVRTIMA**							
		in der Stat	*platea Regalis*	*platea sancti Vitj*	*Milickj koncz*	*platea Drawichkij*	*Cziglenskij konez*	*platea Brodowskij*	*platea Poklechan*
Messar Mezar[172]	< mesar	6							
							1		
Khremer Kramer[173]	< kramar	1 3							
Ziegler[174]	< ciglar	2							
Schneider[175]	< krojač	1							
Sartor[176]		8							
Craijachich/ Charijachich[177]							2		
Riemer[178]	< remenar	2							

[172] Messar/Mezar < mesar
[173] Khremer, Kramer < njem. *Krämer* 'kramar, trgovac raznolikom sitnom robom'
[174] Ziegler < srvnjem. *ziegler, zieglerer* (Štebih Golub 2010: 206) 'ciglar; koji peče ciglu'
[175] Schneider < njem. *Schneider* (< srvnjem. snīdære) 'krojač'
[176] Sartor < lat. *sartor* 'krojač'
[177] Craijachich < krajač- ['krojač'] + -ić
[178] Riemer < remenar (?)

Schuster[179]	< obućar	1							
Sutor[180]		13	2	1				1	
Zimerman[181]	< tesar	1		1					
Faber[182]	< kovač	1	1	1	1	1	2	1	
Portarius[183]	< vratar	1							
Balneator[184]	< kupališ̌tar	1							
Pader[185]		1							
Goldschmid[186]	< zlatar	1							
Aurifaber[187]		1							
Peckh[188]	< pekar	1							
Weber[189]	< tkalac	2							
Litteratus[190]	< bilježnik	1							
Scherer[191]	< brijač	1							
Iagerberger[192]	< brdski lovac	1							
Saijler[193]	< užar	1							
Pellifex[194]	< kožar	1							
Sparer[195]	< skladišta̍r	2							
Bribich	< ribič		1						
Fischich			1						
Ribich[196]							2	1	
Khernsnar[197]	< krznar		1						
Mlinar[198]	< mlinar			1					
Barilar[199]	< bačvar			1					
Frettijack[200]	< dijak (?)						1		
Kolar[201]	< kolar						1		

[179] Schuster < ksrvnjem. *schuoster* (Štebih Golub 2010: 355) 'obućar'
[180] Sutor < lat. *sutor* 'obućar'
[181] Zimerman < nvnjem. *Zimmermann* (Štebih Golub 2010: 207) 'tesar'
[182] Faber < lat. *faber* 'kovač'
[183] Portarius < lat. *portarius* 'vratar'
[184] Balneator < lat. *balneator* 'kupališ̌tar'
[185] Vjerojatno je došlo do zamjene **b** sa **p**: pader < lat. **b**ader 'kupališ̌tar'.
[186] Goldschmid < njem. *Goldschmied* 'zlatar'
[187] Aurifaber < lat. *aurifaber* 'zlatar'
[188] Možda: Peckh < prasl. *pekti 'peći' (→ pekar).
[189] Weber < njem. *Weber* 'tkalac'
[190] Litteratus < lat. *litteratus* 'bilježnik, notar'
[191] Scherer < možda njem. *scheren* 'strići, šišati' (→ brijač)
[192] Možda 'brdski lovac', prema bavaustr. *jagar* 'lovac' (Štebih Golub 2010: 269) i njem. *Berger* 'brđanin, koji obitava u brdima'.
[193] Možda: 'užar'.
[194] Pellifex < lat. *pellifex* 'kožar'
[195] Sparer < nvnjem. *Sparen* (Štebih Golub 2010: 356) (→ čuvar; skladišta̍r; štediša)
[196] Bribich, Ribich < ribič; Fischich < njem. Fisch ('riba') + -ić [< njem. Fischer 'ribar, ribič']
[197] Khernsnar < krznar
[198] Mlinar < mlinar
[199] Barilar < bačvar [< tal. *barile* 'bačva']
[200] Možda se ovdje krije školnik (Perči 2002: 12) ili dijak (Budak 1994: 93), za što ni Perči ni Budak ne navode referenciju, a jedino bi se iz ovoga zapisa dao naslutiti njihov zaključak o zanimanju školnika ili dijaka iščitanoga iz prezimena.
[201] Kolar < kolar 'koji izrađuje kola; kolesar'

Sellipar[202]	< stolar						1		
Radler[203]	< kolar	1							
Kleingchmid[204]	< vrsta kovača	1							
Husar[205]	< husar, konjanik	1							
Sudler[206]	< lončar						1		
Mautiner[207]	< ubirač cestarine							1	
Fuorar[208]	< potkivač konja								1
Sorgach[209]	< sedlar					1			
Swinarich[210]	< svinjar							1	
Schilez[211]	< šilec		1						
Khelner[212]	< konobar	1							
Dijmnark[213]	< dimnjačar?		1						
Krawarich	< kravar							1	
Ukupno nositelja po četvrtima		57	8	5	2	2	11	6	1
UKUPNO: 92 nositelja prezimena i 38 prezimena koja su motivirana nazivom zanimanja									

Iz Tablice 5.1. iščitavamo da je nositelja prezimena od naziva zanimanja 92, a njihova prezimena motivirana su s 38 različitih naziva zanimanja (od čega su 22 proizvodna zanimanja, a ostalo su uslužna zanimanja). U prezimenima je očit utjecaj njemačkoga jezika, što pripisujemo zapisivaču, kapetanu Tvrđe Hansu Rindsmaulu, njemačkomu govorniku. Pretpostavimo li da je zapisivač izgovor i govor pojedinca, koji se pred njim izjašnjavao, pokušavao zabilježiti najbolje što je mogao u jeziku kojim se najbolje služio, tada neke nedosljednosti zapisa (*Messar* i *Mezar*) te tipična njemačka fonološko-grafijska rješenja u

[202] Filić (1935: 11) navodi da je za godinu 1521. gradski sudac bio Simon Sellipar, a njegovo prezime tumači kao 'stolar'.
[203] Radler je staro bavarsko prezime motivirano obrtom za izradu kotača, neka vrsta kolara. Izvor: https://www.houseofnames.com/radler-family-crest.
[204] Kleinschmidt bi moglo biti prezime motivirano nazivom obrta specijalizirana za izradu sitnih proizvoda od metala (igala, čavala, lokota, zvončića i sl.). U našoj ukupnoj prezimenskoj građi nalazimo prezime *Čavličar* (1875.), što bi mogao biti hrvatski naziv zanimanja kojemu je područje rada opisano njem. izrazom *Kleinschmidt.* (Izvor: https://www.houseofnames.com/kleinschmidt-family-crest)
[205] Husar < mađ. *huszár* 'konjanik, pripadnik vojske'
[206] Od njem. *sudelen* 'zaprljati (zemljom, blatom, prljavštinom)' → možda: Sudler < lončar (?).
[207] Od njem. *Maut* 'plaćanje, dažbina' → možda: Mautiner 'ubirač plaćanja/davanja'.
[208] Od lat. *ferrum* 'željezo' → možda: fuorar 'onaj koji izrađuje potkove i potkiva konje'.
[209] Možda: 'sedlar' od sarač < tur. *saraç* 'sedlar'
[210] Swinarich < svinjar- + -ić
[211] Vjerojatno Schilez < *šilec* 'krojač'
[212] Khelner < njem. *Kellner* 'konobar'
[213] Dijmnark < možda dimnjačar

bilježenju hrvatskih glasova (*š* > *sch* u *Laporschak*, *č* > *ch* u *Poklechan*, *u* > *w* u *Hwis*, *v* > *w* u *Iwan*) proizlaze iz pokušaja prilagodbe hrvatskoga jezika perom njemačkoga zapisivača.

S prezimenima koja su u njemačkome i latinskome jeziku izvorno oblikovana nije bilo problema u bilježenju (izgledno je da su se na tim jezicima nositelji i identificirali, npr. *Aurifaber*, *Balneator*, *Portarius*, *Sutor*; *Kleingchmid*, *Goldschmid*[214]).

Uz dominantni njemački i latinski utjecaj, uočava se odraz hrvatskoga jezika u sufiksu *-ić* (*Swinarich*, *Ribich…*) te u hrvatskim nazivima zanimanja (krznar, mesar, mlinar…).

Kako prezimena čuvaju spomen na zanimanje pretka, a odio 94 prezimena u cjelokupnome fondu prezimena s popisa (310) iznosi 30 %, tako se dobiveni podatak približno podudara s procjenom Tomislava Raukara da je 25 % cjelokupne populacije jednoga grada živjelo od obrtništva (Kolanović 1995: 253). To i ne čudi, jer je Varaždin od svoje najranije povijesti bio trgovačko središte s razvijenim obrtništvom. Tomu svjedoči podatak da je najviše nositelja prezimena od zanimanja popisano u unutarnjemu gradu, najstarijoj urbanoj jezgri (58).

Ljerka Perči i Neven Budak – koji su se najstarijim popisom Varaždinaca bavili s historiografskoga gledišta – dobivaju različite rezultate pri iščitavanju zanimanja iz prezimenskih likova od onih koje smo mi iščitali. Tako Ljerka Perči (2002: 12) spominje ukupno 72 nositelja prezimena u kojima prepoznaje 20 različitih zanimanja[215], a Budak (1994: 93, 94) broji 77 nositelja i 25 različitih zanimanja.[216] Ni Perči ni Budak ne ulaze u podrobniju analizu imena i prezimena popisanih osoba.

Izdvojivši prezimena u kojima smo prepoznali (ili naslućivali) zanimanje u osnovi, došli smo do nekih novih zaključaka (kojih nema u radovima Ljerke Perči i Nevena Budaka):

– u prezimenskoj građi prepoznajemo motivaciju nazivom zanimanja *ribič* u potvrdama *Bribich*, *Fischich* i *Ribich* (smatramo da je u prvome prezimenu riječ o pogrešci (početno slovo B višak je u zapisu ***Bribich***);[217]

---

[214] N. Budak (1994: 94) iznosi mišljenje kako su su „najstarije i najraširenije struke označene latinski, dok su mlađe, nastale kao rezultat kasnije specijalizacije u obrtima, nazivane njemačkim imenima. Iznimka su bili mesari, valjda zato jer su se u najvećoj mjeri doseljavali sa sela, a ne iz drugih gradskih središta."

[215] Lj. Perči prepoznaje: 20 postolara, 9 krojača, 8 bojadisara, 7 mesara, 4 trgovca, 3 remenara, 3 ribiča, 2 tkalca, 2 krznara, 2 zlatara, 2 bravara, 2 tesara, 1 kolara, 1 užara, 1 škarara, 1 mlinara, 1 kupališara, 1 vratara, 1 školnika i 1 bilježnika.

[216] N. Budak izdvaja: 20 obućara, 9 krojača, 8 kovača, 7 mesara, 4 kramara, 3 remenara, 2 ciglara, 2 kupališara, 2 zlatara, 2 bravara, 2 tkalca, 2 krznara, 2 kolara, 1 konobara, 1 vratara, 1 klobučara, 1 pekara, 1 literata, 1 škarara, 1 užara, 1 mlinara, 1 dijaka, 1 sedlara, 1 maltara i 1 obrtnika nepoznatoga djelokruga uz kojega stavlja znak pitanja 'sttettner (?)'.

[217] Iako N. Budak iščitava više obrtničkih zanimanja od Lj. Perči, ne izdvaja *ribiča* (mi ga izdvajamo u svojoj interpretaciji jer ga smatramo potvrđenim zanimanjem, s obzirom na postojanje dravske luke, kao i ulice *Fischergassen* koja se nalazila u sjevernome predgrađu prema Dravi) niti *kožara (Pellifex)*, vjerojatno ga svrstavajući među *remenare* (*Riemer*).

– pronalazimo motivaciju nazivom zanimanja *brijač* (*Scherer*, koje Perči i Budak čitaju kao *škarar*), *bačvar* i *kuhar* (*Barilar*, *Koch*), kao i specifično profilirane obrte (kolar, čavličar, lončar, potkivač konja) usmjerene na izradu točno određenih predmeta (prezimena: *Radler*, *Kleingchmid*, *Sudler*, *Fuorar*). U Tablici 5.1. nalaze se prezimena iz kojih smo iščitali neproizvodna zanimanja brdskoga lovca (*Jagerberger*), konjanika (*Husar*) te svinjara (prema *Swinarich* > svinjar + *-ić*).

U najstarijemu popisu Varaždinaca muškarci su kudikamo zastupljeniji od žena. Načini njihova imenovanja uvelike se razlikuju, što pokazuju struktura i sastavnice imenskih formula u Tablici 5.2.

Tablica 5.2. *Imenske formule muškaraca i žena u popisu Varaždinaca 1520. godine*

IMENSKE FORMULE MUŠKARACA I ŽENA u popisu Varaždinaca 1520. godine
IMENSKE FORMULE MUŠKARACA
– dvoimenska formula (297 potvrda): osobno ime + prezime/pridjevak (O + Pr): npr. *Lorenz Khelner*, *Petrus Riemer*, *Ioannes Sutor*; *Antol Hrewatich*, *Thomas Nowak*, *Iwan Schirochich*… – jednoimenska formula (4 potvrde): – samo osobno ime (O): *Clemens*, *Pangracius* – samo prezime (Pr): *Kolar*, *Putrich*, *Zwerich*
IMENSKE FORMULE ŽENA (9 potvrda)
– apelativ *uxor* + osobno ime muža (*uxor* + O_m): *Uxor Valentini* – apelativ *relicta* + osobno ime muža (*relicta* + O_m): *Relicta Primos* – apelativ *relicta* + prezime (*relicta* + Pr): *Relicta Bistup*, *Relicta Gladowan* – apelativ *relicta* + žensko prezime (prezime + *-ova*) (*relicta* + Pr-$_{ova}$): *Relicta Marschakowa* – apelativ *relicta* + osobno ime žene + žensko prezime (prezime + *-a*) (*relicta* + O + Pr-$_a$): *Relicta Elena Koklicha* – osobno ime muža + prezime + apelativ *relicta* (O_m + Pr + *relicta*): *Galij Kochan Relicta* – apelativ *relicta* + osobno ime žene + osobno ime muža (*relicta* + $O_ž$ + O_m): *Relicta Lucia Matheij* – apelativ *relicta* + osobno ime i prezime muža (*relicta* + O_m + Pr_m): *Relicta Stephanij Bartolis*

Imenske formule kojima su imenovani muškarci uglavnom su dvoimenske, sastavljene od osobnoga imena i prezimena/pridjevka. Samo u tri potvrde imenovanje je provedeno isključivo prezimenom, a u dvije samo osobnim imenom.

U popisu je zabilježeno devet žena, a gotovo se svaka identificira različitim tipom imenske formule (dvaput se ponavlja samo struktura *relicta* + Pr). Zajedničko im je jedino to što je apelativ prisutan u svakome tipu imenske formule: osam puta apelativ *relicta* ('udovica'), a samo jednom apelativ *uxor* ('supruga').

Primjećujemo da imenovanje žena na pragu 16. stoljeća čuva svojstva komutativnosti i kumulativnosti, što smo ih bili izdvojili kao ključne za razumijevanje imenovanja u ranome i razvijenome srednjem vijeku (do kraja 15. stoljeća).

Ovaj katki pregled iz popisa izdvojenih prezimena od zanimanja pokazuje kako ona čuvaju spomen na brojne obrtnike i majstore danas već zaboravljenih minucioznih vještina (npr. potkivač konja, užar, kovač sitnih metalnih predmeta). Raznovrsne imenske formule kojih su ta prezimena sastavnice pružaju dragocjene podatke proučavatelju pravnoga statusa muškaraca i žena početkom 16. stoljeća u Varaždinu.

U nastavku smo sva prezimena iz popisa Varaždinaca 1520. godine razvrstali prema četvrtima u kojima su stanovali njihovi nositelji. Time smo dobili preglednu tablicu iz koje je vidljiva napučenost pojedine četvrti te brojnost imenskih formula:

– za imenovane muškarce ispisali smo samo prezimena (ondje gdje su muškarci imenovani samo osobnim imenom, to je osobno ime stavljeno u uglate zagrade)
– za imenovane žene ispisali smo čitavu imensku formulu (jer su sve različite).

Ako se koje prezime ponavljalo u istoj četvrti, zapisali smo ga samo jednom.

Tablica 5.3. *Prezimena iz popisa varaždinskih građana* (*1520.*), *zapisanih prema četvrtima u kojima su su stanovali njihovi nositelji*

Gradska četvrt	**Prezimena muškaraca**	**Imenske formule žena**
in der Stat	*Aurifaber, Balneator, Goldschmid, Golj, Gorzakh, Gruns, Hadermnack, Haider, Häring, Huetttier, Husar, Husko, Hungarus, Iegerberger, Iwanoich, Khelner, Khremer, Kleingchmid, Koschez, Kursur, Lashich, Litteratus, Loecickh, Mastelarich, Mathias, Messar, Michalich, Oberdelich, Pader, [Pangracius], Peckh, Pellifex, Plauteper, Portarius, Praijs, Putrich, Radler, Riemer, Rogecz, Saijler*, *Sartor, Sberlech, Scastiz, Schantani, Schaulowechki, Scherer, Schneider, Schuster, Seidenater, Soterbij, Sparer, Stettner, Stoiko, Sutor, Tesko, Thernetich, Unger, Weber, Werchek, Zderskij, Ziegler, Zimerman*	*Relicta Bistup, Relicta Primos, Uxor Valentini*

Platea Regalis	*Abrahamich, Bekez, Bribich, Chane, Changeck, Chwra, [Clemens], Dijmnark, Doimorkuschich, Drakh, Faber, Fischich, Ghureknich, Gobj, Gosich, Gozwunack, Hotich, Hrewatich, Hwiz, Jagodiach, Jsak, Kemchioh, Kerbez, Khernsnar, Kogosth, Kolenz, Laporschack, Lewak, Masterliz, Meijekich, Michalich, Nowak, Priger, Reckohich, Rogecz, Rosmanich, Schantich, Schilecz, Schirochich, Slamenech, Speh, Stoijko, Ztarkoiz, Zwreknich*	*Relicta Gladowan, Relicta Stephanij Bartolis*
Platea Sancti Vitj.	*Antonius, Berdar, Clarich, Despoch, Dragochoch, Faber, Golack, Hadernijack, Herblez, Hrawak, Hwalez, Jerneij, Kalman, Kanisa, Kansiz, Krawarich, Kuesleck, Kwreij, Macheck, Mlinar, Nowachich, Pawochich, Pawochich, Plick, Putrich, Rittak, Ruzlin, Schantek, Vagrius, Zigula*	*Relicta Marchakowa*
Milickj koncz.	*Barilar, Dawkoith, Demetrich, Dionisij, Galoich, Hachack, Jacopeich, Jakopcheich, Kalez, Kikanez, Kistroich, Kueslek, Kwichiliz, Michalechieich, Perstock, Pitak, Pojerack, Rittachich, Schepshetisch, Slepchich, Terzel*	*Galij Kochan Relicta, Relica Elena Koklicha, Relicta Lucia Matheij*
Platea Drawichkij	*Bencko, Farkastich, Frijanij, Gzdanez, Hinko, Jeghudek, Kuchinich, Kwuchinich, Nouack, Panlekoiz, Paulekoiz, Purger, Schambar, Schitek, Slamijak, Sorgach, Stegnez, Thasich, Wogrin, Zagorz*	
Cziglenskij konez	*Antolich, Bastez, Bolenez, Charijachich, Frettijack, Golebich, Kendek, Kolar, Lochack, Lochakoich, Malj, Malrotter, Mezar, Mickawich, Mochen, Mockowez, Panijan, Ribich, Sellipar, Sudler, Wlackoijeh, Worestich, Zinck, Zwerich*	
Platea Brodowskij	*Babich, Benchachich, Choklich, Dijanesthich, Gollijan, Harwath, Hrobatich, Hrowath, Jankoich, Jantolkoich, Jurechich, Kokija, Kokotich, Krushak, Krushak, Mautiner, Nickauelich, Niclaulich, Peteck, Porsack, Swinarich*	
Platea Poklechan	*Fuorar, Hwalenz, Kastich, Melnaijak, Trupak, Vinkoich*	

Iz Tablice 5.3. iščitavamo da je najviše kućedomaćina stanovalo u unutarnjemu gradu (*in der Stat*), a žena kućedomaćica ima podjednako (po tri) u Miličkome koncu (*Milickj koncz*) i unutarnjemu gradu.

Podrobnija onomastička raščlamba svih prezimena iz najstarijega popisa varaždinskih građana prikazat će se kao dio raščlambe prezimena u 16. stoljeću u idućemu poglavlju.

6. MOTIVACIJSKO-TVORBENA RAŠČLAMBA VARAŽDINSKIH PREZIMENA (16. – 20. STOLJEĆE)

6.1. PREZIMENA U 16. STOLJEĆU

U ovome poglavlju prikazat će se prezimena iz 16. stoljeća ekscerpirana iz sljedećih izvora:

- Popis Varaždinaca iz 1520.
- Barbarić J., Kolander I., Wissert A., *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak I. 1587. – 1589., Varaždin, 1990. (iz zapisnika za godine 1587. i 1588.)
- Androić, M., *Starogradska varaždinska općina*, Varaždin, 2008. (popis podanika tvrđe iz 1588. godine)
- Barbarić J., Kolanović J., *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak II. 1592. – 1596., Varaždin, 1990. (iz zapisnika za godinu 1596.).

Najprije će u rječniku biti prikazana motivacijsko-tvorbena raščlamba prezimenske građe. Na temelju provedene raščlambe izrađena je tablica te grafikon u kojima je pregledno prikazan sadržaj rječnika te udio motivacijskih skupina u prezimenima. Nakon tablice slijedi osvrt na svaku pojedinu skupinu prezimena.

6.1.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 16. stoljeću

Masno pisan natuknički lik prezimena donosi se u izvornoj grafiji (onako kako je potvrđen u izvoru). Iza njega u oblim zagradama dolazi (također masno pisan) transkribirani prezimenski lik (ako se razlikuje od oblika u izvornoj grafiji). Nakon znaka < daje se prikaz tvorbene strukture prezimena. Prezimena od osobnih imena dovode se u vezu s temeljnim imenom, prezimena od riječi koje odražavaju podrijetlo (etnik i etnonim) s imenom naselja ili naroda, a uz prezimena od naziva zanimanja i nadimaka objašnjava se apelativno značenje motivirajućega leksema. Pri tumačenju nekih prezimena navodi se više mogućih postanaka te katkad ne postoji sigurnost u tumačenju (kazuje se uporabom priloga „vjerojatno“ ili „možda“).

Abrahamich (Abrahamić) < Abraham- + -ić

Anthilowich (Antilović) < Antil- [< Antun < lat. Antonius] + -ović

Antolich (Antolić) < Antol- [< Antun (< lat. Antonius)] + -ić; ili < Antol- [< mađ. Antal (< lat. Antonius] + -ić

Antolkovich (Antolković) < Antolk(o)- [< Antol- (< Antun (< lat. Antonius) + -ko] + -ović; ili < Antolk(o)- [< Antol- (< mađ. Antal (< lat. Antonius) + -ko] + -ović

Antonius < Antun (< lat. Antonius)

Augustinich (Augustinić) < Augustin- [< lat. Augustinus] + -ić

Babich (Babić) < bab(a)- ['baba, baka; starica'] + -ić ili < báb(o)- [< tur. baba, babo 'otac'] + -ić

Balogh (Balog) < balog (mađ. balog 'ljevoruk')

Banich (Banić) < ban- ['titula, prvi dostojanstvenik u vlasti s nekim vladarskim punomoćima'] + -ić

Barich (Barić) < Bar- [< Baro < Bartol < lat. Bartholomaeus] + -ić, ili možda < Bar(a)- [< Barbara] + -ić

Barilar < barilar 'bačvar' [< baril 'manja bačva' < tal. barile]

Bartolis, Bartholich (Bartolić) < Bartol- [< lat. Bartolomaeus] + -ić

Bassich (Bašić) < Baš- [< Se**baš**tijan < lat. Sebastianus] + -ić; ili < baš(a)- [< tur. başa 'starješina'] + -ić

Bastez (Bastec) < možda: bast- [< bastah 'nosač' (< lat. bastasius); usp. Bastaić, Bastajić] + -ec

Bayzich (Bajcić / Bajsić) < možda: Bajsić < bajs- ['žičani instrument sličan violončelu'] + -ić

Bekez (Bekez, Bekec) < bek- (< njem. Bäcker 'pekar') + -ez[218]; bek- + -ec

Benchachich (Benčačić) < Benčac- [< Ben(a)c- (< njem. Benz < lat. Benedictus, njem. Berthold, Bernhard) + -ac] + -ić

Benchak (Benčak) < Ben(a)c- [< njem. Benz (< lat. Benedictus, njem. Berthold, Bernhard)] + -ak

Bencko (Benko) < Ben- [< Benedikt < lat. Benedictus) + -ko]

Bencz (Benc) < Benc [< njem. Benz < lat. Benedictus, njem. Berthold, Bernhard]

[218] Albanski antroponimski sufiks *-ez* ima deminutivnu i hipokorističnu funkciju (Šimunović 1995: 140).

Benedichak (Benedičak) < Benedič- [< lat. Benedictus] + -ak

Berdar < brdar 'koji živi u brdima'

Berlek, Sberlech (Berlek, Brlek) < Brl(e)- [< Bernardin < njem. Bernhard] + -ek

Besedicz (Besedić) < besed(a)- (beseda 'riječ; govor') + -ić

Bistup < vjerojatno je riječ o prezimenu *Biškup* < biskup

Bizthrovich (Bistrović) < bist(a)r- / bist(e)r- + -ović

Blasichevich (Blašičević / Blažičević) < Blažić- [< Blaž- (< lat. Blasisus) + -ić] + -ević

Blaskovich (Blašković) < Blašk(o)- [< Blaš- (< Blaž < lat. Blasius) + -ko] + -ović

Bogdanich (Bogdanić) < Bogdan + -ić

Bolenez (Bolenec) < Dolenec[219] (možda je došlo do pogreške u bilježenju pa je zapravo riječ o prezimenu Dolenec)

Bubetich (Bubetić) < bubet(a)- ('koji udara' **<** bubati 'udarati koga, što') + -ić

Bunich (Bunić) < bun(a)- ('pobuna, otpor') + -ić

Bwkowecz (Bukovec) < Bukovec, naselje; više je istoimenih naselja Bukovec: u Krapinsko-zagorskoj, Međimurskoj i Varaždinskoj županiji (Mali Bukovec i Veliki Bukovec)

Carijachich, Craijachich, Kraiachich (možda **Karijačić**, uz pretpostavku varijantnoga zapisa prezimena **Krajačić)** < krajač ('krojač') + -ić

Chaffich (Čafić, možda **Čavić)** < Čav(o)- [< Časlav, m. os. slavensko ime] + -ić

Chernkoich (Černkoić / Črnkoić / Crnković[220]**)** < črnk(o)- [< črn 'crn' + -ko] + -ović

Cherny (Černi / Črni) < črni 'koji je crne boje, crnokos, crnoput'

Chernyak (Černjak / Črnjak) < črnjak 'koji je crn; taman, mračan' (prezime je vjerojatno nastalo onimizacijom)

Choklicz, Choklich (Čoklić) < čok(a)l- [**<** tur. çokal 'čokanj, staklena trbušasta bočica za ispijanje rakije, šljivovice i sl.'] + -ić

Czafwuk (Cafuk) < mlet. zaffo 'žbir, pandur' (Maresić 2010: 98); možda: cafuta 'kurva, bludnica'

Czasich, Kastich, Scastiz (Casić / Cašić / Kašić) < možda: Kaš- [< Kas(o)- (< Kasije < lat. Cassius)] + -ić; ili < kaš(a)- ('kaša') + -ić;

Czasichka, žensko prezime (izvedeno od muškog prezimena *Czasich*)

Czelenk (Celenk, možda **Zelenko**[221]**) <** 'koji je zelene boje; nedozreo; neiskusan'

Czena (Cena) < Ignacije [< lat. Ignatius]

Cziczach (Cicač / Cikač) < možda 'onaj koji cica (siše)'; možda je riječ o prezimenu *Cikač* koje se pojavljuje u 19. i 20. stoljeću < cikač 'koji na tijelu ima oznake bijele boje', prema slov. cik 'krava ili vol s bijelom dlakom na hrptu'

Czura, Kwra (Cura, Kura) < možda: kura 'liječenje određenom količinom lijekova (< lat. cura 'briga'), ili Kura [< Kúro < Kuril (< grč. Kyrillos), usp. Kuraica]

Czvetkovich (Cvetković) < Cvetk(o)- + -ović

[219] Prema H. Petriću (2012: 71) etnik Dolenec odnosio bi se „na Prekomurce iz Dolinskog, a možda i na doseljenike iz Prlekije (dijela današnje Slovenije između Mure i Drave oko Ljutomera i Ormoža)“.

[220] Iako lik prezimena *Chernkoich* transkribiramo kao *Ćernkoić* / *Črnkoić*, nakon kose crte donosimo lik koji je potvrđen u kasnijemu razdoblju (*Crnković*).

[221] U Varaždinu postoji potvrđeno prezime *Zelenka*: u popisu stanovništva 1948. postoji 9 nositelja, u popisu 2001. 7 nositelja toga prezimena.

Czyk (Cik) < možda slov. cik 'krava ili vol s bijelom dlakom na hrptu'

Demetrich (Demetrić) < Demet(a)r- / Demet(e)r- [< Demetrije < lat. Dimitrius] + -ić

Despoch (Despoč) < možda: despot 'bizantski naslov za dvorsku čast; gospodar; koji vlada samovoljno i okrutno' [< grč. despotes]

Detich (Detič) < detič 'šegrt, sluga; dječak'

Dijack (Dijak) < dijak 'đak, učenik, student' (< lat. diacus)

Dijamnark (Diamnark) < možda: dimn(j)ar 'dimnjačar'

Dijanesthich (Dijanešić) < Dijaneš- [< Dijan- (< Dionizije < lat. Dionisus) + -eš] + -ić

Dionisij (Dionisij) < Dionizije [< lat. Dionisius]

Dobrinovich (Dobrinović) < Dobrin- [< Dobr(o) (< Dobroslav i sl. + -in) + -ović

Dolechich (Dolečić) < Dol(en)ec- [< Dolenec] + -ić

Dragochich (Dragočić) < iako dvoslov ch čitamo kao č/ć, vjerujemo da je ipak riječ o prezimenskome liku *Dragošić* < Dragoš [< Drag(o)- (< Dragutin, Dragoslav i sl.)) + -oš] + -ić

Dragossich (Dragošić) < Dragoš- [< Drag(o)- (< Dragutin, Dragoslav i sl.) + -oš] + -ić

Drakh (Drak) < možda: drag 'mio, ljubak'; ili drak(o) [< lat. draco 'zmaj']

Duhovich (Duhović) < duh- + -ović

Fabich (Fabić) < Fab(o)- [< Fabijan- (< lat. Fabianus)] + -ić

Farkas (Farkaš) < farkaš (mađ. farkas 'vuk')

Farkastich (Farkašić) < farkaš- (mađ. farkas 'vuk') + -ić

Fischich (Fišić) < fišić: možda 'ribič, ribar' (< njem. Fisch 'riba' + -ić)

Flaysman (Flajšman) < njem. Fleischman 'mesar'

Fortuna < lat. fortuna 'sreća'

Franchich (Frančić) < Fran(a)c- [< lat. Franciscus] + -ić

Fruk (Fruk) < možda: lat. fructus 'plod, voće'

Fuorar (Fuorar) < možda 'kovač, željezar' (< lat. ferrum 'željezo')

Galich (Galić) < Gal- [< lat. Gallus] + -ić

Galoich (Galoić) < vjerojatno: Galović **<** Gal- [< lat. Gallus] + -ović

Galosich (Galošić) < Galoš- [< Gal- (< lat. Gallus) + -oš] + -ić

Gdanecz (Gdanec) < vjerojatno Gadanec, stanovnik naselja Gadan u Mađarskoj [< mađ. Gadány]

Gegelia (Gegelja) < možda: Juraj (< lat. Georgius)

Gerdakowich (Grdaković) < Grdak- [< Grd(en)- + -ak] + -ović

Gerden (Grden) < Grden, m. os. ime

Ghurekich (Đurekić) < možda: Đurek- [< Đur(o)- (< lat. Georgius) + -ek] + -ić

Giurgievich (Đurđević) < Đurđ- [< lat. Georgius] + -ević

Gladowan, Gladovan < gladovan (možda) 'onaj koji je gladan'

Gluhak < gluhak 'gluha osoba'

Golack (Golak) < golak 'koji je gol'

Goldschmid < njem. Goldschmied 'zlatar'

Golebich (Golebić / Golubić) < goleb- ('golub, ptica iz porodice Columbidae') + -ić

Gollijan (Goljan) < možda: stanovnik Gole (naselje blizu Koprivnice)

Gombolth (Gombolt) < možda gombar ('dugmetar'); prema onome što izrađuje (gomb 'gumb') (usp. gombelijum roža)

Gorianecz (Gorjanec) < gorjan- [< goran 'koji obitava u gori' < gora] + -ec

Gruns (Gruns) < njem. grün 'zelen'

Habdelich (Habdelić) < habdel- [< abdovina (habdovina) 'grm odbojna mirisa, otrovnih bobica, služi u pučkoj medicini'] + -ić

Habula < Habula [< Hab(o)- (< Habijan < lat. Fabianus) + -ula]

Hadernijack (Hadernjak) < hadernjak: možda 'koji gunđa, brblja' [< njem. hadern 'gunđati']

Haider (Hajder) < tur. os. ime Hajdar [< tur. Hayder 'lav']

Haidina (Hajdina) < hajdina 'heljda' (< njem. Heidekorn)

Hansekoic (Hanšekoić) < vjerojatno: Hanžeković < Hanžek- [< Hanz- (< Johann < grč. Ioánnes) + -ek] + -ović; **Hansekoicza**, žensko prezime

Harwath, Hrowath, Horwath (Harvat, Hrovat, Horvat) < mađ. Horvát 'Hrvat' (< hrv.)

Herczegh (Herceg) < mađ. herceg 'vođa vojske, vojvoda; visoki dostojanstvenik odmah iza kralja'

Herkowich (Herković) < Herk(o)- [< Herkul, Heraklo] + -ović

Herlich (Herlić, Hrlić) < 'koji radosno juri, hrli' (< hrliti)

Herman < njem. Hermann, m. os. ime

Hinko < Hinko [< Henrik]; **Hinkoicza**, žensko prezime

Hodnik < od osobnoga imena Hodimir, Hodislav i sl.

Hoszniak (Hošnjak) < hošnjak 'onaj koji živi u šumi' [< hosta 'šuma']

Hren < hren 'biljka, koristi se kao začin'

Hrewatich, Herwatich, Hrobatich (Hrevatić, Hrvatić, Hrobatić / Horvatić) < Hrevat- ('Hrvat') + -ić, Hrvat- + -ić, Hrobat- ('Hrvat') + -ić

Huettier (Huttier) < vjerojatno 'koji živi u kolibi' [< njem. Hütte 'koliba, brvnara']

Hungarius < lat. Hungarius 'Mađar'

Husar (Husar) < mađ. huszár 'konjanik'

Husko < husko [< hus 'crv koji jede vinovu lozu']

Hwalec (Hvalec) < hval(a)- + -ec

Hwdoyell (Hudojel) < hudo jel (kajk. 'koji je jeo ljuto jelo')

Hwis (Hujs) < hujs 'kuća, utvrda' [< njem. Haus]

Hysak (Hižak) < možda prema: hižnik 'koji ima kuću'

Iagerberger (Jagerberger) < možda 'brdski lovac', prema bavaustr. *Jager* 'lovac' (Štebih Golub 2010: 269) i njem. *Berger* 'brđanin, koji obitava u brdima'.

Iagodich, Jagodiach (Jagodić) < Jagod(a)- + -ić

Ianio < možda: Jan (< grč. Ioánnes)

Iankovicz (Jankovic, Janković) < Janković < Jank(o)- [< Jan- (< grč. Ioánnes) + -ko] + ović; žensko prezime (*Iankovicz*)

Iurinovich (Jurinović) < Jurin- [< -Jur(o)- < Juraj (< lat. Georgius) + -in] + -ović

Ivanchich (Ivančić) < Ivan(a)c- [< Ivan- (< grč. Ioánnes) + -ac] + -ić

Iwanoich (Ivanoić) < možda: Ivanović < Ivan- (< grč. Ioánnes) + -ović

Ivek < Iv(o)- [< Ivan < grč. Ioánnes] + -ek

Jakopcheich (Jakopčić) < Jakop(a)c- [< Jakob- (< lat. Iacobus) + -ac] + -ić

Jakopeich (Jakop(e)ić) < možda: Jakopić < Jakop- [< Jakob- (< lat. Iacobus)] + -ić

Jeghudek (Jehudek) < Jehud(a)- ('Židov') + -ek

Jerneij (Jernej) < Jernej [< Bartolomej, Bartol < lat. Bartolomaeus]

Jisak (Isak) < Izak [< lat. Isaak]

Jurechich (Jurečić) < Jurec- [< Jur(e)- < Juraj (< lat. Georgius) + -ec] + -ić

Kalez (Kalec, Kalež?) < možda: kalež, ili vjerojatnije: (t)kalec 'tkalac'

Kanisich (Kanižić) < Kaniž(a)- [< Kaniža] + -ić

Kansiz, Kanisa (Kanžic, Kaniža) < vjerojatno se odnosi na stanovnika Kaniže [Kaniža, više istomenih naselja (pokraj Ivanca; u Sloveniji i Mađarskoj)]

Katich (Katić) < Kat(a)- [< Katarina < lat. Catharina] + -ić

Kelemenich (Kelemenić) < Kelemen- [mađ. Kelemen < lat. Clementius] + -ić

Khelner (Kelner) < njem. Kellner 'konobar'

Khernsnar (Krnznar / Krznar) < 'krznar'

Khremer, Kramer (Kremer, Kramer) < kramar 'trgovac raznolikom sitnom robom' (< njem. Krämer)

Kistroich (Kištroić) < kištr(a)- (kištra 'sanduk, gajba' < njem. Kiste) + -o(v)ić

Klobwchar (Klobučar) < klobučar 'koji izrađuje klobuke; šeširdžija'

Kochis (Kočiš) < mađ. kocsis 'kočijaš'

Kochan (Kočan) < možda 'koji ima kuću' (< slov. koča 'kuća')

Kokotich (Kokotić) < kokot- + -ić; ali i kokotić 'mladi kokot'

Kolenz (Kolenc) < možda: 'stanovik njemačkoga grada Koblenza'; ili < kolen(e)c [< kolen(o) ('koljeno') + -ec]

Kolman, Kalman (Kolman, Kalman) < Kolman (< njem. Kol(o)man)

Konyarich (Konjarić) < konjar- ('koji se bavi konjima u konjarstvu; koji timari konje; konjušar') + -ić

Koschewich (Košević) < koš- ('košara od pruća') + -ević

Koschez (možda **Koščec**) < košć(at)- + -ec

Kostar (Koštar) < 'koji je na košti' (< košta 'hrana, redovna prehrana kod privatnika u stanu uz naplatu')

Kosthis (Kostić) < kost- + -ić

Kowach (Kovač) < kovač 'koji kuje željezo'

Kowachevich (Kovačević) < kovač- + -ević

Kowachich (Kovačić) < kovač- + -ić

Kramarich (Kramarić) < kramar- + -ić

Kranchich (Kranjčić) < Kranj(e)c- + -ić

Kraniecz (Kranjec) < 'stanovnik Kranjske, pokrajine u Sloveniji; Slovenac'

Krawarich (Kravarić) < kravar- ('čuvar krava') + -ić

Krisanich (Križanić) < Križan- [< Križ(o)- (< Kristofor, Chrysogonus i sl.) + -an] + -ić

Kristolovecz (Krištolovec) < možda Krištol- [< Kristof < lat. Christopherus] + -ovec

Krushak (Krušak) < krušak 'koji je kao kruh'

Kuchinich (Kučinić) < kučin(e)- [< kučine 'kratka i zamršena vlakanca što ostaju od konopalja ili lana prilikom grebanja'] + -ić; ili < Kučinić Selo, ime zaseoka kod Ogulina (ARj)

Kuczina (Kucina) < možda: augm. kučina (< kučka 'kuja'); ili < kučina 'goli klip kukuruza' (ARj)

Kuesleck (Kueslek) < možda: < kus(a)l- [< kusalo < kus 'koji je bez repa'] + -ek

Kukecz (Kukec) < kukec 'kukac'

Kula (Kula) < možda od Mikula [< Nikola < lat. Nicolaus]

Kursur (Kursur) < možda kursar 'gusar' (< tur. qursan) (ARj)

Kuskoczy (Kuškoci), ime jedne od najstarijih i najbogatijih varaždinskih plemićkih obitelji u 16. i 17. stoljeću[222] (Burek 2012: 138)

Kwreij (Kurej) < Kúro < Kuril (< grč. Kyrillos), usp. Kuraica

Lachen (Lačen) < lačen 'gladan'

Laczkovich (Lacković) < Lack(o)- [< Lac(o)- (< (V)ladislav i sl.) + -ko] + -ović

Laporschack, Laparschack (Laporščak, Laparščak) < vjerojatno 'koji živi na lapornome tlu ili u blizini lapora' [< lapor, laporac 'sedimentna stijena od gline i kalcita']

Lassich, Laschich (Lašić) < (V)lah- + -ić

Lenarthich (Lenartić) < Lenart- [< Leonard] + -ić

Levak, Lewak (Levak) < levak 'ljevak, ljevoruk'

Lipovecz (Lipovec) < Lipovec, više naselja u Republici Hrvatskoj (Mali i Veliki Lipovec kraj Samobora, Lipovec Lonjski kraj Kloštar Ivanića; Lipovec kraj Zlatar Bistrice) i Republici Sloveniji

Liubenich (Ljubenić) < Ljuben- [< Ljubomir, Ljuboslav i sl.] + -ić

Loncharich (Lončarić) < lončar- + -ić

Lukachich (Lukačić) < Lukač- [< Luk(a)- (< lat. Lucas) + -ač] + -ić; ili Lukačić < Lukač- [< mađ. Lucács (< lat. Lucas)] + -ić

Machek (Maček) < maček 'mačak'

Magdalich (Magdalić) < Magdal(a)- [< Magdalena < lat. Magdalene] + -ić

Mahmotovich (Mahmotović) < možda: Mahmot- [< Mehmet (Muhamed) < tur. Mehmed] + -ović; **Mahmotovichka**, žensko prezime

Mahonich (Mahonić) < Maho(n)- [< tur. Mahmud] + -ić

Makar (Makar) < Makarije [< lat. Macarius]

Makowecz, Mockowez (Makovec, Mokovec) < mak- (< mak 'biljka') + -ovec

Malechich (Malečić) < mal(e)c- [< mal(i)- + -ec] + -ić

Malekovich (Maleković) < malek- [< mal(i)- + -ek] + -ović

Malrotter (Malrotter) < možda 'loš čovjek i ništarija' [< lat. malus 'loš, zao'; njem. Rotter 'ništarija']

Maltarich (Maltarić) < maltar- ('ubirač maltarine') + -ić

Malj (Malj) < malj(a) 'mekane dlačice' ili < malj 'bat, čekić'

Marich (Marić) < Mar(a)- [< Marija < lat. Maria] + -ić

Marschak (Maršak) < Mar(u)š(a)- [< Mar(a)- (< Marija < lat. Maria) + -uša] + -ak

Mastalarich (Mastalarić) < mastalar- ('koji izrađuje mastel' < mastel 'kakva kaca ili čabar', ARj) + -ić

Masteliz (Mastelić) < mastel- ('kakva kaca ili čabar', ARj) + -ić

Mathenich (Matenić) < Maten- [< Matej < lat. Matheus)] + -ić

Mautiner (Mautiner) < možda 'ubirač cestarine ili carine' [< strvnjem. Mautner 'carinik']

Meghymorcz (Međimorec) < Međimorec (< Međimorje)

Meijekich (Mejekić / Mijekić / Mikić) < Mik(a)-/Mejek-/Mijek- [< Nikola (< Mikula < lat. Nicolaus)] + -ić

[222] Mira Ilijanić spominje da su se početkom 17. stoljeća braća Martin i Ivan Kuškoci dogovarali s majstorima radi popravka krova na očinskoj kući (1617.); zatim da su udovice Kuškoci (šogorice) posjedovale susjedne kuće na gradskome trgu (*in publico foro*) 1626. godine (Ilijanić 1970: 64, 65).

Melnaijak (Melnjak) < možda 'mlinar' [< prasl. *mělъ 'mljeti']

Mesnarich (Mežnarić) < mežnar- [< njem. Messner 'sakristan, zvonar'] + -ić

Messar, Mezar (Mesar) < mesar

Michalecheich (Mihalečić, možda Mihalčić**) <** Mihalec- [Mihal- (< lat. Michael) + -ec] + -ić

Michalich (Mihalić) < Miha(e)l- (< lat. Michael) + -ić

Mickawich (Mikavić) < Mik(a)- [< Mikula < Nikola (< lat. Nicolaus)] + -avić

Miketich (Miketić) < Miket(a)- [< Mik(a)- (< Mikula < Nikola < lat. Nicolaus) + -eta] + -ić

Miklovuschich (Miklovušić) < Miklovuš- [< Mik(u)lov- (< Mikula < lat. Nicolaus) + uš] + -ić

Mikulecz (Mikulec) < Mikul(a)- [< Nikola < lat. Nicolaus] + -ec

Mixich (Mihić) < Mih(a)- [< Mihael < lat. Michael] + -ić

Mlakarich (Mlakarić) < Mlakar- [< 'stanovnik Mlake' (Mlaka, više naselja u Hrvatskoj i Sloveniji)] + -ić

Mlinar (Mlinar) < mlinar

Mochen (Močen) < možda 'moćan'

Nagy, Nagh (Nagy / Nađ) < mađ. nagy 'velik'

Nickauelich (Nikavelić) < Nikavel- [< lat. Nicolaus] + -ić

Nowachich (Novačić) < novak- + -ić

Nowak / Nouack (Novak) < koji je nov, novi doseljenik

Nowozelecz (Novoselec) < stanovnik Novoga Sela; više je istoimenih naselja u Hrvatskoj, najbliži Varaždinu su Novo Selo Rok i Novo Selo na Dravi u Međimurskoj županiji te Novo Selo Podravsko kod Ludbrega)

Nyemecz (Nemec) < Nemec 'Nijemac'

Ogorelecz (Ogorelec) < ogorelec 'pogorjelac, onaj kojemu je izgorjela kuća'

Pachich (Pačić) < pačić 'patkino mlado'

Palffy (Palfi) < patronim: 'Palov sin' (mađ. *-fi* 'sin')

Patthatich (Patačić) < Patak- [< Patacs, naselje u Mađarskoj] + -ić; možda i patak- [< mađ. patak 'potok'] + -ić

Pawich (Pavić) < Pav(o)- [< lat. Paulus] + -ić

Pawlekoich, Paulekoiz (Pavlekoić) < Pavlek- [< Pav(e)l- (< lat. Paulus) + -ek] + -o(v)ić

Pawochich, Pawohich (Pavočić) < možda: Pavoč(a)- [< Pav(o) (< lat. Paulus) + -oča] + -ić

Pechell (Pekel) < možda: pekel 'pakao'

Peckh (Pek) < vjerojatno 'pekar'

Penezich (Penezić) < penez- ['novac' < njem. Pfenning 'novčić'] + -ić

Pergossich (Pergošić) < pergoš- [< pergast 'šaren'] + -ić

Perkho (Perko) < Perko [< Per(o)- (< lat. Petrus) + -ko]

Perprenniak (Perprenjak) < paprenjak 'vrsta beskvasnoga kolača začinjenoga paprom; biljka'

Pethek, Petek (Petek) < petek 'petak'; ili < Pet(ar)- + -ek

Pethronyak (Petronjak) < možda: osobno muško ime Petronja (ARj); ili stanovnik naselja Petrijanec (kraj Varaždina) ili Petrinje (naselje blizu Siska)

Petrek < Pet(a)r- + -ek

Petrowich (Petrović) < Pet(a)r- [< lat. Petrus] + -ović

Pierak (Perak) < Per(o)- [< lat. Petrus] + -ak

Pitak (Pitak) < pitak 'koji je za piće; ugodna okusa'

Plantak (Plantak) < plantak 'hroma, šepava osoba' [< lat. planta]

Plowdinecz (Plovdinec) < možda 'stanovnik bugarskoga grada Plovdiva' (< Plovdin / Plovdina)

Podklopnyak (Podklopnjak) < 'koji je pod klopom' (< klop 'klupa')

Poldrwg (Poldrug) < poldrug [< poldrugi 'vrlo snažan i visok' (Lipljin 2013: 1259)]

Polztar (Polstar) < polstar 'pustar, onaj koji izrađuje pust ili pustene predmete'

Pomozibog < ' "Pomozi Bog", uzvik zapomaganja u želji da Bog spasi ili pomogne'

Pongracz (Pongrac) < mađ. Pongrác [< lat. Pancratius]

Poztarich (Poštarić) < poštar- + -ić

Priger (Priger) < možda: Prigorec 'koji živi pri gori'

Primos (Primoš, Primož) < m. os. ime Primus (< lat. primus 'prvi; prvorođenac')

Purger (Purger) < njem. Bürger 'građanin'

Putrich (Putrić) < put(a)r- ('nosač pute, brente u berbi grožđa') + -ić

Pwtanecz (Putanec) < možda: putan- (< puta, brenta) + -ec

Radler (Radler) < strvnjem. Radler 'vrsta kolara'

Ratthky (Ratkaj) < 'stanovnik naselja Rátka u sjeveroistočnoj Mađarskoj'

Resetarich (Rešetarić) < rešetar- ('koji izrađuje rešeta') + -ić

Ribich (Ribić) < ribič

Riemer (Remer) < možda: 'remenar' (< njem. Riemen 'remen')

Rigianecz (Riđanec) < riđan- ('koji je boje hrđe, crvenožućkast'] + -ec

Rittachich (Ritačić) < ritač- [< rit + -ac] + -ić

Rittak (Ritak) < rit- ('stražnjica') + -ak

Rogecz (Rogec) < možda: rog- + -ec

Rosman (Rožman, Rozman) < njem. Rossmann 'trgovac konjima; uzgajivač konja', ili m. os. ime Erasmus

Rosmanich (Rožmanić, Rozmanić) < Rozman [< njem. Rossmann] + -ić ili < (E)rasmus + -ić

Ruogh (Rog) < rog

Rusich (Ružić) < Ruž(a) + -ić

Russecz (Rušec) < ruš- (< rus 'rumen, crven') + -ec

Ruzlin (Ružlin) < možda: Ružalija, Rosalija [< tal. Rosalia]

Sabich (Šabić) < Šab(o)- [< Šaban, muslimansko osobno ime] + -ić

Saffran (Šafran) < šafran 'biljka i cijenjeni začin od iste biljke'

Saijler (Sajler) < možda 'užar' [< sajla 'željezno uže' < njem. Sail]

Sambar, Schambar (Šambar) < Šambar (vinorodni brijeg kod Rakovca, između Svetog Ivana Zeline i Vrbovca); **Sambaricza**, žensko prezime

Santak (Šantak) < šantak 'koji je hrom, šepav' [< mađ. sánta 'hrom, šepav']

Schanteck (Šantek) < šantek 'koji je hrom, šepav' [< mađ. sánta 'hrom, šepav']

Schantich (Šantić) < šant(a)- [< mađ. sánta] + -ić

Schaulowechki (Šaulovečki) < Šaulovec, dvorac u blizini Varaždina

Scherer (Šerer) < možda: 'brijač' [< njem. scheren 'strići, šišati']

Schirochich (Širočić) < širok- + -ić

Schnaider < njem. Schneider 'krojač'

Schuster (Schuster) < ksrvnjem. *schuoster* (Štebih Golub 2010: 355) 'obućar'

Sellipar (Sellipar) < 'stolar' (Filić 1935: 11)

Sganiar (Žganjar) < žganjar 'koji žge, peče rakiju'

Silecz, Schilez (Šilec) < šilec 'krojač'

Silich (Šilić) < možda: < šil(o) + -ić (prema sredstvu za rad, šilo bi moglo bi biti oznaka za postolara ili krojača koji su se njime služili u svojemu poslu; prema tome prezime bi bilo motivirano oznakom zanimanja)

Siprak (Šiprak) < šiprak (šiprag 'grmlje') ili mikrotoponim ('mjesto gdje rastu grmovi šipka')

Skrinyarich (Škrinjarić) < škrinjar ('koji izrađuje škrinje') + -ić

Slamenec (Slamenec) < slamenec: možda 'koji je poput slame'

Slamijak (Slamjak, Slamljak) < slamljak: možda 'koji posjeduje mnogo slame' ili 'koji obitava uz mjesto gdje je pohranjena slama'

Slepchich (Slepčić) < slep(e)c- ('slijepac') + -ić

Sook, Sok (Sok) < sôk 'cjepanica drveta za loženje' (Lipljin 2013: 1792)

Sorgach (Sorgač) < možda 'sedlar' [< sarač < tur. saraç 'sedlar'); ili možda < mađ. sárga 'žut, blijed, bljedunjav'

Sparer (Sparer) < njem. Sparer 'čuvar; štediša'

Spek, Speh (Špek) < špek [< njem. Speck 'slanina']

Steffanicz (Štefanic) < vjerojatno je riječ o prezimenu Štefanić < Štefan- [< Stjepan < lat. Stephanus] + -ić

Stephanek (Štefanek) < Štefan- [< Stjepan < lat. Stephanus] + -ek

Stojko/Stoijko (Stojko) < Stojko, m. os. ime [Stoj- (< Stojislav i sl.) + -ko]

Sudler (Sudler) < sudler: možda 'lončar' (< njem. *sudelen* 'zaprljati (zemljom, blatom, prljavštinom)'

Supanich (Županić) < župan- ('onaj koji je na čelu župe; seoski glavar; knez; koji je na čelu županije') + -ić

Svelich (Švelić) < švel(a)- (švelja 'krojačica') + -ić

Swerssich, Zwerssich (Sveršić, možda **Svršić)** < svrš- (svrž 'grana') + -ić

Swinyarich (Svinjarić) < svinjar ('čuvar svinja') + -ić

Syvko (možda Živko) < Živko, m. os. ime

Szkok, Zkok (Skok) < '1. skok; 2. uskok'

Tergovchich (Tergovčić, Trgovčić) < trgov(a)c- + -ić

Thomich (Tomić) < Tom(a)- [< lat. Thomas] + -ić

Tkalecz (Tkalec) < tkalec 'tkalac'

Tokach (Tokač) < takač [< mađ. takács 'tkalac']

Topliczay (Toplicaj) < Toplice, naselje (vjerojatno Varaždinske Toplice)

Trupak (Trupak) < trupak 'koji ima izražen trup' (< trup 'dio tijela između vrata i udova')

Unger (Unger) < Unger 'Mađar'

Vagrius (Vagrius) < vjerojatno: Vagrius 'Mađar' (usp. Vuger)

Valenchich (Valenčić) < Valen(a)c- [< Valen(t)- (< lat. Valentinus) + -ac] + -ić

Vidakoich (Vidakoić, vjerojatno Vidaković**)** < Vidak- [< Vid- (< lat. Vitus) + -ak] + -o(v)ić

Vinkoich (Vinkoić, vjerojatno Vinković) < Vink(o)- [< Vincencije < lat. Vincentius] + -o(v)ić

Vindussich (Vindušić) < Vinduš- [< Vin(d)[223]- + -uš] + -ić

Volich (Volić) < vol- ('uškopljen mužjak goveda') + -ić

Vragovich (Vragović) < vrag- + -ović

Vydan, Widan (Vidan) < Vid (< lat. Vitus)

Weber (Weber) < njem. Weber 'tkalac'

Werchwek, Verchek (Verček, Vrček) < deminutiv od vrč ('posuda za piće, obično od gline')

Werbanecz (Vrbanec) < Vrban- [< Urban (< lat. Urbanus)] + -ec

Wlackoijk (Vlakoik, možda Vlahović**)** < Vlah- ('stočar; pravoslavac; Rumunj') + -o(v)ić

Wodopia (Vodopija) < vodopija 'koji pije vodu', možda: cvijet vodopija

Wogrin (Vogrin) < Vogrin 'Mađar'

Wok/Vok (Vok, Vuk) < Vuk

Wolyawecz (Voljavec / Valjavec) < možda: 'koji se okreće, kotrlja' (< valjati se)

Wramecz (Vramec) < vjerojatno: vran- ('mrk, crn') + -ec

Zadravecz (Zadravec) < 'koji je (živio) za Dravom, s druge strane Drave'

Zagorcz (Zagorec) < Zagorec 'stanovnik Zagorja' ili 'koji stanuje za gorom'

Zaiecz (Zajec) < zajec 'zec'

Zedinich (Sedinić) < sedin(a) ('sijeda kosa') + -ić

Zgorelecz (Zgorelec) < zgorelec 'pogorjelac, onaj kojemu je izgorjela kuća'

Ziegler, Zigler (Cigler) < srvnjem. *ziegler, zieglerer* (Štebih Golub 2010: 206) 'ciglar; koji peče ciglu'

Zimerman < nvnjem. *Zimmermann* (Štebih Golub 2010: 207) 'tesar'

Zink (Cink) < cink [< cink, metal]

Zirowec (Sirovec) < sirov- + -ec; možda i Žirovec < žir- + -ovec

Zlamnych (Slamnić) < slamn(i)- ('koji je od slame') + -ić

Zmok (Smok) < smok 'masni začin; meso, obično dimljeno koje se priprema za zimsku prehranu'

Ztarkoiz (Starkoić) < stark(o)- [< star- + -ko 'starkelja, starac'] + -o(v)ić

Ztobichan (Stobičan) < Stobičan 'stanovnik Stubice' (Gornja Stubica i Donja Stubica, naselja u Krapinsko-zagorskoj županiji)

Ztrelecz (Strelec) < strelec 'strijelac, koji gađa strijelom i lukom'

Zvetigalich (Svetigalić) < Svetigal- [< sveti Gal (Irski)] + -ić

Zvezdarich (Zvezdarić) < zvezdar- [< zvjezdar 'astronom'] + ić

Zyrko (Sirko) < sirko (< sir); možda žirko (< žir)

Zywchich (Sivčić) < siv(a)c- [< siv + ac] + -ić, možda: Živčić < Živ(a)c- [< Dabiživ] + -ić

[223] Možda: < kelt. vindos ('bijel') + -ić (usp. „…keltska složenica od pridjeva *vindos* »bijel« (ie. korijen te riječi nalazi se u našem glagolu *vidjeti,* v.) i imenice *bona* koja se u jugoslavenskoj toponomastici nalazi u keltskoj izvedenici odatle *Bonoma (y. Bdinj).* Misli se da je *bona* značila »grad« i da je od iste ie. osnove od koje je i stvnjem. *bûan,* got. *bauan,* njem. *bauen* »graditi«, odatle ir. *buía* »koliba« (upor. i hrvatsko-kajkavski toponim *Hudi bitek* i *Velebit'}*. Ako je ova kombinacija ispravna, onda bi *Vindobona* značila isto što *Beograd.”*) (Skok 1971: 130).

Ostalo (prezimena nejasne motivacije):

Chane, Changeck, Dawkoith, Doimorkuscich, Frettijack, Gelianicza, Gorzakh, Gosich, Gozwunack, Hachack, Häring, Herblez, Hotich, Kemchioh, Kendek, Kerbez, Kogosth, Koklich, Kwichiliz, Lochack, Lochakoich, Loeickh, Oberdelich, Okydan, Panijan, Perstock, Plauteper, Plick, Pojerack, Porsack, Praijs, Radenstok, Rechohich, Rukely, Schepshetisch, Schitek, Seidenater, Stegnez, Stettner, Taczl, Terzel, Tesko, Thasich, Thernetich, Worestich, Worih, Zderskij, Zigula, Zwreknich (49)

Legenda

Ovdje, i u tablicama koje slijede u nastavku rada, služili smo se sljedećim simbolima za označivanje motivacije i tvorbe prezimenima: **O** – osobno ime, **Ot** – temeljno osobno ime, **Oi** – izvedeno osobno ime, **Op** – pokraćeno osobno ime, **Z** – naziv zanimanja, **Rp** – riječi koje odražavaju podrijetlo (**Ek** – etnik, **Em** – etnonim).

Tablica 6.1. *Varaždinska prezimena u 16. stoljeću*

TVORBA	**MOTIVACIJA**				
	OSOBNO IME	**NADIMAK**	**NAZIV ZANIMANJA**	**RIJEČI KOJE ODRAŽAVAJU PODRIJETLO**	
				ETNIK[224]	**ETNONIM**
asufiksalna	Antonius, Bencko, Bencz, Czena, Czura, Dionisij, Gegelia, Gerden, Habula, Haider, Herman, Hinko, Ianio, Jerneij, Jisak, Kolman, Kula, Kwreij, Makar, Palffy, Perhko, Pethronyak, Pongracz, Primos, Ruzlin, Stojko, Syvko, Vok, Vydan, (29)	Balogh, Bubetich, Cherny, Chernyak, Cziczach, Czelenk, Czyk, Drakh, Farkas, Fortuna, Fruk, Gladovan, Gluhak, Golack, Gruns, Hadernijack, Haidina, Herlich, Hodnik, Hren, Husko, Huttier, Hwdoyel, Hwis, Hysak, Kuczina, Kukecz, Kwichiliz, Lachen, Levak, Machek, Malrotter, Malj, Mochen, Nagh, Nowak, Ogorelecz, Pachich, Pechell, Perprenniak, Petek, Pitak, Plantak, Podklopnyak, Poldrwg, Pomozibog, Ruogh, Saffran, Santak, Slamijak, Sok, Spek, Trupak, Werchek, Wodopia, Wolyavecz, Wramecz, Zaiecz, Zgorelecz, Zink, Zkok, Zmok, Zyrko (63)	Barilar, Bistup, Czafwuk, Dijak, Dijamnark, Despoch, Detich, Flaysman, Fuorar, Goldschmid, Gombolth, Herczegh, Husar, Iagerberger, Khelner, Khernsnar, Klobwchar, Kochis, Kolar, Kostar, Kowach, Kramer, Kursur, Mautiner, Melnaijak, Mezar, Mlinar, Peckh Polztar, Radler, Ribich, Riemar, Rosman, Saijler, Scherer, Schnaider, Schuster, Sellipar Sganiar, Silecz, Sorgach, Sudler, Sparer, Tkalecz, Tokach, Weber, Ziegler, Zimerman, Ztrelecz, (49)	Berdar, Bolenez, Bwkowecz, Gdanecz, Gollijan, Gorianecz, Hoszniak, Kanisa, Kolenz, Krushak, Kuchinich, Kuskoczy, Laparschack, Lipovecz, Meghymorcz, Nowozelecz, Plowdinecz, Priger, Purger, Ratthky, Sambar Schaulowechki, Siprak, Topliczay, Zadrawecz, Zagorcz, Ztobichan (27)	Horwath, Hungarius, Kraniecz, Nyemecz, Unger, Vagrius, Wogrin (7)

[224] U ovome smo radu u podskupinu s naslovom „etnik“ uvrstili sva prezimena koja nisu motivirana etnonimima, odnosno: prezimena koja su nastala od ktetika (tip *Brezovački*), koja odražavaju mađarsku prezimensku tvorbu (tip *Belaj*), koja su nastala transonimizacijom od ojkonima (tip *Brezovec*) te etnikoide (‘imena za stanovnike nastala od apelativa', tip *Bregović*). Termin *etnikoid* preuzeli smo iz doktorskoga rada Jože Horvata (rukopis, 2018.) jer ponuđenom definicijom odgovara specifičnostima naše prezimenske građe. Horvat iznosi da se u nekim „radovima rabi termin *etnoid*“ (u radovima Anđele Frančić, Sanje Vulić i Marijana Jelića), dok se u nekim, posebice antroponomastičkim radovima, „termin *etnik* rabi u širemu smislu“ (u radovima Anđele Frančići Ankice Čilaš Šimpraga).

sufiks -ić	**Ot:** Abrahamich, Antolich, Augustinich, Bartholich Bogdanich, Chaffich, Demetrich, Galich, Jakopeich, Kelemenich, Lenarthich, Liubenich, Lukachich, Michalich, Steffanicz, Thomich, Zvetigalich, Zywchich (18) **Oi:** Benchachich, Dijanestich, Dragossich, Franchich, Galosich, Ghureknich, Iagodich, Ivanchich, Jakopchic, Jurechich, Krisanich, Magdalich, Mahonich, Mathenich, Michalechich, Miklovuschich, Nickauelich, Pawochich, Valenchich (19) **Op:** Barich, Bassich, Czasich, Fabich, Katich, Marich, Miketich, Mixich, Pawich, Rusich, Sabich (11)	Babich, Bayzich, Besedicz, Bunich, Choklicz, Golebich, Farkastich, Habdelich, Kistroich, Kokotich, Kosthis, Malechich, Mastelich, Nowachich, Penezich, Pergossich, Putrich, Rittachich, Schantich, Schirochich, Slepchich, Swerssich, Vindussich, Volich, Zedinich, Zlamnych (26)	Banich, Fischich, Kolarich, Konyarich, Kowachich, Krawarich, Krayachich, Loncharich, Maltarich, Mastalarich, Mesnarich, Poztarich, Resetarich, Rosmanich, Silich, Skrinyarich, Svelich, Swinyarich, Supanich, Tergovchich, Zvezdarich (21)	Dolechich, Kanisich, Mlakarich, Patthatich (4)	Herwatich, Kranchich, Lassich (3)
sufiks -ović/-ević (-ovec)	**Ot:** Anthilowich, Czvetkovich, Iwanoich, Petrowich (4) **Oi:** Antolkovich, Blasichevich, Blaskovich, Galoich, Gerdakowich, Giurgievich, Hansekoich, Herkowich, Iankovicz, Iurinovich, Kristolovecz, Laczkovich, Mahmotovich, Mickawich, Pawlekoich, Vidakoich, Vinkoich (17) **Op:** /	Bizthrovich, Chernkoich, Dobrinowich, Duhovich, Koschewich, Makowecz, Malekovich, Vragovich, Zirowec, Ztarkoich (10)	Kowachewich (1)	/	Wlackoijk (1)
sufiks -ec	**Ot:** Mikulecz, Werbanecz (2) **Oi:** / **Op:** /	Hwalecz, Koschez, Pwtanec, Rigianecz, Rogecz, Russecz, Wramecz (7)	Bastez, Bekez (2)	/	/
sufiks -ek	**Ot:** Hansek, Stephanek, Petrek (3) **Oi:** / **Op:** Berlek, Ivek (2)	Kuesleck, Schanteck (2)	/	/	Jeghudek (1)
sufiks -ak	**Ot:** / **Oi:** Benchak, Benedichak, Marshak, Pierak (4) **Op:** /	Rittak (1)	/	/	/
OSTALO	Chane, Changeck, Dawkoith, Doimorkuscich, Frettijack, Gelianicza, Gorzakh, Gosich, Gozwunack, Hachack, Häring, Herblez, Hotich, Kemchioh, Kendek, Kerbez, Kogosth, Koklich, Kwichiliz, Lochack, Lochakoich, Loeickh, Oberdelich, Okydan, Panijan, Perstock, Plauteper, Plick, Pojerack, Porsack, Praijs, Radenstok, Rechohich, Rukely, Schepshetisch, Schitek, Seidenater, Stegnez, Stettner, Taczl, Terzel, Tesko, Thasich, Thernetich, Worestich, Worih, Zderskij, Zigula, Zwreknich (49)				

6.1.2. Osvrt na prezimensku građu 16. stoljeća

Prezimensku građu 16. stoljeća čine 383 prezimena. U raščlambi prema motivaciji dobivamo raspodjelu prikazanu u Grafikonu 1.

Grafikon 1. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 16. stoljeća*

Iz Grafikona 1 iščitavamo da je podjednako zastupljena motivacija nadimkom i osobnim imenom (28,5 % ili 109 prezimena). Slijedi motivacija nazivom zanimanja (73 prezimena ili 19 %) i riječima koje odražavaju podrijetlo (43 prezimena ili 11 %). Prezimena nejasne motivacije čine 13 % (49 prezimena).

U tablicu koja slijedi unijeli smo podatke o udjelu prezimena prema tvorbi.

Tablica 6.2. *Tvorba prezimena u 16. stoljeću*

TVORBA					
asufiksalna	***sufiksalna***				
	sufiks -ić	*sufiks -ović/-ević (-ovec)*	*sufiks -ec*	*sufiks -ek*	*sufiks -ak*
175	102	33	11	8	5
	159				

Prema tvorbenome načinu najviše je asufiksalnih prezimena (175). U sufiksalnoj tvorbi najplodniji je sufiks *-ić* (102 potvrde), dok se sufiksima *-ović*/*-ević* (*-ovec*), *-ec*, *-ek* i *-ak* tvori manji broj prezimena.

Nakon krize krajem 15. i početkom 16. stoljeća zbog prodiranja Osmanlija na hrvatski prostor, Varaždin u 16. stoljeću, pogotovo u njegovoj drugoj polovici, doživljava svoj gospodarski uspon. Posljedice osmanlijskih pustošenja Varaždin je osjetio nakon premještanju trgovačkih pravaca na sjever te pojačanom trgovinom na tim pravcima koji nisu bili ugroženi od Osmanlija.

Kako je stanovništvo grada prema relevantnim povijesnim podacima (npr. zabilježeni je broj kuća 256) procijenjeno na 1300 – 1600 stanovnika (Budak 1994: 161), ova nevelika zajednica čini čvrsto povezanu i skladnu cjelinu usmjerenu prema razvoju. Stoga zaključujemo kako je imenovanje pojedinaca u nemirnim vremenima 16. stoljeća, kada su mnogi stanovnici predgrađa tražili sigurnost unutar gradskih zidina (Budak 1994: 160), bila usmjerena na imenovanje nadimkom. Prezimena nadimačkoga postanja možemo razvrstati u sljedeće skupine prema motivirajućemu leksemu:

- životinjski svijet (*Farkas*, *Golebich*, *Kokotich*, *Kukecz*, *Machek*, *Pachich*, *Volich*, *Zaiecz*)
- biljni svijet (*Haidina*, *Hoszniak*, *Hren*, *Makowecz*, *Perprenniak*, *Saffran*, *Siprak*, *Zirowec*)
- tjelesne značajke (*Balogh*, *Cherny*, *Chernyak*, *Czelenk*, *Czyk*, *Chernkoich*, *Gluhak*, *Levak*, *Malechich*, *Malekovich*, *Nagy*, *Pergossich*, *Plantak*, *Poldrwg*, *Pwtanecz*, *Rigianecz*, *Rittak*, *Russecz*, *Santak*, *Schanteck*, *Slepchich*, *Syvko*, *Trupak*, *Vindussich*, *Wramecz*, *Zkok*)
- karakterne značajke (*Bizthrovich*, *Dobrinowich*, *Duhovich*, *Fortuna*, *Haider*, *Hadernijak*, *Pomozibog*, *Vragovich*, *Wolyawecz*)
- imovno stanje ili životne nesreće (*Ogorelecz*, *Penezich*, *Schirochich*, *Zgorelecz*)
- svakovrsni predmeti (*Bayzich*, *Choklicz*, *Koschewich*, *Malj*, *Rogecz*, *Ruogh*, *Sok*, *Werchek*)
- hrana te stanja vezana uz hranu ili piće (*Haidina*, *Hwdoyel*, *Lachen*, *Perprenniak*, *Pitak*, *Putrich*, *Spek*, *Wodopia*, *Zmok*)
- stanovanje (*Kuczina*, *Kwichiliz*, *Hwis*, *Hyzak*, *Huttier*)
- ostalo (*Slamijak*, *Zlamnych*).

Među prezimenima s nadimkom u osnovi više je asufiksalnih (63 potvrde ili 58 %) nego prezimena tvorenih sufiksalnom tvorbom (46 ili 42 %). U tvorbi je najplodniji sufiks *-ić* (26 prezimena ili 57 %), a zatim slijede: *-ović*/*-ević* (*-ovec*) (10), *-ec* (7), *-ek* (2) i *-ak* (1).

Među nadimačkim prezimenima uočavamo dva slična prezimena motivirana posljedicama požara, odnosno pretrpljenim štetama (*Ogorelecz* i *Zgorelecz*). Varaždin su u 16. stoljeću zahvatila dva velika požara:

– 1582. godine (spaljen je bio čitav grad osim jedne kuće na bedemu; izgorjele su obje crkve, župna i franjevačka, te sve tri kapele (sv. Vida, sv. Mihalja i Presvetoga Trojstva); franjevci su morali privremeno napustiti grad jer nisu imali gdje stanovati; „pogorelcima“ je kralj Rudolf uslišao molbu te novčanom pomoći i osiguranom drvnom građom potaknuo bržu izgradnju novih kuća) (Horvat 1993: 108)
– 1592. godine (izgorio je drveni krov župne crkve te mnoge druge kuće i gospodarske zgrade jer se požar brzo širio zbog vjetra, a stradala je i gradska vijećnica) (Horvat 1993: 119).
Zbog šteta nastalih požarima gradsko vijeće je 1599. godine odredilo da svakih 10 kuća mora imati dobre i duge ljestve te željeznu kuku zvanu „hakel“, što su bile „prve vatrogasne sprave“ (Horvat 1993: 133).

Osobnim imenom motivirano je 109 prezimena (28,5 %), među kojima pretežu prezimena nastala sufiksalnom tvorbom (80 prezimena ili 73 %). Najplodniji je sufiks *-ić* (48 potvrda ili 60 %); zatim slijede *-ović*/*-ević* (21 ili 26 %) te ostali sufiksi potvrđeni s manje potvrda: *-ek* (5), *-ak* (4) i *-ec* (2).

Tablica 6.3. *Motivacija prezimena svetačkim*, *narodnim i ostalim osobnim imenima u 16. stoljeću*

MOTIVACIJA		
svetačko osobno ime	**narodno osobno ime**	**ostalo**
Abrahamich, *Anthilowich*, *Antolich*, *Antolkovich*, *Antonius*, *Augstinich*, *Barich*, *Bartholich*, *Bassich*, *Benchachich*, *Benchak*, *Bencko*, *Bencz*, *Benedichak*, *Berlek*, *Blasichevich*, *Blaskovich*, *Czasich*, *Czena*, *Czura*, *Demetrich*, *Dijanestich*, *Dionisij*, *Fabich*, *Franchich*, *Galich*, *Galoich*, *Galosich*, *Gegelia*, *Ghureknich*, *Giurgievich*, *Habula*, *Hansek*, *Hansekoich*, *Herkowich*, *Herman*, *Hinko*, *Ianio*, *Iankoicza*, *Iurinovich*, *Ivanchich*, *Ivek*, *Iwanoich*, *Jakopchic*, *Jakopeich*, *Jerneij*, *Jisak*, *Jurechich*, *Katich*, *Kelemenich*, *Kolman*, *Krisanich*, *Kristolovecz*, *Kula*, *Kwreij*, *Laczkovich*, *Lenarthich*, *Lukachich*, *Magdalich*, *Makar*, *Marich*, *Marshak*, *Mathenich*, *Michalich*, *Mickawich*, *Mihalechich*, *Miketich*, *Miklovuschich*, *Mikulecz*, *Mixich*, *Nickauelich*, *Palffy*, *Pawich*, *Pawlekoich*, *Pawochich*, *Perhko*, *Pethronyak*, *Pethrowich*, *Petrek*, *Pierak*, *Pongracz*, *Primos Ruzlin*, *Rusich*, *Sabich*, *Steffanicz*, *Stephanek*, *Thomich*, *Valenchich*, *Vidakoich*, *Vinkoich*, *Vydan*, *Werbanecz*, *Zvetigalich* (94)	*Bogdanich*, *Chaffich*, *Czvetkovich*, *Dragossih*, *Gerdakovich*, *Gerden*, *Iagodich*, *Liubenich*, *Stojko*, *Wok*, *Zyvko*, *Zywchich* (12)	*Haider*, *Mahmotovich*, *Mahonich* (3)

Iz Tablice 6.3. iščitavamo da je najviše prezimena tvoreno od svetačkih osobnih imena (94 potvrde ili 86 %, npr. *Augustinich*, *Ivek*, *Lukachich*, *Makar*, *Mikulecz*, *Pongracz*…). Manji broj prezimena u osnovi sadržava narodna (12) te ostala osobna imena (koja ne pripadaju nijednoj od prethodnih dviju skupina). Među prezimenima od narodnih imena ističemo tri prezimena koja se temelje na profilaktičkom osobnom imenu: *Grdan* (*Gerdakowich*, *Gerden*) (Šimunović 2008: 21) i *Vuk* (*Vok*/*Wok*).

Osobno ime najstarija je antroponimijska kategorija (kao jednoimenska formula dugo se zadržala u imenovanju nepovlaštenih i neplemenitih slojeva društva). Nakon Tridentskoga sabora propisano je pri krštenju nadijevati svetačka osobna imena te se znatno smanjuje broj narodnih osobnih imena. Hrvati su vrlo rano, odmah po doseljenju na današnje prostore, bili uključeni u proces pokrštavanja[225] iz triju smjerova (franački, rimski i bizantski) pa je crkveni utjecaj bio prisutan od najranijega doba. Ustanovljenjem crkvene hijerarhije (osnutak Zagrebačke biskupije 1094. godine te uspostava Varaždinskoga arhiđakonata u 13. stoljeću (Cesar 2009: 40)) jača utjecaj crkve. Kao najstarija crkva u Varaždinu na popisu župa iz 1334. godine spominje se crkva sv. Vjenceslava. U sljedećemu popisu župa (1551.) ta je crkva posvećena sv. Nikoli (crkva je 1592. godine stradala u požaru te je zalaganjem građana brzo obnovljena). U 16. stoljeću, uz spomenutu župnu crkvu sv. Nikole, postoje i crkve sv. Vida te sv. Ivana Krstitelja. Imena tih svetaca, patrona varaždinskih crkava, nalazimo u prezimenskoj građi 16. stoljeća: *Ivanchich*, *Iwanoich*, *Ivek*, *Hansek*, *Hansekoich* (: Ivan); *Vydan*, *Vidakoich* (: Vid) te *Miklovuschich*, *Nickauelich* (: Nikola).

Prezimena motivirana nazivom zanimanja (73 potvrde) i riječima koje odražavaju podrijetlo (43 potvrde) prema broju potvrda slijede nakon prezimena motiviranih nadimkom i osobnim imenom. Političke prilike na kraju 15. stoljeća i migracije stanovništva uzrokovane prodiranjem Osmanlija ostavile su trag u sastavu stanovništva sjeverne Hrvatske. S obzirom na gospodarsku i političku strukturu grada (obrtničko i trgovačko središte, strateško središte organizirane obrane od Osmanlija), vjerojatno je da su u Varaždinu ostajali živjeti novodoseljeni obrtnici i trgovci.

Među prezimenima koja su motivirana nazivom zanimanja više je asufiksalnih (49 ili 67 %) nego sufiksalnih prezimena koja su gotovo sva tvorena sufiksom *-ić* (21 ili 88 %). Tek

[225] U historiografiji se danas općenito uzima da je doseljenje Hrvata na današnje prostore nastupilo u 7. stoljeću. Pokrštavanje je kao proces primanja vjere unutar vladarske elite započelo odmah po doseljenju te je u srednjovjekovnoj hrvatskoj državi završeno do kraja 9. stoljeća. Kristijanizacija, kao proces koji je imao drugačiji intenzitet i trajanje, provodio se planski među svim slojevima društva od 9. do 11. stoljeća (Vedriš 2015: 175).

su dva prezimena tvorena sufiksom *-ec* (*Bastez* i *Bekez*), a jedno prezime sufiksom *-ević* (*Kowachewich*). Prezimena su motivirana raznovrsnim zanimanjima koja se mogu podijeliti na:

– proizvodna zanimanja (*Barilar*, *Bekez*, *Detich*, *Fuorar*, *Goldschmid*, *Gombolth*, *Khernsnar*, *Klobwchar*, *Kolar*, *Kolarich*, *Kowach*, *Kowachewich*, *Kowachich*, *Kraiachich*, *Loncharich*, *Pekh*, *Polztar*, *Resetarich*, *Schnaider*, *Schuster*, *Sganiar*, *Silecz*, *Silich*, *Skrinyarich*, *Sudler*, *Svelich*, *Tkalecz*, *Tokach*, *Weber*, *Ziegler*, *Zimerman*)
– uslužna i činovnička zanimanja (*Bastez*, *Czafwuk*, *Dijamnark*, *Flaysman*, *Khelner*, *Kochis*, *Konyarich*, *Kramer*, *Maltarich*, *Mesnarich*, *Messar/Mezar*, *Mlinar*, *Poztarich*, *Ribich*, *Rosman*, *Saijler*, *Swinarich*, *Tergovchich*, *Ztrelecz*)
– službe ili časti koje pojedinci obnašaju (*Banich*, *Bistup*, *Despoch*, *Dijak*, *Herczegh*, *Husar*, *Iagerberger*, *Supanich*).

Uspoređujući strukturu obrtništva, Budak (1994: 95) zaključuje kako se u drugoj polovici 16. stoljeća u Varaždinu očituje ne samo veća diferencijacija obrta nego i porast broja majstora. Stvoreni su uvjeti za nastanak prvih cehova (najstariji organizirani cehovi bili su: ceh kupališta i ranarnika (1557.), ceh krojača (1559.), tkalački ceh (1561.) (Budak 1994: 96); te mesarski (1589.) i lončarski ceh (1589.) (Adamček 1983: 239). Najvažniji varaždinski ceh u 16. stoljeću bio je mesarski (Budak 1994: 97). Broj mesara krajem 16. stoljeća varira između 12 i 16, a njihov broj jedan je od čimbenika određivanja „zrelosti" grada, odnosno po njemu se prate demografska kretanja i ustanovljuje broj stanovništva. Jedna od najstarijih varaždinskih ulica dugo je nosila ime Mesnička.[226] U našemu prezimenskom fondu dva su prezimena koja svjedoče o zanimanju mesara: *Flaysman* i *Messar*/*Mezar.* Na popisu Varaždinaca iz 1520. godine nositelja prezimena *Messar*/*Mezar* ima sedam: šest u unutarnjemu gradu (*in der Stadt*), a jedan u četvrti *Cziglenskij konez* (v. Tablicu 5.1.).

Među prezimenima s motivacijom po zanimanju nalazimo prezime Poštarić (*Poztarich*), što nas podsjeća na povijesni podatak da je 1577. godine u Varaždinu određeno da će 19 poštara služiti za vojne potrebe (raznošenje službenih obavijesti iz Varaždina u sva mjesta s krajiškim posadama), a svaki će imati svoga konja te dobivati mjesečnu plaću (Horvat 1993: 102).

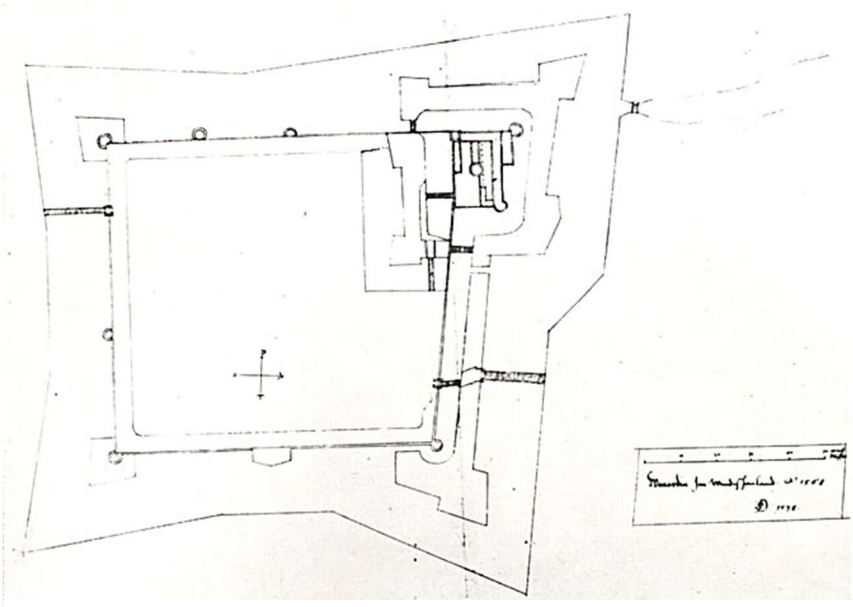
U skupini prezimena motiviranih riječima koje odražavaju podrijetlo veći je udio prezimena motoviranih etnikom (31 potvrda ili 72 %) nego prezimena motiviranih etnonimom (12 potvrda ili 28 %). U objema skupinama dominiraju asufiksalna prezimena (34 ili 79 %).

Prezimena *Horvath* i *Herwatich* svjedoče o povijesnome kontekstu nastanka i specifičnosti ovoga prezimena. O poprezimenjenome etnonimu *Horvat* (*Horvath*) kao

[226] Danas se povjesničari ne mogu usuglasiti koja bi današnja ulica bila Mesnička: neki ističu da je to Školska ulica uz crkvu sv. Nikole, a drugi da se nalazila izvan središta grada, u Poklečanu ili Dugome koncu (Budak (1994: 98).

najčestotnijemu hrvatskom prezimenu podrobno je pisao Petar Šimunović (1985: 302-313). Istaknimo samo da je spomenuto prezime, kao i izvedenice iz njega nastale, „rasprostranjeno isključivo na kajkavskome području, odnosno na području nekadašnje Slavonije“, te da je nastalo rano „kao osvjedočenje pripadnosti njihovih nositelja hrvatskoj etniji i u očima njihovih sjevernih susjeda, koji su obliku prezimena Horváth dali svoj jezični biljeg“ (Šimunović 2006: 386).

Šimunović navodi da je najstarija potvrda prezimena Horvat upravo ona iz Varaždina (iz godine 1484.) (Šimunović 1985: 306). Proučavajući srednjovjekovnu varaždinsku antroponimiju naišli smo na još raniju potvrdu: u prijepisu dokumenta iz 1464. godine nalazimo zapisano prezime Horvat (*Horwath*). Riječ je o ispravi kralja Matije Korvina od 10. srpnja 1464. godine koju je prepisao i potvrdio 1505. godine kralj Ladislav II., a objavljena je u zborniku isprava *Poviestni spomenici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina. Sv. 1. Zbornik isprava 1209. – 1526. iz Arhiva grada Varaždina* (ur. Z. Tanodi). Isprave koje se nalaze u zborniku dio su tzv. radikalnoga arhiva, zbirke dokumenata koji se odnose na ranu varaždinsku prošlost. Dokumenti nisu bili dostupni javnosti prije 1942. godine kada su objelodanjeni.

Slika 5. *Varaždin 1568. godine (Daniel Specklin, 1578.)*

Potvrde o pripadnicima slovenskoga naroda, sačuvane u prezimenima *Kraniecz* i *Kranchich*, govore o suživotu i utjecaju štajerskih staleža na osnaživanje Varaždina kao obrambene utvrde na „vratima Štajerske“. Spominjemo tako jednu od važnijih odluka Štajerskoga sabora da je zbog „ugoženosti Varaždina“ na „vratima Štajerske“ potrebno financirati pregradnju varaždinske tvrđe (Ilijanić, Kapustić 1983: 179).

Prisutnost stanovnika njemačkoga podrijetla uočljiva je od najranijih vremena (doseljenici s njemačkoga govornog područja, tzv. *hospites*, naseljavaju se za Bele IV.). Najzastupljeniji su u finijim obrtničkim (kao npr. zlatarski obrt) i trgovačkim zanimanjima. Na

popisu Varaždinaca iz 1520. godine nalazimo četiri nositelja prezimena *Kramer* (< njem. *Krämer* 'kramar, trgovac raznolikom sitnom robom') i dva nositelja prezimena motivirana zlatarskim obrtom (*Goldschmid* i *Aurifaber*).

Utjecaj njemačkoga jezika i Nijemaca (prezime *Nyemecz*) jača dolaskom markgrofa Jurja Brandenburškoga u Varaždin 1510. godine kada postaje vlasnik varaždinske Tvrđe te nekih posjeda u Hrvatskome zagorju. Juraj Brandenburški ostao je upamćen, kao što je već spomenuto, zbog darovanja svoje „kamene kuće" Varaždincima za gradsku vijećnicu (1523.). Stoga ne čudi da je umjesto do tada uobičajenoga latinskog, popis Varaždinaca iz 1520. godine (prvi poznati popis građana) zapisan na njemačkome jeziku. Također, neki dijelovi zapisnika mesarskoga ceha pisani su njemačkim jezikom.[227]

O prisutnosti Nijemaca u gradu govori i podatak da se 1599. godine na sjednici gradskoga vijeća raspravljalo o pomanjkanju sluškinja – neke su žene i djevojke odlučile ne odlaziti u građanske kuće kao sluškinje jer su sasvim dobro živjele, tj. bile su uzdržavane („in suo pane") od svojih njemačkih ljubavnika, plaćenih krajiških časnika, podčasnika i vojnika (Horvat 1993: 134).

U prezimenu Lašić (*Lassich*) iščitavamo ime Vlaha, pravoslavnoga stočarskog stanovništva koje je živjelo uz samu Vojnu krajinu: neki su ratovali na osmanlijskoj strani kao martolozi te svojim upadima nanosili štete stanovništvu otimajući djecu (dječake za službu janjičara, djevojčice za harem), neke počinju sve više angažirati u obrani granice umjesto hrvatskih haramija (ostaju živjeti u Vojnoj krajini), a neki prodiru kao novi doseljenici između Koprivnice, Rasinje i Križevaca te blizu Ivanića (Horvat 1994: 135).

Možemo zaključiti da etnonimska prezimena svjedoče o vezama sa susjednim narodnosnim skupinama: Mađarima (*Hungarius*, *Unger*, *Vagrius*, *Wogrin*), Slovencima (*Kraniecz*, *Kranchich*), Vlasima (*Wlackoijk*, *Lassich*) te Nijemcima (*Nyemecz*). U etnonimskome prezimenu *Jeghudek* prepoznajemo ime židovskoga naroda čiji se pripadnici rijetko spominju u pisanim izvorima od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj (Lončarić 2003: 7). Židovi su u tome razdoblju povremeno dolazili na sajmove, kupovali ili prodavali po kućama.

U osnove prezimena etničkoga postanja nalazimo ugrađena imena hrvatskih naselja te naselja iz susjednih država. Prvoj skupini pripadaju prezimena: *Bukowecz* (: Bukovec, više istomenih naselja u Varaždinskoj i Međimurskoj županiji), *Lipovecz* (: Lipovec, više naselja u

[227] Tako je 1589. godine gradski sudac Mirko Riđanec (*Rigianecz*), inače po zanimanju mesar, pisao zapisnike varaždinskoga mesarskog ceha na njemačkome, latinskome i kajkavskome jeziku.

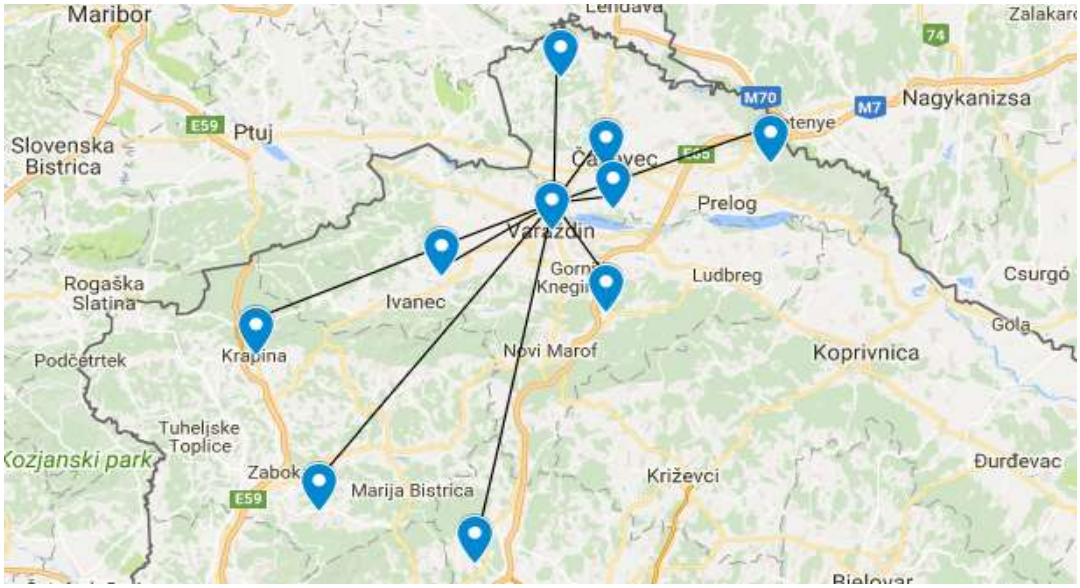
Republici Hrvatskoj kao što su Mali Lipovec i Veliki Lipovec kraj Samobora, Lipovec Lonjski pokraj Kloštar Ivanića, Lipovec pokraj Zlatar Bistrice te u Republici Sloveniji), *Mlakarich* (: Mlaka, više naselja u Hrvatskoj i Republici Sloveniji), *Schaulowechki* (: Šaulovec, dvorac u blizini Varaždina), *Nowoszelecz* (: Novo Selo Rok, Novo Selo na Dravi…), *Topliczay* (: Varaždinske Toplice), *Ztobichan* (: Stubica, naselja u Krapinsko-zagorskoj županiji – Gornja Stubica i Donja Stubica) i dr. Drugoj skupini pripadaju prezimena: *Kanisa* (: Kaniža, više naselja u Hrvatskoj, Sloveniji i Mađarskoj), *Dolechich* (: Dolenjske Toplice, Slovenija), *Patthatich* (: Patacs, Mađarska), *Ratthky* (: Rátka, Mađarska).

Prema navedenome zaključujemo da je skupina prezimena motivirana etnikom (u širemu smislu) nastala:

– poprezimenjavanjem etnika: *Meggymorcz*[228] (: Međimurje), *Zagorcz*[229] (: Zagorje) i *Zadrawecz* (: za Dravom); te ktetika (*Schaulowechki*). U tu skupinu ulazi znatan broj prezimena koja su oblikovana mađarskom etničkom tvorbom: *Kuskoczy*, *Ratthky*, *Topliczay*

– poprezimenjavanjem toponima, tj. prezimensku službu preuzeo je toponim (transonimizacija), kao npr. *Bwkowecz*, *Kanisa*, *Sambar.*

Prezimena motivirana etnikom svjedoče o doseljevanju predaka njihovih nositelja iz raznih krajeva, iz bliže i dalje varaždinske okolice (v. Kartu 1).

Karta 1. *Prikaz prostornoga položaja naselja i područja čijim su imenima motivirana prezimena potvrđena u Varaždinu u 16. stoljeću* (izrađeno pomoću programa Google Maps)

[228] U horonimu „Medmorje u značenju 'područje između Mure i Drave u Hrvatskoj' i u značenju 'otok', 'insula', u prezimenu Međimorec itd.“ sačuvano je „starinsko *-o-* s fonijskim biljegom prvotnog -a- (< *mar-)“ (Šimunović 2013: 207).

[229] Prema A. Frančić (2000: 53) prezime *Zagorec* nastalo je „onimizacijom apelativa ili transonimizacijom etnika. Dijalektni biljeg sadržan u dočetku *-ec* ukazuje na kajkavski jezični kontekst u kojem je kreirano prezime, a podaci o rasprostranjenosti kazuju da je ono najčešće u Hrvatskom zagorju.“

U građi 16. stoljeća postoje potvrđena prezimena pripadnika varaždinskoga humanističko-renesansnoga književnoga kruga (Jembrih 2014: 100) koji djeluju u Varaždinu:
– Antun Vramec (*Wramecz*), jedno vrijeme varaždinski župnik te autor knjige *Kronika vezda znovič spravljena kratka slovenskim jezikom po D. Antolu Pope Vramce kanoniku zagrebečkom* (Ljubljana, 1578.) i zbirke propovijedi *Postilla po nedelne i po godovne dni na vse leto vezda znovič spravlena po Antonu Vramcu Svetoga pisma doktoru i cirkve varaždinske plebanušu* (Varaždin, 1586.)
– Blaž Škrinjarić (*Skrinyarich*), gradski sudac i autor zbirke, posvećene prijatelju A. Vramcu, *De agno paschali explicationes mysticae* (Varaždin, 1587.)
– Ivan Pergošić (*Pergossich*), pravnik, varaždinski notar i gradski sudac, autor prijevoda prve tiskane kajkavske knjige (*Decretum koteroga je Verbeci Ištvan dijački popisal… od Ivanuša Pergošića na slovjenski jezik obernjen*; tiskan 1574. godine u Nedelišću) te prijevoda E. Roterdamskoga *Praefationes et Epistolae Dedicatoriae et sanctae vitae viri Desiderij Erasmi Rotterdami in quaator Evangelistas christianis hominibus lestu dignae* (Varaždin, 1587.)
– Blaž Antilović (*Anthilowich*), varaždinski bilježnik, gradski prisežnik, zamjenik suca te gradski sudac; preveo je s latinskog na hrvatski (kajkavski) 1561. godine pravila ceha tkalaca (*Nauvka tkalechkoga mestre modussi nauade*, *red*, *szloboschine y prauicze*).

Književnom stvaranju pogodovalo je postojanje pokretne Manliusove tiskare u Varaždinu (1586. – 1587.) u kojoj su otisnuta djela Antuna Vramca *Kronika* i *Postilla*, Škrinjarićevo *De agno paschali* i Pergošićevo djelo *Praefationes* (Lončarić 2007: 3–5).

6.2. PREZIMENA U 17. STOLJEĆU

U ovome poglavlju prikazat će se prezimena iz 17. stoljeća ekscerpirana iz izvora:

– Barbarić J., Kolanović J., *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak IV., Varaždin, 1993. (iz zapisnika za godine 1620. i 1622.)
– Barbarić J., Kolanović J., *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak VIII., Varaždin, 2000. (iz zapisnika za godinu 1672., 1674. i 1684.).

Kao i u prethodnome poglavlju, najprije će se u rječniku prikazati motivacijsko-tvorbena raščlamba prezimenske građe. Potom slijede tablica i grafikon u kojima je pregledno prikazan sadržaj rječnika te udio motivacijskih skupina u prezimenima. Iza toga slijedi osvrt na svaku pojedinu skupinu prezimena.

6.2.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 17. stoljeću

Za prezimena koja se pojavljuju u ranijemu razdoblju (16. stoljeće) ovdje nećemo ponavljati motivacijsko-tvorbenu raščlambu, već ćemo ih samo ispisati u izvornoj grafiji te u oble zagrade unijeti transkribirani prezimenski lik. Ta ćemo prezimena označiti znakom ○.

○**Antilovich (Antilović)**

Antolchich (Antolčić) < Antol(a)c- [< Antol- (< Antun (< lat. Antonius) + -ac] + -ić;
< Antol(a)c [< Antol- (< mađ. Antal (< lat. Antonius) + -ac] + -ić

Antololowych (Antolović) < Antol- [< Antun (< lat. Antonius)] + -ović ; ili < Antol- [< mađ. Antal (< lat. Antonius)] + -ović

Antonÿ (Antoni) < Antun (< lat. Antonius)

Bak (Bak) < bak 'pekar'[230] (< njem. Bäcker)

Balaskovich (Balašković) < Balašk(o)- [< B(a)laš- (< Blaž < lat. Blasius) + -ko] + -ović

○**Balogh (Balog)**

Balych (Balić) < Bal(e)- [< Baltazar (< grč. Balthasar)] + -ić

○**Banich**

Barlovich (Barlović) < Barl(o)- [< Bartol (< lat. Bartolomaeus)] + -ović

○**Bartholich, Bartolich (Bartolić)**

○**Bassich (Bašić)**

○**Bekecz (Bekec)**

Bencze (Bence) < njem. Benz (< lat. Benedictus, njem. Berthold, Bernhard)

Benczetich (Bencetić) < Bencet(a)- [< Benc- (< njem. Benz < lat. Benedictus, njem. Berthold, Bernhard) + -eta] + -ić

Bengher < bengir 'teretni konj' (< tur. beygir)

Benkovich (Benković) < Benk(o)- [< Ben- (< Benedikt < lat. Benedictus) + -ko] + - ović

Bellovary (Belovari) < B(j)elovar

Berczkoich, Berczkovich (Brckoić, Brcković) < Brck(o) + -ović

○**Berlek (Brlek)**

Bilichich (Biličić) < Bilić- [< bil(i)- ('bijel') + ić] + -ić

○**Biskup (Biškup)**

Blasekovich (Blažeković) < Blažek- [< Blaž- (< lat. Blasius) + -ek] + -ović

○**Blaskovich (Blašković)**

Bochkay (Bočkaj) < Bocska, naselje u Mađarskoj

Bogdanovich (Bogdanović) < Bogdan- + -ović

Bogiek (Bogek) < bogek 'mali bog'

Bogovich (Bogović) < bog- + -ović

Bosich (Božić) < božić 'mali bog'

Boszakovich (Bosaković) < bosak- (< bos- + -ak) + -ović

Braynovich (Brajnović) < Braj(a)n- (< Brajan) + -ović

Brebrovich (Brebrović) < breb(e)r- ('dabar') + -ović

Bregovich (Bregović) < breg- ('brijeg') + -ović

[230] Anđela Frančić (1993: 70) u međimurskom prezimenu *Bek* iščitavava utjecaj njemačkoga jezika.

Brezovachky (Brezovački) < Brezovac, naselje u sastavu Grada Bjelovara (Bjelovarsko-bilogorska županija)

Breztovszky (Brestovski) < naselje Brestovec (Brestovec Orehovički u sastavu Općine Bedekovčina u Krapinsko-zagorskoj županiji)

Brisski (Briški) < naselje Briše (više je istoimenih naselja u Sloveniji)

Brozovich (Brozović) < Broz- (< Ambrozije < lat. Ambrosius) + -ović

Bukovachky (Bukovački) < Bukovac, naselje (više je istoimenih naselja: u sastavu Grada Zagreba; Bukovac Svetojanski, u sastavu Grada Jastrebarskoga; Bukovac Perušićki, Bukovac Podvrški)

Chalapia (Čalapija) < možda čelebija [< tur. çelebi 'gospodski'] ili možda prezime treba čitati kao Halapija ('koji je halapljiv, pohlepan')

Changiek (Čanjek) < Čanj(e)- (Čanje 'naselje u sastavu Općine Sevnica u Sloveniji') + -ek; ili < Csány- (naselje u Mađarskoj) + -ek; **Changiekoicza**, žensko prezime (*Changiek*) → stanovnik naselkja Čanje

Chaniawecz (Čanjavec) < Čanje(v)- (Čanje 'naselje u sastavu Općine Sevnica u Sloveniji') + -ec

Chavecz (Čavec) < Čav(o)- [< Časlav i sl. (Šimunović 1985: 50)] + -ec

Chemernyak (Čemernjak) < možda čemernjak 'čemerna osoba'

- **Chernkoich (Černkoić, Crnković)**

Chesnek (Češnek) < češnek 'češnjak'

- **Choklich (Čoklić)**

Czanczar (Cancar) < Cincar ('1. pripadnik stanovništva rumunjskoga podrijetla koji govori arumunjskim jezikom; 2. trgovac sklon cjenkanju; škrtac, cicija')

- **Czasich (Kašić)**
- **Czik (Cik)**

Czindery (Cinderi) < možda 'koji je nalik na na cindru, debeo'

Czolak (Colak) < možda tur. çolak 'kljast'

- **Czvetkovich (Cvetković)**

Dannich (Danić) < Dan(e)- [< Danijel] + -ić

Dervar (Drvar) < drvar 'koji trguje drvom; koji siječe i prodaje drva'

Dianosich (Dijanošić) < Dijanoš- [< Dionizij < lat. Dionisius] + -ić

Dianessich (Dijanešić)

Diviak (Divjak) < 'koji je divlji, nesputan'

Dobrawecz (Dobravec) < Dobravec 'stanovnik Dobrave (Dubrave)'

Dolachki (Dolački) < možda: mikrotoponim u Zagrebu i na duvanjskome području (Misni Dolac, Biskupov Dolac…)

- **Dolechich (Dolečić)**

Domitrovich (Domitrović) < Domit(a)r- [< Dimitrija < grč. Demetrios] + -ović

Dragotta (Dragota) < Dragota [< Drag(o)- (< Dragoslav i sl.) + -ota]

Druskoczy (Druškoci) < Druškovec (naselje u Općini Maruševec u Varaždinskoj županiji; naselje Druškovec Humski u Općini Hum na Sutli u Krapinsko-zagorskoj županiji)

Dudich (Dudić) < Dud(o)- [< Dubravko] + -ić

Duhovich (Duhović)

Dukovachky (Dukovački) < možda je riječ o pogrešno zapisanome prezimenu *Bukovački*; ili: naselje Dukovec (u sastavu Općine Sveti Križ Začretje u Krapinsko-zagorskoj županiji)

- **Dyak (Dijak)**

○**Erdeödy (Erdődy) <** velikaška obitelj ugarskoga podrijetla, dobili prezime prema posjedu Erdőd (danas ojkonim Ardud) u Satmarskoj županiji (sjeverozapad Rumunjske)

Érsek (Eršek) < mađ. ersek 'nadbiskup'

Ersenyak (Hrženjak) < 'stanovnik naselja Hrženica ili Hrženik' (Hrženica je naselje u sastavu općine Sveti Đurđ u Varaždinskoj županiji, a Hrženik se nalazi kod Jasterbarskoga)

Fabianchich (Fabijančić) < Fabijan(a)c- [< Fabijan- (< lat. Fabianus) + -ac] + -ić

Fer (Fer) < možda od lat. ferrum 'željezo'

○**Flaisman (Flajšman)**

Fodrek (Fodrek) < fod(o)r- [mađ. fodor 'nabor; kudrav, kuštrav'] + -ek

○**Fortuna (Fortuna)**

Franya (Franja) < Franja < lat. Franciscus

Fyerczigh (Fircih) < možda njem. vierzig 'četrdeset'

Gaianzki (Gajanski) < gaj 'šumarak'

Gallekouich (Galeković) < Galek- [< Gal- (< lat. Galus) + -ek] + -ović

Galliuff (Galjuf) < galjuf 'onaj koji krade, vara; lopov, kradljivac, tat, lupež' (< tal. gaglioffo); prezime hrvatske plemenitaške obitelji[231]

Gallovich (Galović) < Gal- [< lat. Gallus] + -ović

○**Galossich (Galošić)**

Gasparich (Gašparić) < Gašpar- [< lat. Casparus, Gasparus] + -ić

Gasperlin (Gašperlin) < Gašpar [< lat. Casparus, Gasparus]

Giuraich (Đuraić) < Đura- [< lat. Georgius] + -ić

Glavach (Glavač) < glavač 'koji je glavat, ima veliku glavu'

Glavina (Glavina) < glavina 'koji je glavat, ima veliku glavu'

Glogowecz (Glogovec) < naselje Glogovec (Glogovec Zagorski u Krapinsko-zagorskoj županiji)

Glossich (Glošić) < možda prezime treba čitati kao Gložić < glog- [indoeuropski *glōgh 'šiljato' (Šimunović 1995: 182)] + -ić

Goliak (Goljak) < Goljak, naselje u Krapinsko-zagorskoj županiji (Goljak Klanječki)

Golub (Golub) < golub

○**Golubich (Golubić)**

Graczky (Gracki) < gradski

Gregorecz (Gregorec) < Gregor- [< lat. Gregorius] + -ec

Gregurich (Gregurić) < Gregur- [< lat. Gregorius] + -ić

Grieh < greh 'grijeh'

Gyurgyan (Đurđan) < Đurđan [< Đurđ- (< lat. Georgius) + -an]

Habaich (Habaić) < možda Hab(a)- [< Faba (< lat. Fabianus)] + -ić

○**Habdelich (Habdelić)**

○**Hader (Hader)**

Hadroycza (Hadroica) < hadr(o)- [< hader 'smutljivac, svadljivac'; ili mađ. hadar

[231] Hrvatska plemenitaška obitelj Galjuf (Galliuf) dobila je plemstvo 1613. godine od kralja Matije II. Najpoznatiji član te obitelj je biskup Josip Galjuf (1772. – 1786.), prethodnik biskupa Maksimilijana Vrhovca (izvor: Glasnik hrvatskoga plemićkog zbora, br. 9 (2011), str. 61: http://plemstvo.hr/content/include/glasnik/HPZ-glasnik-No9.pdf).

'nerazgovjetno govoriti, brbljati'] + -ović; žensko prezime (*Hadrović*)

Halaszy (Halasi) < Halas (Halaš), grad u jugoistočnoj Mađarskoj; ili mađ. halász 'ribar'

Harmiczar (Harmicar) < harmicar 'ubirač harmice'[232]

○**Herlich (Herlić)**

Hochurschak (Hočurščak) < vjerojatno: 'onaj koji živi blizu Očure' (naselje Očura[233] kod Lepoglave)

Hegedus < hegeduš [< hegede 'violina' (< mađ. hegedü], vjerojatno se odnosi na zanimanje *violinist*, kojemu je violina simbol zanimanja

○**Hervatich (**vjerojatno **Hervatić/Hrvatić,** v. prezime *Hrovatich* i dr. potvrđena u 16. st.**)**

○**Hisak (Hižak)**

○**Horvath (Horvat)**

Horvatek < Horvat- [< mađ. Horvát 'Hrvat' (< hrv.)] + -ek

Hoziak (Hozjak, možda **Huzjak)** < hozjak / huzjak 'kućegospodar' [< mađ. haz 'kuća, dom']

Hudobecz (Hudobec) < hudob(a)- ['nečista, zla sila; ružno djelo'] + -ec

○**Hudoiell (Hudojel)**

Huz (Hus) < hus 'crv koji jede vinovu lozu'

Iagetich (Jagetić) < Jaget(a)- [< Agata (< lat. Aghata)] + -ić

Iakopovich (Jakopović) < Jakop- [< lat. Jacobus] + -ović

○**Iankovich (Janković)**

Iambor (Jambor) < mađ. jámbor 'miran, bogobojazan, dobroćudan čovjek'

Iambrehovich (Jambreković) < Jambrek- [< Jambr(o)- (< Ambrozije < lat. Ambrosius) + -ek] + -ović

Ianichich, Ianechich (Janičić, Janečić) < Janic(a)- [Jan(a) + ica] + -ić

Iannich (Janić) < Jan- [< grč. Ioánnes] + -ić

Iembrissak (Jembrišak) < Jembriš- [< Jembrih < Ambrozije (< lat. Ambrosius)] + -ak

Illianich (Ilijanić) < Ilijan- [< lat. Elias] + -ić

Iugh (Jug) < jug

Iuraich (Juraić) < Jura(j)- [< lat. Georgius] + -ić

Iurievich (Jurjević) < Jur(a)j- [< Juraj < lat. Georgius] + -ević

Iurkovich (Jurković) < Jurk(o)- [< Jur(a)- (< Juraj < lat. Georgius) + -ko] + -ović

Ivich (Ivić) < Iv(an)- [< grč. Ioánnes] + -ić

Kachich (Kačić) < kač(a)- ('zmija') + ić

Kallander (Kalander) < njem. Kalander 'stroj za valjanje tkanina, papira, kože radi postizanja glatkoće' (možda prema sredstvu za rad (kalander) može označavati zanimanje)

Kamnichanecz (Kamničanec) < možda etnik: Kamenica, kraj Lepoglave

○**Kanisich (Kanišić**)

Karlovary (Karlovari) < Karlovy Vary, naselje u Češkoj (ili možda Karlovac u Hrvatskoj)

Kerchki (Kerčki, Krčki) < ktetik (Krk)

Kervarich (Kervarić, Krvarič) < možda: 'koji je boje krvi'

Kirinich (Kirinić) < kirin- [< kir ('gospodin, gospodar', rabi se među Grcima i Cincarima na

[232] Harmica je vrsta carine, a označava trideseti dio vrijednosti robe kod uvoza i izvoza (tridesetnica). Mjesto gdje se ona naplaćuje naziva se također harmica.

[233] U srednjemu vijeku oronim Ivanščica spominje se kao Hochujuria, Hovhujuria, Hogora i Hočura (Pap 2012: 268).

Balkanu, ob. kao sastavni dio vlastitog imena) + -in] + -ić

Kliak / Klyak (Kljak) < kljak 'kljakav, osakaćen, sakat'

Knezoczy (Knezoci) < Knez Gorica, naselje u Karlovačkoj županiji; naselje Knezovec u Općini Šemovec u Međimurskoj županiji

Koczian (Kocijan) < Kancijan (lat. Cantianus)

- **Kolarych (Kolarić)**

Kolmanich (Kolmanić) < Kolman- [< njem. Kol(o)man] + -ić

Kopiar (Kopjar) < kopjar '1. vojnik kopljanik; 2. škopitelj, 'koji kastrira'

Korparich (Korparić) < korpar- + -ić

Koschak (Koščak) < košćak 'koščat i mršav čovjek'

Kotniak (Kotnjak) < možda Kutnjak: naselje Kutnjak nalazi se blizu Koprivnice u Koprivničko-križevačkoj županiji

- **Kovachich (Kovačić)**

Kozarich (Kozarić) < kozar- ('čuvar koza') + -ić

Koziak (Kozjak) < Kozjak, oronim u blizini Kaštela

- **Kranchich (Kranjčić)**
- **Kraiachich (Krajačić)**

Kraszinay (Krasinaj) < možda: doseljenik iz naselja Kras na Krku, ili doseljenik iz naselja Krasno na Velebitu

Kristoffich (Krištović) < Krištof- [< Kristof < lat. Christophorus] + -ić

- **Kristolovecz (Krištolovec**

Krznarich (Krznarić) < krznar- + -ić

Kuchich (Kučić) < možda kučić 'mladunče psa'; ili kučić < kuk + -ić (v. kuk, kukec, kuka (Šimunović 2006: 227))

Kupinovecz (Kupinovec) < Kupin(ec)- [naselje u blizini Zagreba, ili kao mikrotoponim ('nasad kupina') pojavljuje se u blizini Bjelovara, Dubrovnika, Omiša, Ravnih kotara, pa je moguće da je postaojao i u okolici Varaždina] + -ovec

Kuskoczi, Kwaskoczi (Kuškoci)

Kuszman (Kusman) < vjerojatno Kuzman [< Kuzma (< grč. Kósmās)]

Kutossi (Kutoši) < Kutas, naselje u Županiji Somogy u Mađarskoj

Kuzmich (Kuzmić) < Kuzm(a)- (< grč. Kosmâs) + -ić

- **Kwczinich (Kučinić)**

Kwpffer (Kupfer) < njem. Kupfer 'bakar'

Kwssen (Kusen) < možda < kus 'komad čega; kus čovjeka'; ili možda: < Kuzma (< grč. Kósmâs)

Kyss (Kiš) < kiš (mađ. kis 'mali, malen')

- **Laperschak (Laperšćak)** < u 16. stoljeću: *Laparščak*
- **Laczkovich (Lacković)**
- **Lassich (Lašić)**

Lenarth (Lenart) < njem. Lenhardt, Leonhardt; m. osobno ime

Lendvay (Lendvaj) < Lendava (mađ. Lendva), naselje u Sloveniji, na tromeđi s Mađarskom i Hrvatskom

Leszkovar (Leskovar) < Leskovar, stanovnik naselja imena Leskovec (naselje u Općini Štrigova; više istoimenih naselja u Sloveniji)

Lorbergh (Lorbeg) < lorbek 'lovor' (< njem. Lorbeer)

Luibach (Lujbah) < možda Ljubljana (njem. Laibach)

- **Lukachich (Lukačić)**

Lukmon < Lukman, m. osobno ime (< lat. Lucas)

Lunyek (Lunjek) < lunj(o)- ('lunjalo') + -ek

Magyer (Mađer) < Mađar

○**Mahmotovich (Mahmotović)**

Maihenovich (Majhenović) < majhen- ('malen') + -ović

○**Makar (Makar)**

Malchecz (Malčec) < mal(e)c- ('koji je malen') + -ec

○**Malekovich (Maleković)**

○**Maltarich (Maltarić)**

○**Marich (Marić)**

Markovich (Marković) < Mark(o)- [< lat. Marcus] + -ović

Martinchakovich (Martinčaković) < Martinčak- [< Martin(e)c- (< Martin- (< lat. Martinus)+ -ec) + -ak] + -ović

Martinchevich (Martinčević) < Martin(e)c- [< Martin- (< lat. Martinus) + -ec] + -ević

Matekovich (Mateković) < Matek- [< Mat(o) (< Matija < lat. Mathias) + -ek] + -ović

Matteak (Matejak) < Matej- [< lat. Mathias] + -ak

Maurekovich (Maureković) < Maurek- [Maur(o)- (< lat. Maurus) + -ek] + -ović

Mayahanovich (Majahanović) < majahan ('malen') + -ović

Mayczen (Majcen) < majcen 'malen'

○**Megimorcz (Međimurec)**

Merschak (Meršćak) < možda Meršk(a)- [< Maruška < Marija (< lat. Maria)] + -(j)ak

Meszaricz (Mesaric, Mesarić) < mesar- + -ić

Mihaly (Mihalj) < Mihael, Mihovil (< lat. Michael)

Mikefalway (Mikefalvaj) < od mađ. Mikefalva, za naselje Mica (danas u Rumunjskoj)

Mikovich (Miković) < Mik(a)- [< Mikula (< Nikola < lat. Nicolaus)] + -ović

Milchich (Milčić) < Mil(e)c- [< Mil(o)- (< Miloslav i sl.) + -ec] + -ić

Millecz (Milec) < Mil(o)- [< Miloslav i sl.] + -ec

Miroszlavich (Miroslavić) < Miroslav- + -ić

○**Mixich (Mihić)**

Modrich (Modrić) < mod(a)r- + -ić

Mollay (Molaj) < naselje Mol u općini Ada u Srbiji

Moroichki (Moroički) < možda Morovički od ojkonima Morović (naselje u Srijemu)

Mozer (Moser) < možda od njem. (jidiš) Moos 'novčić' (Duden); Moser je često židovsko prezime

Mrak < mrak

Musinich (Mužinić) < mužin(a)- (< muž) + -ić

Mustaff < Mustaf(a), muslim. m. os. ime

○**Nagy** < mađ. nagy 'velik'

Naimon (Najmon) < njem. Neumann 'novi stanovnik, doseljenik'

Noihauzer (Noihauzer) < možda 'koji ima novu kuću' (< od njem. neu 'nov' i Haus 'kuća')

Novakovich (Novaković) < novak- ('novi doseljenik') + -ović

○**Novoszelecz (Novoselec)**

Obadich (Obadić) < obad- ('vrsta kukca') + -ić

Obradovich (Obradović) < Obrad- (m. os. ime) + -ović

Oczvirek (Ocvirek) < ocvirek 'čvarak'

Oressky (Oreški) < ojkonim Orešje (Orešje Humsko u Krapinsko-zagorskoj županiji; više Orešja u zagrebačkoj županiji)

○**Palffy (Palfi)**

Palyak (Paljak) < Pa(v)l(e)- [< Pavao (< lat. Paulus)] + -ak

○**Patthatich (Patačić)**

Pauechich (Pavečić) < Pavec- [< Pav(o)- (< Pavao < lat. Paulus) + -ec] + -ić

Paulich (Paulić) < Paul(o)- [< lat. Paulus] + -ić

Paytak (Pajtak) < pajtak 'ljevoruk'

○**Pekel (Pekel)**

Perecz (Perec) < perec 'vrsta peciva'

Perger (Perger) < vjerojatno njem. Berger 'brđanin, koji obitava u brdima'

Perovich (Perović) < Per(o)- [< Petar < lat. Petrus] + -ović

Petkovich (Petković) < Petk(o)- [< Pet(o)- (< lat. Petrus) + -ko] + -ović

Petrechich (Petrečić) < Petrec- [< Pet(a)r- (< lat. Petrus) +-ec] + -ić

Petrekovich (Petreković) < Petrek- [< Pet(a)r- (< Petar < lat. Petrus) + -ek] + -ović

○**Petrovich (Petrović)**

Philipovich (Filipović) < Filip- [< lat. Philippus] + -ović

Piszasich (Pisačić) < pisac- + -ić

Pintarich (Pintarić) < pintar- ('bačvar') + -ić

○**Plantak (Plantak)**

Plauecz (Plavec) < plavec ('koji je plavokos ili plavook'); ili < plavec ('plivač') (Frančić 2020: 432)

Plavich (Plavić) < plav(i)- + -ić

Plepellecz (Plepelec) < plepelica 'prepelica' (ARj)

Pogledich (Pogledić) < pogled- + -ić

Poiaszar (Pojasar) < pojasar 'koji izrađuje pojasove'

○**Polztar (Polstar)**

Posarko (Požarko) < možda se odnosi na pogorelca, kojemu je izgorjela kuća

Posgay (Požgaj) < Požega

Posevszky (Posevski) < vjerojatno: Posavski (< Posavina)

Poszavecz (Posavec) < Posavec 'stanovnik Posavine'

Prassinzky de Prassno (Prašinski) < možda: toponim Prašno[234] (Prašinski su poznata varaždinska obitelj[235])

Praunsperger (Praunsperger) < Praunsperger 'stanovnik Praunsperga' (vjerojatno je riječ o Braunsbergu, nekadašnjem naselju blizu Bratislave)

Premosich (Premošić) < Premoš- [< Primuš < lat. Primus] + -ić

Proszenyak (Prosenjak) < prosenjak '1. kruh od prosena brašna, 2. vrsta jestive gljive, s donje strane klobuka ima izraštaje poput bodlja'

[234] Ime posjeda Prašno zadržalo se do danas – tako se naziva zemljište istočno od Krapine (između Trškoga Vrha i Radoboja).

[235] Plemeniti Petar (Franjo) Prašinski de Prasno (Petrus Prassinz(s)ky de Prassno) koji je od sredine 17. stoljeća služio kao tridesetničar u Nedelišću te kao podžupan Varaždinske županije i kraljevski savjetnik u požunskoj komori (Alvíž 2015: 59), kupio je sredinom 17. stoljeća palaču na današnjemu Trgu Miljenka Stančića (danas je to palača Sermage). Iz braka s Barbarom Sisinački (Barbara Sissinachky) imao je sina Petra (Petar Antun Prašinski de Prasno, lat. Petrus Antonius Prassinz(s)ky de Prassno) (Alvíž 2015: 59), koji je u povijesti umjetnosti poznat kao donator.

Puskadia (Puškadija) < puškadija 'koji izrađuje puške; puškar' (< puška)

Pyanecz (Pianec) < pijanec 'pijanac'

Radigovich (Radigović) < Radig(o) [< Radigoj] + -ović

Radosich (Radošić) < Radoš- [< Rad(o)- (< Radoslav i sl.) + -oš] + -ić

Rahouich (Rahović) < (o)rah- + -ović

Remetich (Remetić) < remet(a)- ('zvonar') + -ić

Richtarich < rihtar- [< njem. Rihter 'sudac'] + -ić

○**Rigianecz (Riđanec)**

○**Rogecz (Rogec)**

Rokay (Rok) < ojkonim u Ličko-senjskoj županiji (Sveti Rok)

○**Rosman (Rožman, Rozman)**

Rosmanich (Rožmanić, Rozmanić) < Rosman- + -ić

○**Rusich (Ružić)**

Ruszan (Rusan) < rusan 'crvenkos' (< rus 'rumen, crven')

Sala (Zala) < možda: naselje i hidronim Zala (povijesna Zaladska / Zalska županija u Mađarskoj sa središtem u Zalaegerszegu)

Saloczy (Šaloci) < 'koji živi na posjedu uz dvorac Šaulovec'[236]

○**Sambar (Šambar)**

○**Santak (Šantak)**

Sargach (Šargač) < 'koji je žut, žućkaste boje kože' [< mađ. sárga 'žut']

Semlych (Zemljić, možda Žemljić**)** < zemlj(a)- + -ić; ili < žemlj(a)- [< žemlja 'vrsta peciva' < njem. Semmel] + -ić

Sestak (Šestak) < to dijete u obitelji'

○**Sgaaniar (Žganjar)**

Sgoinich (Sgojnić) < (S)Gojn(o)- [< Gojno < Gojnimir; Gojislav, Gojivoj i sl.] + -ić

Siklossi (Sikloši) < Siklós, grad u mađarskoj Baranji

Simunich (Šimunić) < Šimun- (< lat. Simon) + -ić

Siposs (Šipoš) < mađ. sipos 'svirač'

Siskovich (Šišković) < Šišk(o)- [< njem. Sigismund] + -ović

Sissinacsky (Šišinački) < naselje Šišinec; Šišinački je prezime hrvatske plemićke obitelji[237]

Skaricza (Škarica) < deminutiv od škare

Skerlecz (Škrlec) < škrlec 'ševa'

Skvarich (Škvarić) < možda škvar- [< škvorc 'čvorak'] + -ić

Smith (Šmit) < njem. Schmied 'kovač'

Solar (Solar) < solar '1. koji prodaje sol; 2. koji radi u solani'

Somogy < Somogy, županija u Mađarskoj

Sostarich (Šoštarić) < šoštar- (< njem. Schuster 'obućar, postolar') + -ić

○**Spek (Špek)**

Spiegel < njem. Spiegel 'ogledalo' (vjerojatno prema onome što izrađuje (ogledalo), označava onog 'koji izrađuje ogledala')

[236] U povijesnim se dokumentima obitelj Kiš Šaulovečki imenuje kao *Kiss de Saulovecz* i *Saloczy aliter Kyss* (izvor: http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=311045). Začetnikom obitelji smatra se Nikola Šaloci, sin Osvalda od Šaulovca, s nadimkom *Kys* (izvor: http://arhinet.arhiv.hr/_Pages/PdfFile.aspx?Id=4652).

[237] Grofovi Šišinački (Sissinachky) potječu iz Šišinca, sela na obali Kupe, odakle su pred Osmanlijama prebjegli u Hrvatsko zagorje. U Veleškovcu (naselje u sastavu Općine Zlatar Bistrica) nekad se nalazio dvorac obitelji Šišinački (izvor: Glasnik br. 3 (2010) Općine Zlatar Bistrica: http://www.zlatar-bistrica.hr/gospodarstvo/about/glasnik).

Spoliarich (Špoljarić) < špoljar- (< njem. Sporenmacher 'koji izrađuje brave; bravar') + -ić

Stipkovich (Stipković) < Stipk(o)- [< Stip(e)- (< Stjepan < lat. Stephanus) + -ko] + -ović

○**Supanich (Županić)**

Svecz (Švec) < vjerojatno u vezi sa šivati (usp. švelec 'krojač')

○**Svelich (Švelić)**

Szabol (Sabol) < mađ. szabó 'krojač'

Szabolich (Sabolić) < sabol- [< mađ. szabó 'krojač'] + -ić

Szacher (Sačer) < vjerojatno prema predmetu *sač* ('zemljani ili metalni poklopac pod kojim se što peče na ognjištu' < tur. saç) označava onog koji izrađuje sačeve

Szentgiorgy (Sentđorđi) < možda ojkonim Sveti Đurđ u Varaždinskoj županiji ili Sveti Juraj (Sveti Juraj u Trnju, Sveti Juraj na Bregu; Sveti Juraj (kod Senja)…)

Szinkovich (Sinković) < sink(o)- [< sin] + -ović

○**Szkok (Skok)**

Szokoll (Sokol) < sokol 'ptica grabljivica'

Szovich (Sović) < sov(a) + -ić

Sztanchich, Ztanchich (Stančić) < Stan(e)c- [< Stan(e)- (< Stanislav i sl.) + -ec] + -ić

Sztipan (Stipan) < Stipan [< Stjepan (< lat. Stephanus)]

Szuschich (Sučić) < sud(a)c + -ić

Szvertan (Svrtan) < svrtati 'odstupati od uzetog smjera' (< svrnuti), prema tome bi moglo biti *svrtan*: 'koji se predomišlja; koji se ne ponaša na uobičajen način; čudak, lud'

Terchich (Terčić, Trčić) < možda: trk- (< trčati) + -ić

Terdinich (Terdinić, Trdinić) < trdin(a)- (slov. trdina 'svojeglav čovjek') + -ić

○**Tergovchich (Trgovčić)**

Thomaskovich (Tomašković) < Tomašk(o)- [< Tomaš- (< lat. Thomas) + -ko] + -ović

○**Tkalecz (Tkalec)**

Tkalchecz (Tkalčec) < tkal(e)c- ('tkalac') + -ec

○**Tokach (Tokač)**

Tompa < tompast 'nezgrapan; tup'

○**Topliczay (Toplicaj)**

Troian (Trojan) < tri, treći; možda 'treće dijete u obitelji'

Tropiniak (Tropnjak) < možda 'koji skuplja trop' (drob; kominu; ostatke tiještenja grožđa)

Turchich (Turčić) < Turk- ('Turčin') + -ić

Turchin (Turčin) < Turčin

Turk (Turk) < Turk 'Turčin'

Turkovich (Turković) < Turk- ('Turčin') + -ović

Turry (Turi) < Tura, ojkonim (Peštanska županija u Mađarskoj)

Uuchinouich (Vučinović) < Vučin(a)- [< Vuk] + -ović

○**Valenchich (Valenčić)**

Vinczek (Vincek) < Vinc(e)- [< Vincencije < lat. Vincentius] + -ek

Verchkovickoh (Vrčković) < vrčk(o) – [< vrč] + -ović

○**Verbanecz (Vrbanec)**

○**Vinkovich (Vinković)**

Vrabecz (Vrabec) < vrabec 'vrabac'

Vran < vran 'crn'

Vrassich (Vražić) < vrag- + -ić

○**Vok (Vok/Vuk)**

Vukoia (Vukoja) < Vukoja [< Vuk- (< vuk) + -oja]

Wlahovich (Vlahović) < Vlah- + -ović

Wlassich (Vlašić) < Vlah- + -ić

- **Zadravecz (Zadravec)**
- **Zaiecz (Zajec)**
- **Zagorcz (Zagorec**)

Zalonya (Salonja) < 'koji je pun sala, masti; debeo'

Zebecz (Zebec) < zeb(a)- ('ptica pjevica') + -ec

Zerpak (Srpak) < srp- + -ak

Zgrabias (Zgrabias) < vjerojatno se odnosi na ojkonim Zagreb

Zigetchan (Sigečan) < vjerojatno se odnosi na stanovnika Sigeta (Sigetec Ludbreški, naselje u sastavu Grada Ludbrega; ili naselje Sigetec u Općini Peteranec; ili Szigetvár, naselje u Mađarskoj)

Zitaricz (Sitarić) < sitar- ('koji proizvodi sita') + -ić

Zkochecz (Skočec) < skoč(ko)- [< skočiti] + -ec

Zlovenchich (Slovenčić) < Sloven(e)c- ('Slaven') + -ić

Ztanich (Stanić) < Stan(e)- [< Stanislav i sl.] + -ić

- **Ztrelecz (Strelec)**

Zwetecz (Svetec) < svetec 'svetac'

Ostalo (prezimena nejasne motivacije):

Bizer, Bokowecz, Bollovecz, Conficz, Czerk, Dornik, Duchich, Ennyey (Fucellini de Enne), Fyzechicz, Gechlin, Gereczy, Humer, Keb, Keffer, Kicz, Klik, Knefflek, Komotarich, Korade, Lasztassinus/Laztessini, Luczinichky, Mersan, Pucz, Rukell/Rukely, Rume, Samsinoczi, Savor, Savorich, Seminay, Smidlin, Sopra, Sorssa, Sprinchich, Staudinger, Staygar, Subrin, Sulich, Szaz, Szmernyak, Tankell, Woszerman, Zinnich, Ztrusina (43)

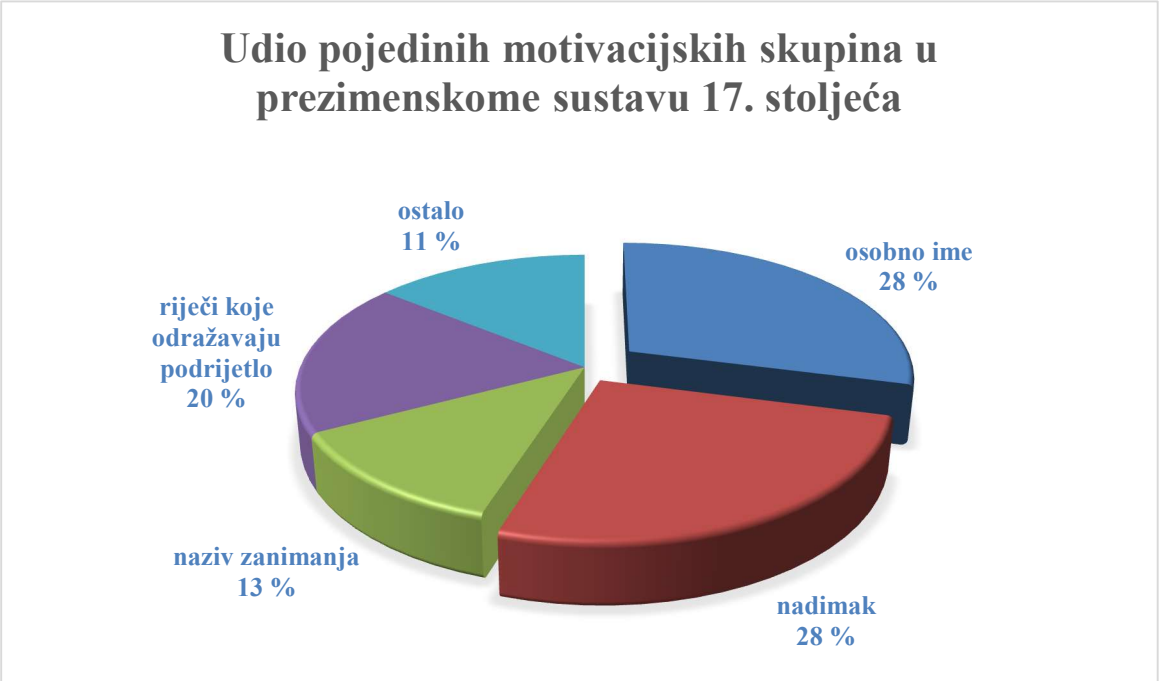
Tablica 6.4. *Varaždinska prezimena u 17. stoljeću*

TVORBA	**MOTIVACIJA**				
	OSOBNO IME	**NADIMAK**	**NAZIV ZANIMANJA**	**RIJEČI KOJE ODRAŽAVAJU PODRIJETLO**	
				ETNIK	**ETNONIM**
asufiksalna	Antony, Bencze, Dragotta, Franya, Gasparlin, Gyurgyan, Koczian, Kuszman, Lenarth, Lukmon, Makar, Mihely, Mustaff, Palffy, Sztipan, Vok, Vukoia (17)	Balogh, Bengher, Bogiek, Bosich Czik, Chalapia, Chemernyak, Chesnek, Czindery, Czolak, Diviak, Fer, Fiyerczigh, Fortuna, Glavach, Glavina, Golub, Grieh, Hader, Herlich, Hisak, Hoziak, Hudoiell, Huz, Iambor, Iugh, Kervarich, Klyak, Koschak, Kwpfer, Kwssen, Kyss, Lorbergh, Maycen, Mozer, Mrak, Nagy, Naimon, Noihauzer, Oczvirek, Paytak, Pekel, Perecz, Plantak, Plauecz, Plepelecz, Posarko, Proszenyak, Pyanecz, Ruszan, Santak, Sargach, Skaricza, Skerlecz, Spek, Szestak, Szkok, Szokoll, Szvertan, Tompa, Troian, Tropiniak, Verchek, Vrabecz, Vran, Zaiecz, Zalonya, Zwetecz (68)	Bak, Biskup, Dervar, Dyak, Ersek, Flaisman, Galliuff, Harmiczar, Hegedus, Kallander, Kopiar, Poiaszar, Polztar, Puskadia, Rosman, Sgaaniar, Siposs, Smith, Solar, Spiegel, Svecz, Szaboll, Szacher, Tkalecz, Tokach, Ztrelecz (26)	Bellovary, Bochkay, Brezovachky, Breztovszky, Brisski, Bukovachky, Czanczar, Dobrawecz, Dolachki, Druskoczy, Erdeödy, Ersenyak, Gaianski, Glogowecz, Goliak, Graczky, Halaszy, Hochurschak, Kamnichanecz, Karlovary, Kerchki, Knezoczy, Kotniak, Koziak, Kraszinay, Kupinovecz, Kuskoczi, Kutossi, Kwczinich, Laperschak, Lendvay, Leszkovar, Luibach, Megimorcz, Mikefalway, Mollay, Moroichki, Novoszelecz, Oressky, Perger, Posevszky, Posgay, Poszavecz, Prassinzky, Rokay, Sala, Saloczy, Sambar, Sentgiorgy, Siklossi, Sissinacsky, Somogy, Szmernyak, Topliczay, Turry, Zadravecz, Zagorcz, Zgrabias, Zigetchan (59)	Horvath, Magyer, Turchin, Turk (4)
sufiks -ić	**Ot**: Bartholich, Gasparich, Gregurich, Kolmanich, Kristoffich, Kuzmich, Miroszlavich, Paulich, Premosich, Rosmanich, Simunich (11) **Oi:** Antolchich, Benczetich, Dianessich, Dianosich, Fabianchich, Galossich, Iagetich, Ianechich, Ianichich, Iannich, Illianich, Lukachich, Milchich, Pauechich, Petrechich, Radosich, Sgoinich, Sztanchich, Valenchich (19) **Op**: Balych, Bassich, Czasich, Dannich, Dudich, Giuraich, Habaich, Iuraich, Ivich, Marich, Mixich, Rusich Ztanich (13)	Bilichich, Choklich, Glossich, Golubich, Habdelich, Kachich, Kirinich, Kuchich, Modrich, Musinich, Obadich, Plavich, Pogledich, Semlych, Skvarich, Szovich, Terchich, Terdinich, Vrassich (19)	Banich, Kolaryich, Korparich, Kovachich, Kozarich, Kraiachich, Kramarich, Krznarich, Maltarich, Meszaricz, Pintarich, Piszasich, Remetich, Rihtarich, Sostarich, Spoliarich, Supanich, Svelich, Szabolich, Szuchich, Tergovchich, Zitarich (22)	Dolechich, Kanisich, Patthatich (3)	Kranchich, Hervatich, Lassich, Turchich, Wlassich, Zlovenchich (6)

sufiks -ović/ -ević	**Ot:** Berczkovich, Bogdanovich, Braynovich, Czvetkovich, Gallovich, Iakopovich, Iurievich, Mahmotovich, Markovich, Petrovich, Philipovich (11) **Oi:** Antilovich, Balaskovich, Benkovich, Blasekovich, Blaskovich, Brozovich, Domitrovich, Gallekouich, Iambrehovich, Iankovich, Iurkovich, Kristolovecz, Laczkovich, Martinchakovich, Martinchevich, Matekovich, Maurekovich, Obradovich, Perovich, Petkovich, Petrekovich, Radigovich, Siskovich, Stipkovich, Thomaskovich, Vinkovich (26) **Op:** Barlovich, Mikovich (2)	Bogovich, Boszakovich, Brebrovich, Chernkoich, Duhovich, Hadroycza, Maihenovich, Malekovich, Mayahanovich, Novakovich, Rahouich, Szinkovich, Uuchinouich, Verchkovich (14)	/	Bregovich (1)	Turkovich, Wlahovich (2)
sufiks -ec	**Ot:** Chavecz, Gregorecz (2) **Oi:** Millecz, Verbanecz (2) **Op: /**	Hudobecz, Malchecz, Rigianecz, Rogecz, Zebecz, Zkochecz (6)	Bekecz, Tkalchecz (2)	Chaniawecz (1)	/
sufiks -ek	**Ot: /** **Oi:** / **Op:** Berlek, Vinczek (2)	Fodrek, Lunyek (2)	/	Changiek (1)	Horvatek (1)
sufiks -ak	**Ot:** Palyak (1) **Oi:** Iembrissak, Merschak (2) **Op:** Matteak (1)	Zerpak (1)	/	/	/
OSTALO	Bizer, Bokowecz, Bollovecz, Conficz, Czerk, Dornik, Duchich, Ennyey (Fucellini de Enne), Fyzechicz, Gechlin, Gereczy, Humer, Keb, Keffer, Kicz, Klik, Knefflek, Komotarich, Korade, Lasztassinus/Laztessini, Luczinichky, Mersan, Pucz, Rukell/Rukely, Rume, Samsinoczi, Savor, Savorich, Seminay, Smidlin, Sopra, Sorssa, Sprinchich, Staudinger, Staygar, Subrin, Sulich, Szaz, Szmernyak, Tankell, Woszerman, Zinnich, Ztrusina (43)				

6.2.2. Osvrt na prezimensku građu 17. stoljeća

Prezimensku građu 17. stoljeća čine 390 prezimena. U raščlambi prema motivaciji, dobivamo raspodjelu prikazanu u Grafikonu 2.

Grafikon 2. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 17. stoljeća*

Iz Grafikona 2 iščitavamo gotovo podjednak broj nadimačkih (110 ili 28 %) i osobnoimenskih prezimena (109 ili 28%). Slijede prezimena motivirana riječima koje odražavaju podrijetlo (78 prezimena ili 20 %) te nazivom zanimanja (50 prezimena ili 13 %). Prezimena nejasne motivacije čine 11 % (43 prezimena).

U tablicu koja slijedi unijeli smo podatke o udjelu prezimena prema tvorbi.

Tablica 6.5. *Tvorba prezimena u 17. stoljeću*

TVORBA					
asufiksalna	*sufiksalna*				
	sufiks -ić	*sufiks -ović/-ević*	*sufiks -ec*	*sufiks -ek*	*sufiks -ak*
174	93	56	13	6	5
	173				

Asufiksalnih (174) i sufiksalnih (173) prezimena ima gotovo podjednako. Sufiksalna prezimena većinom su tvorena sufiksima *-ić* (93 prezimena ili 54 %) i *-ović*/*-ević* (56 prezimena ili 32 %). Ostali sufiksi sudjeluju u tvorbi ukupno 24 prezimena: *-ec* (13 potvrda), *-ek* (6 potvrda) i *ak* (5 potvrda).

Nakon što je čitavo 16. stoljeće bilo obilježeno sukobima Varaždinaca s vlasnicima Tvrđe – koji su, prema Budaku (2009: 6), nastojali nametnuti svoje sudstvo, privatizirati miholjčicu[238] te su dopuštali vršenje nepravde nad građanima – u 17. stoljeću grad pokazuje veću samostalnost. Promjene su bile vidljive već od sredine 16. stoljeća, kada se grad demografski i gospodarski oporavio nakon krize krajem 15. stoljeća, a stabilni i snažni vladari na habsburškome prijestolju onemogućivali su samovolju vlastelina.

Stabilne prilike uzrokovale su napredak grada koji je vidljiv u povećanju broja stanovnika: na temelju povijesne procjene grad Varaždin je u 17. stoljeću imao 600 kuća, što znači da se u odnosu na početak 16. stoljeća povećao gotovo dva puta (Ilijanić, Kapustić 1983: 188). Budak (1994: 212) procjenjuje da je Varaždinaca krajem 17. stoljeća bilo oko 2800 (u odnosu na procijenjenih 1800 stanovnika početkom 16. stoljeća, povećanje bi iznosilo malo više od jedne trećine).

Usporedimo li podatke dobivene analizom prezimenske građe 17. stoljeća s onima iz 16. stoljeća, uočavamo da je u 17. stoljeću veći udio etničkih i etnonimskih prezimena, a manji broj prezimena motivirano je nazivom zanimanja nego u 16. stoljeću.

Među prezimenima s osobnim imenom u osnovi, 92 prezimena (84 %) nastalo je sufiksalnom tvorbom. U tvorbi su najplodniji sufiksi *-ić* (43 prezimena ili 47 %) te *-ović*/*-ević* (39 prezimena ili 42 %). Ostalim sufiksima tvori se 10 prezimena (11 %): *-ec* (4 potvrde), *-ak* (4 potvrde) i *-ek* (2 potvrde).

Razvrstamo li prezimena prema podrijetlu osobnoga imena u osnovi, dobivamo rezultate u Tablici 6.6.

[238] Porez koji se ubirao na blagdan svetoga Mihaela arhanđela.

Tablica 6.6. *Motivacija prezimena svetačkim*, *narodnim i ostalim osobnim imenima u 17. stoljeću*

MOTIVACIJA		
svetačko osobno ime	**narodno osobno ime**	**ostalo**
Antony, *Antilovich*, *Antolchich*, *Balaskovich*, *Balych*, *Barlovich*, *Bartholich*, *Bassich*, *Bencze*, *Benczetich*, *Benkovich*, *Berczkovich*, *Berlek*, *Blasekovich*, *Blaskovich*, *Brozovich*, *Czasich*, *Dannich*, *Dianosich*, *Dianessich*, *Domitrovich*, *Fabianchich*, *Franya*, *Gallovich*, *Gallekouich*, *Gasparich*, *Gasparlin*, *Gregurich*, *Gregorecz*, *Galossich*, *Giuraich*, *Gyurgyan*, *Habaich*, *Iambrehovich*, *Ianichich*, *Ianechich*, *Iankovich*, *Iannich*, *Iagetich*, *Iembrissak*, *Illianich*, *Iuraich*, *Iurievich*, *Iurkovich*, *Iakopovich*, *Ivich*, *Koczian*, *Kolmanich*, *Kristoffich*, *Kristolovecz*, *Kuzmich*, *Kuszman*, *Laczkovich*, *Lenarth*, *Lukachich*, *Lukmon*, *Makar*, *Marich*, *Markovich*, *Martinchevich*, *Martinchakovich*, *Maurekovich*, *Matteak*, *Matekovich*, *Merschak*, *Mikovich*, *Mihely*, *Mixich*, *Palffy*, *Palyak*, *Paulich*, *Pauechich*, *Petrechich*, *Perovich*, *Petkovich*, *Petrekovich*, *Petrovich*, *Philipovich*, *Premosich*, *Rosmanich*, *Rusich*, *Simunich*, *Siskovich*, *Stipkovich*, *Sztipan*, *Thomaskovich*, *Valenchich*, *Verbanecz*, *Vinczek*, *Vinkovich* (90)	*Bogdanovich*, *Braynovich*, *Chavecz*, *Czvetkovich*, *Dragotta*, *Dudich*, *Milchich*, *Millecz*, *Miroszlavich*, *Obradovich*, *Radigovich*, *Radosich*, *Sgoinich*, *Sztanchich*, *Vok*, *Vukoia*, *Ztanich* (17)	*Mahmotovich*, *Mustaff* (2)

Najbrojnija prezimena tvorena su od svetačkih osobnih imena (90 potvrda ili 83 %, kao npr. *Antony*, *Antilovich*, *Blaskovich*, *Iagetich*, *Laczkovich*, *Mixich*, *Petrovich*, *Vinczek…*), manje ih je motivirano narodnim imenima (17 prezimena ili 16 %, kao npr. *Berczkovich*, *Braynovich*, *Czvetkovich*, *Chavecz*, *Miroszlavich*, *Sztanchich…*) te ostalim osobnim imenima (prezimena *Mahmotovich* i *Mustaff* u osnovi sadržavaju muslimanska muška osobna imena).

Prezimena nadimačkoga postanja većinom su asufiksalna (68 prezimena ili 62 %). U tvorbi sufiksalnih prezimena, kojih je 42 (38 %), najplodniji su sufiksi *-ić* (19 prezimena ili 45 %) i *-ović*/*-ević* (14 prezimena ili 33 %). Ostalim sufiksima tvoreno je 9 prezimena: *-ec* (6 potvrda), *-ek* (2 potvrde) i *-ak* (1 potvrda).

Prema motivirajućemu leksemu prezimena nadimačkoga postanja možemo razvrstati u sljedeće skupine:

– životinjski svijet (*Bengher*, *Golub*, *Golubich*, *Kuchich*, *Obadich*, *Plepelecz*, *Skerlecz*, *Skvarich*, *Szokoll*, *Szovich*, *Vrabecz*, *Zaiecz*, *Zebbecz*)
– biljni svijet (*Habdelich*, *Kachich*, *Lorbergh*, *Rahouich*)
– tjelesne značajke (*Balogh*, *Bilichich*, *Chernkoich*, *Czik*, *Czindery*, *Czolak*, *Fodrek*, *Kervarich*, *Klyak*, *Koschak*, *Kwssen*, *Kyss*, *Glavach*, *Maycen*, *Maihenovich*, *Malekovich*, *Malchecz*, *Musinich*, *Modrich*, *Nagy*, *Plantak*, *Plavich*, *Plauecz*, *Pogledich*, *Rigianecz*, *Ruszan*, *Santak*, *Szkok*, *Szvertan*, *Terchich*, *Zalonya*, *Zkochecz*, *Vran*)
– karakterne značajke (*Chemernyak*, *Diviak*, *Fortuna*, *Grieh*, *Hader*, *Hadrovich*, *Herlich*, *Kirinich*)
– životne nesreće (*Posarko*)
– svakovrsni predmeti (*Choklich*, *Fer*, *Iambor*, *Kwpfer*, *Rogecz*, *Skaricza*, *Verchkovich*)
– hrana te stanja vezana uz hranu ili piće (*Hudoiell*, *Oczvirek*, *Perecz*, *Proszeyak*, *Pyanecz*, *Spek*)
– stanovanje (*Hisak*, *Hoziak*, *Huz*, *Noihauzer*)
– poredak po rođenju (*Fiyerezigh*, *Szestak*, *Troian*)
– rodbinske veze (*Szinkovich*)
– duhovnost (*Bogiek*, *Bogovich*, *Bosich*, *Pekel*, *Zwetecz*, *Vrassich*)
– ostalo (*Chalapia*, *Hudobecz*, *Iugh*, *Mrak*, *Naimon*, *Novakovich*, *Semlyich*).

Među nadimačkim prezimenima nalazimo potvrđeno prezime koje je nosio znameniti Varaždinac iz 17. stoljeća Stjepan Glavač (*Glavach*). Glavač je bio isusovac, hrvatski kartograf i filozof. Najpoznatiji je po izradi topografske karte Hrvatske (1673.) u mjerilu 1 : 220 000.[239]

U prezimenskoj građi 17. stoljeća manje je prezimena motiviranih nazivom zanimanja nego u 16 stoljeću (za 6 %). U tvorbi prezimena od zanimanja prevladavaju asufiksalna prezimena (26 ili 52 %). Gotovo su sva sufiksalna prezimena tvorena sufiksom *-ić* (22 ili 92 %). Tek dva prezimena tvorena su sufiksom *-ec* (*Bekecz* i *Tkalchecz*). U prezimenima iščitavamo raznovrsna zanimanja koja se mogu podijeliti na:
– proizvodna zanimanja (*Bak*, *Kolarych*, *Korparich*, *Kovachich*, *Kraiachich*, *Krznarich*, *Poiaszar*, *Polztar*, *Puskadia*, *Sgaaniar*, *Smith*, *Sostarich*, *Spiegel*, *Spoliarich*, *Svecz*, *Svelich*, *Szabolich*, *Szaboll*, *Tkalchecz*, *Tkalecz*, *Tokach*, *Zitarich*)

[239] Prema leksikografskoj natuknici Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22212

– uslužna i činovnička zanimanja (*Dervar*, *Flaysman*, *Harmiczar*, *Hegedus*, *Kallander*, *Kopiar*, *Kozarich*, *Maltarich*, *Piszasich*, *Remetich*, *Rosman*, *Siposs*, *Solar*, *Tergovchich*, *Ztrelecz*)
– službe ili časti koje pojedinci obnašaju (*Banich*, *Biskup*, *Dyak*, *Ersek*, *Supanich*, *Szuscich*)
– ostalo: *Galliuff.*

U provedenoj raspodjeli izdvojeno prezime *Galliuff* ima ugrađenu djelatnost koja nije u skladu sa zakonom ('kradljivac, pljačkaš'). Obitelj Galjuf hrvatska je plemenitaška obitelj koja je plemstvo dobila početkom 17. stoljeća, a posjede je imala u Varaždinskoj županiji. Znameniti članovi obitelji imali su istaknute činovničke službe tijekom 18. i 19. stoljeća. Bili su povezani s obitelji Erdody kao njihovi upravitelji imanja u 17. stoljeću.[240]

Formiranje gradskoga plemstva u kontinentalnoj Hrvatskoj počinje kada je taj proces u dalmatinskim gradovima već završen. Krajem 16. stoljeća izdvaja se skupina ljudi po svojemu bogatstvu, trgovačkim i političkim vezama, posjedima i funkcijama koje obnaša u gradskoj upravi te se postupno formira oligarhijski sloj (Burek 2012: 124). Prema gradskim zapisnicima te načinima imenovanja, moguće je potvrditi da se muškarci, pripadnici toga sloja, najčešće identificiraju kao *nobilis* i *egregius* (Burek 2012: 127), a žene kao *nobila domina.* Formiranju oligarhijskoga sloja doprinosi činjenica da krajem 16. i početkom 17. stoljeća titulu plemića stječu bogati građani, trgovci i obrtnici koji su iskoristili vrijeme uspona i blagostanja nakon ratovanja s Osmanlijama. No, kako Varaždin krajem 16. stoljeća postaje sjedište Slavonske vojne krajine, odnosno Varaždinskoga generalata, u grad dolaze zapovjednici, vojnici i činovnici Generalata, koji su uglavnom pripadnici plemstva (Burek 2012: 132). U gradu kupuju kuće i druge gradske nekretnine, žene se varaždinskim plemkinjama i uključuju u gradsku upravu. U to vrijeme stvara se i senat, upravno tijelo u kojemu sudjeluju samo predstavnici oligarhijskih obitelji. Vlast je u rukama bogatih pojedinaca, u prvome redu trgovaca, ali sve je više i plemstva koje se doseljuje u gradove nakon prestanka turske opasnosti.

U prezimenskoj građi nalazimo potvrde za izneseno: obitelj Prašinski (*Prassinzky*) dolazi u Varaždin zahvaljujući Franji Prašinskomu koji je od sredine 17. stoljeća služio kao tridesetničar u Nedelišću te kao podžupan Varaždinske županije i kraljevski savjetnik u požunskoj komori (Alviž 2015: 59). U to vrijeme Franjo kupuje palaču na današnjemu Trgu Miljenka Stančića, a koja je u 18. stoljeću postala vlasništvo obitelj Sermage.[241]

[240] Prema: http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_1334.
[241] Unuka Petra Franje Prassinskoga, Ivana Prassinsky, udala se za kapetana prve banske pukovnije, Petra Troila Sermagea 1745. godine.

Slika 6. *Palača Prašinski-Sermage. Barokna palača s elementima rokokoa danas je u vlasništvu Gradskoga muzeja Varaždin*

Uz obitelj Prašinski, podrijetlom iz okolice Krapine, u našoj građi bilježimo potvrde prezimena plemićkih obitelji Kiš Šaulovečki (podrijetlom s posjeda Šaulovec nedaleko od Varaždina) i Šišinački (podrijetlom s Kupe, ali bježeći pred Osmanlijama stekli su novi posjed Veleškovac u Hrvatskome zagorju).

U varaždinskim prezimenima 17. stoljeća u skupini prezimena motiviranih riječima koje odražavaju podrijetlo više je prezimena motivirano etnikom (65 potvrda ili 83 %) nego etnonimom (13 potvrda ili 17 %). U objema skupinama dominiraju asufiksalna prezimena (63 ili 81 %).

U odnosu na 16. stoljeće, primjećuje se da je porastao broj prezimena motiviranih etnikom/etnonimom, što se može dovesti u vezu s intenzivnim doseljavanjem zbog osmanlijske prijetnje u 16. stoljeću, a zatim i zbog prosperiteta koji je zavladao u stabilnome gospodarsko--društvenom ustroju grada Varaždina u 17. stoljeću (Budak 2009: 6). Prema M. Valentiću (1990: 52), u 16. stoljeću postojala su tri smjera kojima su prebjezi pred Osmanlijama tražili sigurno utočište: južni (preko Jadrana), zapadni i sjeverni koji je „bio najmasovniji smjer hrvatske dijaspore“. Iako su zapadna Ugarska, Donja Austrija, Slovačka i Moravska bili krajnji

cilj velikoga broja prebjega zbog glasina[242] o opustjeloj plodnoj zemlji, jedan manji dio njih zasigurno se zadržao na sigurnome i prosperitetnome varaždinskom[243] području. Zaključujemo da su ti doseljenici u Varaždinu dobili svoja prezimena, tj. Varaždinci su ih imenovali prema kraju odakle su se doselili ili prema etničkoj pripadnosti (*Karlovary*, *Knezoczy*, *Lendvay*, *Luibach*, *Siklossi*, *Zigetchan*; *Turchin*, *Turk*[244], *Turkovich*, *Lassich*, *Wlassich*…).

Kao i u prezimenskoj građi 16. stoljeća, prisutna su prezimena motivirana imenom za domicilno hrvatsko stanovništvo, samo se razlikuju po tvorbi (asufiksalno prezime *Horvath*, sufiksalna prezimena *Hervatich*, *Horvatek*). Ostala prezimena svjedoče o vezama sa susjednim narodnosnim skupinama: Mađarima (*Magyer*), Slovencima (*Zlovenchich*), Turcima (*Turk*, *Turchich*, *Turkovich*) i Vlasima (*Wlassich*, *Lassich*).

U osnovama prezimena etničkoga postanja odrazila su se imena hrvatskih naselja te naselja iz susjednih država. Prvoj skupini pripadaju prezimena:

– *Brezovacsky* (: Brezovica), *Bukovachky* (: Bukovec, više istomenih naselja u Varaždinskoj i Međimurskoj županiji), *Karlovary* (: Karlovac, ili Karlovy Vary, naselje u Češkoj), *Novoszelecz* (: Novo Selo Rok, Novo Selo na Dravi…), *Posgay* (: Požega), *Topliczay* (: Varaždinske Toplice) i dr. Drugoj skupini pripadaju prezimena: *Bochkay* (: Bocska, Mađarska), *Brisski* (: Briše, Slovenija), *Dolechich* (: Dolenjske Toplice, Slovenija), *Erdeödy* (naselje Erdőd; danas Ardud u Rumunjskoj), *Somogy* (: Somogy, Mađarska).

Prema navedenim podacima zaključujemo da je skupina prezimena od etnika (u širemu smislu) nastala:

– poprezimenjavanjem etnika *Megimorcz* (: Međimurje), *Zagorcz* (: Zagorje) i *Zadravecz* (: za Dravom) te ktetika (*Brezovachky*, *Bukovachky*). U tu skupinu ulaze prezimena koja su oblikovana mađarskom etničkom tvorbom: *Bochkay*, *Druskoczy*, *Erdeödy*, *Karlovary*, *Knezoczy*, *Posgay*, *Topliczay*

---

[242] M. Valentić iznosi tri razloga zašto je sjeverozapadni smjer bio najintenzivniji: riječ je o rastu agrarne konjunkture u zapadnoj Ugarskoj i Donjoj Austriji, o tome da hrvatsko plemstvo u isto vrijeme drži posjede i u zapadnoj Ugarskoj i u Hrvatskoj, te konstantno snažna osmanlijska prijetnja i putošenje njihovih četa (Valentić 1990: 52).

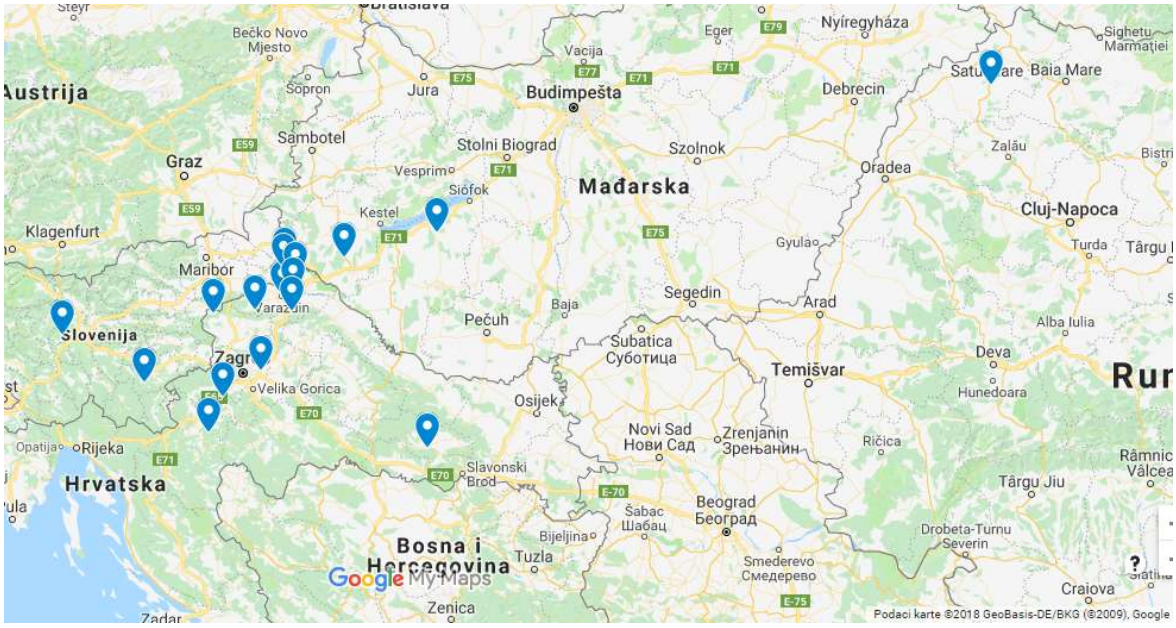
[243] Da su se u blizini Varaždina okupljali prebjezi, svjedoči podatak da je ban Franz Batthyäni tražio kraljevo dopuštenje 1524. godine „da može svoje kmetove iz Hrvatske preseliti na imanja u zapadnoj Ugarskoj“ (Valentić 1990: 54). Zbog toga je na svojemu posjedu u Grebengradu nedaleko od Varaždina organizirao „ekspozituru za vrbovanje i prebacivanje hrvatskih seljaka u zapadnu Ugarsku“ (Valentić 1990: 53). Varaždinska župa uskoro je pretvorena u koridor za prebacivanje seljaka, prebjega, kao nove radne snage, u Ugarsku. Kako je potražnja za radnom snagom u Ugarskoj bila sve veća, ban Batthyani i njegov nećak Kristofor organizirali su prebacivanje seljaka u Ugarsku i za druge velikaše. Radi bržega i sigurnijega prijevoza na Muri je izgrađen brodski most, *vadum* (Valentić 1990: 54).

[244] Za etnička prezimena koja u osnovi imaju etnonim *Turk* pretpostavljamo da su njihovi prvi nositelji bili tako nazivani prema kraju pod Turcima (Osmanlijama) iz kojega su se doselili (pojednostavnjeno: 'dolazi iz područja kojim vladaju Turci'). S obzirom na povijesne prilike, manje je vjerojatno da su etnički Turci migrirali izvan granica Osmanskoga Carstva.

– poprezimenjavanjem ojkonima, tj. prezimensku službu preuzeo je sam ojkonim (transonimizacija), npr. *Kupinovecz*, *Glogowecz.*

Znameniti nositelj prezimena Erdödy, koje je potvrđeno u našoj građi 17. stoljeća kao *Erdeödy*, jest Toma Erdödy, slavni borac protiv Osmanlija[245], kojemu je grad založen 1591. godine. Toma Erdödy tako kao vlasnik Varaždinske tvrđe nasljeđuje obitelj Ungnad, koja s Varaždincima nije bila u dobrim odnosima (primjerice, pokušavali su stanovnike slobodnoga grada Varaždina pretvoriti u svoje kmetove) (Budak 2009: 6). Toma je dao utvrdu popravljati i proširivati, a u novome dijelu utvrde dao je sazidati kapelicu sv. Lovre u kojoj je oltar s grbom obitelji i Erdődyjevim geslom *In Deo vici*.[246]

Prezimena motivirana etnikom svjedoče o doseljevanju predaka iz bliže i dalje varaždinske okolice, što smo prikazali Kartom 2 (*Bocska* (*Mađarska*), *Brezovec*, *Briše* (*Slovenija*), *Bukovec*, *Druškovec Humski*, *Ardud* (*Rumunjska*), *Karlovy Vary* (*Češka*), *Knez Gorica*, *Kupinec*, *Leskovec*, *Novo Selo Rok* / *Novo Selo na Dravi*, *Požega*, *Somogy*, *Varaždinske Toplice*, *Dolenjske Toplice* (*Slovenija*), *Kaniža*).

Karta *2. Prikaz prostornoga položaja naselja i područja čijim su imenima motivirana prezimena potvrđena u Varaždinu u 17. stoljeću* (*izrađeno pomoću programa Google Maps*)

[245] Najpoznatija bitka u kojoj je Toma Erdödy sudjelovao bila je bitka kod Siska 1593. godine, koja je završila porazom Osmanlija.
[246] Prema natuknici Hrvatskoga biografskog leksikona: http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5722.

6.3. PREZIMENA U 18. STOLJEĆU

U ovome poglavlju prikazat će se prezimena iz 18. stoljeća ekscerpirana iz izvora:

- *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, zapisi iz 1707.
- *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, zapisi 1735. – 1740.
- *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, zapisi iz 1750.
- Androić, M., *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Varaždin, 2008b. (zapisnici 1787. – 1798.).

Kao i u prijašnjim poglavljima, najprije dolazi rječnik s motivacijsko-tvorbenom raščlambom prezimenske građe, a potom slijede tablice i grafikon (s pregledno prikazanim sadržajem rječnika te udjelom motivacijskih skupina u prezimenima). Osvrtom na svaku pojedinu skupinu prezimena završavamo poglavlje o 18. stoljeću.

6.3.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 18. stoljeću

Za prezimena koja se pojavljuju u ranijim razdobljima ovdje nećemo ponavljati motivacijsko-tvorbenu raščlambu, već ćemo ih samo ispisati u izvornoj grafiji te u oble zagrade unijeti transkribirani prezimenski lik. U legendu smo unijeli simbole kojima smo označili:
○ prezimena koja postoje u 16. stoljeću
◊ prezimena koja postoje u 17. stoljeću
♦ prezimena koja postoje u 16. i u 17. stoljeću.

Achman < Achman, njem. m. os. ime
Adamko < Adamko [< Adam- (hebr. adham 'čovjek') + -ko]
Adamovics, Adamovich (Adamović) < Adam- + -ović
Adler (Adler) < njem. Adler 'orao'
♦ **Antilovich (Antilović)**
◊ **Antolchich (Antolčić)**
◊ **Antollovich (Antolović**)
○ **Babich (Babić)**
Balasko (Balaško) < Balaško [< B(a)laš- (< Blaž < lat. Blasius) + -ko]; ili < Balaško [< Balaž- (< mađ. Balázs < lat. Blasius) + -ko]
♦ **Balogh (Balog)**
Ban (Ban) < ban 'titula; prvi dostojanstvenik s nekim vladarskim punomoćima'
Bartok < Bartol (< lat. Bartholomaeus)
Barulek < Barul- [< Bartul (< lat. Bartholomaeus)] + -ek
Baysz (Bajs) < bajs 'žičani instrument sličan violončelu'
Bedekovich (Bedeković) < Bedek- [< Benedikt < lat. Benedictus] + -ović
Belchics (Belčić) < Bel(e)c- [< Bel(o)- (< Bjeloslav, Bjelimir i sl.) + ec] + -ić; ili < bel(e)c- [< bel(i)- ('svijetle puti ili kože') + -ec] + -ić
Bellaÿ, Belay (Belaj) < Bela, naselje blizu Novoga Marofa
Bellosich (Belošić) < Beloš- [< Bel(a)- (< Bela) + -oš] + -ić
◊ **Benkovicz (Benković)**
♦ **Berlek (Brlek)**
Bezjak[247] < '1. nadimak kojim čakavci i štokavci nazivaju kajkavce; 2. nadimak kojim kajkavci preko Kupe nazivaju kajkavce od Kupe do Mure; 3. priglup čovjek; 4. neotesanac'; za Lipljina (2013: 57) je bezjak „pogrdno ime za kajkavca“

[247] H. Petrić se u svojem radu *Dolenci i Bezjaci* osvrće na bilješke P. Trubara iz kojih je vidljivo da je Bezjacima nazivao ugarske Slovence, s obzirom na to da se se tada govor kajkavskoga stanovništva između Kupe i Drave nije smatrao hrvatskim već slovenskim (Petrić 2012: 69). Marijana Gušić u svojoj iscrpnoj studiji *Etnička grupa Bezjaci* (1967.) donosi rezultate istraživanja o Bezjacima:
– prvi koji je nadimak *bezjak* odredio kao etnografsku pojavu bio je Fran Ilešić (u radu *Bezjak i Bezjaci*, objavljen 1927. godine) (Gušić 1967: 10)
– značenje riječi *bezjak* / *Bezjak* nije lako razriješiti zbog njezine mnogostruke primjene i difuznoga prostiranja (Gušić 1967: 13)
– *bezjak* / *Bezjak* upotrebljava se kao nadimak, kao toponim i kao naziv za određenu etnografsku skupinu (kojoj nije lako utvrditi prostornu rasprostranjenost)
– da je u imenu *Bezjak* sačuvano značenje nekoga starog etnika, a da se kasnije iz njega razvilo značenje pogrdnoga nadimka.

♦ **Biskup (Biškup)**

♦ **Blaskovich (Blašković)**

Bohyn (Bohin) < možda 'stanovnik Bohinja' (ojkonim Bohinjska Bistrica i hidronim Bohinjsko jezero u Sloveniji)

Bolchevics (Bolčević) < Bolč(a)- [< Bolta < Boltižar, Baltazar (< grč. Balthasar)] + -ević

Boltissar (Boltižar) < Baltazar [< grč. Balthasar]

Borkovich (Borković) < Bork(o)- [< Borivoj, Borislav i sl.] + -ović

Borovnyak (Borovnjak) < borovnjak 'borik'

Boszil (Bosilj) < bosilj 'bosiljak' [< lat. basilicum 'jednogodišnja biljka, upotrebljava se kao začin']

Bregovich (Bregović) < breg- ('brijeg') + -ović

◊ **Brezovacsky (Brezovački)**

Brezovecz (Brezovec) < Brezovec, naselje kod Svetoga Martina na Muri; Veliki Brezovec blizu Vrbovca; nekadašnje naselje Brezovec kod Ludbrega

Brosz (Bros) < vjerojatno je riječ o prezimenu Broz [< Ambroz (< lat. Ambrosius)]

Brozovich (Brozović) < Broz- [< Ambroz (< lat. Ambrosius)] + -ović

Bukovich (Buković) < buk(va)- ('vrsta listopadnoga stabla') + -ović

Bunek < bun(a)- ('pobuna; usprotiviti se komu') + -ek

○ **Bunich (Bunić)**

◊ **Chalapia (Čalapija)**

Chanicz (Čanić) < čan(ak)- [< čanak, 'drvena zdjela iz koje se jede žitko jelo' (< tur. çanak, 'zemljana posuda')] + -ić

Chavlek (Čavlek) < čavlek 'čavlić' (Lipljin 2013: 142)

Chernichkÿ (Černički, Črnički) < Črnica, naselje u sastavu Grada Buzeta u Istri

Chernko (Černko, Črnko) < črnko [< črn- ('crn') + -ko]

Choklecz (Čoklec) < čok(a)l- [**<** tur. çokal 'čokanj, staklena trbušasta bočica za ispijanje rakije, šljivovice i sl.'] + -ec; ili < čokl(av)ec 'koji je sakat, kljast'

Csikory (Csikori) < možda od mađ. csikari 'škrt, škrtac'

Czanyuga (Canjuga) < možda augm. od canja 'krpa'

Czezella (Cecelja) < Cecilija (< lat. Caecilia), ž. osobno ime

Cziglarics (Ciglarić) < ciglar- [< srvnjem. *ziegler, zieglerer* (Štebih Golub 2010: 206) 'ciglar; koji peče ciglu'] + -ić

◊ **Czvetkovich (Cvetković)**

Darabus (Darabuš) < darabuš (< mađ. darabos 'nezgrapan, nespretan; grub, surov')

Debeli < debeo

Debellechich (Debelečić) < debel(e)c- [< debel(i) + -ec] + -ić

◊ **Diviak (Divjak)**

Dobranicz (Dobranić) < Dobran- [< Dobro (< Dobroslav i sl.)] + -ić

Dobrotich (Dobrotić) < Dobrot(a)- [< Dobroslav i sl.] + -ić

Dolovschak (Dolovčak) < vjerojatno mikrotoponim vezan uz dol ('manja dolina, udolina') te označava onoga koji živi uz dol ili u dolu

Domianicz (Domjanić) < Domjan- [< Damjan < lat. Damianus] + -ić

Dovecher (Dovečer) < Dovečer (< njem. Deutsche 'Nijemac')

Draganich (Draganić) < Dragan- [< Drag(o)- (< Andrija < lat. Andreas) + - an] + -ić

Draskovich (Drašković[248]**)** < Drašk(o)- [< Draš- (< Andraš < Andrija < lat. Andreas) + -ko] + -ović

Dretar < dretar 'proizvođač postolarskoga konca' (Lipljin 2013: 248)

Drosgyek (Drožđek) < drožđek 'olož, pijanica'

◊ **Dukowacsky (Dukovački)**

Dvorschiak (Dvorščak) < Dvor, naselje u Sisačko-moslavačkoj županiji

Dvorski < dvorski 'upravitelj vlastelinova imanja'

◊ **Erdödi (Erdődy)**

◊ **Fabianchich (Fabijančić)**

○ **Fabich (Fabić)**

Faifar (Fajfar) < fajfar (< njem. Pfeifer 'svirač')

○ **Farkas (Farkaš)**

Foderr (Foder) < foder (< mađ. fodor 'nabor; kudrav, kuštrav')

○ **Franchich (Frančić)**

○ **Fruk**

Furko < Furko [< Fur(jan)- (< Florijan < lat. Florianus) + -ko]

Fürster < bavaustr. Fürst 'knez'

◊ **Galekovich**

Gergich (Grgić) < Grg(o)- [< lat. Gregorius] + -ić

Gjuranics (Đuranić) < Đuran- [< Đur(o)- (< lat. Georgius) + -an] + -ić

○ **Gladovan**

◊ **Golhak (Goljak)**

♦ **Gollubich, Golubich (Golubić)**

◊ **Golub (Golub)**

Gomboly (Gomboli) < možda gombar ('dugmetar') prema onome što izrađuje (gomb 'gumb') (usp. gombelijum roža)

Gorichky (Gorički) < ime grofovske obitelji Gorički[249]; ime su dobili prema mjestu Gorica (danas u slovenskoj Općini Radovljici)

Goriczaÿ (Goricaj) < stanovnik Gorice (Velika Gorica, naselje u Zagrebačkoj županiji; Gorica Miholečka i Gorica kraj Rasinje, naselja u Križevačko-koprivničkoj županiji)

Grabar < grabar 'koji kopa grabe' [< njem. Graben 'jama, jarak']

Grahek < grah + -ek

Grossich < groš- [< njem. Groschen 'sitan novac'] + -ić

Grozdek < grozd + -ek

Grueber < njem. Gruber 'rudar'

Gunek < možda: gun(j)- ('grubi pokrivač; ogrtač domaće izrade') + -ek

◊ **Gyuraich (Đuraić)**

◊ **Gyurgian (Đurđan)**

Habianich (Habianić, Habjanić) < Habian- [< Habijan < Fabijan (< lat. Fabianus)] + -ić

[248] Draškovići su poznata hrvatska plemićka obitelj. U izvorima se prvi put spominju u 13. stoljeću. Sredinom 16. stoljeća dobivaju titulu baruna te postaju posjednici Trakošćana. Do 18. stoljeća steki su posjede u tri županije: Varaždinskoj, Zagrebačkoj i Križevačkoj županiji (izvor: http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_11007). U Varaždinu su na glavnome gradskom trgu sredinom 18. stoljeća završili gradnju palače u kojoj su zasjedali Hrvatski sabor i Hrvatsko kraljevinsko vijeće 1767. – 1776. godine.

[249] Grofovi Gorički potječju iz Gornje Koruške. U prvoj polovici 12. stoljeća stekli su posjed Goricu, prema kojoj se nazivaju Gorički. Sredinom 14. stoljeća podjelom posjeda među braćom razvijaju se dvije grane obitelji: uža gorička i istarska grana. Godine 1500. izumrla je, nakon već izumrle istarske grane, i uža gorička grana obitelji, a njezine posjede preuzimaju Habsburgovci (izvor: Hrvatska enciklopedija, http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22722). Prema spomenutim podacima zaključujemo da su možda nositelji prezimena Gorički u 17. stoljeću potomci kmetova s posjeda Goričkih koji su tako, iselivši se, sačuvali prezime svojh vlastelina.

Habich (Habić) < Hab(a)- [< Habijan < Fabijan (< lat. Fabianus)] + -ić

Habunek < Habun- [< Habijan < Fabijan (< lat. Fabianus)] + -ek

Haidinich (Hajdinić) < hajdin(a)- ('heljda' < njem. Heidekorn) + -ić

Haiduk (Hajduk) < hajduk (< mađ. hajdúk) '1. odmetnik od osmanske vlasti; 2. nasilna osoba; 3. odmetnik; 4. lopov, tat'

Hans < njem. m. osobno ime (< lat. Ioahannes)

Haramia (Haramija) < haramija '1. razbojnik, odmetnik u Bosni; 2. u hrvatskoj vojsci lako naoružani pješak u borbi protiv Osmanlija'

Hegedich (Hegedić) < heged(e)- [hegede 'violina' (< mađ. hegedü), vjerojatno se odnosi na zanimanje *violinist* kojemu je violina simbol zanimanja] + -ić

Herczer < možda 'koji je srčan, hrabar' [< njem. Hercz 'srce']

○ **Herczogh (Hercog)**

Heriavecz (Herjavec) < herjav- ('hrđav') + -ec

○ **Herman**

Hervoy (Hervoj, Hrvoj) < m. osobno ime (< Hrvatska)

◊ **Herzenyak, Herseniak (Herženjak, Hrženjak)**

Hisman (Hižman) < možda 'koji ima kuću' (< hiža 'kuća')

Hlebecz (Hlebec) < hlebec 'hljepčić; kruščić' (Lipljin 2013: 430)

Holzman < njem. Holzman 'šumar'

♦ **Horvath (Horvat)**

Hoszny (Hosni) < možda: hosni 'koji živi u Hosti' (Hosta, naselje u blizini Škofje Loke u Sloveniji); ili 'koji živi u blizini šume' (< hosta 'šuma')

Hruskovich (Hrušković) < hrušk(a)- ('kruška') + -ović

Iagatich (Jagatić) < Jagat(a)- [< Agata < lat. Agatha] + -ić

Iaky (Jaki) < jak, snažan (usp. prezime *Debeli*)

◊ **Iambor (Jambor)**

◊ **Iambrekovich (Jambreković)**

Iambresich (Jambrešić) < Jambreš- [< Ambroz (< lat. Ambrosius)] + -ić

Iambross (Jambroš) < Jambroš [< Ambroz (< lat. Ambrosius)]

Ianesich (Janešić) < Janeš- [< Jan- (< grč. Ioánnes) + -eš] + -ić

♦ **Iankovics (Janković)**

Iurjanovich (Jurjanović) < Jurjan- [< Juraj (< lat. Georgius)] + -ović

◊ **Iurkovics (Jurković)**

Ivanchich (Ivančić) < Ivan(a)c- [< Ivan (< grč. Ioánnes + -ac] + -ić

Ivanussa (Ivanuša) < Ivanuša (< grč. Ioánnes); možda se ovo prezime može tumačiti posvojnim genitivom od osobnoga imena Ivanuš (npr. imenom Ivanuš potpisan je Pergošić na Decretumu)

Jagar < njem. Jäger 'lovac'

Jaksich (Jakšić) < Jakš(a)- [< Jakov < lat. Jacobus] + -ić

Janussics (Janušić) < Januš- [< mađ. János < grč. Ioánnes] + -ić

Jarnÿ (Jarni) < Bartolomej (< lat. Bartholomaeus)

Juranich (Juranić) < Juran- [< Jur(a)- (< Juraj < lat. Georgius) + -an] + -ić

Jurinecz (Jurinec) < Jurin- [< Jur(a)- (< Juraj < lat. Georgius)] + -ec

Kaiser < njem. Kaiser 'cezar'

Katich (Katić) < Kat(a)- [< Katarina (< lat. lat. Catharina)] + -ić

Keglevich (Keglević) < ime hrvatske plemićke obitelj Keglević[250]

Kellovics (Kelović) < Kel(o)- [< Klement < lat. Clemens] + -ović

○ **Kelner (Kelner)**

Kelnerich (Kelnerić) < kelner- + -ić

Kerpar (Kerpar) < krpar 'koji izrađuje ili prodaje krpe' (< krpa)

◊ **Kerznarich (Krznarić)** < krznar- + -ić

Kississek (Kišiček) < kišić- [< kiš- (< mađ. kis 'malen') + -ić] + -ek

Kiszelyak (Kiseljak) < možda 'onaj koji živi uz izvor kisele vode' [< kiseljak 'izvor kisele vode']

Klarics (Klarić) < Klar(a)- [< lat. clara 'jasna, sjajna, slavna'] + -ić

Klemen < Klement (< lat. Clemens)

◊ **Kliak (Kljak)**

○ **Klobwchar (Klobučar)**

Kocianka (Kocijanka) < Kocijan [< Kancijan < lat. Cantianus), žensko prezime (*Kocijan*)

Kohar / Kuhar < kuhar

♦ **Kolarics (Kolarić)**

Koledniak (Kolednjak) < možda 'koji pjeva koledu' [< koleda 'ophodi u doba zimskoga solsticija (božićni, novogodišnji i za Tri kralja) praćeni pjesmom i sličnim običajima'[251]]

○ **Kollar (Kolar)**

Koprivecz (Koprivec) < kopriv(a)- + -ec

Koren < koren 'korijen'

◊ **Koschsak (Koščak)**

◊ **Koscis (Kočiš)**

Kosich (Košić) < koš- + -ić

Kossecz (Košec) < koš- + -ec

Kosz (Kos) < kos 'ptica'

Kosztanjevecz (Kostanjevec) < kostanj 'kesten'; ili možda 'stanovnik Kostanjevca' (naselje Kostanjevec Podvrški u sastavu je Grada Samobora)

Koszovich (Kosović) < kos- + -ović

Kovachich (Kovačić) < kovač- + -ić

◊ **Kozarich (Kozarić)**

Kralek (Kraljek) < kralj- + -ek

Kralevich, Kralyevich (Kraljević) < kralj- + -ević

Kraly (Kralj) < kralj 'titula, oznaka vladara'

Kralyich (Kraljić) < kralj- + -ić

◊ **Kramarich (Kramarić)**

○ **Kramer (Kramer)**

○ **Kranyeiz (Kranjec)**

Krasnik (Krasnik) < možda: stanovnik Krasa (Kras, naselje na otoku Krku, u sastavu Općine Dobrinj)

Krcmar (Krčmar) < krčmar

Krisan (Križan) < Križan [< Križ(o)- (< Kristofor, Chrysogonus i sl.) + -an]

○**Krisanich (Križanić)**

---

[250] Obitelj Keglević potječe iz Dalmacije gdje se spominje u 14. stoljeću. Pred nadiranjem Osmanlija članovi obitelji bježe na područja Varaždinske, Zagrebačke i Križevačke županije te u Ugarsku. Prezime je obitelj dobila po Kegalu, začetniku grane obitelji (prema natuknici Hrvatske enciklopedije: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31094). Prema Žarku B. Veljkoviću (2018: 166) obitelj Keglević je izvorno romanska obitelj, koja je kasnije pohrvaćena (počakavljeni Romani) oko 1300. godine. Osobno ime **Keglјь* potječe od balkanoromanskog **Kedlj(u)* koje je nastalo od latinskoga osobnog imena *Catullius* (Veljković 2018: 165).

[251] U sjeverozapadnoj Hrvatskoj uobičajene su trikraljevske kolede (*tri kralji, zvjezdari*), nastale su pod crkvenim utjecajem u 16. stoljeću (prema natuknici Hrvatske enciklopedije: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=32376)

Kristoficza (Krištofica) < Krištof [< Kristofor < lat. Christophorus]; žensko prezime (*Krištof)*

Krizanecz (Križanec) < Križan- [< Križ(o)- (< Kristofor, Chrysogonus i sl.) + -an] + -ec; ili stanovnik Križanca (naselje Križanec u Općini Sveti Ilija u Varaždinskoj županiji)

Kerpich (Krpić) < krp(a)- + -ić

Kuharics (Kuharić) < kuhar- + -ić

○ **Kukecz (Kukec)**

Kukulich (Kukuljić) < kukulj- ('kukolj') + -ić

Kunovich (Kunović) < kun(a)- + -ović

Kuntics (Kuntić) < Knut- (njem. m. os. ime) + -ić

Kupinich (Kupinić) < kupin(a)- + -ić

Kuster (Kušter) < kušter (kuščer) 'gušter' (Lipljin 2013: 622)

◊ **Kutnyak (Kutnjak)**

Kuly (Kulj) < kulj 'crijevo'

Kvasz (Kvas) < kvas 'kvasac'

Kwdel (Kudel) < kudel 'kudjelja'

Labas (Labaš) < možda u vezi s hidronimom Laba (teče kroz Češku i Njemačku), pa bi se Labaš odnosilo na onoga 'koji je živio uz Labu'

♦ **Lassich (Lašić)**

Laczkovicza (Lackovica) < Lacko [< Lac(i)- (< (V)ladislav i sl.) + -ko], žensko prezime (*Lacko*)

Lebar (Lebar) < lebar 'pekar' (< leb 'kruh')

Lebich (Lebić) < leb- ('kruh') + -ić

♦ **Leskovar / Lyesskovary (Leskovar)**

Lesnik (Lešnik) < vjerojatno 'koji živi blizu nasada lijeske' (< lijeska 'grm i šiblje; plod je lješnjak')

Lesziak (Lesjak) < lesjak 'lisac'

Levak < levak 'ljevak'

Levanich (Levanić) < levan- (< lijev) + -ić

○ **Loncharich (Lončarić)**

◊ **Lorbeg, Lorbek**

Lovrekovics (Lovreković) < Lovrek- [< Lovr(o)- (< Lovrencije < lat. Laurentius) + -ek] + -ović

Lovrencic (Lovrenčić) < Lovren(e)c- [< Lovrencije < lat. Laurentius] + -ić

Lovrinchich (Lovrinčić) < Lovrin(e)c- [< Lovrencije < lat. Laurentius]+ -ić

Lukovachki (Lukovački) < vjerojatno se odnosi na onoga koji je iz Lukovca (Lukovec, naselje u Općini Rasinja, na granici Varaždinske i Koprivničko-križevačke županije); u Varaždinu postoji zasvjedočeno prezime *Lukavečki*

Lukovich (Luković) < Luk(a)- [< lat. Lucas] + -ović

Luksich (Lukšić) < Lukš(a)- [< Luk(a)- (< lat. Lucas) + -ša] + -ić

Lyber (Liber) možda: < libar [< tal. libro 'knjiga'], ili osobno ime Liber[252]

Lyeczitaricza (Licitarica) < licitar 'koji proizvodi i prodaje na sajmovima ukrašene prigodne kolačiće (u obliku srca s ogledalom i sl.); medičar'; žensko prezime (*Licitar*)

Lyubasich (Ljubašić) < Ljubaš- [< Ljub(o)- (< Ljuban, Ljubomir i sl.) + -aš] + -ić

Lyubich (Ljubić) < Ljub(o)- [< Ljuban, Ljubomir i sl.] + -ić

Maiczenich < majcen- [< majhen 'malen'] + -ić

Maihenich (Majhenić) < majhen- ('majhen') + -ić

Malecz (Malec) < mal(i)- + -ec

[252] Liber je staroitalski bog plodnosti i vedre raspojasanosti.

Malovich (Malović) < mal(i)- + -ović

Maltar < maltar 'ubirač maltarine'

Marhich (Marić) < Mar(a)- [< Marija < lat. Maria] + -ić

Markovich (Marković) < Mark(o) + -ović

Marsich (Maršić) < Mar(u)š(a)- [< Mar(a)- (< Marija < lat. Maria) + uša] + -ić

◊ **Martinchevics (Martinčević)**

Martinecz (Martinec) < Martin- [< lat. Martinus] + -ec

Martinich (Martinić) < Martin- [< lat. Martinus] + -ić

Martinyacz (Martinjac) < Martinj- [< lat. Martinus] + -ac

Masnyak (Masnjak) < masnjak 'mastan, debeo'

Mayerin (Majerin) < njem. Meier 'zakupnik imanja; upravitelj gospodarstva, nadzornik imanja'; žensko prezime (*Majer*)

♦ **Megyimorcz (Međimurec)**

○ **Melniak (Melnjak)**

○ **Mihalicz (Mihalić)**

Mihalovich (Mihalović) < Miha(e)l- [< lat. Michael] + -ović

♦ **Mihich (Mihić)**

Miklossich (Miklošić) < Mikloš- [< Mik(u)l(a)- (< Mikula < Nikola < lat. Nicolaus) + -oš] + -ić

Miklovchich (Miklovčić) < Miklov(e)c- [< Miklov- (< Mikula < Nikola < lat. Nicolaus) + -ec] + -ić

Mikulchich (Mikulčić) < Mikul(e)c- [< Mikul(a)- (< Nikola < lat. Nicolaus) + -ec] + -ić

Mikulinczics (Mikulinčić) < Mikulin(e)c- [< Mikulin- (< Mikula < Nikola < lat. Nicolaus) + -ec] + -ić

Mikulyich (Mikulić) < Mikul(a)- [< Nikola < lat. Nicolaus] + -ić

Miletics (Miletić) < Milet(a)- [< Milan, Milutin i sl.] + -ić

Miller (Miler) < njem. Müller 'mlinar'

Missich (Mišić) < miš- + -ić

Mlakar < 'stanovnik Mlake' (Mlaka, ime više naselja u Hrvatskoj i Sloveniji, npr. Velika Mlaka kod Velike Gorice, Mala Mlaka u sastavu Grada Zagreba, Mlaka kod Svete Helene…)

○ **Mlinar**

Mlinarich (Minarić) < mlinar- + -ić

Mor < mor(a) '1. zamišljeno biće koje dolazi čovjeku u san i siše mu krv; 2. teški osjećaj (usp. noćna mora)'

◊ **Mrak**

Negovecz (Negovec) < stanovnik Negovca (Negovec, naselje blizu Vrbovca)

Niczky[253] < stanovnik naselja Nick (nalazi se u Županiji Vas u Mađarskoj)

○ **Niemecz (Nemec)**

Noiman (Nojman) < njem. Neumann 'novi čovjek; novi stanovnik / doseljenik'

Novachich (Novačić) < novak- ('koji je nov, novi doseljenik') + -ić

○ **Novak (Novak)**

Novakovich (Novaković) < novak- + -ović

♦ **Novoszelecz (Novoselec)**

Oressich (Orešić) < oreh- ('orah') + -ić

[253] Grofovska obitelj Niczky spominje se u 18. stoljeću (u Varaždinu su izgradili svoju palaču krajem 18. stoljeća; izvor: http://www.tourism-varazdin.hr/povijesna-jezgra/). O grofu Stjepanu Niczkyju stoji zapisano da je u Varaždin donio učenje o slobodnome zidarstvu (masonima) (izvor: https://varazdin.hr/povijest-gradski-grb/).

Osegoich (Ožegović) < ožeg- [< ožeći 'opeći'; < ožeg 'žarač' [254]] + -ović

Osterman < njem. Osterman 'čovjek koji dolazi s istoka'

Ozimecz (Ozimec) < ozim(i)- ('koji se sije ujesen') + -ec

Paly (Pali) < Pal, mađ. m. os. ime (< lat. Paulus)

♦ **Patthatich (Patačić)**

Paulesich (Paulešić) < Pauleš- [< Paul- (< lat. Paulus) + -eš] + -ić

Paulinecz (Paulinec) < Paulin- [< Paul- (< lat. Paulus) + -in] + -ec

○ **Pavich (Pavić)**

○ **Pavlekovicz (Pavleković)**

Pavletich (Pavletić) < Pavlet(a)- [< Pavao (< lat. Paulus)] + -ić

Pavlovich (Pavlović) < Pavl(e)- [< Pavao (< lat. Paulus)] + -ović

Pek (Pek) < pek 'pekar'

Penzes (Penez) < penez 'novac' [< njem. Pfenning 'novčić']

Perchich (Perčić) < Per(e)c- [< Per(o)- (< lat. Petrus) + -ec] + -ić

○ **Perkho (Perko)** < Perko [< Per(o)- (< lat. Petrus) + -ko]

Perkovich (Perković) < Perk(o)- [< Per(o)- (< Petar < lat. Petrus) + -ko] + -ović

◊ **Petkovich (Petković)**

♦ **Petrovics (Petrović)**

Pevecz (Pevec) < pevec 'pijevac'

Pichok (Picok) < picok '1. pjetlić; malo veće pile; 2. Đurđevčanin'

Pikecz (Pikec) < pikec 'onaj koji pika, bocka' ili 'blaga mjestimična plijesan' (Lipljin 2002: 621)

◊ **Pintarich (Pintarić)**

Pinter (Pinter) < srvnjem. bavaustr. pinter 'bačvar' (Štebih Golub 2010: 339)

♦ **Plantak**

Pleh < pleh 'lim; plitka limena posuda za pečenje, tepsija' (< bavaustr. Plech) (Štebih Golub 2010: 341)

Pogachich (Pogačić) < pogač(a)- + -ić

Pokavecz (Pokavec) < možda 'onaj koji puca, lomi' [< pokati 'pucati, lomiti']

Polyak (Poljak) < poljak 'koji živi uz ili blizu polja' [< polje]

Pongracz (Pongrac) < Pankracije [< lat. Pankratius]

Posavacz (Posavac) < Posavac 'koji dolazi iz Posavine'

Posavich (Posavić) < Posav(ec)- [< Posavina] + -ić

◊ **Posgay (Požgaj)**

Potocsnik, Potochnik (Potočnik) < potočnik 'koji živi uz potok'

◊ **Pransperger**

○ **Primuz (Primuž)**

Puklavecz (Puklavec) < puklavec 'grbavac'

Purgarich (Purgarić) < purgar 'građanin' (< njem. Bűrger)**; Purgaricska (Purgarićka) –** žensko prezime

Purger (Purger) < purger (njem. Bürger 'građanin')

Puskarich (Puškarić) < puškar- + -ić

Rainholecz (Rainholec) < Reinholz, njem. m. os. ime (< Reginold, Reginald)

[254] Ožeg je i 'željezna šipka za razgrtanje žara i čarkanje vatre; žarač'.

Rak < rak 'riječna ili morska životinja oklopljena tijela s kliještima'; < Rak (Čilaš Šimpraga 2018: 35)

Rasich (Rašić) < Raš(o)- [< Radoslav, Radovan, Radomil i sl.] + -ić

Ratkovich (Ratković) < Ratk(o)- [< Radoslav, Radojko sl.] + -ović

Rauss, Raush (Rauš) < raus 'njem. nadimak za osobu koja je glasna'

Repich (Repić) < rep- + -ić

Ribich (Ribić) < ribič

♦ **Riganecz (Riđanec)**

Rihter < rihter (njem. Rihter 'sudac')

Rogich (Rogić) < rog- + -ić

Roich (Rojić) < roj(en)- ('rođen') + -ić

♦ **Rosman (Rožman)**

Roth < njem. Rot 'crven'

Rupics (Rupić) < rup(a)- + -ić

Ruszak (Rusak) < rus- ('rumen, crven') + -ak

○ **Sabich (Šabić)**

○ **Saffran (Šafran)**

Sajko (Sajko) < sajko (< mađ. szajkó 'šojka')

○ **Santek (Šantek)**

Santic (Šantić) < šant(a)- [< mađ. sánta 'hrom, šepav'] + -ić

Sartory (Sartori) < lat. sartor 'krojač'

Schvelich (Švelić) < švel(ja)- ('krojačica') + ić

Sekely (Sekelj) < Székely '1. mjesto u Mađarskoj; 2. pov. ime za doseljenika (pripadnika mađ. etničke (manjinske) skupine) iz pokrajine Transilvanije u današnjoj Rumunjskoj

Serpak (Serpak, Srpak) < srp- ('oruđe u obliku luka kojim se žanju žitarice, trava i sl.') + -ak

Sestek (Šestek) < šestek 'šesto dijete u obitelji'

◊ **Sesztak (Šestak)**

○ **Sganyar (Žganjar)**

Shamecz (Šamec) < možda doseljenik iz Šamca (Šamac, naselje u Bosni i Hercegovini)

Simek (Šimek) < Šim(e)- [< Šimun < lat. Simon] + -ek

Simich (Šimić) < Šim(e)- [< Šimun < lat. Simon] + -ić

Simunchich (Šimunčić) < Šimun(e)c- [< Šimun- (< lat. Simon) + -ec] + -ić

Simunics (Šimunić) < Šimun- [< lat. Simon] + -ić

Sinko (Šinko) < Šinko [< Šimun (< lat. Simon)]

Sitar < sitar 'koji izrađuje sita'

Sivko (možda Živko) < Živko, m. os. ime

Skorianecz (Škorjanec) < škorjanec 'ševa'

Skrilevecz (Škriljevec) < škriljevec 'koji živi na škriljevcu' (< škriljevec 'škriljevac, vrsta stijene'), ili stanovnik naselja Škriljevec (danas u sastavu grada Ivanca)

Sliber (Šliber) < šliber 'pisar' (< njem. Schreiber)

Slivar (Slivar) < slivar 'koji uzgaja šljive' (< prasl. *sliva)

Smicz (Šmic) < šmic (< njem. Schmied 'kovač')

Smrekar (Smrekar) < smrekar 'koji se bavi uzgojem ili siječom smreke'

Snidar (Žnidar) < žnidar 'krojač' (< njem. Schneider)

Sostar (Šoštar) < šoštar (< njem. Schuster 'postolar'); **Sostarrichka** (Šoštarićka) – žensko prezime (*Šoštar*)

Star < star 'koji ima mnogo godina'

Stephanovich (Stepanović) < Stepan- [< lat. Stephanus] + -ović

Sterlek (Štrlek) < štrlek 'koji strši' (< slov. štrleti 'stršati; isticati se')

Strah < strah

Strukel (Štrukel) < štrukli 'vrsta kolača' (< njem. Strukel)

Sunecz (Žunec) < žun(a)- ('rod ptica iz porodice djetlića') + -ec

Supanchich (Župančić) < župan(e)c- [< župan ('onaj koji je na čelu župe; seoski glavar; knez; koji je na čelu županije') + -ec] + -ić

♦ **Supanicz (Županić)**

Susterko (Šušterko) < šušterko [< šušter- (< njem. Schuster 'postolar') + -ko]

Svorcz (Švorc) < švorc 'koji je potpuno bez novaca' (< austr. schwarz sein 'biti bez novca')

Szabolek (Sabolek) < sabol- [< mađ. szabó 'krojač'] + -ek

Szakmardi (Zakmardi) < Szakmár (hrv. Kmara); ime plemićke obitelji podrijetlom iz Mađarske[255]

Szekovanich (Sekovanić) < možda: sekuvan- + -ić [< sekovati, sekuvati '1. ispuhati nos, 2. otresati se (ARj, sv. 62. str. 808)]

Szellenschak (Zelenščak) < 'koji živi u blizini Zeline'

Szermage (Sermage), ime plemićke obitelji podrijetlom iz Francuske[256]

Szinkovich (Sinković) < sink(o)- [< sin] + -ović

Szkupniak (Skupnjak) < skupnjak 'pridošlica, stranac, koji je ostao stalno u obitelji'

Szlivec (Slivec) < sliv(a)- ('šljiva') + -ec

Szmerchek (Smrček) < smrčak 'Morchella, vrsta jestive gljive' (Lipljin 2002: 945)

Szokachich (Sokačić) < sokač- [< mađ. szakács 'kuhar' (< slav.)] + -ić

◊ **Szokoll (Sokol)**

Szomogyi (Somođi) < Somogy, županija u Mađarskoj

Szrebernar (Srebrnar) < srebrnar 'majstor, najčešće zlatar, koji je posebno vješt u oblikovanju srebra'

Sztajer (Štajer) < stanovnik Štajerske, pokrajine u Sloveniji

Szudecz (Sudec) < sudec 'sudac'

Szuplika (Šuplika) < možda 'koji je praznoglav' (< prasl. *šuplь 'koji je iznutra prazan')

○ **Szvetecz (Svetec)**

Terbar (Terbar) < torbar 'koji izrađuje torbe'

◊ **Terdinich**

♦ **Tergovchich**

Thomasek (Tomašek) < Tomaš- [< Tom(a)- (< lat. Thomas) + -aš] + -ek

Thomassich / Tomassich (Tomašić) < Tomaš- [< Tom(a)- (< lat. Thomas) + -aš] + -ić

Thomek (Tomek) < Tom(a)- [< lat. Thomas] + -ek

Tkalchevich (Tkalčević) < tkal(e)c- + -ević

♦ **Tkalecz (Tkalec)**

Tomasko (Tomaško) < Tomaško [< Tomaš- (Tom(a)- (< lat. Thomas) + -aš) + -ko]

[255] Obitelj Zakmardi potječe iz istočne Ugarske. Nekada je postojala Szatmarska županija koja se danas većim dijelom prostire u Rumunjskoj. Pretpostavlja se da se obitelj doselila u Hrvatsku u 16. stoljeću kako bi se sklonila od osmanlijskih napada. Najpoznatiji je član obitelji Ivan Zakmardi kojega je kralj Leopold 1666. godine imenovao svojim kraljevskim namjesnikom u pravosuđu. Za života je stekao posjede u Varaždinskoj, Križevačkoj i Zagrebačkoj županiji, kao i u ugarskoj Županiji Somogy (prema katalogu izložbe *Ivan Zakmardi i njegovo naslijeđe;* http://zagreb.arhiv.hr/hr/novosti/pregled/tjedan/2010/zakmardi-katalog-WEB.pdf).

[256] Obitelj Sermage francuskoga je podrijetla. Krajem 17. stoljeća u Hrvatsku dolazi Josip Petar koji 1720. godine postaje ugarski barun (izvor: Hrvatska enciklopedija). U Varaždinu je jedna grana obitelji posjedovala palaču, koju su kupili od obitelji Prašinski sredinom 18. stoljeća.

Tomich (Tomić) < Tom(a)- [< lat. Thomas] + -ić

Toplyak (Topljak / Toplak) < top(a)l- ('onaj kojemu je jedna noga kraća; šepavac') + -ak

Topolko < topolko [< topal- ('onaj kojemu je jedna noga kraća; šepavac') + -ko]

Topolovec < stanovnik Topolovca (Topolovec, naselje u blizini Vrbovca)

Trumbetas (Trumbetaš) < trumbetaš 'svirač trube'

Tsarek (Carek) < car- ('vladarski naslov') + -ek

Turchinich (Turčinić) < Turčin- + -ić

Turkovich (Turković)

Tussek (Tušek) < vjerojatno: Tuš- [< Matij(a)- (< lat. Mathias) + -aš] + -ek; < Tuš- [< Matijaš (< mađ. Mátyás < lat. Mathias / Matthaeus)] + -ek

Tyslarich (Tišlarić) < tišlar- [< njem. Tischler 'stolar'] + -ić

Valputis (Valputić / Valpotić) < valpot- ('upravitelj feudalnoga imanja' < stvnjem. walpoto) + -ić

Vankovich (Ivanković) < (I)Vank(o)- [< Ivan- (< grč. Ioánnes) + -ko] + -ović

Varga < varga (< mađ. varga 'obućar')

Verbanich (Vrbanić) < Vrban- [< Urban (< lat. Urbanus)] + -ić

Verbich (Vrbić) < vrb(a)- + -ić; < Vrb(an)- [< Urban (< lat. Urbanus)] + -ić

Verbnyak (Vrbnjak) < vrb(a)n- [< vrba- ('listopadno drvo, raste na vlažnim staništima') + -an] + -ak; ili < stanovnik Vrbna (Vrbno, naselje u sastavu Općine Bednja)

◊ **Vinczek (Vincek)**

Vinczetich (Vincetić) < Vince(n)t- [< Vincencije < lat. Vincentius] + -ić

♦ **Vinkovich (Vinković)**

Vinter < njem. Winter 'zima'

Vitez < vitez 'pripadnik plemićkoga staleža; ratnik, konjanik; pripadnik viteškoga reda'

Vlahek (Vlahek) < Vlah- + -ek

○ **Vlahouitsch (Vlahović)**

◊ **Vrabecz (Vrabec)**

Vugrinchics (Vugrinčić) < Vugrin(e)c- [< Vugrin- ('stanovnik Vugerske tj. Ugarske') + -ac] + -ić

○ **Vuk, Wok**

○ **Vuzem <** Vuzem 'Vazam, Uskrs'

Wagner < njem. Wagner 'kočijaš'

Weiss < njem. weiss 'bijel'

Wiziak (Vizjak) < vizjak je jedan od zabilježenih oblika riječi *bezjak* (Mažuranić 1908 – 1922: 54)

Wolf < njem. Wolf 'vuk'

♦ **Zadravecz (Zadravec)**

♦ **Zaiecz (Zajec)**

♦ **Zebeck, Zebecz (Zebec)**

○ **Zimerman (Zimerman)**

Zimich (Zimić) < zim(a)- + -ić

Zlatarovich (Zlatarović) < zlatar- + -ović

Zlatkovics (Zlatković) < Zlatk(o)- [< Zlat(an)- + -ko] + -ović

Ostalo (prezimena nejasne motivacije):

Bambich, Bombek, Brumen, Chÿndek, Czelzer, Czupek, Ebner, Fosniarich, Hektel, Hospochek, Klamperger, Klapp, Langer, Lauber/Laubeer, Mejofsek, ○Pihler, Rizman, Rocz, Savorich, Schemiga, Skoliber/Skuliber, Sokman, Stokinger, Strausz, Szemperger, Szotoschak, Tamm (27)

Tablica 6.7. *Varaždinska prezimena u 18. stoljeću*

TVORBA	**MOTIVACIJA**				
	OSOBNO IME	**NADIMAK**	**NAZIV ZANIMANJA**	**RIJEČI KOJE ODRAŽAVAJU PODRIJETLO**	
				ETNIK	**ETNONIM**
asufiksalna	Adamko, Balasko, Bartok, Boltissar, Brosz, Czezella, Furko, Gjurgian, Hans, Herman, Hervoy, Iambross, Ivanussa, Jarnÿ, Klemen, Kocianka, Krisan, Kristoficza, Paly, Perkho, Pongracz, Primuz, Rainholecz, Rak, Sinko, Sivko, Tomasko, Vuk (28)	Adler, Balogh, Baysz, Bezjak, Boszil, Chalapia, Chavlek, Chernko, Csikory, Czanyuga, Darabus, Debeli, Diviak, Drosgyek, Farkas, Foderr, Fruk, Gladovan, Golub, Herczer, Hisman, Hlebec, Iaky, Iambor, Kliak, Koren, Koschsak, Kosz, Kukecz, Kuly, Kuster, Kvasz, Kwdel, Lesziak, Levak, Lorbeg, Lyber, Masnyak, Mor, Mrak, Noiman, Novak, Penzes, Pevecz, Pikecz, Plantak, Pleh, Pokavec, Puklavecz, Rauss, Roth, Saffran, Santek, Sestek, Sesztak, Skorianecz, Star, Sterlek, Strah, Strukel, Svorcz, Szajko, Szkupniak, Szmerchek, Szokoll, Szuplika, Szvetecz, Topolko, Vinter, Vrabecz, Vuzem, Weiss, Wiziak, Wolf, Zaiecz (75)	Ban, Biskup, Dretar, Dvorski, Faifar, Fürster, Gomboly, Grabar, Grueber, Haiduk, Haramia, Herczogh, Holzman, Jagar, Kaiser, Kelner, Kerpar, Klobwchar, Kuhar, Koledniak, Kollar, Koscis, Kraly, Kramer, Krcmar, Lebar, Lyeczitaricza, Maltar, Mayerin, Melniak, Miller, Mlinar, Pek, Pinter, Ribich, Rihter, Rosman, Sartory, Sganyar, Sitar, Sliber, Slivar, Smicz, Smrekar, Snidar, Sostar, Susterko, Szrebernar, Szudecz, Terbar, Tkalecz, Trumbetas, Varga, Vitez, Wagner, Zimerman (56)	Bellaÿ, Bohyn, Borovnyak, Brezovacsky, Brezovecz, Chernichkÿ, Dolovschak, Dukowacsky, Dvorschiak, Erdödi, Golhak, Gorichky, Goriczaÿ, Herzenyak, Hoszny, Kosztanjevecz Krasnik, Kiszelyak, Kutnyak, Labas, Leskovar, Lesnik, Lukovachki, Megyimorcz, Mlakar, Negovecz, Niczky, Novoselecz, Osterman, Pichok, Polyak, Posavacz, Posgay, Potocsnik, Pransperger, Purger, Shamecz, Skrilevecz, Szakmardi, Szellenschak, Szomogyi, Topolovecz, Verbnyak, Zadravecz (44)	Dovecher, Horvath, Kranyeiz, Niemecz, Sekely, Sztajer (6)
sufiks -ić	**Ot:** Domianicz, Draganich, Iagatich, Iambresich, Ianesich, Janussics, Klarics, Kuntics, Marhich, Martinich, Mihalicz, Miklossich, Mikulyich, Simunics, Thomassich, Verbanich, Vinczetich (17) **Oi:** Antolchich, Belchics, Bellosich, Dobranicz, Dobrotich, Fabianchich, Franchich, Gjuraich, Gjuranics, Habianich, Ivanchich, Jaksich, Juranich, Krisanich, Lovrencic, Lovrinchich, Luksich, Miklovchich, Mikulchich,	Babich, Bunich, Chanicz, Debellechich, Golubich, Grossich, Haidinich, Kerpich, Kosich, Kukulich, Kupinicih, Lebich, Levanich, Maiczenich, Maihenich, Missich, Novachich, Oressich, Pogachich, Repich, Rogich, Roich, Rupics, Santic, Szekovanich, Terdinich, Zimich (27)	Cziglarics, Hegedich, Kelnerich, Kerznarich Kolarics, Kovachich, Kozarich, Kralyich, Kramarich, Kuharics, Loncharich, Mlinarich, Pintarich, Puskarich, Schvelich, Sostarrichka, Supanchich, Supanicz, Szokachich, Tergovchich,	Patthatich, Posavich, Purgaricska (3)	Lassich, Turchinich, Vugrinchics (3)

	Mikulinczics, Miletics, Paulesich, Pavletich, Perchich, Simunchich, Verbich (26) **Op:** Fabich, Gergich, Habich, Katich, Lyubasich, Lyubich, Marsich, Mihich, Pavich, Rasich, Sabich, Simich, Tomich (13)		Tyslarich, Valputis (22)		
sufiks -ović/ -ević	**Ot:** Adamovics, Czvetkovich, Keglevich, Lukovich, Mihalovich, Pavlovich, Petrovics, Stepanovich (8) **Oi:** Antilovich, Antollovich, Bedekovich, Benkovicz, Blaskovich, Bolchevich, Borkovich, Draskovich, Galekovich, Iambrekovich, Iankovics, Iurjanovich, Iurkovics, Laczkovicza, Lovrekovics, Martinchevics, Pavlekovicz, Perkovich, Petkovich, Ratkovich, Vankovich, Vinkovich, Zlatkovics (23) **Op:** Brozovich, Kellovics (2)	Bukovich, Hruskovich, Koszovich, Kunovich, Malovich, Novakovich, Osegoich, Szinkovich (8)	Kralyevich Tkalchevich Zlatarovich (3)	Bregovich (1)	Turkovich, Vlahouitsch (2)
sufiks -ec	**Ot:** Martinecz (1) **Oi:** Jurinecz, Krizanecz, Paulinecz (3) **Op:** /	Choklecz, Heriavecz, Koprivecz, Kossecz, Malecz, Ozimecz, Riganecz, Sunecz, Szlivec, Zebecz (10)	/	/	/
sufiks -ek	**Ot:** / **Oi:** Barulek, Habunek, Thomasek, Tussek (4) **Op:** Berlek, Simek, Thomek, Vinczek (4)	Bunek, Grahek, Grozdek, Gunek, Kississek (5)	Kralek, Szabolek, Tsarek (3)	/	Vlahek (1)
sufiks -ak	/	Ruszak, Serpak, Toplyak (3)	/	/	/
sufiks -ac	**Ot:** Martinyacz (1)	/	/	/	/
OSTALO	Bambich, Bombek, Brumen, Chÿndek, Czelzer, Czupek, Ebner, Fosniarich, Hektel, Hospochek, Klamperger, Klapp, Langer, Lauber/Laubeer, Mejofsek, ○Pihler, Rizman, Rocz, Savorich, Schemiga, Skoliber/Skuliber, Sokman, Stokinger, Strausz, Szemperger, Szotoschak, Tamm (27)				

6.3.2. Osvrt na prezimensku građu 18. stoljeća

Prezimensku građu 18. stoljeća čini 429 prezimena. U raščlambi prema motivaciji, dobivamo raspodjelu prikazanu u Grafikonu 3.

Grafikon 3. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 18. stoljeća*

Iz Grafikona 3 iščitavamo da su gotovo podjednako zastupljena prezimena motivirana osobnim imenom (130 prezimena ili 30 %) i nadimkom (128 prezimena ili 30 %). Slijede prezimena motovirana nazivom zanimanja (84 prezimena ili 20 %) te prezimena motivirana riječima koje odražavaju podrijetlo (60 prezimena ili 14 %). Prezimena nejasne motivacije i ona kojima ne možemo sa sigurnošću odrediti motivaciju čine 6 % (27 prezimena).

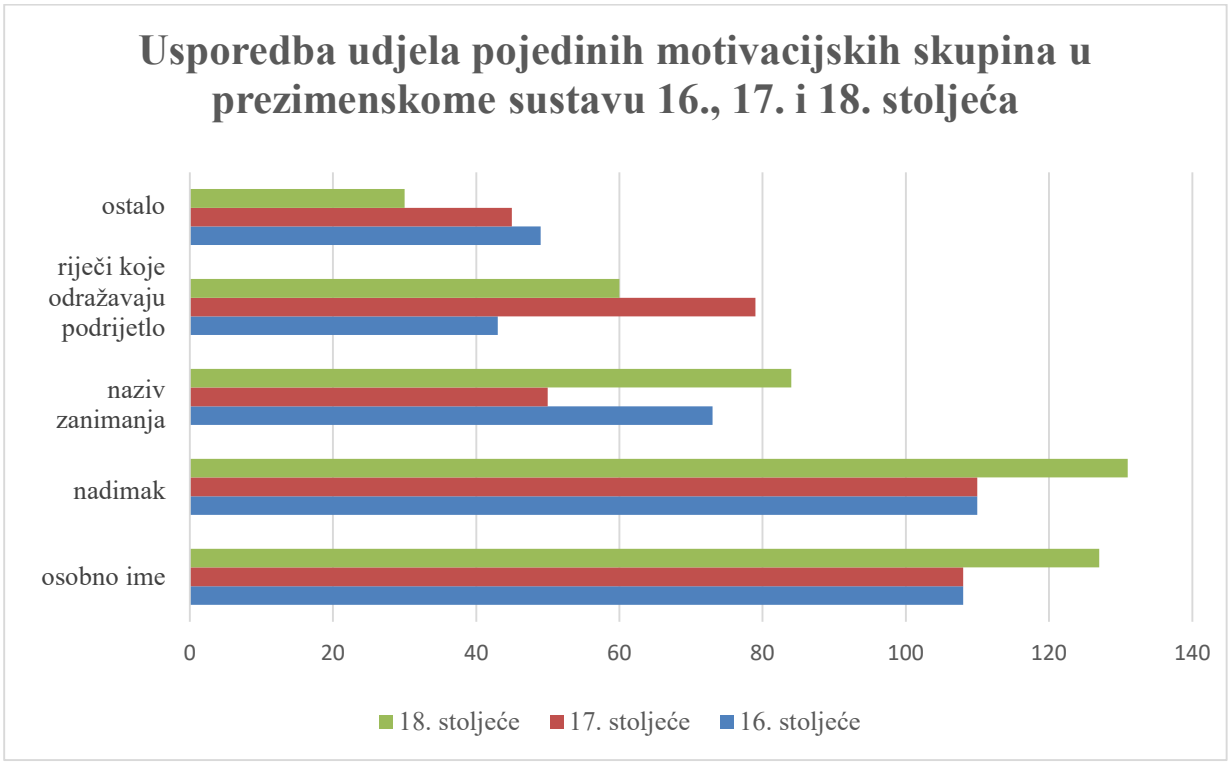
U tablicu koja slijedi unijeli smo podatke o udjelu prezimena prema tvorbi.

Tablica 6.8. *Tvorba prezimena u 18. stoljeću*

TVORBA						
asufiksalna	*sufiksalna*					
	sufiks -ić	*sufiks -ović/-ević*	*sufiks -ec*	*sufiks -ek*	*sufiks -ak*	*sufiks -ac*
209	111	47	14	17	3	1
	193					

Prema tvorbenome kriteriju, više je asufiksalnih (209) nego sufiksalnih (193) prezimena. Sufiksalna prezimena većinom su tvorena sufiksom *-ić* (111 prezimena ili 58 %). Ostali sufiksi koji sudjeluju u tvorbi 82 prezimena jesu: *-ović*/*-ević* (47 potvrda), *-ek* (17 potvrda), *-ec* (14 potvrda) i *-ak* (4 potvrde).

Usporedimo li dobivene postotke u udjelu motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 18. stoljeća, primjećujemo da se razlikuju od onih u 17. stoljeću, a sličniji su rezultatima za 16. stoljeće. Pretpostavljamo da bi rezultati za 17. stoljeće bili podudarni s onima za 16. i 18. stoljeće da smo na raspolaganju imali više (različitih) izvora za 17. stoljeće.

Grafikon 4. *Usporedba udjela pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 16., 17. i 18. stoljeća*

Kao i u podacima za 17. stoljeće, u 18. stoljeću gotovo su podjednako zastupljena prezimena s osobnim imenom i nadimkom u osnovi. Broj prezimena koja su motivirana nazivom zanimanjea povećao se u 18. stoljeću u odnosu na prezimena iste motivacije u 16. i 17. stoljeću, dok je broj etničkih, etnonimskih i toponimskih prezimena manji u 18. nego u 17. stoljeću.

Od 130 prezimena s osobnim imenom u osnovi, 102 prezimena (78 %) nastala su sufiksalnom tvorbom. U tvorbi su najplodniji sufiksi *-ić* (56 prezimena ili 55 %) te *-ović*/*-ević*

(33 prezimena ili 32 %). Ostalim sufiksima tvori se 13 prezimena (13 %): *-ek* (8 potvrda), *-ec* (4 potvrde) i *-ac* (1 potvrda).

Razvrstamo li prezimena prema podrijetlu osobnoga imena u osnovi, dobivamo rezultate u Tablici 6.9.

Tablica 6.9. *Motivacija prezimena svetačkim*, *narodnim i ostalim osobnim imenima u 18. stoljeću*

MOTIVACIJA		
svetačko osobno ime	**narodno osobno ime**	**ostalo**
Adamko, *Adamovics*, *Antilovich*, *Antolchich*, *Antollovich*, *Balasko*, *Bartok*, *Barulek*, *Bedekovich*, *Benkovicz*, *Berlek*, *Blaskovich*, *Bolchevich*, *Boltissar*, *Brosz*, *Brozovich*, *Czezelia*, *Domianicz*, *Draganich*, *Draskovich*, *Fabianchich*, *Fabich*, *Franchich*, *Furko*, *Galekovich*, *Gergich*, *Gjuraich*, *Gjuranich*, *Gjurgian*, *Habianich*, *Habich*, *Habunek*, *Hans*, *Herman*, *Iagatich*, *Iambrekovich*, *Iambresich*, *Iambross*, *Ianesich*, *Iankovics*, *Iurjanovich*, *Iurkovics*, *Ivanchich*, *Ivanussa*, *Jaksich*, *Janussics*, *Jarny*, *Juranich*, *Jurinecz*, *Katich*, *Kellovich*, *Klarics*, *Klemen*, *Kocianka*, *Krisan*, *Krisanich*, *Kristoficza*, *Krizanecz*, *Kuntics*, *Laczkovicza*, *Lovrekovics*, *Lovrencic*, *Lovrinchich*, *Lukovich*, *Luksich*, *Lyubasich*, *Lyubich*, *Marhich*, *Marsich*, *Martinchevics*, *Martinecz*, *Martinich*, *Martinyacz*, *Mihalicz*, *Mihalovich*, *Mihich*, *Miklossich*, *Miklovchich*, *Mikulchich*, *Mikulinczics*, *Mikulyich*, *Paly*, *Paulesich*, *Paulinecz*, *Pavich*, *Pavlekovicz*, *Pavletich*, *Pavlovich*, *Perchich*, *Perkho*, *Perkovich*, *Petkovich*, *Petrovics*, *Pongracz*, *Primuz*, *Rasich*, *Sabich*, *Simek*, *Simich*, *Simunchich*, *Simunics*, *Sinko*, *Stepanovich*, *Thomasek*, *Thomassich*, *Thomek*, *Tomasko*, *Tomich*, *Tussek*, *Vankovich*, *Verbanich*, *Verbich*, *Vinczek*, *Vinczetich*, *Vinkovich* (115)	*Belchics*, *Bellosich*, *Borkovich*, *Czvetkovich*, *Dobranicz*, *Dobrotich*, *Hervoy*, *Miletics*, *Rak*, *Ratkovich*, *Sivko*, *Zlatkovics*, *Vuk* (13)	*Keglevich*, *Reinholecz* (2)

Najviše prezimena tvoreno je od svetačkih osobnih imena (115 potvrda ili 88 %, kao npr. *Adamko*, *Antilovich*, *Boltissar*, *Domianicz*, *Fabich*, *Ivanchich*, *Klarics*, *Martinecz*, *Lovrekovich*, *Perkovich*, *Thomek…*), mnogo manje motivirano ih je narodnim imenima (13 prezimena ili 10 %, kao npr. *Borkovich*, *Czvetkovich*, *Dobrotich*, *Zlatkovich…*) te ostalim osobnim imenima (*Keglevich* i *Reinholecz*).

U odnosu na 16. i 17. stoljeće primjetno je da su zastupljenija prezimena motivirana svetačkim osobnim imenom. Povećanje prezimena od svetačkih osobnih imena možda je posljedica doseljavanja nositelja s takvim (već oblikovanim) prezimenima.

Među prezimenima s osobnom imenom u osnovi nalazimo prezime obitelji *Drašković*, čiji je istaknuti član u 18. stoljeću bio Ivan Drašković (?, oko 1660. – Varaždin, 1733.), hrvatsko-slavonsko-dalmatinski ban, general te glavni zapovjednik Banske krajine. Godine 1712. zauzimao se da se nasljedno pravo osigura i ženskoj lozi habsburške dinastije.[257]

Prezimena nadimačkoga postanja većinom su asufiksalna (75 prezimena ili 59 %). Sufiksalnih prezimena ima 53 (41 %), a tvorena su većinom sufiksom *-ić* (27 prezimena ili 51 %), dok ostali sufiksi u tvorbi sudjeluju u manjemu broju: *-ec* (10), *-ović*/*-ević* (8), *-ek* (5) i *-ak* (3).

Prezimena s nadimkom u osnovi možemo razvrstati prema motivirajućemu leksemu u sljedeće skupine:

– životinjski svijet (*Adler*, *Drosgyek*, *Farkas*, *Golub*, *Golubich*, *Kukecz*, *Kosz*, *Koszovich*, *Kunovich*, *Lesziak*, *Missich*, *Pevecz*, *Rak*, *Szajko*, *Skorianecz*, *Svorcz*, *Szokoll*, *Sunecz*, *Vrabecz*, *Wolf*, *Zaiecz*, *Zebecz*)
– biljni svijet (*Boszil*, *Bukovich*, *Fruk*, *Grahek*, *Grozdek*, *Haidinich*, *Hruskovich*, *Koprivecz*, *Koren*, *Kukulich*, *Kupinich*, *Kuster*, *Kwdel*, *Lorbeg*, *Oressich*, *Saffran*, *Slivecz*, *Szmerchek*, *Verbich*)
– tjelesne značajke (*Balogh*, *Baysz*, *Chernko*, *Debeli*, *Debellechich*, *Foder*, *Heriavecz*, *Iaky*, *Kissisek*, *Kliak*, *Koschak*, *Kuly*, *Levak*, *Levanich*, *Maiczenich*, *Maihenich*, *Malecz*, *Malovich*, *Plantak*, *Puklavecz*, *Repich*, *Rigianecz*, *Roth*, *Ruszak*, *Santek*, *Santic*, *Star*, *Sterlek*, *Toplyak*, *Topolko*, *Weiss*)
– karakterne značajke (*Csikory*, *Darabus*, *Diviak*, *Herczer*, *Mor*, *Pikecz*, *Rauss*, *Strah*, *Szuplika*, *Szvetecz*)
– imovno stanje (*Grossich*, *Penesz*)
– svakovrsni predmeti (*Chanicz*, *Chavlek*, *Choklecz*, *Czanyuga*, *Gunek*, *Iambor*, *Kerpich*, *Kosich*, *Kossecz*, *Lyber*, *Osegoich*, *Pleh*, *Rogich*, *Serpak*)
– hrana te stanja vezana uz hranu (*Gladovan*, *Hlebec*, *Kvasz*, *Lebich*, *Pogachich*, *Strukel*);
– stanovanje (*Hisman*, *Szkupniak*)
– poredak po rođenju (*Sestek*, *Sesztak*)

[257] Izvor: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16189.

– rodbinske veze (*Babich*, *Sinko*, *Szinkovich*)
– godišnja doba i blagdani (*Ozimecz*, *Vinter*, *Vuzem*, *Zimich*)
– ostalo (*Bunich*, *Chalapia*, *Mrak*, *Noiman*, *Novachich*, *Novak*, *Novakovich*, *Roich*, *Rupich*, *Szekovanich*).

U odnosu na 16. i 17. stoljeće, nadimačkih prezimena je više te su raznolikija s obzirom na motivirajući leksem. Najbrojnije skupine prezimena jesu one kojima su tjelesne i karakterne značajke, životinjski i biljni svijet te raznovrsni predmeti bili motivirajući leksemi u tvorbi. U prijašnjim stoljećima najviše prezimena nadimačkoga postanja bilo je motivirano leksemima koji se odnose na tjelesne značajke.

U prezimenskoj građi 18. stoljeća više je prezimena motiviranih zanimanjem nego u 17. stoljeću: brojčano ih je gotovo dva puta više. U tvorbi prezimena od zanimanja prevladavaju asufiksalna prezimena (56 ili 67 %). Gotovo su sva sufiksalna prezimena tvorena sufiksom *-ić* (22 prezimena ili 79 %). Tek šest prezimena tvoreno je sufiksima *-ović*/*-ević* (*Kralyevich*, *Tkalchevich* i *Zlatarovich*) te *-ek* (*Kralek*, *Szabolek* i *Tsarek*).
Prezimena možemo grupirati prema motivirajućemu zanimanju u:
– proizvodna zanimanja (*Cziglarics*, *Dretar*, *Gomboly*, *Kerpar*, *Kerznarich*, *Klobwchar*, *Kolarics*, *Kollar*, *Kovachich*, *Kuhar*, *Kuharich*, *Lebar*, *Loncharich*, *Lyeczitaricza*, *Pek*, *Puskarich*, *Sartory*, *Schvelich*, *Sganyar*, *Sitar*, *Slivar*, *Smicz*, *Smrekar*, *Snidar*, *Sostar*, *Sostarrichka*, *Susterko*, *Szabolek*, *Szrebernar*, *Terbar*, *Tkalchevich*, *Tkalecz*, *Tyslarich*, *Varga*, *Zimerman*, *Zlatarovich*)
– uslužna i činovnička zanimanja (*Faifar*, *Grabar*, *Grueber*, *Hegedich*, *Holzman*, *Jagar*, *Kelner*, *Kelnerich*, *Koledniak*, *Koscis*, *Kozarich*, *Kramarich*, *Kramer*, *Krcmar*, *Maltar*, *Melnijak*, *Miller*, *Minarich*, *Mlinar*, *Pintarich*, *Pinter*, *Ribich*, *Rosman*, *Sliber*, *Tergovchich*, *Trumbetas*, *Wagner*)
– službe ili časti koje pojedinci obnašaju (*Ban*, *Biskup*, *Dvorski*, *Fürster*, *Haiduk*, *Haramia*, *Herczogh*, *Kaiser*, *Kralek*, *Kraly*, *Kralyevich*, *Kralyich*, *Mayerin*, *Rihter*, *Supanchich*, *Supanicz*, *Szudecz*, *Tsarek*, *Valputis*, *Vitez*).

U odnosu na prezimensku građu 17. stoljeća primjećujemo veći broj prezimena motiviranih aloglotskim leksemom, uglavnom iz njemačkoga (*Faifar*, *Fürster*, *Grueber*, *Holzman*, *Jagar*, *Kaiser*, *Kelner*, *Mayer*, *Miller*, *Rihter*, *Rosman*, *Sliber*, *Smicz*, *Snidar*, *Wagner*, *Zimerman*) te iz mađarskoga jezika (*Hegedich*, *Koscis*, *Szokachich*, *Varga*, *Tokach*).

Više prezimena motivirano je proizvodnim zanimanjima koja se odnose na izradu obuće i odjeće (*Tkalchevich*, *Tkalecz*; *Sartory*, *Schevlich*, *Snidar*, *Szabolek* te *Sostar*, *Sostarrich*, *Susterko*, *Varga*). Nalazimo i neka nova prezimena s nazivom zanimanja u osnovi kojih nije bilo u prezimenskoj građi 16. i 17. stoljeća (npr. *Lyczitar*, *Pinter*, *Sitar*, *Slivar*, *Szrebernar*, *Terbar*, *Trumbetas*, *Valputis*, *Wagner*).

Među prezimenima koja sadržavaju naziv službe ili časti u osnovi, prvi put iščitavamo vladarsku titulu *kralj* i *car* (kralj: *Kralek*, *Kraly*, *Kralyevich*, *Kralyich*; car: *Kaiser*, *Tsarek*).

Pojavu novih prezimena s aloglotskim leksemom za zanimanja te veći broj prezimena s proizvodnim zanimanjem u osnovi tumačimo kao posljedicu doseljavanja u 17. stoljeću. Među novodoseljenima zasigurno je bilo i stranih obrtnika koje je Varaždin privlačio kao središte obrtništva te kao mjesto sigurno za život.

Krajem 18. stoljeća prezimena su postala obvezatnom sastavnicom imenske formule (Jozefinskim patentom 1780. godine). Prosvjećeni vladar Josip II. nastavio je politku svoje majke Marije Terezije. Brojnim reformama nastojao je postići sekularizaciju i modernizaciju društva te je namjeravao porezima napuniti državnu blagajnu. Kako bi neprijeporno bilo jasno tko sve treba platiti porez, bilo je od državne važnosti točno identificirati pojedinca. Nakon što je Tridentski sabor (1545. – 1563.) propisao obvezu vođenja matičnih knjiga, zakonski akt koji je propisao obvezatnost imanja prezimena za današnju Češku, Slovačku, Sloveniju i Hrvatsku bio je spomenuti Jozefinski patent.

Usto, povijesne su okolnosti (Varaždin prestaje biti glavnim gradom nakon velikoga požara 1776. godine) možda razlogom što neka prezimena više nisu sastavnicom varaždinskoga prezimenskog sustava (npr. u prikupljenoj prezmenskoj građi 18. stoljeća više nema sljedećih prezimena iz 16. i 17. stoljeća: *Mahmotovich*, *Makar*, *Maltarich*, *Patthatich*, *Rosman*, *Sambar*, *Spek*, *Tokach*, *Topliczay*, *Valenchich*).

Kako je Habsburška Monarhija bila velika država s više narodnosnih skupina, uz većinsko njemačko i mađarsko stanovništvo, obuhvaćala je i hrvatsko, češko, slovačko, bugarsko, rumunjsko, slovensko i dijelom srpsko stanovništvo. O tome etničkom pluralizmu svjedoče prezimena motivirana etnikom i etnonimom.

Prezimena koja su motivirana riječima koje odražavaju podrijetlo u 18. stoljeću ima 60 (14 %). Najviše je asufiksalnih prezimena (50 ili 83 %). U tvorbi sufiksalnih prezimena plodniji je sufiks *-ić* (6 prezimena), dok su ostali sufiksi potvrđeni manjim brojem prezimena: *-ović*/*-ević* (3) i *-ek* (1).

Etnonimska prezimena svjedoče o neposrednome susjedstvu njemačkoga (*Niemecz*), mađarskoga (*Vugrinchics*), slovenskoga (*Kranyeiz*), turskoga (*Turkovich*), kao i rumunjskoga (*Sekely*) te vlaškoga stanovništva (*Vlahek*, *Vlahouitsch*). O najčestotnijemu hrvatskom prezimenu Horvat (*Horvath*) i njegovoj specifičnoj pojavi već smo pisali, a prezime je potvrđeno i u građi 18. stoljeća. Prema prezimenskoj građi 18. stoljeća, o prezimena motiviranima riječima koje odražavaju podrijetlo iščitavamo:

– prezimena nastala od ktetika / poprezimenjavanjem ktetika jesu: *Brezovacsky*, *Chernichky*, *Gorichky*, *Dukowacsky*, *Lukovachki*

– neka prezimena odaju mađarsku prezimensku tvorbu: (sufiks *-y*/*-i*): *Bellay*, *Goriczay*, *Hoszny*, *Niczky*, *Posgay*, *Szakmardi*

– prezimensku službu preuzeo je ojkonim (transonimizacija): *Brezovecz*, *Kostanjevecz*, *Negovecz*, *Topolovecz*

– neka su prezimena nastala od apelativa (etnikoidna prezimena): *Bregovich* (: breg 'brijeg'), *Borovnyak* (: borovnjak 'borik'), *Kiszelyak* (: kiseljak 'izvor kisele vode'), *Polyak* (: polje), *Potocsnik* (: potok), *Skrilevecz* (: škriljevac).

Kao podvrstu prve skupine prezimena nastalih poprezimenjavanjem etnika izdvajamo tri prezimena na *-ščak*[258], nastalih slaganjem odnosnoga sufiksa *-ski* i imeničkoga *-jak*: *Dolovschak* (: Dol, posjed obitelji Oršić), *Dvorschiak* (: Dvor) i *Szellenschak* (: Zelina). Takav tip prezimena zajednički je slovenskoj i kajkavskoj antroponimiji.

O potrebi da se istakne da je tko došao iz kojega drugog kraja ili područja, odgovorivši pritom na pitanje *Odakle si?*, svjedoče prezimena: *Megyimorcz* (: Međimurje), *Posavacz* (: Posavina) i *Zadravecz* (: za Dravom).

Raznovrsna prezimena motivirana etnikom čuvaju sjećanje na doseljevanje predaka iz bliže i dalje okolice, kao npr. *Bellay* (: Bela, posjed ivanovaca kraj Ivanca); *Brezovacsky*, *Brezovecz* (: Brezovec, naselje kod Svetoga Martina na Muri), Leskovar (: Leskovec, kraj Štrigove, ali i više istoimenih naselja u Sloveniji), *Negovecz* (: Negovec kraj Vrbovca), *Posavacz* (: Posavina), *Szakmardi* (: Szakmár, Mađarska), *Szomogyi* (: Somogy, Mađarska).

[258] U svojem radu Anđela Frančić (2002: 92) spominje da je taj tip prezimena zajednički slovenskoj i međimurskoj antroponimiji, a na tu pojavu prvi je upozorio Petar Skok; o njoj je podrobnije pisao Janez Keber.
Prema Filipu Škiljanu i Aleksandru Vukiću (2015: 177), Slovenci iz današnje Štajerske i Hrvati iz sjeverozapadne Hrvatske bili su duga četiri stoljeća upućeni jedni na druge (od 1526. u zajedničkoj državi pod Habsburgovcima do raspada socijalističke Jugoslavije) i to migracijama Štajeraca na područje Varaždina, međusobnom trgovinom, dolaskom slovenskih učenika na školovanje u Varaždin te dolaskom znamenitih Slovenaca koji su utjecali na razvoj grada („mnogi svećenici, profesori, pjesnici, publicisti te vojnici koji su obitavali na području Varaždina podrijetlo su vukli iz obližnje Štajerske“, 2015: 179), kao što su Janez Trdina, pisac i povjesničar; Sebastijan Gruebner, ljekarnik; Ivan Wagner, liječnik; Mihael Stroy i Matija Brodnik, slovenski putujući slikari; Matija Valjavec, ravnatelj varaždinske gimnazije i mnogi drugi (2015: 179).

U građi 18. stoljeća postoje potvrde prezimena poznatih plemićkih obitelji: uz već spomenute Draškoviće (*Draskovich*) i Erdödyja (*Erdödi*), zabilježili smo i prezimena obitelji Niczky (*Niczky*), Zakmardi (*Szakmardi*) i Patačić (*Patthatich*).

U palači Drašković zasjedao je Hrvatski sabor, a od 1767. godine bila je sjedište Hrvatskoga kraljevinskog vijeća, dok se palače obitelji Erdödy i Patačić grade sredinom, a palača Niczky krajem 18. stoljeća. Palača Zakmardi izgrađena je 1672. godine kao sjemenište za đake varaždinske isusovačke gimnazije.

6.4. PREZIMENA U 19. STOLJEĆU

U ovome poglavlju prikazat će se prezimena iz 19. stoljeća ekscerpirana iz ovih izvora:

- Androić, M., *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Varaždin, 2008. (zapisnici u razdoblju 1820. – 1850.)
- *Pučki prijatelj*, tjednik (prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima 1875.)
- *Varaždinski glasnik* (prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima 1885.)
- *Matica krštenih Župe svetoga Nikole* (1849. – 1854., 1891. – 1892.)
- *Matica krštenih Župe svetoga Vida* (1891.).

Kao i u prethodnim poglavljima, najprije će se u rječniku prikazati motivacijsko-tvorbena raščlamba prezimenske građe te će se na temelju provedene raščlambe prikazati rezultati u tablicama i grafikonu (s pregledno prikazanim sadržajem rječnika te udjelom motivacijskih skupina u prezimenima). Nakon tablice slijedi osvrt na pojedine prezimenske skupine.

6.4.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 19. stoljeću

Kao i dosad, za prezimena koja se pojavljuju u ranijim razdobljima ovdje nećemo ponavljati motivacijsko-tvorbenu raščlambu, već ćemo ih samo ispisati u izvornoj grafiji te u oble zagrade unijeti transkribirani prezimenski lik. U legendu smo unijeli simbole kojima smo označili prezimena koja postoje:

○ u 16. stoljeću

◊ u 17. stoljeću

♦ u 16. i 17. stoljeću

□ u 18. stoljeću

○□ u 16. i 18. stoljeću

■ u 17. i 18. stoljeću

☼ u 16., 17. i 18. stoljeću

□ **Adler**

Albrecht < od njem. osobnoga imena Adalbrecht

Ambrošić < Ambroš- [< Ambrozije < lat. Ambrosius] + -ić

Andrelič[259] **(Andrelić)** < Andrel- [< Andrelin < Andrija < lat. Andreas] + -ić

Antolić < Antol- [< Antun (< lat. Antonius] + -ić; < Antol- [< mađ. Antal (< lat. Antonius)] + -ić

○ **Antolković**

■ **Antolović**

○□ **Babić**

☼ **Balog**

Banyess (Banješ) < možda 'koji dolazi iz Banije'[260]

Barabaš < Barabaš [< Barab(a)- (< grč. Barabbás) + -aš]

Baretich, Baretič (Baretić) < Baret(a)- [< Bartolomej (< lat. Bartholomaeus)] + -ić

Bartolić < Bartol- [< Bartolomej < lat. Bartholomaeus] + -ić

Bauer < njem. Bauer 'seljak'

Bedačić < bedak- ('glupan') + -ić; ili bedač(a)- ('glupača') + -ić

Bedekovich (Bedeković) < Bedek- [< Benedikt < lat. Benedictus] + -ović

□ **Belchics (Belčić)**

Belić < Bel(o)- [< Bjeloslav, Bjelimir i sl.] + -ić; ili < bel(i)- ['svjetloput; svjetlokos'] + -ić

Benchich (Benčić) < Benc(e)- [< Benedikt < lat. Benedictus] + -ić

Benček < Benc(e)- [< Benedikt < lat. Benedictus] + -ek

[259] Prezime je ekscerpirano iz Matice krštenih Župe svetoga Nikole nakon 1848. godine kada se zapisi unose hrvatskim jezikom. Pretpostavljamo da je riječ o zapisu nastalom pod utjecajem tradicionalnoga bilježenja kajkavskoga srednjega č.

[260] Banija (Banovina) je povijesna pokrajina na jugoistoku središnje Hrvatske. Bila je dio nekadašnje Vojne krajine (izvor: Hrvatska enciklopedija http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5741).

◊ **Bengeri**

■ **Benkovich (Benković)**

☼ **Berlek (Berlek, Brlek)**

Blazek (Blažek) < Blaž- [< lat. Blasius] + -ek

◊ **Blažeković**

□ **Boltižar**

Borko < Borko [< Bor(o)- (< Borivoj i sl.) + -ko]

Borkovecz (Borkovec) < Bork(o)- [< Bor(o)- (< Borivoj i sl.) + -ko] + -ovec

Borović < Bor(o)- [< Borivoj i sl.] + -ović

□ **Bosilj**

Braćko < brać(a)- + -ko

■ **Bregović**

□ **Broz**

Budanec < budanec [< buditi]

○□ **Bunić**

□ **Canjuga**

Car < car 'vladarski naslov'

Chernichich (Černičić) < černić- [< čern- ('crn') + -ić] + -ić

Chesnyak (Češnjak) < češnjak

Churilla/Ćurilla (Ćurila) < Ćiril, m. os. ime (< grč. Kýrillos)

Cepanec < cepanec [< cijepati]

Cernčec (Cernčec, Crnčec) < crn(e)c- [< crn- + -ec] + -ec

Cesar < cesar 'car' [< caesar < lat. Caesar]

Cestar < cestar 'koji radi na gradnji i održavanju cesta'

○□ **Cimerman**

Cmrečki < možda prema mikrotoponimu Cmrečak ('dio šume gdje prevladavaju smreke') [< cmreka 'smreka']

Cvetko < Cvetko, m. os. ime

Czapek (Capek) < cap(a)- ('šapa') + -ek

Czeglecz < cegl(a)- [< njem. Ziegel 'cigla'] + -ec

♦ **Czik**

○ **Czikach (Cikač)**

☼ **Czvetkovich (Cvetković)**

Čačković < čačk(o)- (< čačkati) + -ović

Čavličar < čavličar 'koji izrađuje čavle'

Čepin < Čepin, naselje i općina u Osječko-baranjskoj županiji (vjerojatno: prezime nastalo transonimizacijom od ojkonima)

Čerleni < č(e)rleni 'koji je crvenokos' [< črleno 'crveno']

Černila (Černila/Črnila) < črni 'crn; koji je tamne kose ili tamnoput'

Črncec, Črnčec < črn(e)c- [< črn- ('crn') + -ec] + -ec

□ **Darabos**

□ **Debeli**

Deduš < možda deduš 'djed'

Dejanović < Dejan- [< Deja (< Desimir, Desislav i sl.) + - an] + -ović

Dervenkar, Drevenkar < d(e)rvenkar 'koji izrađuje drvenke, drvene posude koje su služile kao mjere za žito' (Frančić 2002: 226)

Deželić < dežel(a)- ['zemlja, krajina', ARj] + -ić

■ **Divjak**

□ **Dobrotič (Dobrotić)**

Dolencz (Dolenc) < Dolenec

Dominich (Dominić) < Domin(o)- [< Dominik < lat. Dominicus] + -ić

Dominko < Dominko [< Domin(o)- (< Dominik < lat. Dominicus) + -ko]

□ **Draganich (Draganić)**

□ **Drašković**

Drožđek < drozd- ('ptica pjevica') + -ek

Duboveček < Dubovec- [< Dubovec, naselje u sastavu Općine Gornja Stubica] + -ek

Dugački < dugački 'koji je dugačak'

□ **Dvorschak**

Ershek (Eršek) < eršek (< mađ. ersek 'nadbiskup')

Ferenček < Ferenc- [< mađ. Ferencz (< lat. Franciscus)] + -ek

Ferk < Ferenc [< mađ. Ferencz (< lat. Franciscus)]

Filipašić < Filipaš- [< Filip- (< lat. Philippus) + -aš] + -ić

Filipić < Filip- [< lat. Philippus] + -ić

Fišter < fišter [< njem. Pfister 'pekar']

Fištrek < fišt(e)r- [< njem. Pfister 'pekar'] + -ek

Fleis < njem. Fleisch 'meso'

Fodroczy, hrvatska plemićka obitelj Fodroci[261]

Francelj < Franc [< Franjo (< lat. Franciscus)]

Franković < Frank(o)- [< Fran- (< Franjo < lat. Franciscus) + -ko] + -ović

Fridrih < Fridrih, njem. m. osobno ime [< njem. Friedrich]

Frich (Fric) < Fridrih [< njem. Friedrich]

Friščić < Frišt- [< Fritz < Fridrih < njem. Friedrich] + -ić

Gall < Gal [< lat. Gallus]

Galović < Gal- [< lat. Gallus] + -ović

Gašparić < Gašpar- [< lat. Casparus, Gasparus] + -ić

Gerdak (Gerdak/Grdak) < G(e)rd- [< Grden < grd 'koji je nije lijep; ružan'] + -ak

Gjurasek (Đurasek) < Đuras- [< Đur(a)- (< Juraj < lat. Georgius) + -as] + -ek

Gjurin (Đurin) < od izvedenoga osobnog imena Đurin

Gladović < glad- ('osjećaj potrebe za jelom') + -ović

Glavič < 1. 'zaobljeni gorski vrhunac'; 2. 'jedan od vrhova Varaždinbrega i selo uz njega' (Lipljin 2013: 370)

Glavnik < glavnik 'glavar, poglavica (kod vojske)'

Gluhak < gluhak 'koji je gluh'

Godek < godek 'svinja'

■ **Golub**

☼ **Golubić**

Gortan < gortan 'koji prebiva u gorju, goran'; prezime je podrijetlom talijansko (Bertoša 2001: 294)

Gott < možda pokraćeno od njem. imena koja u sebi imaju sastavnicu Gott (npr. Gottfried, Gotthard)

Götcz < možda pokraćeno od njem. imena koja u sebi imaju sastavnicu Gott (npr. Gottfried, Gotthard)

□ **Grabar**

Gregurić < Gregur- [< Grgur < lat. Gregorius] + -ić

Gyuraich (Đuraić) < Đura- [< Juraj < lat. Georgius] + -ić

□ **Habjanić**

□ **Habunek**

Hajdinjak < hajdinjak 'koji živi uz nasad hajdine'

Hajnžek < Hans- [< lat. Ioahannes] + -ek

○□ **Herczeg**

□ **Herjavec**

[261] Obitelj Fodroci je podrijetlom iz Erdelja. Nazvani su po posjedu Fodrovec koji se nalazio na području današnjih naselja Fodrovec Riječki i Fodrovec Donji u široj okolici Križevaca (Hrvatska enciklopedija, http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19992).

Herkovič (Herković) < Herk(o)- [< Her(o)- (< Herman) + -ko] + -ović

■ **Herženjak, Hrženjak**

Hirss, Hirš < njem. Hirsch 'jelen'

◊ **Hižak**

□ **Hižman**

Hlebar < hlebar 'pekar' [< hleb 'kruh']

Hoffmann < njem. Hoffmann 'upravitelj imanja; dvorski službenik'

☼ **Horvat**

◊ **Horvatek**

♦ **Horvatić**

Hrany, Hranj < možda stanovnik naselja Hraň u Slovačkoj[262]

Hrnčić < hrnj(a)c- [< hrnjac 'koji ima prirođeno nepotpuno srašćivanje gornje usne, zečju usnu' < hrnja] + -ić

Hruškar < možda 'koji se bavi uzgojem i prodajom krušaka' [< hruška 'kruška']

Iakopovich, Jakopović < Jakop- [< lat. Jacobus] + -ović

Iankach (Jankač) < Janko [< Jan- (< grč. Ioánnes) + -ko]

Ieremich (Jeremić) < Jerem- [< Jeremija < lat. Ieremias] + -ić

Ierenchich (Jerenčić) < Jeren(a)c- [< Jeronim (< lat. Hieronimus)] + -ić

Iohan (Johan) < Johan (< grč. Ioánnes)

■ **Iurkovich (Jurković)**

Ivančić < Ivan(a)c- [< Ivan- (< grč. Ioánnes)] + -ić

Ivanich (Ivanić) < Ivan- [< grč. Ioánnes] + -ić

Ivich (Ivić) < Iv(o)- [< Ivan (< grč. Ioánnes)] + -ić

Jagič, Jagić (Jagić) < Jag(a)- [< Agata < lat. Agatha] + -ić

Jagodić < Jagod(a)- + -ić

Jakić < Jak(a)- [< Jakov (< lat. Jacobus)] + -ić

Jaklin < možda od Jakov [< Jakob (< lat. Iacobus)]; ili < jaklin 'kaputić'

■ **Jambreković**

Jambrošić < Jambroš- [< Jambr(o)- (< Ambrozije < lat. Ambrosius) + -oš] + -ić

Jambrović < Jambr(o)- [< Ambrozije < lat. Ambrosius)] + -ović

Jančić < Jan(e)c- [< Jan- (< grč. Ioánnes) + -ec] + -ić

☼ **Janković**

◊ **Jugh (Jug)**

Jugović < jug- + -ović

Jurinak (Jurinak, Jurinjak) < Jurin- [< Juraj < (lat. Georgius)] + -ak

□ **Kaiser**

Kalčić < (t)kal(e)c- ('tkalac') + -ić

Kamenšćak < stanovnik naselja Kamenica (naselje kod Lepoglave u Varaždinskoj županiji)

Kaniški < Kaniža, više naselja (pokraj Ivanca; u Sloveniji i Mađarskoj)

Karassinecz < vjerojatno označava onoga koji je živio uz Karašicu, pritoku rijeke Drave u istočnoj Hrvatskoj

[262] Prezime Hranj možda bi se moglo dovesti u vezu i s naseljem Kranj u Sloveniji (usp. Hočevar < Kočevje, Hruška < hruška (kruška) itd.). Ipak, skloniji smo tumačenju da bi prezime Hranj trebalo tražiti u povezanosti sa slovačkim naseljem Hraň jer smo od samih nositelja prezimena čuli priču da je zajednički predak svim Hranjima stigao iz Češke (vjerojatno se mislilo na Češkoslovačku, op. M. H.). Zaseok *Hranji* dio je naselja Rinkovec kraj Bednje. Među ondje naseljenim nositeljima prezimena Hranj prenosi se priča o zajedničkome pretku, što potvrđuju i rodbinski odnosi. U Matičnoj knjizi krštenih u Bednji iz 1825. godine stoji da je u Rinkovcu kršten Franjo Hranj (*Franciscus Hranÿ*), što je najstariji zapis prezimena *Hranj* u matičnim knjigama. Prema popisu stanovništva 1948. godine u Rinkovcu je živjelo 88 nositelja prezimena *Hranj.*

Karlsberger < vjerojatno označava onoga koji je živio uz dvorac Karlsberg (nalazi se blizu Homburga u Njemačkoj)

Katanecz (Katanec) < katan(a)- [< mađ. katona 'vojnik'] + -ec

Kekec < možda od kekez 'homoseksualac'

Kelemen < mađ. Kelemen [< lat. Clemens]

○□ **Kellner**

Kenjel (Kenjel, Kenđel) < mađ. kengyel 'stremen'; možda se odnosi na onoga koji izrađuje stremene

Kernjak < kernjak 'krnjak, ostatak oštećenoga zuba'

Kirović < Kir(il)- [< grč. Kyrillos] + -ović

□ **Kiseljak**

Kissich < kiš- [< mađ. kis 'mali'] + -ić

Kiš Šaulovečki < Kiš Šaulovečki, plemićka obitelj iz Varaždinske županije[263]

Klajić < vjerojatno od klaj(o)- ('kljast', v. Šimunović 2006: 282) + -ić

Klemenčić < Klemen(e)c- [< Klemen(t)- (< lat. Clemens) + -ec] + -ić

Kliček < kliček 'peteljka ploda voća' (Lipljin 2013: 539)

Klinec < klin- + -ec

Knezević (Knežević) < knez- + -ević

Kociper < kociper 'koji se kočoperi' [< kočoperiti se 'praviti se važan, šepuriti se']

Kokotec < kokot- ('pijetao') + -ec

Kolačko < kolačko [< kolač- + -ko]

Kolarić < kolar- + -ić

Kolenko < kolenko [< kolen(o)- ('koljeno') + -ko]

○□ **Kollar (Kolar)**

○ **Kolmann (Kolman)**

Komesz, Komes (Komes) < komes 'plemićki naslov glavnih vojnih, upravnih i sudbenih glavara u pokrajinama'

□ **Koren**

Korpar < korpar 'koji izrađuje korpe' [< korpa 'košara' < njem. Korb]

Kos < kos 'ptica pjevica'

□ **Koschak (Koščak)**

Košak < koš- + -ak

□ **Košič (Košić)** < koš- + -ić

Košir < kosir 'savijeno sječivo, veliki ručni nož za obrezivanje granja i loze; srp'

Koštarić < koštar- ('koji je na košti, redovnoj hrani u stanu uz naplatu') + -ić

Kovach, Kovač < kovač

☼ **Kovachich, Kovačić**

◊ **Kozjak**

◊ **Krajačić** < krajač- ('krojač') + -ić

□ **Kraljić**

□ **Kraly, Kralj**

□ **Kralyek, Kraljek**

Kralyevich (Kraljević) < kralj- + -ević

○□ **Kramer**

○□ **Kranyeiz, Kranjec**

◊ **Kranjčić**

□ **Križanec**

Križnjak < Kriz(ogo)n- [< Krizogon < grč. Khrysogonos] + -ak

Krušić < kruš(ac)- ('dem. od kruh') + -ić

Kućar, Kučar < kućar 'onaj koji obilazi kuće i nudi kakvu robu na prodaju ili obavlja neke usluge i poslove uz naplatu'

Kuhar < kuhar

Kukavecz (Kukavec) < kukavec 'vrsta biljke'

[263] Obitelj Kiš Šaulovečki spominje se već u 13. stoljeću, a vlasnici dvorca Šaulovca postaju početkom 17. stoljeća (prema: http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_11045).

Kukuljevich, Kukuljevič (Kukuljević Sakcinski[264]) < kukulj- [< kukolj 'korov'] + -ević

Lacković < Lack(o)- [< Lac(o)- (< (V)ladislav i sl.) + -ko] + -ović

Lah < (V)lah

Laszinger < Lässig, nekadašnje naselje u Njemačkoj, danas u Poljskoj; ili < Lassigg, naselje u Austriji

Lehkec < lehk(i)- ('koji je lagan') + -ec

Lencz (Lenc) < Laurencije [< lat. Laurentius]

◊ **Lendvay**

Lepen < lepen 'biljka iz porodice glavočika; ljepika; jablan'

Lesar < lesar 'drvodjelja'

□ **Lesjak**

○ ■ **Leskovar**

Lešnjak < lešnjak 'lješnjak'

□ **Levanich, Levanić**

□ **Liber**

Loborec < Loborec, stanovnik Lobora (naselje u Krapinsko-zagorskoj županiji)

Logožar < logožar 'koji skuplja rogoz'

Lončar < lončar

○□ **Lončarić**

■ **Lorbek**

□ **Lovrenčić**

◊ **Lukačić**

○ **Maček**

Magdalenić < Magdalen(a)- [< lat. Magdalene] + -ić

◊ **Majczen (Majcen)**

Malčec < mal(e)c- [< mal(en)- + -ec] + -ec

♦ **Maltarich**

☼ **Marić**

◊ **Marković** < Marko- [< lat. Marcus] + -ović

Markušić < Markuš- [< Mark(o)- (< lat. Marcus] + -uš] + -ić

□ **Maršić**

■ **Martinchevich (Martinčević)**

Martinković < Martink(o)- [< Martin- (< lat. Martinus) + -ko] + -ović

□ **Martinjak**

Matejak < Matej- [< lat. Matthaeus] + -ak

Matijašević < Matijaš- [< Matija- (< lat. Mathias) + -aš] + -ević; < Matijaš- [< mađ. Mátyás (< lat. Mathias / Matthaeus)] + -ević

Matijašić < Matijaš- [< Matija- (< lat. Mathias) + -aš] + ić; < Matijaš- [< mađ. Mátyás (< lat. Mathias / Matthaeus)] + -ić

Mattachich (Matačić) < Mat(a)c- [< Matija < lat. Mathias] + -ić

Mattoš < Matoš [< Mat(o)- (< Matija / Matej < lat. Mathias/Matthaeus) + -oš]

Mavrek < Mavr(o)- [< Mavar- (< lat. Maurus)] + -ek

□ **Mayer, Majer**

Medenyak (Medenjak) < medenjak 'kolač umiješan s medom'

Medved < medved 'medvjed'

Medvedec < medved- ('medvjed') + -ec

◊ **Mesarić**

Mesaroš < mesaroš [< mađ. mészáros 'mesar' (< slav.)]

Mežnar < mežnar [< njem. Messner 'sakristan, zvonar']

[264] Obitelj Kukuljević Sakcinski pripada među najstarije hrvatske plemićke obitelji. Kukuljevići su podrijetlom s graničnoga područja između Hrvatske i Slavonije, a ženidbenim vezama i adoptacijom povezali su se s venecijanskom obitelji *Bassani di Sacci* koja se u 14. stoljeću doselila u Senj. Kada je loza *Bassani di Sacci* izumrla, Kukuljevići su svojemu prezimenu dodali i njihovo, koje od 19. stoljeća rabe u kroatiziranome obliku Sakcinski. (GMV 2017: 1)

○□ **Mihalić**

Mihanovich (Mihanović) < Mihan- [< Mihael (< lat. Michael)] + -ović

Mikac < Mik(a)- [< Mikula (< Nikola < lat. Nicolaus)] + -ac

Mikšić < Mikš(a)- [< Mikula (< Nikola < lat. Nicolaus)] + -ić

□ **Mikulchich (Mikulčić**)

Mikulec < Mikul(a)- [< Nikola < lat. Nicolaus] + -ec

□ **Mikulić**

Milković < Milk(o)- [< Mil(o)- (< Milivoj, Milan, Miloslav, Milivoj i sl.) + -ko] + -ović

Millnar (Milnar) < vjerojatno: mlinar

Miškec < Miškec, m. os. ime [< Mihael]; mišk(o)- [< miš- + -ko] + -ec

□ **Mlakar**

□ **Mlinarić**

Moharich < Mohar- [< Mohor (< lat. Hermagoras)] + -ić

Monger < njem. Monger 'vrsta trgovca'

Moses (Mozeš) < mađ. Mózes 'Mojsije'

Mucko < mucko 'koji muca'

Mumlek < 'čovjek koji stalno nešto nerazumljivo mumlja, mumljalo' (Lipljin 2013: 751)

Murko < Murko 'koji stanuje ili obitava uz Muru' (< hidronim Mura); ili od ž. os. imena Mura

Musić < Mus(a)- (muslim. m. os. ime) + -ić

Müller < njem. Müller 'mlinar'

Mužar < mužar 1. 'mala posuda s tučkom za tucanje'; 2. 'mali top koji proizvodi samo prasak bez hica'

Mužek < mužek 'seljačić; dem. od muž' (Lipljin 2013: 756)

♦ **Nagy**

Nell < Nell, m. osobno ime, vjerojatno iz engleskoga ili irskoga govornog područja (usp. Neil, Neal, O'Neal, O'Neill)

Nemčić < Nem(e)c- ('Nijemac') + -ić

Nemeth < mađ. Német 'Nijemac'

Nikolić < Nikol(a)- [< lat. Nicolaus] + -ić

○ □ **Novak**

Novosel < Novosel ('stanovnik Novog Sela'; više je istoimenih naselja u Hrvatskoj, najbliži su Varaždinu Novo Selo Rok i Novo Selo na Dravi u Međimurskoj županiji); < novosel 'novi u selu, novi doseljenik'

☼ **Novoselec**

◊ **Obadich** < obad- + -ić

Oglavnik < glava, vjerojatno vezano uz držanje ili oblik glave; ili možda kakav odjevni predmet koji se stavlja oko glave

◊ **Oreški**

Oršić < Oršić, hrvatska plemićka obitelj[265]

Oskoruš < oskoruš [< oskoruša 'listopadno, srednje visko drvo; stara hrvatska vrsta voćke']

Ovčarić < ovčar- ('koji čuva i pase ovce') + -ić

Ožeg, Ožek < ožeg [< ožeći 'opeći'; žarač]

Padovec < Padova, grad u Italiji

◊ **Paitak (Pajtak)**

Papecz < pap- [< mađ. pap 'svećenik'] + -ec

[265] Obitelj Oršić spominje se prvi put 1420. godine u selu Udriniću (Driniću) na Uncu kao *de Udrinich*. Između 1464. i 1472. godine stječu manje posjede (Orehovac, Dol i Lipovac) te se sele u plemićku općinu Goricu. Kako se u tome razdoblju u povijesnim spisima nazivaju *Orsych de Udrinich*, pretpostavljamo da je to zbog novostečenoga posjeda Orehovac. Valerija Oršić, kći grofa Vilima i Katarine Oršić, bila je supruga varaždinskoga odvjetnika Nikole Fallera u 19. stoljeću (izvor: http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_11566) Grobna kapela grofova Oršić sagrađena 1892. godine nalazi se na varaždinskome groblju.

Papić < pap- [< mađ. pap 'svećenik'] + -ić

Pasarić < pasar- ('pojasar') + -ić

Pavec < Pav(o)- [< Pavao < lat. Paulus] + -ec

Pavičić < Pavić- [< Pav(o)- (< lat. Paulus) + -ić] + -ić

Pavliček < Pavlic- [< Pavl(e)- (< lat. Paulus) + -ic] + -ek

Pavlinek < Pavlin- [< Pavl(e)- (< lat. Paulus) + -in] + -ek

Pavlinović < Pavlin- [< lat. Paulus] + -ović

Peharda < peharnik [< njem. Becher]

Pekich (Pekić) < pek- ('pekar') + -ić

◊ **Perec**

Petak < petak 'peto dijete u obitelji'

Petanek < Petan- [možda od Petar (< lat. Petrus)] + -ek

■ **Petković**

Petrinecz (Petrinec) < Petrin- [< Pet(a)r- (< lat. Petrus) + -in] + -ec

Petroczy (Petroci) < Petrovce, naselje u Slovačkoj (< mađ. ime za to naselje je Petrocz)

♦ □ **Petrović**

Picek < picek 'pile, pilić'

■ **Pintarich, Pintarić**

Piskač < piskač, vjerojatno vrsta glazbenika, prema instrumentu koji sadržava pisak ('dio instrumenta u obliku cjevčice gdje se stvara zvuk')

◊ **Piszachich, Pisačić (Pisačić)**

☼ **Plantak**

Plantić < plant(a)- [< lat. planta 'šepavac'] + -ić

◊ **Plavecz (Plavec)**

Plečko < plećko [< pleć(e)- ('rame') + -ko]

Pletershek (Pleteršek) < doseljenik iz Pleterja (naselje u Sloveniji)

Pogledich < pogled- + -ić

Pogorelecz, Pogorelec < pogorelec 'stradalnik od požara'

Polanec < polanec 'koji obitava uz poljanu'

Popiać, Popijač < popijač '(možda) koji voli popiti, koji je neumjeren u alkoholu'

◊ **Posavec**

Posavich (Posavić) < Posav(ec)- + -ić

Pospišil < zapadnoslav. (gl. prid. rad.) < pospati 'prespavati, odspavati'

Potochnijak (Potočnjak) < potočnjak 'koji obitava uz potok'

Potoćnik (Potočnik) < potočnik 'koji obitava uz potok', ili možda 'koji posjeduje potok'

□ **Pramberger**

Premuš < Primuš (< lat. primus 'prvi')

Premušić < Premuš- [< Primuš < lat. primus 'prvi'] + -ić

Prizl < mađ. ← njem. Brezel, perec 'vrsta peciva'

Ptiček < ptič- ('ptić') + -ek

□ **Puklavecz**

Punčec < pun(a)c- ('suprugin otac') + -ec

○ □ **Purgar <** purgar [< purger < njem. Bürger 'građanin']; ali možda i < purgar 'pripadnik Varaždinske građanske garde'[266]

□ **Purgarić <** purgar- [< purger < njem. Bürger 'građanin'; možda i < purgar 'pripadnik Varaždinske građanske garde] + -ić

Pust < pust '1. koji je osamljen, bez života; 2. sukno od životinjskoga krzna; 3. mesopust, karneval'

[266] Pripadnici varaždinske građanske čete nazivali su se *purgari, purgeri* ili *grenadiri*, a osnovani su 1750. godine (izvor: varazdinska-garda.com). Postrojba je obnovljena kao povijesna i turistička atrakcija početkom devedesetih godina 20. stoljeća.

◊ **Puškadija**

□ **Puškarić** < puškar- + -ić

Rački < Raka, naselje u Sloveniji

Radigović < Radig(o)- [< Radigoj] + -ović

Rakovac < Rakovac, dio grada Karlovca

Raucher < njem. Raucher 'pušač'

□ **Rauš**

Rebrek < rebr(o)- + -ek

Remenar < remenar 'koji izrađuje remene'

Renaud (Renaud) < fr. m. os. ime (eng. Reynold)

□ **Repich, Repić**

Rešetar < rešetar 'koji izrađuje rešeta'

◊ **Rihtarić**

□ **Rihter**

Rogina < rog

Rosich (Rožić) < rog- + -ić

Rotar < njem. rot 'crven'

Rubin < rubin 'skupocjeni dragi kamen crvene boje'

Rumell < tur. Rumeli 'zemlja Romeja', ime za zapadni (balkanski) dio Osmanskoga Carstva

Ruszek (Rušek) < rus- ('crvenkast, riđ, rumen') + -ek

□ **Sajko**

Sakač < mađ. szakács 'kuhar' (< slav.)

Sambolek < sambol- [< mađ. szabó 'krojač'] + -ek

Samec < samec 'samac'

Schmidt < njem. Schmied 'kovač'

Seketin < Seketin, naselje u Općini Sveti Ilija u Varaždinskoj županiji

□ **Shamecz, Šamec**

Shantalab (Šantalab) < šantalab 'koji je hrom, šepav' (< mađ. sánta 'šepav, hrom' + mađ. láb 'noga')

Shneider (Šnajder) < njem. Schneider 'krojač'

■ **Shostarich, Šoštarić**

Shukacz (Sukač) < sokač [< mađ. (< slav.) szakács 'kuhar']

Singer < njem. Singer 'pjevač'

Siročić < siroč(e)- + -ić

Slunjski < Slunj, grad u Karlovačkoj županiji

Smiljanić < Smiljan- + -ić

Smolković < smolk(o)- [< smol(a) + -ko] + -ović

Soldat < soldat 'vojnik' [< tal. soldato]

■ **Somogji**

□ **Sostar (Šoštar)** < šuster 'obućar' (< ksrvnjem. *schuoster* (Štebih Golub 2010: 355))

□ **Sović**

Spanich (Španić) < špan- [špan 'upravitelj, nadglednik vlastelinstva' < mađ. ispán] + -ić

Stankovič (Stanković) < Stank(o)- [< Stan(e)- (< Stanislav i sl.) + -ko] + -ović

Stepanek < Stepan- [< lat. Stephanus] + -ek

♦ **Strelec**

Sudec < sudec 'sudac'

Sukačić < sukač- [< sokač (< mađ. (< slav.) szakács 'kuhar')] + -ić

◊ **Svecz, Švec**

□ **Szabolek**

Szaleniak (Salenjak) < salenjak 'koji je pun sala; debeo'

Szegedin (Segedin) < Segedin (< mađ. Szeged), grad u Mađarskoj

□ **Szekovanich, Sekovanić**

Szirovecz < sirov- ('koji nije kuhan ni pečen') + -ec

Szokach (Sokač) < sokač [< mađ. (< slav.) szakács 'kuhar']

■ **Szokol, Szokoll (Sokol)**

☼ **Szvetecz, Svetec**

Šaffarić < šafar- [šafar 'upravitelj imanja; ekonom' (< njem. Schaffner)] + -ić

□ **Šafran**

Šainovič, Šajnović < šain- [< šain 'sokol dresiran za lov' < tur. ← perz. šahīn] + -ović

Šalamon < Salamon/Solomon, m. os. Ime bibilijskog podrijetla

○□ **Šantek**

Šanjek < možda šanje- [šanje „nadimak čeljadetu koje malo hramlje“, izvor ARj] + -ek

Šarec < šar(o)- ('šaren') + -ec

Ščuric < ščuric 'zrikavac, cvrčak'

■ **Šestak**

□ **Šimunčić**

□ **Škoranec (Škorjanec)**

◊ **Šmit, Šmic** < njem. Schmied 'kovač'

Štefanec < Štefan- [< Stjepan (< lat. Stephanus)] + -ec

Štefanić < Štefan- [< Stjepan (< lat. Stephanus)] + -ić

Štifter < možda prema predmetu kojim se služi, označava neku vrstu pisara [< njem. Stift 'olovka, pisaljka']; ili < njem. Stifter 'donator, mecena'

Štromar < možda od njem. Strohmann 'slamnati čovjek, strašilo'

Šuplika < šuplika 'koji je šupalj, prazan'

Švarc, Svarz < njem. schwarz 'crn'

Teppes < možda 'koji se skiće' [< tepsti se 'skitati se']; možda i rum. tepeš 'nabijač' (usp. Vlad Tepeš Drakula)

Terstenjak (Trstenjak) < trstenjak (< trsten 'trska') 'koji živi na području obraslom trskom'

Tkalchevich (Tkalčević) < tkal(e)c- + -ević

Tkalčić < tkal(e)c- ('tkalac') + -ić

☼ **Tkalec**

Tomašević < Tomaš- [< Toma- (< lat. Thomas) + -aš] + -ević

□ **Tomassic, Tomašić**

Tomašković < Tomašk(o)- [< Tomaš- (< lat. Thomas) + -ko] + -ović

□ **Toplak**

Traub < njem. Trauben 'grožđe'

Trojak < trojak 'treće dijete u obitelji"

■ **Turković**

◊ **Tushek, Tušek**

□ **Vagner**

Vajda < vajda (mađ. vajda 'vojvoda' (< slov.))

Vajdić < vajd(a)- + -ić

Valentak < Valent- (< Valentin < lat. Valentinus) + -ak

□ **Valpotić**

□ **Varga**

□ **Verbnjak (Verbnjak, Vrbnjak)**

○ **Verchek, Vrček (Verček Vrček)**

Vertesy, Vertuš < Vertés, gorje u sjeverozapadnoj Mađarskoj

Veverič < veverič 'vjeverić'

Vidachich (Vidačić) < Vid(a)c- [< Vid- + -ac] + -ić

Vincetić < Vince(n)t- [< Vincent, Vincencije < lat. Vincentius] + -ić

■ **Vinczek, Vincek**

Vindiss, Vindiš < vindos [od keltskoga pridjeva „vindos »bijel« (ie. korjen te riječi nalazi se u našemu glagolu vidjeti)“ (Skok 1971: 130)]

☼ **Vinković**

Višnić < Višn(a)- [< višnja] + -ić

○ □ **Vlahovich** < Vlah- + -ović

Vlašić < Vlah- + -ić

Volf < njem. Wolf 'vuk'

Vragovich (Vragović) < vrag- + -ović

□ **Vrbanić**

Vugrin < Vugrin 'Mađar'

Vugrinchics < Vugrin(e)c- [< Vugrin ('Mađar') + -ec] + -ić

Vugrinec < Vugrin- ('Mađar') + -ec

Vukasovič < Vukas- + -ović

Vukmanić < Vukman- + -ić

Vuković < Vuk- + -ović

○□ **Vuzem**

Waldmann < možda 'koji živi u šumi' [< njem. Wald 'šuma' i Mann 'čovjek']

Weber < njem. Weber 'tkalac'

□ **Wlahek (Vlahek)**

Wučić < Vuk- + - ić

Wunderlich < njem. wunderlich 'čudno, neobično'

☼ **Zadravec, Zadravecz**

Zagorsky < stanovnik Zagorja

○□ **Zajec**

Zdelar < zdelar 'zdjelar'

☼ **Zebec**

Zemlić < zeml(a)- ('zemlja') + -ić

Zgrebec < zgrebec 'koji može nešto zgrebsti' [< zgrepsti 'grebući skinuti, sastrugati']

□ **Zkupnyak (Skupnjak)**

□ **Zlatarovich (Zlatarović)**

Zorković < Zork(o)- [< Zor(o)- (< Zoran, Zorislav i sl.) + -ko] + -ović

○□ **Žganjar**

Žnidarić < žnidar- [< njem. Schneider 'kojač'] + -ić

Ostalo (prezimena nejasne motivacije):

Bahun, Bešvir, Budjan, Bumbek, Buzetti, Chemiga, Cvertila, Delimar, Dolmać, ◊Ebner, Eck, Ertl, Fadiga, Gredelj, Haller, Havaić, Hugyak, Koterba, Krobot, Krok, Kujek, Kušec, Letina, Paar, Pikia, Pomper, Redl, Schavorich, Slukić, Stebih, Rizner, Šarman, Šešet, Šokman, Šprem, Štuhec, Švagelj, Talan, Tanody, Tellebar, Valovzky (41)

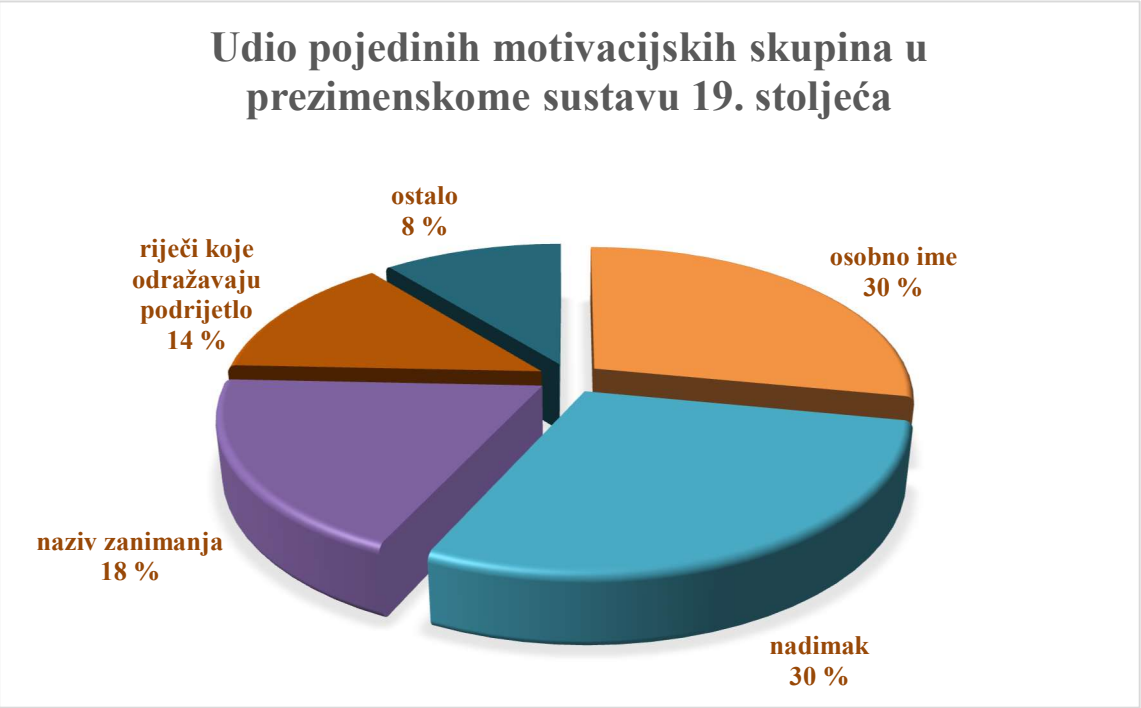
Tablica 6.10. *Varaždinska prezimena u 19. stoljeću*

TVORBA	**MOTIVACIJA**				
	OSOBNO IME	**NADIMAK**	**NAZIV ZANIMANJA**	**RIJEČI KOJE ODRAŽAVAJU PODRIJETLO**	
				ETNIK	**ETNONIM**
asufiksalna	Albrecht, Barabas, Boltižar, Borko, Broz, Cvetko, Ćurilla, Dominko, Ferk, Francelj, Frich, Fridrich, Gall, Gjurin, Götcz, Gott, Iankach, Iohan, Jaklin, Kelemen, Kolmann, Lencz, Mattoš, Miškec, Moses, Nell, Premuš, Renaud, Šalamon (29)	Adler, Balog, Bauer, Bosilj, Braćko, Bengeri, Budanec, Canjuga, Cepanec, Chesnyak, Czik, Czikasch, Černila, Črleni, Darabos, Debeli, Deduš, Divjak, Dugački, Fleis, Glavnik, Gluhak, Godek, Golub, Hirš, Hižak, Hižman, Jug, Kekec, Kenjel, Kernjak, Kliček, Kociper, Kolačko, Kolenko, Koren, Kos, Koschak, Košir, Kukavecz, Lepen, Lesjak, Lešnjak, Liber, Lorbek, Maček, Majczen, Medenyak, Medved, Mekota, Mucko, Mumlek, Mužar, Mužek, Nagy, Novak, Oglavnik, Oskoruš, Ožeg, Paitak, Perec, Petak, Picek, Plantak, Plavecz, Plečko, Podgorelec, Popijač, Prizl, Pospišil, Puklavecz, Pust, Raucher, Rauš, Repić, Rogina, Rotar, Rubin, Sajko, Samec, Shantalab, Szokol, Szvetecz, Szeleniak, Šafran, Šantek, Šćuric, Šestak, Škoranec, Štromar, Šuplika, Švarc, Teppes, Traub, Trojak, Vrček, Veverič, Vindiš, Volf, Wunderlich, Vuzem, Zajec, Zkupnyak, Zgrebec (104)	Car, Cesar, Cestar, Czimerman, Dervenkar, Čavličar, Ershek, Fišter, Grabar, Herczeg, Hlebar, Hoffmann, Hruškar Kaiser, Kellner, Kollar, Komesz, Korpar, Kovač, Kralj, Kramer, Kućar, Kuhar, Lesar, Logožar, Lončar, Mayer, Mesaroš, Mežnar, Millnar, Monger, Müller, Peharda, Piskač, Puškadija, Remenar, Rešetar, Rihter, Sakač, Schmidt, Shneider, Singer, Soldat, Shukacz, Sostar, Strelec, Sudec, Sokač, Šmic, Švec, Štifter, Tkalec, Vajda, Vagner, Varga, Weber, Zdelar, Žganjar (58)	Banyess, Cmrečki, Čepin, Dolencz, Dvorschak, Glavič, Gortan, Kamenšćak, Kaniški, Karassinecz, Karlsberger, Kiseljak, Hajdinjak, Hranj, Hrženjak, Šaulovečki, Fodroczy, Kozjak, Laszinger, Lendvay, Leskovar, Loborec, Mlakar, Murko, Novosel, Novoselec, Oršić, Oreški, Padovec, Petroczy, Pletersherk, Polanec, Posavec, Potochnijak, Potoćnik, Pramberger, Purgar, Rački, Rakovac, Rumell, Seketin, Šamec, Slunjski, Somogji, Szegedin, Terstenjak, Verbnjak, Vertuš, Waldmann, Zadravec, Zagorsky (51)	Kranyeiz, Horvat, Nemeth, Lah, Vugrin (5)
sufiks -ić	**Ot:** Ambrošić, Antolić, Bartolić, Belić, Dominich, Draganich, Filipić, Gašparić, Gregurić, Ivanich, Jagodić, Magdalenić, Marić, Matijašić, Mihalić, Mikulić, Musić, Nikolić, Premušić, Smiljanić, Štefanić, Tomašić, Vincetić, Višnić, Vrbanić, Wučić, Vukmanić (27)	Babić, Bunić, Bedačić, Chernichich, Golubić, Hrnčić, Kissich, Klajić, Košič, Koštarić, Krušić, Levanić, Obadich, Plantić, Pogledić, Sekovanich, Siročić, Sović, Zemlić (19)	Kalčić, Kolarić, Kovačić Krajačić, Kraljić, Lončarić, Maltarich, Mesarić, Mlinarić, Papić, Pasarić, Pekich Pintarich,	Deželić, Posavich, Purgarić (3)	Horvatić Kranjčić, Nemčić, Vugrinchics, Vlašić (5)

	Oi: Andrelič, Baretič, Belchics, Benchich, Dobrotič, Filipašić, Friščić, Gyuraich, Habjanić, Ieremich, Ierenchich, Ivančić, Jagič, Jambrušić, Jančić, Klemenčić, Lovrenčić, Lukačić, Markušić, Maršić, Mattachich, Mikšić, Mikulčić, Moharić, Pavičić, Šimunčić, Vidachich (27) **Op:** Ivić, Jakić, Rožić (3)		Ovčarić, Piszachich, Puškarić, Rihtarić Sukačić, Španić, Šaffarić, Šoštarić, Tkalčić, Vajdić, Valpotić, Žnidarić (25)		
sufiks -ović/ -ević	**Ot:** Czvetkovich, Dejanović, Galović, Iakopovich, Marković, Matijašević, Petrović, Tomašević, Vuković (9) **Oi:** Antolković, Antolović, Bedekovich, Blažeković, Borkovecz, Drašković, Benkovich, Franković, Herkovič, Iurkovich, Jambreković, Jambrović, Janković, Lacković, Martinchevich, Martinković, Mihanovich, Milković, Pavlinović, Petković, Radigović, Stankovič, Tomašković, Vinković, Vukasovič, Zorković (26) **Op:** Borović, Kirović (2)	Čačković, Jugović, Kukuljevič, Gladović, Smolković, Šainovič, Vragovich (7)	Knezović, Kralyevich, Tkalchevich, Zlatarovich (4)	Bregović (1)	Turković, Vlahovich (2)
sufiks -ec	**Ot:** Mikulec, Štefanec (2) **Oi:** Križanec, Petrinec (2) **Op:** Pavec (1)	Cernčec, Črnčec, Czeglecz, Herjavec, Klinec, Kokotec, Lehkec, Malčec, Medvedec, Punčec, Szirovecz, Šarec, Zebec (13)	Katanecz, Papec (2)	/	Vugrinec (1)
sufiks -ek	**Ot:** Mavrek, Blazek, Stepanek (3) **Oi:** Benček, Ferenček, Gjurasek, Habunek, Hajnžek, Pavliček, Pavlinek, Petanek, Tušek (9) **Op:** Brlek, Vincek (2)	Czapek, Drožđek, Ptiček, Rebrek, Ruszek, Šanjek (6)	Fištrek, Kraljek Sambolek, Sabolek (4)	Duboveček (1)	Horvatek, Wlahek (2)
sufiks -ak	**Ot:** Martinjak, Matejak, Valentak (3) **Oi:** Jurinak, Križnjak (2) **Op:** Gerdak (1)	Košak, Toplak (2)	/	/	/
-ac	**Op:** Mikac (1)	/	/	/	/
OSTALO	Bahun, Bešvir, Budjan, Bumbek, Buzetti, Chemiga, Cvertila, Delimar, Dolmać, ◊Ebner, Eck, Ertl, Fadiga, Gredelj, Haller, Havaić, Hugyak, Koterba, Krobot, Krok, Kujek, Kušec, Letina, Paar, Pikia, Pomper, Redl, Schavorich, Slukić, Stebih, Rizner, Šarman, Šešet, Šokman, Šprem, Štuhec, Švagelj, Talan, Tanody, Tellebar, Valovzky (41)				

6.4.2. Osvrt na prezimensku građu 19. stoljeća

Prezimensku građu 19. stoljeća čini 505 prezimena. U raščlambi prema motivaciji dobivamo raspodjelu prikazanu u Grafikonu 5.

Grafikon 5. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 19. stoljeća*

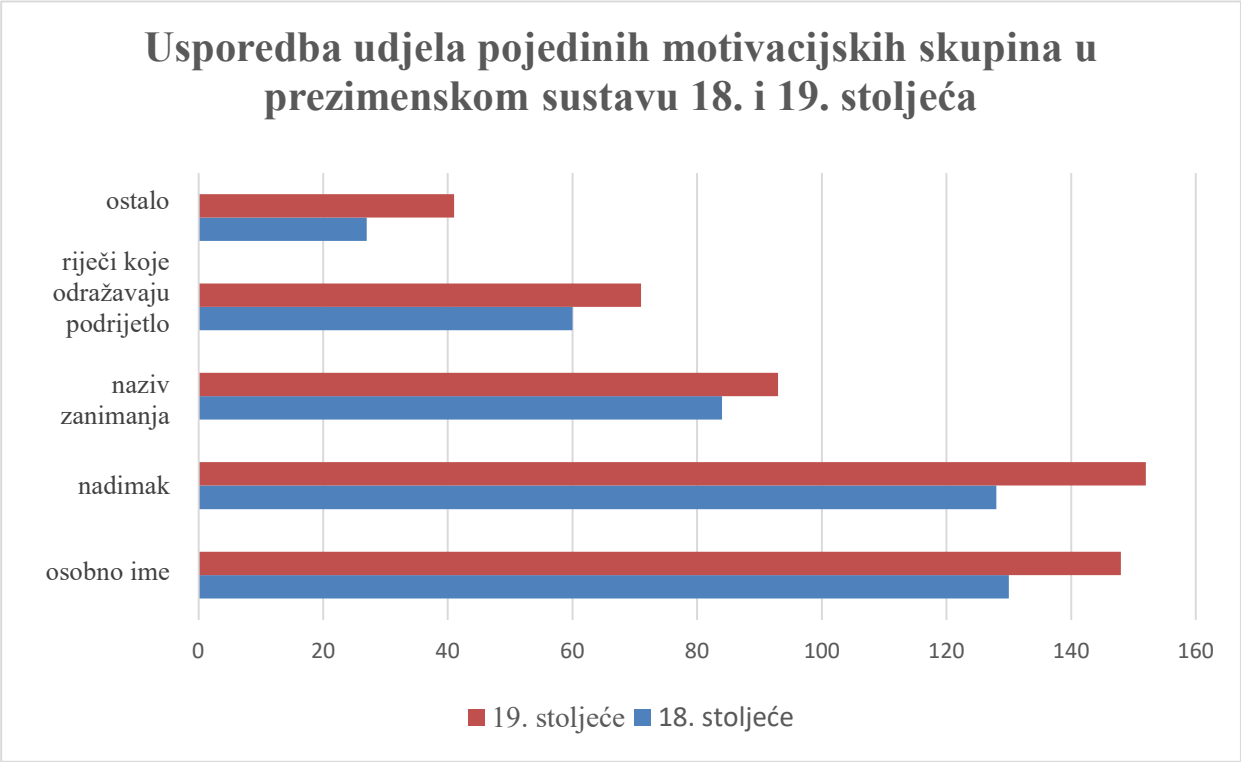
Iz Grafikona 5 iščitavamo da prezimena motivirana nadimkom (151 prezimena ili 30 %) ima gotovo podjednako kao prezimena s osobnim imenom u osnovi (149 prezimena ili 30 %). Slijede prezimena motivirana nazivom zanimanja (93 prezimena ili 18 %) te prezimena motivirana riječima koje odražavaju podrijetlo (71 prezime ili 14 %). Prezimena nejasne motivacije čine 8 % (41 prezime).

U tablicu koja slijedi, unijeli smo podatke o udjelu prezimena prema tvorbi.

Tablica 6.11. *Tvorba prezimena u 19. stoljeću*

TVORBA						
asufiksalna	*sufiksalna*					
	sufiks -ić	*sufiks -ović/-ević*	*sufiks -ec*	*sufiks -ek*	*sufiks -ak*	*sufiks -ac*
247	109	51	21	27	8	1
	217					

Prema tvorbenome načinu, više je asufiksalnih (247) nego sufiksalnih (217) prezimena. Sufiksalna prezimena većinom su tvorena sufiksom *-ić* (109 prezimena ili 50 %). Ostali sufiksi sudjeluju u tvorbi 108 prezimena: *-ović*/*-ević* (51), *-ek* (27), *-ec* (21), *-ak* (8) i *-ac* (1). Dobiveni podaci o tvorbi slični su podacima za prezimena u 18. stoljeću.

Grafikon 6. *Usporedba udjela pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 18. i 19. stoljeća*

Iz Grafikona 6 zaključujemo da su udjeli pojedinih motivacijskih skupina gotovo podudarni za 18. i 19. stoljeće.

Nadimačka prezimena u 19. stoljeću uglavnom su asufiksalna (104 prezimena ili 69 %). Sufiksalnih prezimena ima 47 (31 %), a tvorena su većinom sufiksima *-ić* (19 prezimena ili 39 %) i *-ec* (13 prezimena ili 31 %), dok se ostalim sufiksima tvori manji broj prezimena: *-ović*/ *-ević* (7), *-ek* (6) i *-ak* (2).

Prema motivirajućemu leksemu prezimena nadimačkoga postanja možemo razvrstati u sljedeće skupine:

– životinjski svijet (*Adler*, *Bengeri*, *Czapek*, *Drožđek*, *Godek*, *Golub*, *Golubić*, *Hirš*, *Kokotec*, *Kos*, *Lesjak*, *Maček*, *Medved*, *Medvedec*, *Obadich*, *Picek*, *Ptiček*, *Repić*, *Rogina*, *Sajko*, *Sović*, *Szokol*, *Šainovič*, *Škoranec*, *Veverič*, *Vukmanić*, *Vuković*, *Wučić*, *Zajec*, *Zebec*)
– biljni svijet (*Bosilj*, *Kliček*, *Koren*, *Kukavecz*, *Kukuljevič*, *Lepen*, *Lešnjak*, *Lorbek*, *Oskoruš*, *Šafran*)
– tjelesne značajke (*Balogh*, *Czik*, *Czikach*, *Cernčec*, *Chernichich*, *Črleni*, *Črnčec*, *Darabos*, *Debeli*, *Dugački*, *Glavič*, *Glavnik*, *Gluhak*, *Grdak*, *Herjavec*, *Hrnčić*, *Kernjak*, *Kissich*, *Klajić*, *Koschak*, *Lehkec*, *Levanić*, *Majcen*, *Malčec*, *Mumlek*, *Nagy*, *Oglavnik*, *Plantak*, *Plantić*, *Plavecz*, *Plečko*, *Pogledić*, *Puklavecz*, *Rebrek*, *Rotar*, *Rubin*, *Ruszek*, *Shantalab*, *Šantek*, *Šanjek*, *Šarec*, *Švarc*, *Vindiš*)
– karakterne značajke (*Bedačić*, *Divjak*, *Kekec*, *Kociper*, *Szirovec*, *Szvetec*, *Šuplika*, *Vragovich*)
– imovno stanje ili životne nesreće (*Podgorelec*, *Siročić*)
– svakovrsni predmeti (*Canjuga*, *Czeglecz*, *Kenjel*, *Klinec*, *Košak*, *Košić*, *Košir*, *Liber*, *Mužar*, *Ožeg*, *Smolković*, *Vrček*)
– hrana te stanja vezana uz hranu (*Fleis*, *Gladović*, *Kolačko*, *Medenyak*, *Perec*, *Popijač*, *Prizl*, *Koštarić*, *Krušić*)
– stanovanje (*Hižak*, *Hižman*)
– poredak po rođenju (*Petak*, *Šestak*, *Trojak*)
– rodbinske veze (*Babić*, *Braćko*, *Deduš*, *Punčec*)
– godišnja doba i blagdani (*Vuzem*)
– ostalo (*Bauer*, *Budanec*, *Bunić*, *Cepanec*, *Jug*, *Jugović*, *Novak*, *Mužek*, *Pust*, *Raucher*, *Rauš*, *Samec*, *Sekovanich*, *Teppes*, *Toplak*, *Traub*, *Zemlić*, *Zgrebec*, *Zkupnyak*).

Najbrojnije skupine nadimačkih prezimena motivirane su raznolikim tjelesnim značajkama i životinjskim svijetom. U prethodnim stoljećima također je najviše prezimena nadimačkoga postanja bilo motivirano tjelesnim značajkama. Primjetno je da skupine kojima su motivirajući leksemi karakterne značajke, hrana i rodbinske veze broje više prezimena u odnosu na raščlambu u prethodnim stoljećima.

Nova nadimačka prezimena koja su sastavni dio prezimenske građe 19. stoljeća, a ranije ih ne nalazimo u istraživanoj građi su: *Bedačić*, *Kekec*, *Kociper*, *Šuplika; Fleis*, *Gladović*, *Kolačko*, *Perec*, *Popijač*, *Prizl*, *Koštarić*, *Krušić; Braćko*, *Čačković*, *Deduš*, *Punčec.*

Od 149 prezimena s osobnim imenom u osnovi, 120 prezimena (81 %) nastalo je sufiksalnom tvorbom. U tvorbi su najplodniji sufiksi *-ić* (57 prezimena ili 48 %) te *-ović*/*-ević*

(37 prezimena ili 31 %). Ostalim sufiksima tvori se 26 prezimena: *-ek* (14 potvrda), *-ak* (6 potvrda), *-ec* (5 potvrda) i *-ac* (1 potvrda).

Prezimena se mogu razvrstati prema podrijetlu osobnoga imena u osnovi te tako dobivamo rezultate u Tablici 6.12.

Tablica 6.12. *Motivacija prezimena svetačkim*, *narodnim i ostalim osobnim imenima u 19. stoljeću*

MOTIVACIJA		
svetačko osobno ime	**narodno osobno ime**	**ostalo**
Albrecht, *Ambrošić*, *Andrelič*, *Antolić*, *Antolković*, *Antolović*, *Barabas*, *Baretič*, *Bartolić*, *Bedekovich*, *Benchich*, *Benček*, *Benkovich*, *Blazek*, *Blaževković*, *Boltižar*, *Brlek*, *Broz*, *Ćurilla*, *Dominich*, *Dominko*, *Drašković*, *Ferenček*, *Ferk*, *Filipašić*, *Filipić*, *Francelj*, *Franković*, *Frich*, *Fridrih*, *Friščić*, *Gall*, *Galović*, *Gašparić*, *Gjurasek*, *Gjurin*, *Gott*, *Götcz*, *Gregurić*, *Gyuraich*, *Habjanić*, *Habunek*, *Hajnžek*, *Herkovič*, *Iakopovich*, *Iankach*, *Ieremich*, *Ierenchich*, *Iohan*, *Ivančić*, *Ivanich*, *Ivić*, *Iurkovich*, *Jagič*, *Jakić*, *Jaklin*, *Jambreković*, *Jambrović*, *Jambrušić*, *Jančić*, *Janković*, *Jurinak*, *Kelemen*, *Kirović*, *Klemenčić*, *Kolmann*, *Križanec*, *Križnjak*, *Lacković*, *Lencz*, *Lovrenčić*, *Lukačić*, *Magdalenić*, *Mattachich*, *Mattoš*, *Marić*, *Marković*, *Markušić*, *Martinchevich*, *Martinković*, *Martinjak*, *Maršić*, *Matejak*, *Matijašević*, *Matijašić*, *Mavrek*, *Mihalić*, *Mihanovich*, *Mikac*, *Mikšić*, *Mikulčić*, *Mikulec*, *Mikulić*, *Milković*, *Miškec, Moharić*, *Moses*, *Nikolić*, *Nell*, *Pavec*, *Pavičić*, *Pavliček*, *Pavlinek*, *Pavlinović*, *Petanek*, *Petković*, *Petrinec*, *Petrović*, *Premuš*, *Premušić*, *Renaud*, *Rožić*, *Stepanek*, *Šalamon*, *Šimunčić*, *Štefanec*, *Štefanić*, *Tomašević*, *Tomašić*, *Tomašković*, *Tušek*, *Valentak*, *Vidachich*, *Vincek*, *Vincetić*, *Vinković*, *Vrbanić* (127)	*Belchics*, *Belić*, *Borko*, *Borkovecz*, *Borović*, *Cvetko*, *Czvetkovich*, *Dejanović*, *Dobrotič*, *Draganich*, *Gerdak*, *Jagodić*, *Radigović*, *Smiljanić*, *Stanković*, *Višnić*, *Vukasović*, *Vukmanić*, *Vuković*, *Wučić*, *Zorković* (21)	*Musić* (1)

Najbrojnija prezimena tvorena su od svetačkih osobnih imena (127 potvrda ili 85 %, npr. *Albrecht*, *Benček*, *Dominich*, *Filipić*, *Gašparić*, *Ivić*, *Klemenčić*, *Lacković*, *Martinjak*, *Nikolić*, *Pavliček*, *Šimunčić*, *Tomašković*, *Vincek…*), manje ih je motivirano narodnim imenima (21 prezime ili 14 %, kao npr. *Borko*, *Cvetko*, *Dobrotič*, *Jagodić*, *Stanković*, *Zorković…*).

Prezimena s nazivom zanimanja u osnovi ima 93 ili 18 %. U odnosu na 18. stoljeće, udio ovih prezimena po brojnosti je tek malo veći u 19. stoljeću.

Više je prezimena od zanimanja tvoreno asufiksalnim (58 potvrda ili 62 %) nego sufiksalnim načinom. U tvorbi je najplodniji sufiks *-ić* (25 prezimena ili 727 %), a ostali sufiksi potvrđeni su u manjemu broju: *-ović*/*-ević* (4 potvrde), *-ek* (4 potvrde) i *-ec* (2 potvrde).

Prezimena prema motivirajućemu zanimanju možemo raščlaniti u sljedeće skupine:

- proizvodna zanimanja (*Czimerman*, *Dervenkar*, *Čavličar*, *Fišter*, *Fištrek*, *Hlebar*, *Hruškar*, *Kalčić*, *Kollar*, *Kolarić*, *Korpar*, *Kovač*, *Kovačić*, *Krajačić*, *Kuhar*, *Lesar*, *Logožar*, *Lončar*, *Lončarić*, *Pasarić*, *Pekich*, *Puškadija*, *Puškarić*, *Remenar*, *Rešetar*, *Sabolek*, *Sakač*, *Sambolek*, *Schmidt*, *Schneider*, *Shostarich*, *Shukacz*, *Sokač*, *Sostar*, *Sukačić*, *Šmic*, *Švec*, *Tkalchevich*, *Tkalčić*, *Tkalec*, *Varga*, *Weber*, *Zdelar*, *Zlatarovich*, *Žganjar*, *Žnidarić*);
- uslužna i činovnička zanimanja (*Cestar*, *Grabar*, *Kellner*, *Knezović*, *Kramer*, *Kućar*, *Maltarich*, *Mesarić*, *Mesaroš*, *Millnar*, *Mlinarić*, *Monger*, *Müller*, *Ovčarić*, *Pintarich*, *Piszachich*, *Piskač*, *Singer*, *Vagner*);
- službe ili časti koje pojedinci obavljaju (*Car*, *Cesar*, *Ershek*, *Herczeg*, *Hoffmann*, *Kaiser*, *Katanecz*, *Komesz*, *Kralj*, *Kraljek*, *Kraljić*, *Kralyevich*, *Mayer*, *Mežnar*, *Papec*, *Papić*, *Peharda*, *Rihtarić*, *Rihter*, *Soldat*, *Strelec*, *Sudec*, *Šaffarić*, *Španić*, *Vajda*, *Vajdić*, *Valpotić*).

Kao i u prethodnim stoljećima, najbrojnija skupina prezimena motivirana je nazivima za proizvodna zanimana. Među njima pronalazimo neka nova prezimena koja do toga stoljeća nisu bila prisutna u proučavanoj građi, kao što su: *Dervenkar*, *Čavličar*, *Fišter*, *Fištrek*, *Hlebar*, *Hruškar*, *Lesar*, *Logožar*, *Pasarić*, *Zdelar*, *Zlatarovich*, *Žnidarić*. U spomenutoj skupini dominiraju raznolika prezimena motivirana zanimanjima koja su povezana s izradom obuće i odjeće: *Kalčić*, *Krajačić*, *Pasarić*, *Remenar*, *Sabolek*, *Sambolek*, *Schneider*, *Shostarich*, *Sostar*, *Švec*, *Tkalchevich*, *Tkalčić*, *Tkalec*, *Varga*, *Weber*, *Žnidarić.* Ostale podskupine koje se ističu po brojnosti motivirane su nazivima zanimanjima povezanima sa spremanjem hrane i pića (*Fišter*, *Fištrek*, *Hlebar*, *Hruškar*, *Kuhar*, *Pekich*, *Sakač*, *Shukacz*, *Sokač*, *Sukačić*, *Žganjar*), obradom metala (*Čavličar*, *Kovač*, *Kovačić*, *Puškadija*, *Puškarić*, *Rešetar*, *Schmidt*, *Šmic*) te obradom drva (*Czimerman*, *Dervenkar*, *Kolarić*, *Kollar*, *Lesar*).

U skupini prezimena koja su motivirana nazivima za uslužna i činovnička zanimanja nova prezimena su *Cestar*, *Kućar*, *Piskač* i *Singer*, a u skupini koju su motivirali nazivi za službe ili časti nova prezimena su *Car*, *Cesar*, *Hoffmann*, *Katanecz*, *Mežnar*, *Papić*, *Papec*, *Soldat*, *Šaffarić*, *Španić*, *Vajda* i *Vajdić.* Među potonjim prezimenima primjetna je zajednička motivacija u skupni zanimanja koja se odnose na vladanje ili upravljanje većim ili manjim

područjem (*Car*, *Cesar; Hoffmann*, *Šaffarić*, *Španić*, *Vajda* i *Vajdić*), a možemo im pridružiti i prezimena motivirana vojnom službom (*Katanecz*, *Soldat*), s obzirom da vladar ili upravitelj uz sebe redovito ima i vojsku ili kakvu oružanu skupinu.

Kao i u 18. stoljeću, primjetan je veći udio prezimena sa stranim nazivom zanimanja u osnovi, uglavnom njemačkoga (*Czimerman*, *Fišter*, *Fištrek*, *Hoffmann*, *Kaiser*, *Kellner*, *Kramer*, *Mayer*, *Monger*, *Müller*, *Schmidt*, *Schneider*, *Shostarich*, *Singer*, *Sostar*, *Šaffarić*, *Šmic*, *Rihtarić*, *Rihter*, *Vagner*, *Valpotić*, *Weber*) te mađarskoga podrijetla (*Ershek*, *Mesaroš*, *Papec*, *Papić*, *Sabolek*, *Sakač*, *Sambolek*, *Shukacz*, *Sukačić*, *Vajda*, *Vajdić* i *Varga*,).
Razlog većemu broju potonjih prezimena možda treba tražiti u činjenici da se broj stanovnika u Varaždinu u 19. stoljeću povećao kao posljedica ubrzanoga gospodarskog razvoja[267] nakon ukinuća kmetstva (1848.), doseljavanja[268] (razvojačenje Vojne krajine 1873. godine) te nakon ujedinjenja Starogradske i Slobodne varaždinske općine 1861. godine. Vjerojatno je da su doseljenici spomenuta prezimena u kojima su se odrazili aloglotski leksemi donijeli u Varaždin. Na oblikovanje prezimena mogli su utjecati migracijski valovi doseljenika nakon slabljenja osmanlijske vlasti krajem 17. stoljeća: najprije dolaze Nijemaci u dva migracijska vala u 18. stoljeću, a tijekom 19. stoljeća u Hrvatsku se doseljavaju Slovaci, Mađari, Židovi i Česi (Zlatković Winter 1993: 311). Međutim, za potpunu potvrdu pretpostavke trebalo bi napraviti novo povijesno-onomastičko istraživanje prateći kretanja pojedinoga nositelja prezimena.

Od 71 prezimena motiviranoga riječima koje odražavaju podrijetlo, 56 je asufiksalnih prezimena (79 %). Sufiksalna prezimena su tvorena uglavnom sufiksom *-ić* (8 prezimena), a zatim i ostalim sufiksima: *-ović*/*-ević* (3), *-ek* (3) i *-ec* (1). Veći broj prezimena ove skupine motiviran je etnikom (56 ili 79 %), a manje etnonimom (15 ili 21 %).

Etnonimska prezimena svjedoci su prošlosti i suživota sa susjednim narodima iz vremena kad su se prezimena oblikovala: *Kranyeiz* / *Kranjčić* (: Slovenac), *Nemeth* / *Nemčić* (: Nijemac), *Lah* / *Vlašić* / *Wlahek* / *Vlahovich* (: Vlah), *Vugrin* / *Vugrinchich* / *Vugrinec* (: Mađar), *Turkovič* (: Turčin). Etnonim Hrvat odrazio se u prezimenima *Horvat*, *Horvatić* i *Horvatek*.

Prezimena motivirana etnikom možemo prema tvorbi raščlaniti u skupine:

[267] Neven Budak (1994: 212) bilježi da je 1800. godine Varaždin imao oko 3.600 stanovnika, a Ređep i Žugaj (1991: 194) iznose da je 1905. godine Varaždin imao 13.329 stanovnika Prema tome, možemo zaključiti kako se tijekom 19. stoljeća broj stanovnika povećao oko 3,5 puta.
[268] Uz to što se stanovništvo Vojne krajine nakon njezina raspuštanja počelo doseljivati u druge krajeve, pa tako i u razvijeni Varaždin, važno je spomenuti da je, prema riječima Aleksandra Vukića i Filipa Škiljana (2015: 178) „varaždinsko područje u vrijeme Austro-Ugarske bilo mnogo više multinacionalna sredina nego što je to danas. Godine 1900. na području kotara Varaždin živjelo je uz 41.505 Hrvata, 1080 Slovenaca, 106 Čeha, 506 Mađara, 993 Nijemaca, 3 Ukrajinca, 80 Slovaka, 262 Srba, 14 Talijana, 817 Židova i 34 ostalih.“

– prezimena nastala poprezimenjavanjem ktetika i etnika: *Kaniški*, *Šaulovečki*, *Oreški*, *Rački*, *Slunjski*, *Zagorsky*; *Banyess*, *Belchich*, *Duboveček*, *Hrženjak*, *Laszinger*, *Loborec*, *Murko*, *Novoselec*, *Padovec*, *Pletershek*, *Šamec*, *Terstenjak*, *Verbnjak*

– prezimena koja odaju mađarsku prezimensku tvorbu: *Fodroczy*, *Lendvay*, *Petroczy*, *Somogyji*

– prezimensku službu preuzeo je ojkonim (transonimizacijom): *Čepin*, *Rakovac*, *Seketin*, *Szegedin*; transonimizacijom bez prezimenskih sufikasa: *Novosel* (: stanovnik Novog Sela) i etnici na *-ar* kao *Leskovar* (: Leskovec); transonimizacijom od oronima: *Kozjak* (: oronim Kozjak)

– prezimena od apelativa (etnikoidna prezimena): *Bregovich* (: breg 'brijeg'), *Cmrečki* (: cmreka 'smreka'), *Deželić* (: dežela 'krajina'), *Dolencz* (: dolina), *Kiseljak* (: kiseljak 'izvor kisele vode'), *Hajdinjak* (: hajdina 'heljda'), *Mlakar* (: mlaka), *Polanec* (: polje), *Potochnijak*/*Potoćnik* (: potok).

Kao podvrstu prve skupine prezimena nastalih poprezimenjavanjem etnika izdvajamo dva prezimena na *-ščak*: *Dvorschak* (: Dvor) i *Kamenšćak* (: Kamenica), koja su po tipu nastanka zajednička slovenskoj i kajkavskoj antroponimiji. Prezimena *Posavec* (: Posavina) i *Zadravec* (: za Dravom) nastala su kao odgovor na pitanje *Odakle si?* te tako svjedoče iz kojega je kraja došao predak, prvi nositelj prezimena. Prema motivirajućemu etniku saznajemo da su se preci nositelja prezimena doseljevali iz bliže okolice i udaljenijih mjesta, kao npr. *Kaniški* (: Kaniža), *Novosel* (: Novo Selo), odnosno *Laszinger* (: Lassigg, Austrija), *Lendvay* (: Lendava, Mađarska), *Padovec* (: Padova, Italija), *Szegedin* (: Segedin (mađ. Szeged), Mađarska).

U prezimenskoj građi 19. stoljeća potvrđena su prezimena znamenitih Varaždinaca: *Jagič*, *Leitner* i *Kukuljevič*.

– **Vatroslav Jagić** (Varaždin, 1838. – Beč, 1923., pokopan u Varaždinu): bio je jezikoslovac, slavist te gimnazijski i sveučilišni profesor u Zagrebu, Odesi, Berlinu, Petrogradu i Beču. Proučavao je podrijetlo glagoljice, natpise na bosanskim stećcima, pisao o temama iz drugih slavenskih jezika te je napisao opširan pregled slavenske filologije od početaka do kraja 19. stoljeća (prema: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28503).

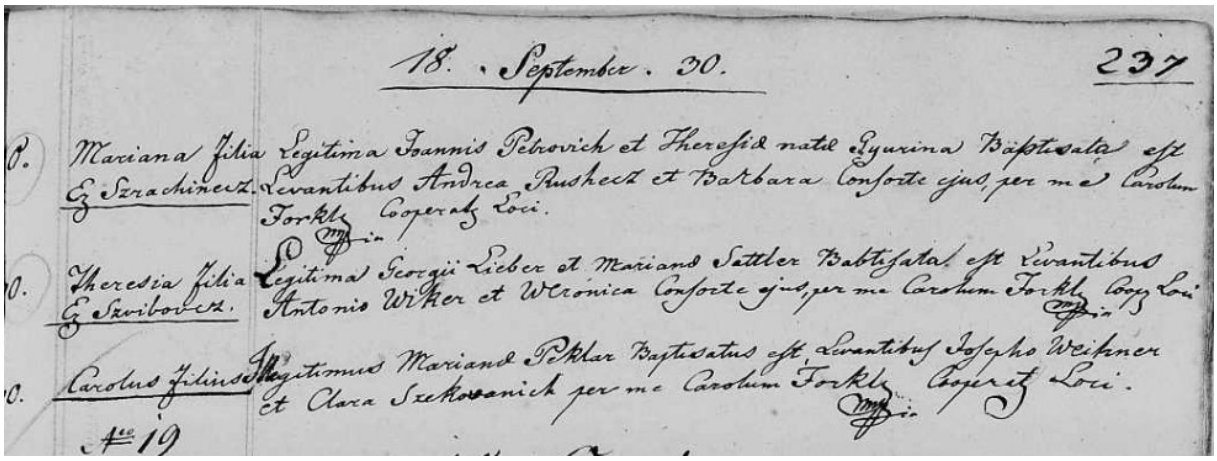
– **Ivan Padovec** (Varaždin, 1800. – Varaždin, 1873.): bio je gitarist i skladatelj. Boravio je u Beču, gdje je razvio uspješnu karijeru. Po povratku u Varaždin, vjerojatno zbog sve izraženije sljepoće, bavio se podukom, skladanjem, povremenim koncertiranjem u Varaždinu i Zagrebu, te konstruiranjem gitara. Poznat je po konstrukciji gitare s deset žica i dvije glave (prema: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46096).

– **Samuel Leitner** (?, 1797. – Varaždin 1872.): bio je veletrgovac, posjednik i židovski aktivist. Začetnik je ugledne židovske obitelji, koja je sredinom 19. stoljeća bila među najuglednijima i najbogatijima u gradu Varaždinu. Utemeljio je veletrgovinu vinom „S. Leitner und Sohn“. Bio je istaknuti dobrotvor te predsjednik Židovske općine u Varaždinu. Među građanima bio je poznat kao „čestit trgovac“. Od petorice sinova, očevim putem nastavio je **Albert** (Varaždin, 1823. – Varaždin Breg, 1897.), a bio je trgovac i glazbenik. Nakon očeve smrti preuzeo je veletrgovinu vinom. Svirao je nekoliko instrumenata te je bio član Glazbenoga društva u Varaždinu. Na svojemu posjedu na Varaždin Bregu sagradio je ljetnikovac s pozornicom i glazbenom dvoranom te je dao urediti engleski park (prema: http://zbl.lzmk.hr/?p=1034).

– **Ivan Kukuljević Sakcinski** (Varaždin, 1816. – Puhakovec, Hrvatsko zagorje, 1889.): bio je hrvatski povjesničar, književnik, bibliograf i političar. Godine 1837. postao je suradnik Ljudevita Gaja te ubrzo postao jedan od vodećih osoba hrvatskoga narodnog preporoda. Održao je prvi govor na hrvatskome jeziku u Hrvatskome saboru 2. svibnja 1843. godine zahtijevajući da se on uvede kao službeni jezik u škole i urede u Hrvatskoj. Sabor je uveo hrvatski jezik kao „diplomatički“ nakon Kukuljevićeva govora 23. listopada 1847. godine kada je ponovio isti zahtjev. Bio je jedan od sastavljača Zahtijevanja naroda te član Banskoga vijeća. Njegov interes za povijest rezultirao je utemeljenjem moderne arhivske službe, a osnovao je i Društvo za povjestnicu jugoslavensku (1850.). Bavio se i književnim radom (1839. godine objavio je prvu hrvatsku povijesnu dramu *Juran i Sofija*) (prema: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34496).

Nakon što je Ivan Kukuljević Sakcinski govorio dva puta u Hrvatskome saboru hrvatskim jezikom o potrebi uvođenja narodnoga jezika kao službenoga u škole i urede, Hrvatski sabor konačno prihvaća Kukuljevićev prijedlog 1847. godine. O tome svjedoče i izvori kojima smo se služili: od siječnja 1849. godine u maticama se bilješke unose samo na hrvatskome[269], a ne više na latinskome jeziku.

[269] Od siječnja 1849. i način bilježenja je drugačiji: podaci se pregledno unose u tablicu, što znatno olakšava snalaženje i iščitavanje, za razliku od više različitih, često nečitkih, rukopisa u ranijemu razdoblju.

18. September. 30. 237

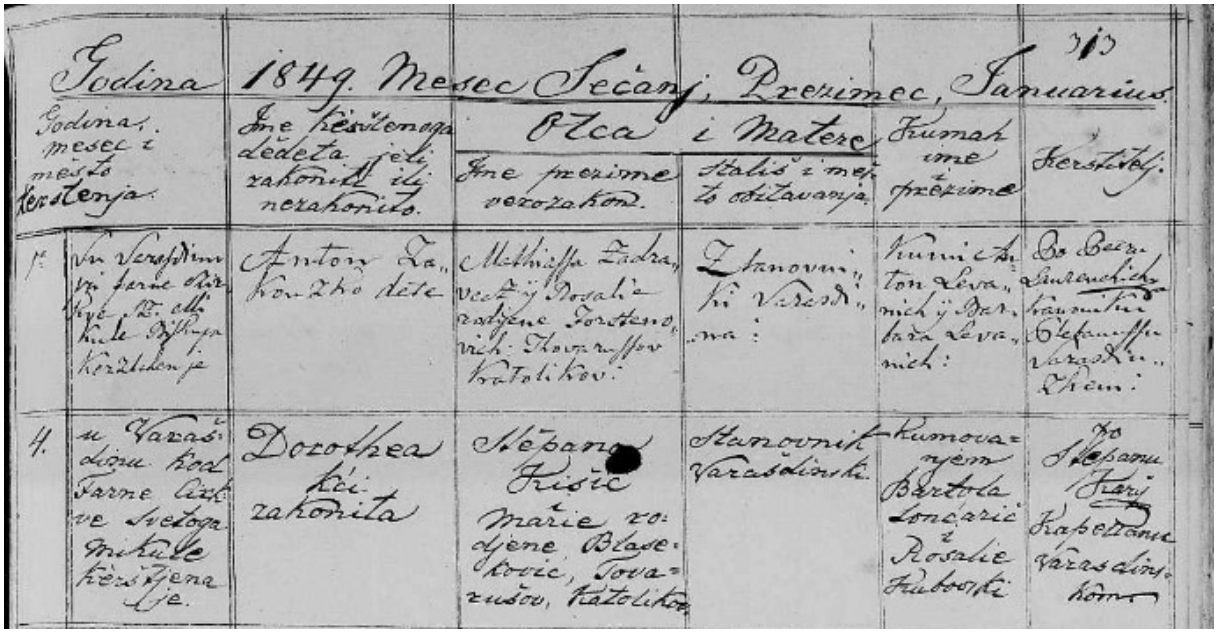
8. Mariana filia Legitima Joannis Petrovich et Theresiæ natæ Gyurina Baptisata est Ez Szrachinecz. Levantibus Andrea Rushecz et Barbara Consorte ejus per me Carolum Forkly Cooperat. Loci.

9. Theresia filia Legitima Georgii Lieber et Mariana Settler Baptisata est Levantibus Ez Szribovecz. Antonio Witker et Weronica Consorte ejus per me Carolum Forkly Coop. Loci

10. Carolus filius Legitimus Mariani Pöklar Baptisatus est, Levantibus Josepho Weixner et Clara Szekovanich per me Carolum Forkly Cooperat. Loci.

Nro 19

Slika 7. *Matična knjiga krštenih Župe sv. Nikole u Varaždinu*, *str. 237* (*18. rujna 1830.*)

Godina 1849. Mesec Sečanj, Prezimec, Januarius. 313

Godina, mesec i mesto krstenja.	Ime krštenoga dečeta, jeli zakonito ili nezakonito.	Otca i Matere: Ime prezime rezrazakom.	Stališ i mesto obitavanja.	Rumah ime i prezime	Kerstitely.
1. Va Varaždinu va farne cirkve Sv. Nikole Biškupa Kerščen je	Antony Ka[illegible] kovzko dete	Mathiassa Zadra[illegible] vecz. i Rosalie rodjene Fortenovich Hompasser Katolikov	Iztanovni[illegible] ki Vardi[illegible] ma:	Yurnicsh[illegible] ton Leva[illegible] nich i Barbara Leva[illegible] nich:	Do Berzu Simunchich kanonika Stefanoffa Varaždin. Crkvi:
4. u Varaždinu kod farne cirkve Svetoga Mikule kerščena je.	Dorothea kći zakonita	Stepana Krišić marie rodjene Blasekovic, Tovarušov, Katolikov	Stanovnik Varaždinski.	Kumovanjem Bartola Lončarić i Rosalie Huboreki	Po Stepanu Krišu Kabetdžie Varaždinskom

Slika 8. *Matična knjiga krštenih Župe sv. Nikole u Varaždinu*, *str. 313* (*siječanj 1849.*)*; početna stranica pisana hrvatskim jezikom*

Kako smo ekscerpirajući prezimensku građu 19. stoljeća, kao i onu raniju, sačuvali izvorni zapis, lako je bilo uočiti nastale promjene. Tako, primjerice, možemo pratiti kako se neko prezime bilježilo u prvoj polovici, a kako u drugoj polovici 19. stoljeća, već prihvaćenom gajicom u uporabi (npr. *Baretich*/*Baretić*, *Kirovich*/*Kirović*, *Shamecz*/*Šamec*). Takvih prezimena zabilježenih na oba načina imamo ukupno 27 potvrđenih u prezimenskoj građi te ih prikazujemo u tablici koja slijedi.

Tablica 6.13. *Bilježenje prezimena prije i nakon 1849. godine*

Bilježenje prezimena u *Matici krštenih Župe sv. Nikole* (*1707. – 1910.*)			
do prosinca 1848.		**od siječnja 1849.**	
Baretich	*Pintarich*	*Baretič*	*Pintarić*
Hirss	*Piszachich*	*Hirš*	*Pisačić*
Hrany	*Pogorelecz*	*Hranj*	*Pogorelec*
Iakopovich	*Repich*	*Jakopović*	*Repić*
Komesz	*Szekovanich*	*Komes*	*Sekovanić*
Kovach	*Shamecz*	*Kovač*	*Šamec*
Kovachich	*Szvetecz*	*Kovačić*	*Svetec*
Kralyek	*Svarz*	*Kraljek*	*Švarc*
Kranyeiz	*Tomassic*	*Kranjec*	*Tomašić*
Kukuljevich	*Tushek*	*Kukuljevič*	*Tušek*
Levanich	*Vinczek*	*Levanić*	*Vincek*
Mayer	*Vindiss*	*Majer*	*Vindiš*
Shostarich	*Zadravecz*	*Šoštarić*	*Zadravec*
Svecz		*Švec*	

U tablici 6.13. zorno je prikazano kako se umjesto dotadašnjega bilježenja hrvatskom kajkavskom grafijom predgajevskoga razdoblja koja se upotrebljavala u sjeverozapadnoj Hrvatskoj piše pojednostavljenim i ustavljenim grafijskim rješenjima gajice:

– <ch> → <č>: *Baretich* > *Baretič*
– <c> → <ć>: *Tomassic* > *Tomašić*
– <ss, sh> → <š>: *Hirss* > *Hirš*, *Shamecz* > *Šamec*
– <ny> → <nj>: *Hrany* > *Hranj*, *Kranyecz* > *Kranjec*
– <sz> → <s>: *Komesz* > *Komes*
– <ly> → <lj>: *Kralyek* > *Kraljek*
– <y> → <j>: *Mayer* > *Majer*
– <cz> → <c>: *Szvetecz* > *Svetec*
– <z> → <c>: *Svarz* > *Švarc*.

6.5. PREZIMENA U 20. STOLJEĆU

U ovome poglavlju prikazat će se prezimena iz 20. stoljeća ekscerpirana iz izvora:

- *Matica krštenih Župe svetog Nikole* (zapisi iz 1901. i 1905.)
- *Naše pravice*, novine (prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima 1924.)
- *Varaždinske novosti*, list (prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima 1929.)
- *Varaždinec*, list (prezimena osoba koje se spominju u jedina dva sačuvana broja 1929.)
- *Hrvatsko jedinstvo*, novine (prezimena osoba koje se spominju 1937.)
- *Popis stanovništva* 1948.
- *Varaždinske vijesti*, list (popis rođenih u svim brojevima iz 1950. i 1990.)
- *Popis stanovništva* 2001.
- *Regionalni tjednik*, novine (popis rođenih u svim brojevima iz 2010).

Prema već ustaljenome obrascu, najprije će se u rječniku prikazati motivacijsko-tvorbena raščlamba prezimenske građe. Na temelju provedene raščlambe izrađene su tablice i grafikon u kojima je pregledno prikazan sadržaj rječnika te udio motivacijskih skupina u prezimenima, nakon čega slijedi osvrt na svaku pojedinu skupinu prezimena.

6.5.1. Motivacijsko-tvorbeni rječnik prezimena u 20. stoljeću

Za prezimena koja se pojavljuju u prijašnjim razdobljima ovdje nećemo ponavljati motivacijsko-tvorbenu raščlambu, već ćemo ih samo ispisati u izvornoj grafiji te u oble zagrade unijeti transkribirani prezimenski lik. U legendu smo unijeli simbole kojima smo označili prezimena koja postoje:

○ u 16. stoljeću

◊ u 17. stoljeću

♦ u 16. i 17. stoljeću

□ u 18. stoljeću

○□ u 16. i 18. stoljeću

■ u 17. i 18. stoljeću

☼ u 16., 17. i 18. stoljeću

♥ u 18. i 19. stoljeću

◊♥ u 17., 18. i 19. stoljeću

♣ u 19. stoljeću

♦ ♣ u 16., 17. i 19. st.

○□♣ u 16., 18. i 19. st.

☺ u 16., 17., 18. i 19. stoljeću

Abramović < Abram- (< Abraham[270]) + -ović

Agnezović < Agnez(a) + -ović

Andrec < Andr(o)- [< Andrija (< lat. Andreas)] + -ec

○♣ **Antolković**

Avar < Avar 'pripadnik nomadskoga naroda Avara, mongolskoga podrijetla koji je u ranome srednjem vijeku vladao područjem Panonije'

Aušperger < ausperger 'onaj koji dolazi s brijega' (prema njem. aus 'od, iz' i Berg 'brijeg, planina')

○ ♥ **Babić**

Baboselac < Baboselac, stanovnik Babinoga Sela (naselje u Bosni i Hercegovini)

□ **Bajs**

Bakač < Bakacs, ime nekadašnjega naselja u Mađarskoj

Bakšaj < Baksa, naselje u Mađarskoj

☺ **Balog**

♦ **Banić**

[270] Abraham je biblijski lik, praotac triju monoteističkih religija: židovske, kršćanske i islamske. U Starome zavjetu najprije nosi ime *Abram* ('otac uzvišeni'), a ime *Abraham* ('otac mnogim narodima') daje mu Jahve nakon uspostave Saveza (Post 17). Prema članku u Hrvatskoj eciklopediji: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=175.

□ **Barulek**

Bašek < Baš(o)- [< Sebaštijan (< lat. Sebastianus)] + -ek

○ **Bašić**

Bauman < njem. Baumann 'graditelj'

□ **Belaj**

Belušić < Beluš- [< Bel(i)- + -uš] + -ić; beluš- [< bel(i)- + -uš] + -ić

♣ **Benček**

◊ ♣ **Bengeri**

○ **Benko**

Berger < njem. Berger 'brđanin, koji obitava u brdima'

Bergštein < možda 'koji dolazi s kamenitoga brijega' [< njem. Berg 'brijeg' i Stein 'kamen]

□ **Bezjak**

♦ **Biškup**

Blažić < Blaž- [< lat. Blasius] + -ić

Blažon < Blaž

◊ **Bogović**

Bohmec < Bohmec, možda: 'pogrdno ime za stanovnika Prekmurja'

Bojnić < bojn(a)- [< boj 'bitka'] + -ić

♥ **Boltižar**

♣ **Borović**

◊ **Božić**

Bradanović < bradan- [< brada] + -ović

Branković < Brank(o)- [< Bran(e)- (< Branislav, Branimir i sl.) + -ko] + -ović

Bratinšćak < stanovnik nekadašnjega međimurskog naselja Bratjanec

◊♥ **Bregović**

☺ **Brlek**

Brombauer < možda se odnosi na seljaka, berača kupine (njem. Bauer 'seljak' i Brombeere 'kupina')

Bubanić < možda: buban- ['onaj koji (iz)buban' [< bubati 'udarati, lupetati'] + -ić

♣ **Budanec**

Budinski < Budim[271], pov. dio grada Budimpešte

○ **Cafuk**

♣ **Capek**

♣ **Car**

□ **Cecelja**

♣ **Cepanec**

Cerovečki < Cerovec, više istoimenih naselja u Sloveniji u različitim općinama (Dolenjske Toplice, Sevnica…)

♣ **Cesar**

Cesarec < cesar- [< caesar < lat. Caesar] + -ec

Ciglar < ciglar 'koji peče ciglu'

○ ♣ **Cikač**

Cindrić < cindr(o)[272]- [< cindra, citra] + -ić

Crkvenac < možda 'onaj koji živi uz crkvu ili blizu nje'

Crleni, **Črleni** < crleni / črleni 'koji je crvene boje'

Crnčec < crn(e)c- ('koji je crnkos ili crne puti') + -ec

Cvetko < Cvetko, m. osobno ime

♣ **Čanić**

Česi < možda prema naselju Čehi (naselju u jugozapadnom dijelu Zagreba); etnonim

[271] Budim je grad na desnoj obali Dunava koji se 1872. godine spojio u jedan grad s Peštom (grad na lijevoj obali Dunava) – u Budimpeštu.

[272] „Cindrino je umanjenicom od Cindro. Danas je Cindro prezime (u Splitu), od iste su osnove i Cindarić, Cinderić, Cindori, Cindra, Cindrek, Cindrić. Cindro bi bio sviračem glazbala Cindre, tj. citce. Skup tr > dr, zatim je preda nj umetnut glas n (uspor. dijal. kondrljati < kotrljati, pendisati < pedepsa, Dalmacija, komend(r)ija). K nama je riječ došla od lat. citara (ili pak tal.-ven.) < grč. kithara - žičano glazbalo, vrsta lire." (Šimundić, 1982: 21)

Čoh < možda označava onoga 'koji se čoha' [< čohati se 'svrbjeti, češati, grepsti']

Čorko < čorko 'koji će ćorav'

Čukac < čuk- ('ćuk') + -ac (Lipljin 2013: 160)

Čus < možda od mađ. csúz / csúsz 'reuma'

Ćirić < Ćir(o)- [< Ćiril < grč. Kýrillos] + -ić

Damjanić < Damjan- [< lat. Damianus] + -ić

Danko < Danko [< Dan(e)- / Dan(o)- (< Danijel, Danil i sl.) + -ko]

♥ Darabuš

♣ Deduš

Delija < delija '1. pripadnik posebne osmanlijske konjice s kraja 15. i poč. 16. st.; 2. tjelesna straža vezira; 3. kršan, razvijen momak'

Deutsch < njem. Deutsch 'njemački (jezik)'

Dijanuš < Dijanuš [< Dijan- (< Dionizije < lat. Dionisius) +-uš]

♥ Droždjek (Drožđek)

Dušak < dušak 'vrijeme između udisaja i izdisaja; vrijeme koje prođe u jednome dahu' (ARj)

♣ Đurasek

Đurđek < Đurđ- [< lat. Georgius] + -ek

Đurović < Đur(o)- [< lat. Georgius] + -ović

Fabijanović < Fabijan- [< lat. Fabianus] + -ović

Fajfarić < fajfar- [< njem. Pfeifer 'svirač'] + -ić

Ferenčak < Ferenc- [< mađ. Ferencz (< lat. Franciscus)] + -ak

Filić < Fil(i)- [< Filip (< lat. Philippus)] + -ić

♣ Filipašić

Filipec < Filip- [< lat. Philippus] + -ec

◊ **Filipović** < Filip- [< lat. Philippus] + -ović

Firšt < firšt (< bavaustr. Fürst 'knez')

Fiškuš < fiškuš [možda fiškal 'odvjetnik, pravnik']

♣ Frišćić

○□ **Fruk**

Furjan < Florijan [< lat. Florianus]

Gajski < gajski 'koji živi uz gaj ili u gaju'

Galinec < galinec 'koji je vrlo tamne puti ili vrlo tamne kose' [< gao 'crn, mrk']

Gašpar < Gašpar [< lat. Caspar, Casparus, Gasparus]

Gašparić < Gašpar- [< lat. Caspar, Casparus, Gasparus] + -ić

Gjuraj < tu je možda došlo do preklapanja dvaju osobnoimenskih likova Juraj i Đurđ [< lat. Georgius]

Gjurgjina (Đurđina) < Đuro [< lat. Georgius]

Glavica < glavica 'deminutiv od glava'

♣ Glavić

♣ Glavnik

Gold < njem. Gold 'zlato'

Goldman < njem. Goldmann 'zlatar'

■ ♣ Golub

Golubar < golubar 'uzgajivač goluba'

☺ **Golubić**

Govedić < goved(o)- + -ić

♥ Grabar

Gradečak < gradec- (< grad) + -ak; ili < Gradec- ('pov. dio Zagreba') + -ak

Gradiški < Gradiška, naselje (Nova Gradiška je grad u Brodsko-posavskoj županiji, nastao za vrijeme Vojne krajine); naselje Gradiška nalazi se i u Sloveniji

Grah < grah

Gregorina < Gregor [< lat. Gregorius]

Gregorinčić < Gregorin(e)c- [< Gregorin(a)- (< lat. Gregorius) + -ec] + -ić

Grivec < griv(a) + -ec

Gumbas < gumb 'dugme' [< mađ. gomb]

Gužvinec < gužvin(a) [< augm. od gužva] + -ec

Habek < Hab(a)- [< Fabijan (< lat. Fabianus)] + -ek

Habijan < Fabijan [< lat. Fabianus]

Habulan < Habulan [< Fabijan (< lat. Fabianus)]

♣ Hajdinjak

□ **Hajduk**

Halužan < Halužan, možda 'koji živi na prostoru Haloze' [Haloze Zagorje, brdski pojas koji se proteže približno od Rogaške Slatine do Ormoža]

○ **Hanžeković** < Hanžek- [< Hanz- (< Johann < grč. Ioánnes) + -ek] + -ović

◊ **Harmicar**

□ **Hegedić**

○ **♥ Herceg**

♣ Hirš

□ **Hlebec**

Hočevar < Hočevar, stanovnik Kočevja (Kočevje, mjesto u Sloveniji)

☺ **Horvat**

◊ **♣ Horvatek**

☼ **Horvatić**

♣ Hranj

Hrastić < hrast- + -ić

Hrenić < hren- + -ić

Hrg < hrg 'posuda napravljena od tikve, vrč; vrg'

Hribar < hribar 'koji živi uz hrib' (< hrib 'brežuljak, humak'); ili < Hrib (više naselja u Sloveniji; u Hrvatskoj se Hrib nalazi kod Čabra)

Hrupek < hrupek 'koji naglo ulazi' [< hrupiti]

♣ Hruškar

☺ **Hrženjak**

Hržin < Hržin (češ. Chržín), naselje u Češkoj u blizini grada Karlovy Vary

Hudika < hudika 'koji je ljut' [< hud]

Hunjadi[273] **<** ojkonim Hunyadvár / Hunyad (Hunedoara, danas u zapadnoj Rumunjskoj)

Husnjak < možda 'koji živi u šumi' [< hosta 'šuma']

Hutinski < možda: 'koji živi u huti' [< huta 'kućica; koliba, bajta' < njem. Hütte]

Ipša < Ipša < [Ip(o)- (< Ivan < grč. Ioánnes) + -ša]

○ **♣ Ivančić**

○ **Ivek**

Ivic < Ivic [< Ivan < grč. Ioánnes]

♣ Jaklin

Jakopić < Jakop- [< Jakob < Jakov (< lat. Iacobus)] + -ić

Jakopović < Jakop- [< Jakob < Jakov (< lat. Iacobus)] + -ović

Jambrek < Jambr(o) [< Ambrozije (< lat. Ambrosius)] + -ek

♣ Jambrović

☺ **Janković**

□ **Janušić**

Javorović < Javor- + -ović

Jelačić < Jelač(a)- [< Jelača (< Jelena < grč. Helena)] + -ić

[273] Hunjadi je prezime poznatoga ugarskog namjesnika i vojskovođe Janka Hunjadija, poznatijeg u narodu kao Sibinanjana Janka. Janko je bio najstariji sin Vojka, vlaškog doseljenika u Ugarsku (Erdelj) koji je postao vitez kraljeva dvora. Od 1409. godine kada je kralj Žigmund Luksemburški poklonio Vojku i njegovoj braći tvrđavu Hunyadvár (Hunedoara, danas u zapadnoj Rumunjskoj), rod se naziva Hunyad (izvor: Hrvatski biografski leksikon).

Jelenić < jelen- + -ić ili < Jelen(a)- [< grč. Helena] + -ić

Jereb < jereb 'ptica jarebica'

Jeretić < Jeret(a)- [< Jeronim < lat. Hieronimus] + -ić

Jezidžić < jezid- [< tur. yezit: okrutan, surov] + -ić

Ježuvita < možda od jezuit '1. član Družbe isusove, isusovac; 2. onaj koji postupa diplomatski vješto, prepredeno'

■ **Jug**

Junačko < možda: junačko 'koji je junačan; mlad, hrabar' [< prasl. *junъ 'mlad', junakъ']

Jungman < njem. Jungmann 'mlad čovjek, mladić'

Juranko < Juranko [< Juran- (Juraj < lat. Georgius) + -ko]

Jurgec < Jurg(o)- [< Juraj (< lat. Georgius)] + -ec

Jurinac < Jurin- [< Juraj (< lat. Georgius)] + -ac

Jurinec < Jurin- [< Juraj (< lat. Georgius)] + -ec

Jurinić < Jurin- [< Juraj (< lat. Georgius)] + -ić

■ **Jurković** < Jurk(o)- [< Jur(a)- (< Juraj < lat. Georgius) + -ko] + -ović

♣ **Kalčić**

♣ **Kaniški**

Karlovčec < Karlov(e)c- [< Karlovac ili Karlovec Ludbreški] + -ec

Katančić < katan(e)c [< katan(a)- (< mađ. katona 'vojnik') + -ec] + -ić

♣ **Katanec**

Kavur < kavur [< kaur 'nevjernik (kršćanin' koji nije podanik Osmanskoga Carstva' (< tur. gavur)]

Kefelja < kefalija 'pov. prvi čovjek grada, odgovoran i za vojne i za civilne poslove; gradonačelnik' (< grč. kephale 'glava')

Kelnerić < kelner- [< njem. Kellner 'konobar'] + -ić

Kemiveš < možda mađ. kőműves 'zidar'

Kesegi < Kiseg (mađ. Kőszeg), grad na sjeverozapadu Mađarske

□ **Kišiček**

□ **Klarić**

Klein < njem. Klein 'malen'

Kleinberger < Kleinsberger 'stanovnik Kleinberga' (Klainberg, oronim u Austriji)

♣ **Klemenčić**

Klen < klen 'stablo iz porodice javora; makljen'

♣ **Kliček**

♣ **Klinec**

○□ **Klobučar**

Ključar < ključar 'ključar; koji izrađuje ili čuva ključeve'

Knez < knez 'feudalni nasljedni vladarski naslov; seoski starješina; velmoža'

♣ **Kociper**

Kolar < kolar 'koji izrađuje kola; kolesar'

☺ **Kolarić**

Komljenović < Komljen- [< grč. Komnenos] + -ović

Kontak < možda 'onaj koji zna računati, razmišljati' [< kontati]

◊ **Kopjar**

♥ **Koren**

♣ **Korpar**

♥ **Kos**

□ **Kostanjevac**

Kostić < kost- + -ić

♣ **Košak**

Košćec < košćec 'koščat i mršav čovjek'

Košek < koš- + -ek

♥ Košić

○ ♣ Kovač

Kovačec < kovač- + -ec

○ Kovačević

☺ Kovačić

Krajanski < krajanski, možda 'koji dolazi s kraja / s granice; graničar'

Krajina < Krajina, granično poručje prema Osmanskome Carstvu; Vojna krajina

♥ Kralj

♥ Kraljek

○ ♥ Kramar

♦ ♣ Kranjčić

Kraš < možda ime za onoga 'koji živi na krasu, kršu' [< kras 'kamenito tlo, teren, predio ili područje s mnogo kamena; reljef s podzemnom cirkulacijom vode u topljivim stijenama (vapnenac itd.)']

Krizman < Krizman [< Krizogon < grč. Khrysogonos]

Krizmanić < Krizman- [< Krizogon < grč. Khrysogonos] + -ić

♥ Križanec

□ Križanić

♣ Križnjak

Krklec < krklec 'koji krlja' [< krkljati 'ispirati grlo']

Kruhek < kruhek 'kruščić'

Kubić < kub- ('kubus, kocka') + -ić

♣ Kučar

Kudelić < kudel(a)- (kudjelja 'vlakna konoplje prirađena za predenje') + -ić

☺ Kuhar

☺ Kuharić

Kuhta < kuhta 'kuharski pomoćnik'

○□ Kukec

□ Kušter

■ Kutnjak

◊ Kuzman

♦ ♣ Lacković

Ladić < Lad(o)- [< Ladislav < Vladislav] + -ić

Lalić < Lal(o)- [< Ladislav < Vladislav] + -ić ili < lal(a)- [< lala 'turski dvoranin odgojitelj, učitelj; sultanov miljenik'] + -ić

Latin < Latin, m. os. ime [< Latini 'drevni italski stanovnici Lacija u Italiji']

Lazar < Lazar, m. os. ime (< lat. Lazarus)

♣ Lehkec

♣ Lesar

♥ Lesjak

☼ Leskovar

Levačić < levak- ('ljevak, ljevoruk') + -ić

☼ Levak

♥ Levanić

♥ Liber

○ Lipovec

○□♣ Lončarić

Lukavečki < Lukovec, naselje u sastavu Općine Rasinja u Koprivničko-križevačkoj županiji

Lukšić < Lukš(a)- [< Luka (< lat. Lucas)] + -ić

Ljubek < Ljub(o)- [< Ljubimir] + -ek

○ ♣ Maček

Mađar < Mađar

Magdalenić < Magdalen(a) + -ić

Magdić < Magd(a)- [< Magdalena] + -ić

Magić < Mag(da)- [< Magdalena] + -ić

◊ ♣ Majcen

Majcenović < majcen- [< majhen 'malen'] + -ović

♥ Majer

Majnarić < Majnar- [< Majnard] + -ić

Mak < mak 'poljski svijet crvene boje'

♦ **Makar**

Malner < maler 'slikar' [< njem. malen 'bojati']

□ **Malović**

Marčec < Mar(e)c- [< Mar(ija)- (< lat. Maria) + -ec] + -ec

Markulin < Markulin [< Marko < lat. Marcus]

◊ ♣ **Marković**

Markus < Markus [< lat. Marcus]

Markušić < Markuš- [< Mark(o)- (< lat. Marcus) + -uš] + -ić

■ ♣ **Martinčević**

Martinuš < Martinuš [< Martin- (< lat. Martinus) + -uš]

Maruševac < Maruševec, naselje u Općini Maruševec u Varaždinskoj županiji (u izvorima: mađ. Máriasócszentgyörgy)

Mašić < Maš(a)- [< Marija (< lat. Maria)] + -ić

Matijašec < Matijaš- [< Matij(a)- (< lat. Matthias) + -aš] + -ec

♣ **Medved**

♣ **Medvedec**

♣ **Mekota**

Merlić < merlič 'mrtvac' (Lipljin 2013: 711)

♣ **Mesarić**

Mesek < mesek(o) 'dem. od meso'

Mihajlovski < Mihajlo [< Mihael, Mihajlo < lat. Michael]

○ ♥ **Mihalić**

Mihaljinec < Mihaljin(a)- [< Mihael (< lat. Michael)] + -ec

Mihelčić < Mihel(e)c- [< Mihael, Mihajlo + -ec] + -ić

Miholić < Mihol- [< Mihovil, Mihael < lat. Michael] + -ić

♣ **Mikac**

♥ **Mikulčić**

□ **Miletić**

Mlinarić < mlinar- + -ić

Molnar < mađ. Molnár 'mlinar'

Mraz < mraz

♣ **Mumlek**

Mustačević < mustač- ('brkovi') + -ević

♣ **Mužek**

Mužina < mužina 'velik muž' (< muž '1. oženjen čovjek; 2. ugledan muškarac; 3. seljak')

Nastić < Nast(o)- [< Anastas (< Anastazije < lat. Anastasius)] + -ić

○□ **Nemec**

■ **Neumann**

○□ **Novak**

■ **Novaković**

♣ **Novosel**

☺ **Novoselec**

Njegovec < Negovec, naselje u sastavu grada Vrbovca u Zagrebačkoj županiji

Omerović < Omer- (musl. m. os. ime) + -ović

◊ ♣ **Oreški**

Orešković < Orešk(i)- + -ović

♣ **Oskoruš**

♣ **Ožeg**

♥ **Ožegović**

◊ ♣ **Pajtak**

Pavetić < Pavet(a)- [< Pavao < lat. Paulus] + -ić

♣ **Pavičić**

Pavlina < Pavao [< lat. Paulus]

♣ **Peharda**

Perić < Per(o)- [< Petar (< lat. Petrus)] + -ić

■ ♣ **Petković**

Petrić < Pet(a)r- [< Petar (< lat. Petrus)] + -ić

Petričić < Petrić- [< Pet(a)r (< lat. Petrus) + -ić] + -ić

Petrinić < Petrin(a)- [< Petar (< lat. Petrus)] + -ić

Petrinjak < Petrin(a)- [< Petar < lat. Petrus] + -ak

Petrony < Petar [lat. Petrus]

☺ **Petrović**

♥ Pintarić

Planinc < planin(e)c 'koji živi u planini'

☺ **Plantak**

♣ Plantić

♣ Plećko

Počakal < počakal 'počekati, pričekati'

Podgajski < podgajski 'koji živi pod gajem' (< gaj 'šumica, šumarak')

♣ Podgorelec

Podobnik < podobnik 'koji je po obliku sličan čemu' (< podoba 'ono što je po obliku slično čemu; slika čega')

Podolski < podolski 'koji živi u podolju' [< podolje 'dolina i kraj oko doline pod brdom, planinom']

Podoreški < 'koji živi pod Orešjem' (v. Oreški)

Pokos < pokos 'ono što je pokošeno' [< pokositi]

Polak < 'koji živi uz ili blizu polja' [< polje]

□ **Poljak**

Pongračić < Pongrac- [< Pangracije (< lat. Pankratius)] + -ić

◊ **♣ Posavec**

Pospiš < pospati 'zaspati'

Potočki < 'koji stanuje uz potok'; ili < Potok, naselje u Općini Popovača u Sisačko-moslavačkoj županiji

Prahić < prah- + -ić

Prekupec < koji stanuje prijeko Kupe (možda i 'onaj koji preprodaje, prekupac')

Premužaj < Premuž [< lat. Primus]

Premužić < Premuž- [< lat. Primus] + -ić

Prepelić < prepel(ica)- + -ić

Prstec < prst- + -ec

♥ Puklavec

♣ Punčec

Punek < pun- ['koji nije prazan; gojazan'] + -ek

Putar < putar 'nosač pute, brente u berbi grožđa'

Radej < Radoslav i sl.

◊ **♣ Radigović**

Rajnar < njem. Rainhard

□ **Rak**

Ratkajec < Rátka, naselje u Mađarskoj; možda i 'koji dolazi s posjeda velikaške obitelji Ratkaj'[274]

Ratković < Ratk(o)- [< Ratimir, Radoslav i sl.] + -ović

♥ Rauš

♥ Repić

○□ **Ribić**

♣ Rogina

Rojic < roditi ('koji je rođen, rojen')

Rosenberg < možda se odnosi na onoga 'koji dolazi iz Rosenberga' (Rosenberg, grad u Njemačkoj)

[274] Hrvatska plemićka obitelj Ratkaj (*Rattkay*) ugarskoga je podrijetla (potječu iz mjesta Rátka u sjeveroj Ugarskoj). Oko 1400. godine spominju se *Benedikt de Rathka* i njegovi sinovi. Na hrvatskome tlu spominju se prvi put 1502. godine kada je Ivaniš Korvin darovao Pavlu I. Rattkayu (*de Rathka*) posjede Veliki Tabor i Jurketinec (izvor: Hrvatska enciklopedija http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=51935).

♣ **Rožić**

☼ **Rožman**

♣ **Rubin**

○ **Rušec**

Rutić < rut(av)- ('dlakav') + -ić

◊ **Sabolić**

♥ **Sajko**

Samac < samac 'koji je sam, usamljen; neoženjen'

Sambolec < sambol- [< mađ. sabol 'krojač'] + -ec

Santo < svetac (< lat. sanctus 'svet'), možda i m. os. ime[275]

Schlesinger < 'koji dolazi iz Šleske' (njem. Schlesien)

Sebastian < Sebastijan (< lat. Sebastianus)

Sedlar < sedlar 'koji izrađuje sedla'

Sedmak < 'sedmo dijete u obitelji'

□ **Sekelj**

♥ **Sekovanić**

Sever < sever 'sjever'

♦ **Skok**

♥ **Skupnjak**

Sladović < slad- [< slad 'proizvod dobiven klijanjem ječma, koji se upotrebljava u proizvodnji piva, sirupa' < sladak] + -ović

♣ **Slunjski**

♣ **Sokač**

Sokolić < sokol + -ić

♣ **Soldat**

◊ ♣ **Somogy**

Srnec < srn(a)- + -ec

♣ **Stanković**

Steiner < možda 'koji je od kamena, kamenit' njem. Stein 'kamen'

Stepančec < Stepan(e)c- [< Stjepan (< lat. Stephanus)] + -ec

Stević < Stev(o)- [< Stevan, Stefan (< lat. Stephanus)]

◊ **Stipan**

Strahonja < strah

Strassberger < Straßberger 'koji dolazi iz Straßberga' (< Straßberg, grad u Njemačkoj)

♦ ♣ **Strelec**

Strnišćak < vjerojatno 'onaj koji živi na strništu' [< strn 'žitna stabljika koja ostaje poslije košnje; strnište']

♣ **Sukačić**

☺ **Svetec**

Šafranić < šafran ('biljka i začin') + -ić

Šagi < 'stanovnik Šaga' (Šimunović 1995: 199)

Šantavec < šantavec 'šepavac'

○ ♥ **Šantek**

♣ **Šarec**

Šaško < Šaša, naselje u Općini Bednja u Varaždinskoj županiji (ili Šaš, naselje u Općini Sunja, u Sisačko-moslavačkoj županiji)

Šebastijan < Sebastijan [< lat. Sebastianus]

■ ♣ **Šestak**

Šipek < šipek 'šipak'

Škender < Skender, muslim. m. os. ime

♥ **Škoranec**

Škrinjar < škrinjar 'koji izrađuje škrinje'

Škrinjarić < škrinjar- + -ić

♥ **Šmic**

■ ♣ **Šoštarić**

Špac < njem. Spatz 'vrabac'

[275] *Santo* kao osobno ime zabilježio je Žarko Muljačić (1963: 123) u svojem istraživanju osobnih imena u Dubrovniku tijekom 19. stoljeća.

Španiček < španić- [< špan- (< mađ. ispán 'upravitelj, nadglednik imanja/vlastelinstva') + -ić] + -ek

♣ Španić

◊ **Špiegl**

Špoljarić < špoljar- [< njem. Sporer 'bravar'] + -ić

Štefan < Stjepan [< lat. Stephanus]

Štefek < Štef- [< Štefan < lat. Stephanus] + -ek

Šumečki < Šumeće, naselje (jugozapadno od Slavonskoga Broda)

♥ Šuplika

♣ Švarc

◊ **♣ Švec**

♣ Tepeš

Težak < težak 'ratar, radnik nadničar'

Tišljar < tišler 'stolar' [< njem. Tischler]

◊ **Tkalčec**

☺ **Tkalec**

Todorović < Todor- [< Teodor (< grč Theodoros)] + -ović

Tomašec < Tomaš- [< lat. Thomas] + -ec

♥ Tomašić

Tomašković < Tomašk(o)- [< Tomaš- (< lat. Thomas) + -ko] + -ović

Tomažin < Tomas [< lat. Thomas]

Tončić < Ton(e)c- [< Antun, Antonio, Antonije < lat. Antonius] + -ić

Topalović < topal- ('onaj kojemu je jedna noga kraća; šepavac') + -ović

♥ Toplak

Toth < Toth 'Slovak'

♦ Trgovčić

Trojak < 'treće dijete u obitelji'

♣ Trstenjak

Turčak < Turčin, naselje u Općini Gornji Kneginec u Varaždinskoj županiji]

Tvrdy < tvrd(i), možda 'koji je tvrdoglav'

Uršić < Urš(a)- [< Uršula (< lat. Ursula)] + -ić

♣ Vajdić

Valdec < možda: vald- [< njem. Wald 'šuma'] + -ec

Valentak < Valent- [< lat. Valentinus] + -ak

Valentić < Valent- [Valentin < lat. Valentinus] + -ić

♥ Valpotić

Valjak < valjak 'geometrijsko tijelo; kuhinjsko pomagalo'

□ **Varga**

Veber < njem. Weber 'tkalac'

Velikaš < velikaš

Vergles < možda verglaš [< tal. vergula 'mehanička glazbena sprava koja, kada se pokreće rukom, proizvodi određeni broj melodija']

♣ Vertuš

Veseli < veseli 'koji je veseo'

Vidaković < Vidak- [< Vid + -ak] + -ović

Vidović < Vid- + -ović

■ ♣ Vincek

♥ Vincetić

♣ Vindiš

Višnjić < Višnj(a) + -ić

Vitez < vitez 'pripadnik plemićkoga staleža; ratnik, konjanik; pripadnik viteškoga reda'

Vlah < Vlah 'stočar; pravoslavac; Rumunj'

◊ **♣ Vlašić**

Volarić < volar- ('koji čuva volove') + -ić

■ Vrabec

♦ Vrbanec

♥ Vrbanić

♥ Vrbnjak

○ **♣ Vrček**

Vučetić < Vučet(a)- + -ić

Vugrinec < Vugrin- ('Mađar') + -ec

☼ **Vuk**

Vukalović < Vukal(a)- [< Vukala, Vukela < Vuk] + -ović

Vukelić < Vukel(a)- [< Vukala, Vukela < Vuk] + -ić

Weinberger < Weinberger, možda 'koji dolazi s vinskoga brijega' [< njem. Wein 'vino' i njem. Berger 'brđanin, koji obitava u brdima']

Zabavnik < zabavnik, možda 'koji zabavlja'

☺ **Zadravec**

Zamuda < možda 'koji kasni' [< zamuditi 'zakasniti']

Zamudić < Zamud(a)- + -ić

Zavrtnik < zavrtnik 'koji živi za vrtom'

☺**Zebec**

Zidarić < zidar- + -ić

Zimić < zim(a)- + -ić

Zrinjan < Zrin, naselje u općini Dvor u Sisačko-moslavačkoj županiji (nekada je Zrin bio središte hrvatskih plemića i banova Šubića Zrinskih)

Zvonar < zvonar 'koji zvoni u crkvena zvona'

Žagač < pilar [< žaga 'pila' < stvnjem. saga (Štebih Golub 2010: 382)]

Žganec < žganec 'žganac'

Žimbrek < Žimbr(a)- [< Imbra < Emerik < njem. Emmerich] + -ek

Žitnjak < 'koji živi uz žito'

Žugec < žugec 'guskica' (Lipljin 2013: 2385)

Žunković < žunk(o)- [< žun(a)- ('ptica') + -ko] + -ović

☼ **Županić**

Ostalo (prezimena nejasne motivacije):

♣ Bahun, Brkinjač, Brunčić, Conar, Hatlak, Kanoti, Kelenc, Korade, Korotaj, Kranželić, ♣ Krobot, Leitner, Lilija, Lopić, ♣ Pikija, Poslončec, Pozaić, Ranogajec, Remar, Söhnel, Stökl, Šegović, Šestanj, ♣ Šešet, Šokman, Šoković, Šmaguc, Štebih, ♣ Talan, ♣ Tanodi, Tribuson, Vavra, Vračun, Žiger, Žulić (35)

Tablica 6.14. *Varaždinska prezimena u 20. stoljeću*

TVORBA	**MOTIVACIJA**				
	OSOBNO IME	**NADIMAK**	**NAZIV ZANIMANJA**	**RIJEČI KOJE ODRAŽAVAJU PODRIJETLO**	
				ETNIK	**ETNONIM**
asufiksalna	Benko, Blažon, Boltižar, Cecelja, Cvetko, Danko, Dijanuš, Gašpar, Gjuraj, Gjurgjina, Gregorina, Habijan, Habulan, Furjan, Ipša, Ivic, Jaklin, Juranko, Krizman, Kuzman, Lazar, Makar, Markulin, Markus, Martinuš, Mihajlovski, Pavlina, Petrony, Premužaj, Radej, Rajnar, Sebastian, Santo, Stipan, Šebastijan, Škender, Štefan, Tomažin, Vuk (39)	Bajs, Balog, Bengeri, Bezjak, Božić, Budanec, Cepanec, Cikač, Crleni, Črleni, Čoh, Čorko, Čus, Darabuš, Deduš, Dušak, Fruk, Glavica, Glavnik, Gold, Golub, Grah, Gumbas, Hirš, Hlebec, Hrg, Hudika, Jereb, Ježuvita, Jug, Junačko, Jungman, Kavur, Klein, Klen, Kliček, Klinec, Kociper, Koren, Kos, Košćec, Krklec, Kruhek, Kukec, Kušter, Lesjak, Levak, Liber, Maček, Majcen, Mak, Medved, Mekota, Merlić, Mesek, Mraz, Mumlek, Mužek, Mužina, Neumann, Novak, Oskoruš, Ožeg, Plantak, Plećko, Počakal, Podgorelec, Podobnik, Pokos, Pospiš, Puklavec, Rak, Rauš, Rogina, Rojic, Rubin, Sajko, Samac, Sedmak, Sever, Skok, Skupnjak, Steiner, Strahonja, Svetec, Šantavec, Šantek, Šestak, Šipek, Škoranec, Špac, Šuplika, Švarc, Tepeš, Trojak, Tvrdy, Valjak, Veseli, Vindiš, Vrabec, Vrček, Zabavnik, Zamuda, Žganec, Žugec (105)	Baumann, Brombauer, Biškup, Cafuk, Car, Cesar, Ciglar, Delija, Firšt, Fiškuš, Goldman, Golubar, Grabar, Hajduk, Harnicar, Herceg, Hruškar, Kefelja, Kemiveš, Klobučar, Klučar, Knez, Kolar, Kopjar, Korpar, Kovač, Kralj, Kramar, Kučar, Kuhar, Kuhta, Lesar, Majer, Malner, Molnar, Pajtak, Peharda, Putar, Ribić, Rožman, Sedlar, Sokač, Soldat, Strelec, Škrinjar, Šmic, Špiegl, Švec, Težak, Tišljar, Tkalec, Varga, Veber, Velikaš, Vergles, Vitez, Zvonar, Žagač (58)	Aušperger, Baboselac, Bakač, Bakšaj, Belaj, Berger, Bergštein, Bohmec, Bratinšćak, Bregović, Budinski, Cerovečki, Crkvenac, Gajski, Glavić, Gradiški, Hajdinjak, Halužan, Hočevar, Hranj, Hribar, Hrženjak, Hržin, Hunjadi, Husnjak, Hutinski, Kaniški, Kesegi, Kleinberger, Kostanjevac, Krajanski, Krajina, Kraš, Kutnjak, Leskovar, Lipovec, Lukavečki, Maruševac, Novosel, Novoselec, Njegovec, Oreški, Planinc, Podgajski, Podolski, Podoreški, Polak, Poljak, Posavec, Potočki, Prekupec, Ratkajec, Rosenberg, Shlesinger, Slunjski, Somogyi, Strassberger, Strnišćak, Šagi, Šaško, Šumečki, Trstenjak, Turčak Vrbnjak, Weinberger, Zadravec, Zavrtnik, Zrinjan, Žitnjak (69)	Avar, Česi, Deutsch, Horvat, Latin, Mađar, Nemec, Sekelj, Toth, Vlah (10)
sufiks -ić	**Ot:** Blažić, Damjanić, Gašparić, Jakopić, Klarić, Magdalenić, Majnarić, Markušić, Mihalić, Miholić, Petrić, Premužić, Valentić, Višnjić, Vrbanić (15) **Oi:** Belušić, Ćirić, Filipašić, Friščić, Gregorinčić, Ivančić, Janušić, Jelačić, Jelenić, Jeretić, Jurinić, Klemenčić, Krizmanić, Križanić, Lukšić, Mašić, Mihelčić, Mikulčić, Miletić, Pavetić, Pavičić, Petričić, Petrinić, Pongračić, Tomašić, Tončić, Vincetić, Vučetić (28) **Op:** Bašić, Filić, Ladić, Lalić, Magdić, Magić, Nastić, Perić, Stević, Uršić (10)	Babić, Bojnić, Bubanić, Cindrić, Čanić, Golubić, Govedić, Hrastić, Hrenić, Jezidžić, Kostić, Košić, Kubić, Kudelić, Levačić, Levanić, Plantić, Prahić, Prepelić, Repić, Rožić, Rutić, Sekovanić, Sokolić, Šafranić, Zamudić, Zimić (27)	Banić, Fajfarić, Hegedić, Kalčić, Katančić, Kelnerić, Kolarić, Kovačić, Kuharić, Lončarić, Mesarić, Mlinarić, Pintarić, Sabolić, Sukačić, Škrinjarić, Šoštarić, Španić, Špoljarić, Trgovčić, Vajdić, Volarić, Valpotić, Zidarić, Županić (25)	/	Horvatić, Kranjčić, Vlašić (3)
sufiks -ović/	**Ot:** Abramović, Agnezović, Fabijanović, Filipović,	Bogović, Bradanović, Majcenović, Malović,	Kovačević (1)	Orešković (1)	/

-ević	Jakopović, Javorović, Komljenović, Marković, Omerović, Petrović, Todorović, Vidović (12) **Oi:** Antolković, Branković, Đurović, Hanžeković, Jambrović, Janković, Jurković, Lacković, Martinčević, Petković, Radigović, Ratković, Stanković, Tomašković, Vidaković, Vukalović, Vukelić (17) **Op:** Borović (1)	Mustačević, Novaković, Ožegović, Sladović, Topalović, Žunković (10)			
sufiks -ec	**Ot:** Filipec, Matijašec, Tomašec, Vrbanec (4) **Oi:** Andrec, Jurgec, Jurinec, Križanec, Marčec, Mihaljinec, Stepančec (7) **Op: /**	Crnčec, Galinec, Grivec, Gužvinec, Lehkec, Medvedec, Prstec, Punčec, Rušec, Srnec, Šarec, Zebec (12)	Katanec, Cesarec, Kovačec, Sambolec, Tkalčec (5)	Karlovčec, Valdec (2)	Vugrinec (1)
sufiks -ek	**Ot:** / **Oi:** Barulek, Benček, Brlek, Đurasek, Đurđek, Jambrek, Štefek, Vincek, Žimbrek (9) **Op:** Bašek, Ivek, Habek, Ljubek (4)	Capek, Drožđek, Kišiček, Košek, Hrupek, Punek (6)	Kraljek, Španiček (2)	/	Horvatek (1)
sufiks -ak	**Ot:** Ferenčak, Valentak (2) **Oi:** Križnjak, Petrinjak (2) **Op: /**	Kontak, Košak, Toplak (3)	/	Gradečak (1)	/
-ac	**Op:** Jurinac, Mikac (2)	Čukac (1)	/	/	/
OSTALO	♣ Bahun, Brkinjač, Brunčić, Conar, Hatlak, Kanoti, Kelenc, Korade, Korotaj, Kranželić, ♣ Krobot, Leitner, Lilija, Lopić, ♣ Pikija, Poslončec, Pozaić, Ranogajec, Remar, Söhnel, Stökl, Šegović, Šestanj, ♣ Šešet, Šokman, Šoković, Šmaguc, Štebih, ♣ Talan, ♣ Tanodi, Tribuson, Vavra, Vračun, Žiger, Žulić (35)				

6.5.2. Osvrt na prezimensku građu 20. stoljeća

Prezimensku građu 20. stoljeća čini 530 prezimena. U raščlambi prema motivaciji, dobivamo raspodjelu prikazanu u Grafikonu 7.

Grafikon 7. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 20. stoljeća*

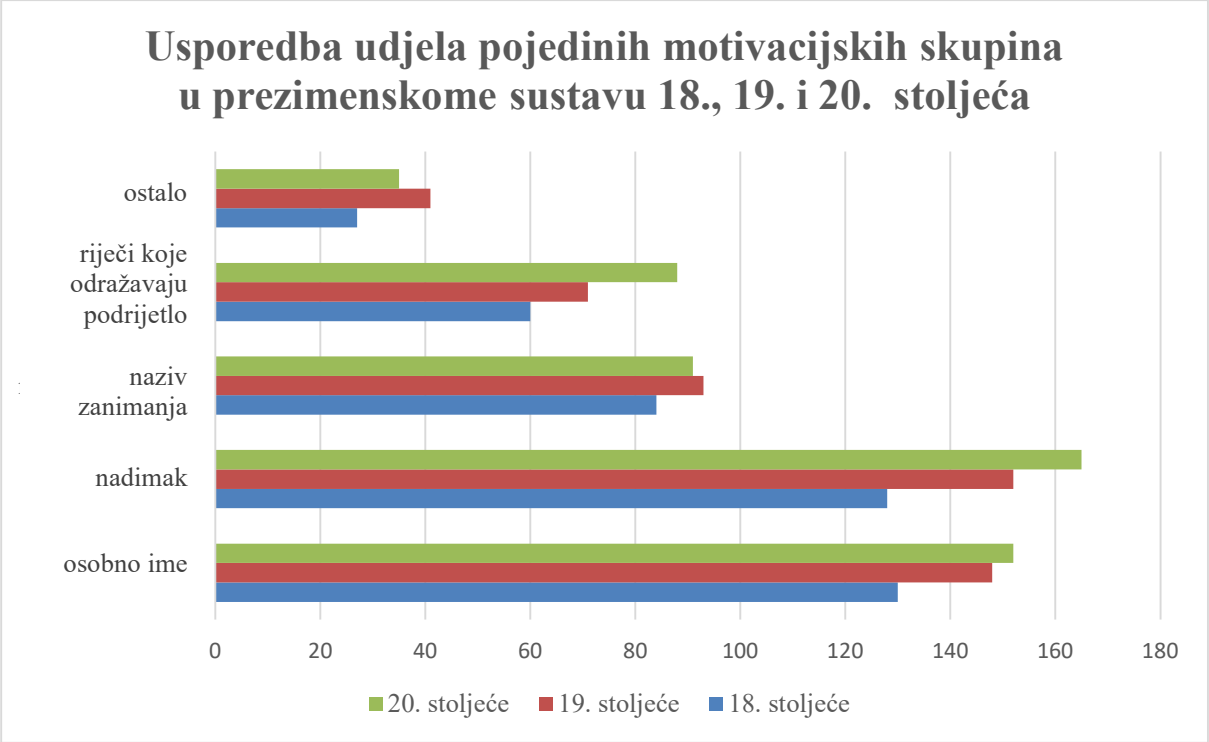
Iz Grafikona 7 iščitavamo da je najviše nadimačkih prezimena (164 potvrda ili 31 %). Nadalje, slijede prezimena s osobnim imenom u osnovi (152 prezimena ili 29 %), prezimena motivirana nazivom zanimanja (91 prezime ili 17 %) te prezimena motivirana riječima koje odražavaju podrijetlo (88 prezimena ili 16 %). Ostalih prezimena, kojima je motivacija nejasna, ima 7 % (35 prezimena).

Brojčani podaci o raspodjeli prezimena prema tvorbi uneseni su u tablicu koja slijedi.

Tablica 6.15. *Tvorba prezimena u 20. stoljeću*

TVORBA						
asufiksalna	*sufiksalna*					
	sufiks -ić	*sufiks -ović/-ević*	*sufiks -ec*	*sufiks -ek*	*sufiks -ak*	*sufiks -ac*
281	108	42	31	22	8	3
	214					

Više je asufiksalnih (281) nego sufiksalnih (214) prezimena. Najplodniji je sufiks *-ić* (u 108 prezimena ili 50 %). Ostali sufiksi sudjeluju u tvorbi 106 prezimena: *-ović/-ević* (42), *-ec* (31), *-ek* (22), *-ak* (8) i *-ac* (3).

Grafikon 8. *Usporedba udjela pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 18., 19. i 20. stoljeća*

Dobiveni podaci o tvorbi i motivaciji uglavnom su istovjetni onima za prethodna stoljeća, osim što se udio etničkih/etnonimskih prezimena povećao za 2 % u odnosu na 18. stoljeće.

Nadimačka prezimena u 20. stoljeću uglavnom su asufiksalna (105 prezimena ili 64 %). Sufiksalnih prezimena ima 59 (36 %), a tvorena su većinom sufiksom *-ić* (27 prezimena ili 46 %) i *-ec* (12 prezimena ili 20 %) te sufiksima *-ović/-ević* (10), *-ek* (6), *-ak* (3) i *-ac* (1).

Prema motivirajućemu leksemu prezimena nadimačkoga postanja možemo razvrstati u sljedeće skupine:

– životinjski svijet (*Benger*, *Capek*, *Drožđek*, *Golub*, *Golubić*, *Govedić*, *Hirš*, *Jereb*, *Kos*, *Kukec*, *Kušter*, *Lesjak*, *Maček*, *Medved*, *Medvedec*, *Prepelić*, *Rak*, *Sajko*, *Sokolić*, *Srnec*, *Škoranec*, *Špac*, *Vrabec*, *Zebec*, *Žugec*, *Žunković*)

– biljni svijet (*Grah*, *Hrastić*, *Hrenić*, *Hržin*, *Klen*, *Kliček*, *Koren*, *Kudelić*, *Mak*, *Oskoruš*, *Šafranić*, *Šipek*)
– tjelesne značajke (*Bajs*, *Bradanović*, *Budanec*, *Cikač*, *Cindrić*, *Crleni*, *Crnčec*, *Čorko*, *Črleni*, *Darabuš*, *Galinec*, *Glavica*, *Glavnik*, *Grivec*, *Kišiček*, *Klein*, *Kostić*, *Košćec*, *Krklec*, *Lehkec*, *Levačić*, *Levak*, *Majcen*, *Majcenović*, *Malović*, *Mustačević*, *Mužek*, *Mužina*, *Plantak*, *Plantić*, *Plećko*, *Podobnik*, *Prstec*, *Puklavec*, *Repić*, *Rožić*, *Skok*, *Šantavec*, *Šantek*, *Šarec*, *Švarc*, *Topalović*, *Toplak*, *Vindiš*)
– karakterne značajke (*Čoh*, *Hrupek*, *Hudika*, *Jezidžić*, *Kociper*, *Kontak*, *Mekota*, *Mumlek*, *Počakal*, *Rauš*, *Rušec*, *Svetec*, *Šuplika*, *Tvrdy*, *Veseli*, *Zabavnik*, *Zamuda*, *Zamudić*)
– imovno stanje ili životne nesreće (*Podgorelec*)
– svakovrsni predmeti (*Čanić*, *Gumbas*, *Hrg*, *Klinec*, *Košak*, *Košek*, *Košić*, *Kubić*, *Liber*, *Ožeg*, *Ožegović*, *Rubin*, *Valjak*, *Vrček*)
– hrana te stanja vezana uz hranu (*Fruk*, *Hlebec*, *Kruhek*, *Mesek*, *Sladović*, *Žganec*)
– stanovanje (*Skupnjak*, *Neumann*, *Novak*, *Novaković*)
– dob (*Junačko*, *Jungman*)
– poredak po rođenju (*Sedmak*, *Šestak*, *Trojak*)
– rodbinske veze (*Babić*, *Deduš*, *Punčec*)
– godišnja doba i blagdani (*Božić*, *Zimić*)
– strane svijeta (*Jug*, *Sever*)
– ostalo (*Bogović*, *Bojnić*, *Bubanić*, *Cepanec*, *Dušak*, *Gužvinec*, *Kavur*, *Merlić*, *Mraz*, *Pokos*, *Pospiš*, *Prahić*, *Rojic*, *Sekovanić*, *Strahonja*).

Najbrojnije skupine nadimačkih prezimena iste su kao i u prethodnim stoljećima: to su skupine kojima su motivirajući leksemi raznolike tjelesne i karakterne značajke te životinjski svijet.

Nova prezimena koja do sada nismo zabilježili među nadimačkim prezimenima jesu: *Bradanović*, *Čoh*, *Čorko*, *Dušak*, *Galinec*, *Gold*, *Govedić*, *Gumbas*, *Hrastić*, *Hrg*, *Hržin*, *Hudika*, *Jezidžić*, *Ježuvita*, *Junačko*, *Jungman*, *Kavur*, *Klein*, *Kleinberger*, *Kontak*, *Krklec*, *Kubić*, *Mekota*, *Mustačević*, *Mužek*, *Mužina*, *Počakal*, *Sladović*, *Strahonja*, *Topalović*, *Veseli*, *Zabavnik*, *Zamuda*, *Zamudić*, *Zimić* i *Žugec.* Spomenuta prezimena postala su dio varaždinskoga prezimenika najvjerojatnije doseljavanjem njihovih nositelja tijekom migracija stanovništva u poratnim razdobljima.

Od 152 prezimena s osobnim imenom u osnovi, 113 prezimena (74 %) nastalo je sufiksalnom tvorbom. U tvorbi su najplodniji sufiksi *-ić* (53 prezimena ili 47 %) te *-ović*/*-ević* (30 prezimena ili 27 %). Ostalim sufiksima tvori se 30 prezimena: *-ek* (13), *-ec* (11), *-ak* (4) i *-ac* (2).

Prema podrijetlu osobnoga imena u osnovi prezimena dobivamo rezultate u Tablici 6.16.

Tablica 6.16. *Motivacija prezimena svetačkim*, *narodnim i ostalim osobnim imenima u 20. stoljeću*

MOTIVACIJA		
svetačko osobno ime	**narodno osobno ime**	**ostalo**
Abramović, *Agnezović*, *Andrec*, *Antolković*, *Barulek*, *Bašek*, *Bašić*, *Benček*, *Benko*, *Blažić*, *Blažon*, *Boltižar*, *Brlek*, *Cecelja*, *Ćirić*, *Damjanić*, *Dijanuš*, *Đurasek*, *Đurđek*, *Đurović*, *Filipašić*, *Friščić*, *Gašpar*, *Gašparić*, *Gjuraj*, *Gjurgjina*, *Gregorina*, *Gregorinčić*, *Habek*, *Habijan*, *Habulan*, *Hanžeković*, *Fabijanović*, *Ferenčak*, *Filić*, *Filipec*, *Filipović*, *Furjan*, *Ipša*, *Ivančić*, *Ivek*, *Ivic*, *Jaklin*, *Jakopić*, *Jakopović*, *Jambrek*, *Jambrović*, *Janković*, *Janušić*, *Jelačić*, *Jelenić*, *Jeretić*, *Juranko*, *Jurgec*, *Jurinac*, *Jurinec*, *Jurinić*, *Jurković*, *Klarić*, *Klemenčić*, *Komljenović*, *Krizman*, *Krizmanić*, *Križanec*, *Križanić*, *Križnjak*, *Kuzman*, *Lacković*, *Ladić*, *Lalić*, *Lazar*, *Lukšić*, *Magdalenić*, *Magdić*, *Magić*, *Majnarić*, *Makar*, *Marčec*, *Marković*, *Markulin*, *Markus*, *Markušić*, *Martinčević*, *Martinuš*, *Mašić*, *Matijašec*, *Mihajlovski*, *Mihalić*, *Mihaljinec*, *Mihelčić*, *Miholić*, *Mikac*, *Mikulčić*, *Nastić*, *Pavetić*, *Pavičić*, *Pavlina*, *Perić*, *Petković*, *Petričić*, *Petrić*, *Petrinić*, *Petrinjak*, *Petrony*, *Petrović*, *Pongračić*, *Premužaj*, *Premužić*, *Radigović*, *Rajnar*, *Santo*, *Sebastian*, *Stipan*, *Stepančec*, *Stević*, *Šebastijan*, *Štefan*, *Štefek*, *Valentić*, *Vrbanić*, *Todorović*, *Tomašec*, *Tomašić*, *Tomašković*, *Tomažin*, *Tončić*, *Uršić*, *Valentak*, *Vidaković*, *Vidović*, *Vincek*, *Vincetić*, *Vrbanec*, *Žimbrek* (134)	*Belušić*, *Borović*, *Branković*, *Cvetko*, *Danko*, *Javorović*, *Ljubek*, *Miletić*, *Radej*, *Ratković*, *Stanković*, *Višnjić*, *Vučetić*, *Vuk*, *Vukalović*, *Vukelić* (16)	*Omerović*, *Škender* (2)

Najviše prezimena tvoreno je od svetačkih osobnih imena (134 potvrde ili 88 %, npr. *Agnezović*, *Andrec*, *Benko*, *Ćirić*, *Gregorina*, *Habulan*, *Jambrek*, *Krizman*, *Magdalenić*, *Nastić*, *Pavičić*, *Petrić*, *Stipan*, *Tončić*, *Uršić*, *Valentak*, *Vrbanić*, *Žimbrek*...), manje ih je motivirano

narodnim imenima (16 prezimena ili 11 %, npr. *Belušić*, *Borović*, *Danko*, *Javorović*, *Ljubek*, *Radej*, *Višnjić*, *Vukelić*…) te ostalim osobnim imenima (*Omerović* i *Škender*).

Prezimena sa nazivom zanimanjem u osnovi ima 91 (17 %). U odnosu na prethodna stoljeća, udio ovih prezimena nešto je manji nego u 19., a veći nego u 18. stoljeću.

Prema tvorbi najviše je asufiksalnih prezimena (58 ili 64 %). Sufiksalna prezimena (33 potvrde ili 36 %) većinom su tvorena sufiksom *-ić* (25 prezimena ili 76 %), a ostali sufiksi potvrđeni su u manjemu broju: *-ec* (5), *-ek* (2) i *-ević* (1).

Prezimena možemo raščlaniti u skupine prema zanimanju koje iščitavamo u osnovi:

– proizvodna zanimanja (*Goldman*, *Golubar*, *Hruškar*, *Kalčić*, *Klobučar*, *Ključar*, *Kolar*, *Kolarić*, *Korpar*, *Kovač*, *Kovačec*, *Kovačević*, *Kovačić*, *Kuhar*, *Kuharić*, *Kuhta*, *Lesar*, *Lončarić*, *Mesarić*, *Sabolić*, *Sambolec*, *Sedlar*, *Sokač*, *Sukačić*, *Škrinjar*, *Škrinjarić*, *Šmic*, *Šoštarić*, *Špiegel*, *Špoljarić*, *Švec*, *Težak*, *Tišljar*, *Tkalčec*, *Tkalec*, *Varga*, *Veber*)

– uslužna i činovnička zanimanja (*Baumann*, *Cafuk*, *Ciglar*, *Fajfarić*, *Fiškuš*, *Grabar*, *Harmicar*, *Hegedić*, *Katančić*, *Katanec*, *Kelnerić*, *Kemiveš*, *Kopjar*, *Kramar*, *Kučar*, *Malner*, *Klinarić*, *Molnar*, *Pintarić*, *Putar*, *Ribić*, *Rožman*, *Soldat*, *Strelec*, *Trgovčić*, *Vergles*, *Volarić*, *Zidarić*, *Zvonar*, *Žagač*)

– službe ili časti koje pojedinci obavljaju (*Banić*, *Biškup*, *Car*, *Cesar*, *Cesarec*, *Delija*, *Firšt*, *Herceg*, *Kefelja*, *Knez*, *Kralj*, *Kraljek*, *Majer*, *Peharda*, *Španiček*, *Španić*, *Vajdić*, *Valpotić*, *Velikaš*, *Vitez*, *Županić*).

Najbrojnija skupina, kao i u prethodnim razdobljima, skupina je prezimena s proizvodnim zanimanjem u osnovi. Nova prezimena u spomenutoj skupini su *Goldman*, *Kuhta* i *Špiegel*; u skupini prezimena koja su motivirana uslužnim i činovničkim zanimanjima nova su prezimena *Baumann*, *Fiškuš*, *Kemiveš*, *Putar*, *Vergles*, *Volarić*, *Zvonar* i *Žagač*; a u skupini koju su motivirale službe ili časti nova prezimena su *Delija*, *Firšt* i *Velikaš.* U zasebnu skupinu izdvojili bismo prezime *Hajduk* jer u osnovi ima zanimanje obilježeno pejorativnim kontekstom (*Hajduk*: hajduk 'odmetnik, lopov').

Primjetno je da, kao i u 18. i 19. stoljeću, postoji dio prezimena sa stranim nazivom zanimanja u osnovi, uglavnom njemačkoga (*Baumann*, *Brombauer*, *Goldman*, *Fajfarić*, *Firšt*, *Fiškuš*, *Kelnerić*, *Kramar*, *Majer*, *Šmic*, *Šoštarić*, *Špoljarić*, *Tišljar*, *Valpotić*, *Veber*, *Žagač*), mađarskoga (*Hegedić*, *Katančić*, *Katanec*, *Kemiveš*, *Malner*, *Molnar*, *Sabolić*, *Sambolec*, *Sokač*, *Sukačić*, *Španiček*, *Španić*, *Vajdić*, *Varga*) i talijanskoga podrijetla (*Cafuk*, *Soldat*, *Vergles*). Spomenuta pojava vjerojatno je posljedica doseljavanja u poratnim razdobljima kada

u Varaždin pristižu novi stanovnici te donose svoja prezimena u postojeći varaždinski prezimenski sustav.

Od 88 prezimena motiviranih riječima koje odražavaju podrijetlo, 79 prezimena (90 %) nastalo je asufiksalnom tvorbom. Sufiksalna prezimena tvorena su uglavnom sufiksima *-ić* i *-ec* (po 3 prezimena) te sufiksima *-ović*, *-ek* i -ak (po 1 prezime). Veći broj prezimena ove skupine motiviran je etnikom (73 prezime ili 83 %), a manje etnonimom (15 ili 17 %).

Etnonimska prezimena svjedoče o povijesnome suživotu naroda, odnosu doticaju Hrvata s drugim narodnosnim skupinama tijekom povijesti kada su prezimena nastajala: Avara (prezime *Avar*), Nijemaca (*Deutsch*, *Nemec*), Mađara (*Mađar*, *Sekelj*, *Vugrinec*), Slovenaca (*Kranjčić*), Vlaha (*Vlah*, *Vlašić*) i Slovaka (*Toth*). Etnonim Hrvat nalazimo, kao i u 19. stoljeću, potvrđen u prezimenima *Horvat*, *Horvatić* i *Horvatek*.

Prezimena od etnika možemo prema tvorbi rašlaniti u skupine:

– prezimena nastala od ktetika / poprezimenjavanjem ktetika i etnika: *Budinski*, *Cerovečki*, *Gradiški*, *Kaniški*, *Krajanski*, *Lukavečki*, *Oreški*, *Podoreški*, *Slunjski*, *Šumečki*; *Baboselac*, *Bratinšćak*, *Bohmec*, *Crkvenac*, *Gradečak*, *Halužan*, *Hočevar*, *Hribar*, *Hrženjak*, *Karlovčec*, *Novoselec*, *Šaško*, *Trstenjak*, *Turčak*, *Vrbnjak*, *Zrinjan*

– prezimena koja odaju mađarsku prezimensku tvorbu: *Bakšaj*, *Belaj*, *Hranj*, *Kesegi*, *Somogyi*, *Šagi*

– prezimena nastala transonimizacijom od ojkonima: *Bakač*, *Kostanjevac*, *Kutnjak*, *Lipovec*, *Maruševac*, *Njegovec*; transonimizacijom bez prezimenskih sufikasa (*Novosel* 'stanovnik Novog Sela') te transonimizacijom od etnika na *-ar* kao *Leskovar* (: Leskovec)

– prezimena od apelativa (etnikoidna prezimena): *Bregović* (: breg 'brijeg'), *Gajski* (: gaj), *Hajdinjak* (: hajdina), *Hutinski* (: huta 'koliba'), *Husnjak* (: husta), *Krajina* (: krajina), *Kraš* (: kras, krš), *Planinc* (: planina), *Podgajski* (: gaj), *Podolski* (: dol), *Polak* / *Poljak* (: polje), *Potočki* (: potok), *Strnišćak* (: strnište), *Zavrtnik* (: za vrtom), *Žitnjak* (: žito).

O prezimenima *Posavec* (: Posavina) i *Zadravec* (: za Dravom) bilo je riječi u ranijim poglavljima, a novo prezime iste tvorbe jest *Prekupec* (: preko Kupe). Među nova prezimena pripadaju i ona koja bi pripadala u podskupinu etnikoidnih prezimena: *Berger* (: njem. Berger 'brđanin'), *Bergštein* (: njem. Bergštein 'koji dolazi s kamenitoga brijega'), *Weinberger* (: njem. Weinberger 'koji dolazi s vinskoga brijega').

Među prezimenima u građi 20. stoljeća nalazimo potvrđena prezimena znamenitih Varaždinaca – *Filić* i *Košćec*:

– **Krešimir Filić (1891. – 1972.)**: bio je profesor na varaždinskoj gimnaziji, kasnije na gimnazijskoj ekstenzi (danas Pučko sveučilište). Osnovao je Planinarsko društvo „Ravna gora" te potaknuo i vodio gradnju planinarskog doma na Ravnoj gori kraj Trakošćana. Bio je jedan je od osnivača i organizatora Gradske pučke knjižnice. Kao glavni pokretač i organizator Kulturno-povijesne izložbe 1923. godine u Varaždinu, iste je godine na njegov prijedlog osnovano Muzealno društvo koje je započelo sa skupljanjem starina i pripremama za otvaranje Gradskog muzeja 1925. godine. Bio je ravnatelj muzeja do 1945. godine. Pisao je brojne članke, rasprave, putopise i prikaze u časopisima i zbornicima. Posebno ga je zanimala kulturna povijest grada Varaždina (prema: http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=57735).

– **Franjo Košćec (1882. – 1968.)**: bio je pedagog, prirodoslovac i muzealac. Najprije je radio u gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu, a potom je do umirovljenja 1946. godine kao profesor u varaždinskoj gimnaziji predavao prirodopis, matematiku, kemiju, fiziku, higijenu, krasopis i crtanje. Zauzimao se za poboljšanje i obogaćivanje nastave samostalnim učeničkim izvođenjem pokusa, mjerenja, promatranja i stručnim ekskurzijama te se vodio načelom zornosti. Doniravši svoje entomološke i herbarijske zbirke, modele, crteže, sprave i pomagala, opsežnu dokumentaciju i knjižnicu, zaslužan je za početak Entomološkoga odjela varaždinskoga Gradskog muzeja (prema: http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=61636).

6.6. O VARAŽDINSKIM ŽIDOVIMA I ŽIDOVSKIM PREZIMENIMA

Do 17. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Slavoniji Židovi se u povijesnim vrelima spominju samo sporadično i to kao putujući trgovci na sajmovima. Hrvatsko-ugarski sabor 1697. godine donosi zakon kako osobe koje nisu rimokatoličke vjere ne mogu u Hrvatskoj imati imanje (nekretnine, posjed). Time su se nastojali zaštititi od stranaca, prvenstveno protestanata, ali i Židova. Hrvatski sabor potvrđuje 1729. godine zabranu trajnoga naseljavanja Židova u Hrvatskoj, ali se gradovima i županijama dopušta po vlastitom nahođenju dopustiti ili zabraniti privremena zadržavanja Židova (Dobrovšak 2005: 129).

Godine 1753. general Beck dopustio je židovskim trgovcima boravak u Varaždinu radi bolje opskrbe vojnoga garnizona. Marija Terezija 1749. godine uvela je poseban porez za Židove, tzv. tolerancijsku taksu kojom se plaćala dozvola boravka, dolazak na sajam i ženidba. Prikupljenim novcem punila se državna blagajna kako bi se mogli financirati ratovi koje je u to vrijeme vodila Habsburška Monarhija. Grof Franjo Patačić proveo je istragu 1770. i 1771. godine o pritužbi Židova da su im u Hrvatskoj nameti jako teški (uz tolerancijsku taksu plaćali su i određena davanja prilikom dolaska na sajmove). Grof Patačić u svojemu je elaboratu zaključio da se Židovima treba dopustiti trajno naseljevanje u Hrvatskoj jer kao trgovci mogu pomoći rastu gospodarstva te plaćaju porez (Dobrovšak 2005: 131).

Varaždinci su više puta negodovali na gradsku odluku da se Židovi mogu naseliti u gradu – pristajali su jedino da dolaze na sajmove. Godine 1771. Varaždinci su uložili žalbu u kojoj traže da se Židovima zabrani trgovanje, da ih se u potpunosti istjera iz grada te da im se zaplijeni imovina.[276] Varaždinsko gradsko poglavarstvo tomu se je usprotivilo pa je odredbom od 27. svibnja 1771. godine dozvolilo Židovima slobodan boravak u sajmene dane, ali i mjesečni, trodnevni boravak u gradu radi trgovanja (Dobrovšak 2017: 69).

Prve židovske obitelji naselile su se izvan zidina grada 1772. godine. Bile su to obitelji *Moisesa Jacobsona*, *Isaka Juda*, *Heinricha Dragonera* i *Moisesa Notla* (Dobrovšak 2017: 69).

[276] Reakcije Varaždinaca na suživot sa Židovima prije proglašenja edikta bile su burne. Nikako se nisu mogli pomiriti s prisutnošću Židova u svojemu gradu pa tako G. Piasek (1995: 11) bilježi „krštenje“ židovske djece odmah po rođenju ili dok bi dijete još bilo u maternici, smatrajući da su time spriječili useljavanje Židova u grad. O tome piše i J. Janković (1898: 71): „Židovi nisu imali svojih primalja (židkinja), već su kod njih primaljski posao obavljale kršćanke. Ove su si često dozvoljavale bez ičije privole, novorođeno dijete odmah i okrstiti. Događalo se je to poglavito u našoj županiji, pak je s toga namjestničko vijeće bilo prinukano posebnom naredbom zabraniti ovakov postupak bez privole roditelja.“

Već 1777. godine Židovi na području grada osnivaju svoju općinu. Te iste godine grof Erdödy naselio je šest židovskih obitelji u svojemu dvoru u Varaždinu.[277]

Jozefinskim patentom i aneksom *Systematica Gentis Judaicae Regulatio* (1781. – 1783.) Židovi su dobili pravo naseljavanja i pravo na stalni boravak u Ugarskome Kraljevstvu i njemu pridruženim zemljama.[278] Prema istraživanjima Magdalene i Vida Lončarića, Židovi su od 1781. godine imali pravo stanovati samo na području Varoške općine u tzv. vanjskoj varoši, a od 1794. godine dobili su dozvolu da se nasele na jurisdikcijskome području Varaždinske tvrđe (Dobrovšak 2017: 70).

U dekretu o naseljenju (*Einsiedlungsdecret für die Varasdiner Judengemeinde*) iz 1811. godine popisane su 23 obitelji na području gradske (Varoške) općine, a šest ih je popisano na području Starogradske općine (Lončarić 1997: 312–313). Popis obitelji (tj. kućedomaćina) donosimo u Tablici 6.17.

Tablica 6.17. *Popis židovskih obitelji* (*kućedomaćina*) *koje su se doselile u Varaždin 1811. godine*

Obitelji doseljene u Varošku općinu (vanjska varoš)		
Wittwe Rebecha Jacob Moises Sohn	*Joachirn Koschuth*	*Moyses Pserhoff*
Wittwe Regina Hirschel	*Wolff Jänczer*	*Abraham Khu*
Wittwe Neufeld	*Moyses Steiner*	*Abraham Proch*
LobI Jacob Sohn	*Abracham Hirschel*	*Josephus Pserhoff*
Jacobus Sohn	*Judas Zinger*	*Moyses Blasz*
Hierschel Jacob Sohn	*Wittwe Jacob Erlich*	*Izrael Khu*
Joseph Graff	*Simon Khu*	*Wolff Singer*
David Korniczer		
Jacob Kohn		
Obitelji doseljene u Starogradsku općinu		
Salamon Erlich		
Moises Plivacsz		
Salamon Kuh		
Joseph Braun		
Isac Glauber		
Jacobus Anhalczer, *rabin*		

[277] Autori M. Švob, C. Brčić i S. Podgorelec (1994: 57) donose ovaj podatak koji prenose iz knjige Jakira Eventova *Istorija Jevreja Jugoslavije: od davnine do kraja 19. st.*

[278] Ediktom je Židovima zajamčena sloboda kretanja i naseljavanja, sloboda vjeroispovijesti, osnivanje vlastitih škola, odlazak na visoke škole i akademije umjetnosti; djelomično je bilo dozvoljeno bavljenje obrtom i poljodjeljstvom (nisu se smjeli baviti cehovski zaštićenim obrtom); a za kupnju zemljišta i zgrada za svoje općine, hramove i groblja, trebali su posebu carsku dozvolu (Dobrovšak 2005: 132).

Oktroiranim ustavom (1849.) Židovi na području Habsburške Monarhije izjednačeni su s kršćanima u svim građanskim pravima, a ukida se tolerancijska taksa. Spomenuta odluka interpretirana je različito u raznim dijelovima Monarhije, a pogotovo se razlitičito tumačilo posjedovanje nekretnina. Problem je riješen Carskim patentom iz 1860. godine kada je Židovima na području Hrvatske i Slavonije dopušteno posjedovanje nekretnina i zemljišta, ali samo ako ga sami obrađuju (Dobrovšak 2005: 135). Godine 1870. varaždinski zastupnik Dragutin Pust, zastupajući interese Židova, traži da se donese zakon o ravnopravnosti Izraelićana (Dobrovšak 2005: 135). Preuzimajući bansku čast 1873. godine, Ivan Mažuranić počinje s provednom mnogih reformi. Te godine Sabor donosi zakon kojim se Židovima osigurava građanska i politička ravnopravnost (Švob, Brčić, Podgorelec 1994: 58).

Židovi su posebnu pozornost posvećivali obrazovanju, pa su tako Varaždinu židovsku školu pohađala i katolička djeca sve do 1852. godine kada se zakonom to zabranjuje. Većina židovske djece pohađa nakon spomenute zabrane katoličke škole, a vjerski odgoj dobiva u židovskim općinama (Švob, Brčić, Podgorelec 1994: 65).

Godine 1803. Židovi su dobili dozvolu za svoje groblje (danas je ono kulturno dobro registrirano pri Ministarstvu kulture), a 1861. godine izgrađena je sinagoga (iako devastirana od 1941. godine, još čeka na obnovu kao kulturno dobro).

Prema istraživanjima Gustava Piaseka (1995: 8), koji je prikupio podatke iz arhivskih izvora i prema svjedočenjima suvremenika, istaknuti Židovi u Varaždinu, koji su od 1842. do 1941. godine ovdje živjeli ili privremeno radili, jesu:

- Josip Egersdorfer, gradski podfiškal
- braća Krause, Fiunk i Karoly, trgovci
- E. Lellis, ljekarnik
- I. Gradwohl, Moric Moyses, S. Mosinger, N. Mosinger i Albert Leitner, trgovci
- A. Prater i F. Forster, kavanari
- V. Šlesinger, Šimon Weiss, Josip Schwarz, M. Neumann i M. Blühweiss, krojači
- I. Löwy i A. Gerstner, zlatari
- građanin Jakov Moses
- dr. Hinko Blau, pokrovitelj Prvoga hrvatskog bolesničkog potpornog društva[279]
- Albert Moses (Mose), slikar portretist

[279] Društvo je osnovano 1872. godine, a svojim članovima osiguravalo je besplatnu liječničku pomoć, besplatne lijekove, materijalnu pomoć za vrijeme bolesti i potporu obitelji za slučaj smrti člana (Piasek 1995: 8).

– dr. Dragutin (Karl) Schwarz, kirurg i primarni liječnik
– dr. Antun Krajanski, ljekarnik
– Ernest Krajanski: doktor prava, dirigent i brat dr. Artura Krajanskog
– Benjamin Kraüterblüth:[280] ljekarnik, Antunov i Ernestov otac
– Mirko Breyer: pisac, nakladnik, knjižar i bibliofil
– dr. Vilim Taussig, liječnik
– Gustav Breitenfeld, varaždinski gradonačelnik
– Stjepan pl. Leitner: veletrgovac, osnovao 1910. godine Izraelitičko gospojinsko dobrotvorno društvo u Varaždinu
– Vjekoslav Leitner, trgovac željeznom robom i Stjepanov sin
– dr. Aleksander Ernst, zdravstveni savjetnik Državnih željeznica
– dr. Hinko Marić, specijalist ginekolog
– dr. Ernst Grin, šef venerološke ambulante
– dr. Dragutin Kohn, privatni liječnik
– dr. Rebeka Stern-Hofmanova, privatna liječnica
– dr. Margit Cegledi, privatna liječnica
– dr. Žiga Bauer, liječnik u varaždinskoj bolnici.[281]

Odnosi između Varaždinaca i Židova izmijenit će se sve većim uključivanjem židovskih obitelji u kulturni i gospodarski život grada u 19. stoljeću. Procvat toga odnosa i znatan utjecaj istaknutih varaždinskih Židova na razvoj grada vidljiv je u drugoj polovici 19. stoljeća kada nastupa uspon građanskoga društva.

Na primjeru ugledne varaždinske židovske obitelji Leitner[282] moguće je pratiti uspon građanskoga društva u drugoj polovici 19. stoljeća. Članovi obitelji, na čelu s utemeljiteljem

[280] Očevo prezime *Kraüterblüth* braća Antun i Ernest promijenili su u *Krajanski* 1907. godine (izvor: Židovski biografski leksikon, http://zbl.lzmk.hr/?p=849).
[281] Liječnici Bauer, Cegledi, Ernst, Kohn, Grin, Marić i Stern-Hofmanova, spominju se u Očevidniku Gradskog fizikata u Varaždinu za godinu 1930 (prema istraživanjima G. Piaseka 1995: 8).
[282] Obitelj Leitner, prema istraživanju M. Lončarić, vjerojatno je iz Graza (Hrvatski biografski leksikon: http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6994). Utemeljiteljem ove obitelj smatra se Samuel, rođen 1797. (mjesto nepoznato), a umro 1872. godine u Varaždinu. Bio je veletrgovac, posjednik i židovski aktivist. Sa suprugom Julijom bio je otac petorice sinova među kojima će se najviše istaknuti sin Albert. Samuel je 1830. godine utemeljio veletrgovinu vinom „S. Leitner und Sohn". Bio je istaknuti dobrotvor. U Židovskoj općini obavljao je različite službe, a zaslužan je i za izgradnju nove sinagoge 1861. godine. Među građanima je ostao upamćen kao „čestiti trgovac". Spomenuti sin Albert istaknuo se i kao trgovac i kao glazbenik. Očevu veleprodaju vinom preuzeo je nakon očeve smrti te je uspješno trgovao po cijeloj Habsburškoj Monarhiji. Glazbenu naobrazbu stekao je u ranoj mladosti te je svirao više instrumenata. Muzicirao je u Varaždinu i Zagrebu. Posjedovao je imanje (kupljeno 1861.) na Varaždin Bregu gdje je sagradio ljetnikovac na Tremu – Malom vrhu, nedaleko Kneginca. Varaždin Breg u 19. stoljeću više nije mjesto povezano s kmetskim radom, kako je to bilo ranijih stoljeća, već postaje mjesto dokolice i uživanja bogatijih građana, a bio je više nego danas, usko povezan s Varaždinom u kulturnome pogledu (Svoboda 1967: 31). Nakon smrti Alberta Leitnera, njegova djeca još neko vrijeme nastavljaju s okupljanjem gostiju i

obitelji Samuelom, te s najistaknutijim članom, Samuelovim sinom Albertom, imali su priliku predvoditi varaždinsko građansko društvu u usponu prema novim težnjama modernoga doba. Vrijeme je to kada građani žele, poput nekadašnjega plemstva, ispuniti svoju dokolicu uživanjem na ladanju, u dobrom i biranom glazbenom, kazališnom te svekolikom umjetničkom društvu istomišljenika. Zahvaljujući Albertu, Varaždincima je bilo omogućeno da na kulturnim događajima na Varaždin Bregu, šećući engleskim perivojem s ružičnjakom, osjete novi slobodni građanski duh moderne Europe čiji su dio u tome trenutku nesumnjivo postajali.

Prema Izvatku iz matice rođenih 1879. – 1920. Rabinata bogoštovne općine Varaždin za godine 1879., 1917. i 1919., ekscerpirali smo sljedeća prezimena novorođenih Židova: *Blass*, *Blühweiss*, *Broch*, *Deutsch*, *Dragoner*, *Eberspanger*, *Ernest*, *Frankl*, *Graf*, *Grünwald*, *Günsberger*, *Gussman*, *Haas*, *Hafner*, *Hermann*, *Hirsch*, *Kaufman*, *Klein*, *Leicht*, *Leitner*, *Moses*, *Neuman*, *Reich*, *Rosekam*, *Rosenthal*, *Schönwald*, *Schwarcz*, *Tuskan* i *Weiss*.

Ekscerpirana prezimena iz matice, prezimena doseljenih obitelji 1772. i 1811. godine te prezimena iz istraživanja Gustava Piaseka uvrstili smo prema motivaciji u Tablicu 6.18.

Tablica 6.18. *Židovska prezimena u Varaždinu* (*1772. – 1941.*)

MOTIVACIJA PREZIMENA	**broj prezimena (postotak)**
– **osobno ime**	
Ernst/*Ernest* (m. os. ime) *Frankl* (< Franklin) *Hermann* (njem. m. os. ime) *Jacobson* ('Jakobov sin') *Jud* ('Juda') *Karoly* (mađ. m. os. ime, Karl) *Löwy* (Levin, ili < Löwe 'lav') *Marić* [< Mar(a) (< Marija) + -ić] *Moises* ('Mojsije')	9 (13 %)
– **nadimak**	
Blass (< njem. blass 'bezbojan') *Blau* ('koji je plavokos ili plavih očiju' < njem. blau 'plav') *Blühweiss* (možda 'bijeli cvijet' < njem. blühen 'cvjetati' i Weiss 'bijel') *Braun* (možda 'tamnoput', ili 'smeđokos' < njem. braun 'smeđ') *Dragoner* ('stražnja kopča na jakni') *Eberspanger* (možda 'koji ima osobine vepra' < njem. Eber 'vepar') *Erlich* (< možda skraćeno od Eherlich < njem. eher 'rano') *Gerstne* (< njem. Gerste 'ječam') *Grin* (možda 'koji je zelenih očiju; nedozreo' < njem. Grün 'zelen') *Haas* (< njem. Haas 'mržnja')	21 (30 %)

priređivanjem glazbenih večeri, no kako su troškovi postajali sve veći, Leitnerovi su morali prodati posjed 1907. godine (Belošević 1932: 203-219).

Hirschel, *Hirsch* (< njem. Hirsch 'jelen') *Klein* (< njem. klein 'malen') *Koschuth* (< slav. 'košuta') *Krause* (< njem. Krause 'trajan') *Leicht* (< njem. leicht 'lagan') *Neumann* ('novi doseljenik' < njem. neu 'nov' i Mann 'čovjek') *Reich* (< njem. reich 'bogat') *Schwarz* ('koji je tamne puti', ili 'crnokos' < njem. schwarz 'crn') *Steiner* (možda 'koji je snažan kao stijena' < njem. Stein 'kamen, stijena') *Stern* (< njem. Stern 'zvijezda') *Weiss* ('koji je bijele, svijetle puti' < njem. weiss 'bijel')	
– **naziv zanimanja**	
Bauer (< njem. Bauer 'seljak') *Glauber* ('vjernik' < njem. glauben 'vjerovati') *Graff* ('grof') *Gussman* (možda 'lijevač željeza' < njem. Guss 'lijevano željezo' i Mann 'čovjek') *Hafner* (< njem. Hafner 'lončar') *Hofman* (< njem. Hoffmann 'dvorski službenik') *Kaufman* (< njem. Kaufman 'trgovac') *Kohn* (možda 'kuhar' < njem. kohen 'kuhati') *Kuh* (< njem. Kühe 'krava') *Leitner* (možda < Leiter 'rukovodotelj') *Mosinger* (možda 'koji izrađuje predmete od mjedi' < njem. Messing 'mjed') *Zinger* / *Singer* (< njem. Singer 'pjevač')	12 (17 %)
– **riječi koje odražavaju podrijetlo (etnik/etnonim)**	
Anhalczer (< pokrajina Saska-Anhalt) *Breitenfeld* (možda 'široka / velika zemlja' < njem. breiten 'širiti' i Feld 'zemlja') *Deutsch* ('Nijemac') *Forster* (< njem. Förster 'šumar') *Grünwald* ('zelena šuma' < njem. grün 'zelen' i Wald 'šuma') *Günsberger* ('koji dolazi s brijega metvice' < njem. Günsel 'vrsta biljke slična metvici' i Berg 'brijeg') *Krajanski* ('koji dolazi iz Krajine') *Neufeld* (možda 'nova zemlja' < njem. neu 'novo' i Feld 'zemlja') *Schönwald* ('lijepa šuma' < njem. schön 'lijep' i Wald 'šuma') *Šlesinger* ('koji dolazi iz Šleske' < njem. Schlesien 'Šleska') *Tuskan* (vjerojatno 'Toskanac')	11 (15 %)
Ostalo: *Breyer*, *Cegledi*, *Egersdorfer*, *Fiunk*, *Gradwohl*, *Jänczer*, *Khu*, *Kornicze*, *Lellis*, *Notl*, *Plivacsz*, *Proch*, *Pserhoff*, *Prater*, *Rosekam*, *Rosenthal*, *Taussig*	17 (25 %)

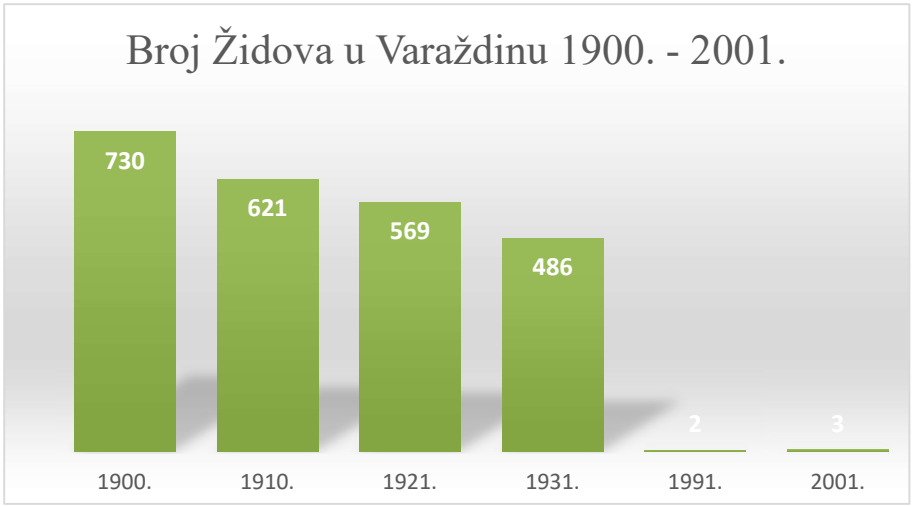
Židovska prezimena zabilježena u Varaždinu od 1772. do 1941. godine gotovo su sva njemačkoga podrijetla te se uglavnom nisu u potpunosti prilagodila hrvatskomu jeziku. Dio

prezimena njihovi su nositelji prilagodili hrvatskomu jeziku uslijed brzine govora[283] na ortografskoj i fonološkoj razini, a samo su dva prezimena kroatizirana (za prezime *Krajanski* imamo o tome povrdu, dok za prezime *Marić* samo pretpostavljamo isto jer nemamo potvrdu u povijesnim izvorima). Među djelomično prilagođenim prezimenima uočavamo da je do prilagodbe došlo:

– zamjenom njemačkoga fonema/grafema hrvatskim: *Forster* (ö > o), *Grin* (ü > i), *Kuh* (ü > u), *Šlesinger* (sch > š)
– stapanjem suglasnika: *Hofman* (ff > f)
– gubljenjem suglasnika: *Erlich* (< *Eherlich*; h > ø).

Iz Tablice 6.18. iščitavamo da je od ukupno 70 židovskih prezimena: 21 prezime (30 %) motivirano nadimkom (uglavnom kakvom karakternom značajkom ili životinjskim i biljnim svijetom), 12 prezimena (17 %) nazivom zanimanja, 11 prezimena (15 %) sadržava riječi koje odražavaju podrijetlo (etnik/etnonim) u osnovi, dok prezimena od osobnih imena ima 9 (13 %). Četvrtina ukupnoga broja prezimena ima nejasnu ili neprozirnu motivaciju (17 prezimena ili 25 %).

Zaključujemo kako je židovska zajednica, dolazeći tijekom dvaju stoljeća iz njemačkoga i mađarskoga areala, premda mala, njegovala svoju kulturu i običaje zadržavši izvorna prezimena svojih predaka, prvih doseljenika u Varaždin, čuvajući na taj način svoju etničku posebnost. Pojava masovnoga kroatizranja prezimena i prelazaka na katoličanstvo dogodit će se uoči i početkom Drugoga svjetskog rata, kada će mnogi Židovi, u strahu za svoju budućnost, pokušavati na taj način sačuvati svoj život i živote svoje djece. Nažalost, povijest je pokazala kako takvi pokušaji nisu izmijenili sudbinu Židova.

Grafikon 9. *Broj Židova u Varaždinu prema popisima 1900., 1910., 1921., 1931., 1991. i 2001.* (podaci prema http://www.cendo.hr/Opcine.aspx?id=25)

[283] Aleksandra Ščukanec (2009: 156) iznosi da je do prilagodbe njemačkih prezimena došlo iz više razloga: zbog bržega govornog tempa dolazi do gubljenja ili stapanja glasova, dok su fonološke promjene potaknute jezičnom ekonomijom; neki glasovi koji ne postoje u hrvatskome fonološkom sustavu zamjenjuju se najsličnijim glasom (npr. ü > i), a na ortografskome planu njemački grafem zamjenjuje se hrvatskim (npr. w > v).

Prva uhićenja Židova počela su u svibnju, a masovna uhićenja počinju od 12. srpnja 1941. godine. Najveći broj varaždinskih Židova uhićen je u ljeto 1941. godine te su najprije odvedeni u sabirni centar Zagreb, zatim Gospić, a nakon toga u druge logore u Hrvatskoj ili u Auschwitz i ostale nacističke logore (Lončarić 2003: 44, 45). Najveći dio Židova odvedenih u logore ondje je i stradao. Samo jedan manji dio Židova uspio se spasiti jer su se na vrijeme iselili iz Hrvatske. Kao i drugdje u Hrvatskoj, i Židovi u Varaždinu ostali su bez svojih nekretnina i druge imovine koja je postala državno vlasništvo. Točan broj stradalih varaždinskih Židova tijekom Drugoga svjetskog rata još još nije poznat (Lončarić 2003: 47).

Židovi su kao mala etnička zajednica ostavili najvažniji trag u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća u gospodarskome i društvenome životu Varaždina. Sudjelovali su u radu raznih humanitarnih društava (*Varaždinska dobročinstvo i složnost*, *Hrvatsko društvo za bolesnike i sprovode*, *Društvo za potporu uboge mladeži pučkih škola*). Bili su dio glazbenoga života grada (kao članovi pjevačkih društava; poznato židovsko pjevačko društvo bilo je *Tomislav*). Bili su osnivači i članovi sportskih, muzealnih i vatrogasnih društva. Među varaždinskim poduzetnicima isticali su se članovi židovskih obitelji Leitner (trgovina pićem), Mosinger (trgovima tekstilom), Broch i Deutsch (veletrgovina žitaricama), Grunwald i Schwarz (bankari). U političkome životu grada sudjelovali su kao gradski zastupnici (Mavro Mosinger i Alber Leitner), u izborništvu grada (Vjekoslav Leitner, Simon Deutsch i David Honnigsberg), a neki i u službi podnačelnika (dr. Hinko Moses) te gradonačelnika (dr. Oskar Pulgram) (izvor: http://www.cendo.hr/Opcine.aspx?id=25).

Židovska je zajednica (Židovska bogoštovna općina) nešto više od stoljeća i pol sudjelovanja i doprinošenja kulturnomu, gospodarskomu te političkomu životu grada, nestala prebrzo i to na nečovječan način. Unatoč nesretnoj sudbini, zajednica je ostavila neizbrisiv trag i u nematerijalnoj i u materijalnoj kulturi.

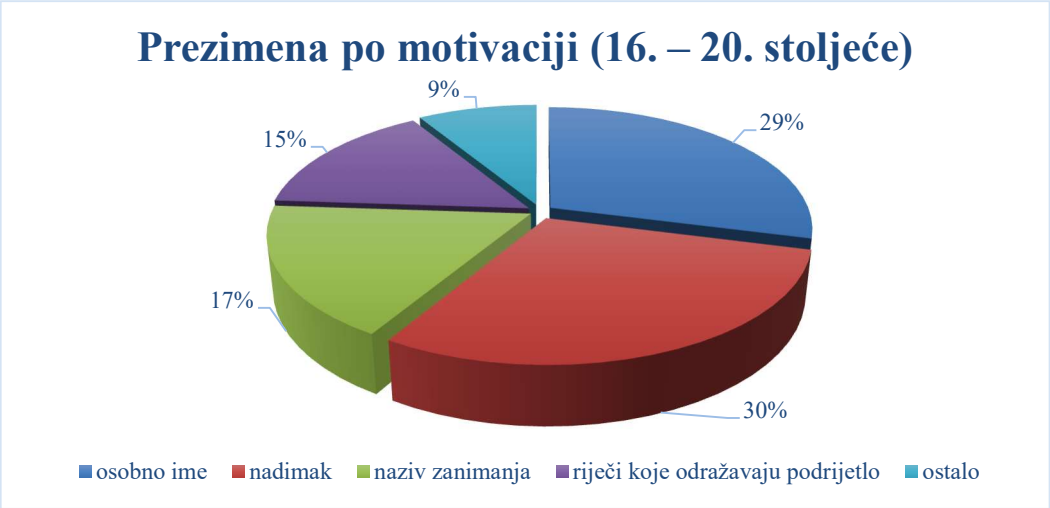
7. ZAVRŠNA RAŠČLAMBA PREZIMENA I KOMENTAR

Korpus prezimena u istraživanome razdoblju (16. – 20. stoljeće) sadržava ukupno 2238 prezimena. Usustavimo li podatke koje smo prikupili iz građe razvrstane po stoljećima, dobivamo sljedeću tablicu motivacijske raščlambe:

Tablica 7.1. *Prezimenska građa razvrstana po motivaciji i stoljećima*

razdoblje	**MOTIVACIJA PREZIMENA**				ostalo	ukupno u razdoblju
	nadimak	**osobno ime**	**naziv zanimanja**	**riječi koje odražavaju podrijetlo**		
16. stoljeće	109	109	73	43	49	383
17. stoljeće	110	109	50	78	43	390
18. stoljeće	128	130	84	60	27	429
19. stoljeće	151	149	93	71	41	505
20. stoljeće	164	152	91	88	35	530
UKUPNO	**662**	**649**	**391**	**340**	**195**	**2.237**

Iz Tablice 7.1. iščitavamo da je u ukupnoj prezimenskoj građi najviše prezimena nadimačkoga postanja[284] (662 potvrda ili 30 %). Slijedi motivacija osobnim imenom (649 ili 29 %), nazivom zanimanja (391 ili 17 %) te riječima koje odražavaju podrijetlo (340 ili 15 %). Ostala prezimena, kojima je motivacija nejasna, čine 9 % građe. Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenima zorno prikazuje sljedeći grafikon.

Grafikon 10. *Prezimena po motivaciji u ukupnoj prezimenskoj građi* (*16. – 20. stoljeće*)

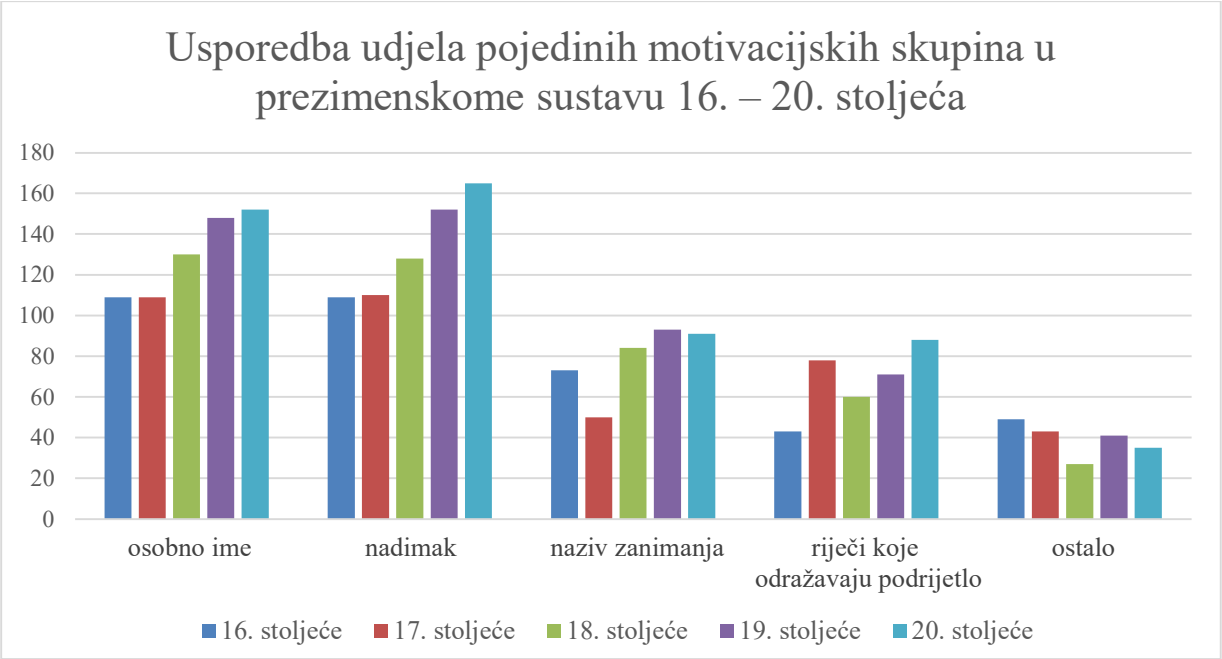
[284] Iako opseg, način i područje istraživanja nisu isti, spomenimo da je u međimurskim prezimenima najviše onih koja se temelje na osobnome imenu (Frančić 2002: 79).

Podatke o vjerojatnoj motivaciji te tvorbenoj strukturi, iščitane iz prezimena potvrđenih u Varaždinu od 16. do 20. stoljeća, donosimo u Tablici 7.2.

Tablica 7.2. *Prezimena po motivaciji i tvorbi* (*16. – 20. stoljeće*)

razdoblje	**motivacija**	**TVORBA PREZIMENA**							ostalo
		ASUFIKSALNA TVORBA	SUFIKSALNA TVORBA						
			-ić	*-ović -ević*	*-ec*	*-ek*	*-ak*	*-ac*	
16. stoljeće	**Ukup.**	**175**	**102**	**33**	**11**	**8**	**5**	**0**	**49**
	O	29	48	21	2	5	4	0	
	N	63	26	10	7	2	1	0	
	Z	49	21	1	2	0	0	0	
	R_p	34 (27/7)	7 (4/3)	1 (0/1)	0	1 (0/1)	0	0	
17. stoljeće	**Ukup.**	**174**	**93**	**56**	**13**	**6**	**5**	**0**	**43**
	O	17	43	39	4	2	4	0	
	N	68	19	14	6	2	1	0	
	Z	26	22	0	2	0	0	0	
	R_p	63 (59/4)	9 (3/6)	3 (1/2)	1 (1/0)	2 (1/1)	0	0	
18. stoljeće	**Ukup.**	**209**	**111**	**47**	**14**	**17**	**3**	**1**	**27**
	O	28	56	33	4	8	0	1	
	N	75	27	8	10	5	3	0	
	Z	56	22	3	0	3	0	0	
	R_p	50 (44/6)	6 (3/3)	3 (1/2)	0	1 (0/1)	0	0	
19. stoljeće	**Ukup.**	**247**	**109**	**51**	**21**	**27**	**8**	**1**	**41**
	O	29	57	37	5	14	6	1	
	N	104	19	7	13	6	2	0	
	Z	58	25	4	2	4	0	0	
	R_p	56 (51/5)	8 (3/5)	3 (1/2)	1 (0/1)	3 (1/2)	0	0	
20. stoljeće	**Ukup.**	**281**	**108**	**42**	**31**	**22**	**8**	**3**	**35**
	O	39	53	30	11	13	4	2	
	N	105	27	10	12	6	3	1	
	Z	58	25	1	5	2	0	0	
	R_p	79 (69/10)	3 (0/3)	1 (1/0)	3 (2/1)	1 (0/1)	1 (1/0)	0	
UKUPNO		**1.086**	**523**	**229**	**90**	**80**	**30**	**4**	**195**
			956						

Iz Tablice 7.2. možemo iščitati da je prema tvorbenome kriteriju u ukupnoj prezimenskoj građi više asufiksalnih (1.086 ili 49 %) nego sufiksalnih prezimena (956 potvrda ili 43 %). U sufiksalnoj tvorbi najplodniji je sufiks *-ić* (523 potvrda ili 55 %), a zatim slijede sufiksi *-ović*/*-evć* (229 ili 24 %), *-ec* (90 ili 9 %), *-ek* (80 ili 8 %), *-ak* (30 ili 3%) i *-ac* (4 potvrde).

Grafikon 11. *Usporedba udjela pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 16. – 20. stoljeća*

Iz Grafikona 11 vidljivo je da u varaždinskome onimijskome fondu veći udio zauzimaju prezimena s nadimkom i osobnim imenom u osnovi, a spomenuta prezimena imaju gotovo pravilan porast tijekom proučavanoga razdoblja. Dok se prezimena motivirana nazivom zanimanja drže približno istoga udjela (posebice u 18., 19. i 20. stoljeću), etnička i etnonimska prezimena (prezimena motivirana riječima koje odražavaju podrijetlo) uz porast udjela tijekom stoljeća pokazuju i očitu povezanost s povijesnim zbivanjima u 17. stoljeću. Naime, vidljivo povećanje broja etničkih i etnonimskih prezimena u tome razdoblju povezujemo s migracijama stanovništva pred Osmanlijama koje su se događale tijekom 16. stoljeća.

Provedena raščlamba odnosi se na prezimena u proučavanome razdoblju od 16. do 20 stoljeća. Među tako prikupljenim prezimenima neka se ponavljaju više puta. Stoga u poglavlju *Prilozi* donosimo tablicu (v. Tablicu 14.2.1.) sa svim prezimenima i njihovom pojavnošću po stoljećima (ista prezimena, bez obzira na različitu grafiju ili čestotnost, ispisana su samo jednom, a znakom + označena je njihova pojavnost po stoljećima). Na taj način dobiva se broj od 1617 prezimena. Gotovo podjednako zastupljena su osobnoimenska (473 prezimena ili 29 %) i nadimačka prezimena (472 prezimena ili 29%), te prezimena od naziva zanimanja (245 ili 25 %) i prezimena motivirana riječima koja odražavaju podrijetlo (241 ili 15%) (v. Tablicu 14.2.3. i Grafikon 12). Prema tvorbenome kriteriju više je asufiksalnih (757 ili 47 %) nego sufiksalnih prezimena, među kojima je najplodniji *-ić* (368 prezimena ili 55 %).

Brojčani podaci koji se iznose u nastavku rada (poglavlja 7.1. – 7.4.) odnose se na ukupni zbroj prezimena (2.237) po stoljećima (uključuje prezimena koja se ponavljaju).

7.1. Prezimena motivirana nadimkom

Nadimačkih prezimena u ukupnoj prezimenskoj građi ima 662 (30 %). Usustavimo li podatke o tvorbi nadimačkih prezimena u cjelokupnoj građi, dobivamo sljedeću tablicu:

Tablica 7.3. *Nadimačka prezimena raščlanjena po tvorbi* (*16. – 20. stoljeće*)

razdoblje	**motivacija**	**TVORBA PREZIMENA**						
		ASUFIKSALNA TVORBA	SUFIKSALNA TVORBA					
			-ić	*-ović -ević*	*-ec*	*-ek*	*-ak*	*-ac*
16. – 20. stoljeće	**N**	**415**	**118**	**49**	**48**	**21**	**10**	**1**
			247					

Iz Tablice 7.3. iščitavamo da je u ukupnoj prezimenskoj građi više asufiksalnih nadimačkih prezimena (415) nego sufiksalnih (247), a od potonjih je 118 prezimena tvoreno sufiksom *-ić*, 49 sufiksom *-ec*, 48 sufiksima *-ović*/*-ević*, 21 sufiksom *-ek*, 10 sufiksom *-ak* i jedno prezime sufiksom *-ac*.

U prezimena od nadimaka svrstali smo sva ona koja prezimena u kojima smo prepoznali leksem kojemu znamo ili samo nagađamo značenje, a ne pripada prezimenima koja su motivirana osobnim imenom, nazivom zanimanja, ni riječima koje odražavaju podrijetlo (etnikom i etnonimom), što je vjerojatno razlog najvećoj zastupljenosti upravo te prezimenske skupine.

Iščitavajući nadimačka prezimena, svjedočimo da je broj nadimaka koji mogu poslužiti za motivaciju – za razliku od relativno ograničenoga broja osobnih imena, naziva zanimanja te etnika i etnonima – (gotovo) neograničen. U promatranome dijakronijskom razdoblju uočava se već pri prvome čitanju raznovrsnost prezimena nadimačkoga postanja.

S obzirom na apelativno (doprezimensko) značenje leksema koji se nalaze u osnovi nadimačkih prezimena, možemo izdvojiti prezimena u sljedeće skupine:

– životinjski svijet, npr.: *Farkas*, *Kukecz*, *Pachic*, *Volich* (16. st.)*; Golubich*, *Kachich*, *Obadich*, *Zaiecz*, *Zebbecz* (17. st.); *Missich*, *Sajko*, *Skorianecz*, *Sunecz*, *Szokoll*, *Vrabecz* (18. st.); *Kokotec*, *Kos*, *Kukavecz*, *Lesjak*, *Medved*, *Šainovič*, *Veverič* (19. st.); *Maček*, *Prepelić*, *Rak*, *Špac*, *Vuk*, *Žugec*, *Žunković* (20. st.)…

– biljni svijet, npr.: *Haidina*, *Hren*, *Saffran*, *Iagodich* (16. st.); *Czvetkovich*, *Proszenyak*, *Szmernyak* (17. st.); *Boszil*, *Bukovich*, *Koren*, *Kwdel*, *Lesnik* (18. st.); *Cmrečki*, *Kukuljevič*, *Lešnjak*, *Oskoruš*, *Šafran* (19. st.); *Grah*, *Hrastić*, *Kliček*, *Kudelić*, *Mak*, *Žitnjak* (20. st.)...
– tjelesne značajke, npr.: *Balogh*, *Cherny*, *Czelenk*, *Gluhak*, *Levak*, *Malachich*, *Nagy*, *Santak*, *Syvko*, *Rigianecz* (16. st.); *Chernkoich*, *Glavach*, *Kyss*, *Nagy*, *Plauecz* (17. st.); *Golhak*, *Koschak*, *Levak*, *Malecz*, *Modrich*, *Plauecz*, *Rusich* (18. st.); *Bradaška*, *Dugački*, *Kissich*, *Kolenko*, *Plantak*, *Puklavecz*, *Repić*, *Shantalab*, *Szaleniak*, *Švarc*, *Toplak*, *Vindiš* (19. st.); *Belušić*, *Bradanović*, *Crleni*, *Crnčec*, *Kostić*, *Levačić*, *Majcen*, *Mustačević*, *Podobnik*, *Prstec*, *Skok*, *Šantavec* (20. st.)...
– karakterne značajke, npr.: *Bizthrovich*, *Duhovich*, *Fortuna*, *Pomozibog*, *Vragovich* (16. st.); *Bogiek*, *Divjak*, *Zwetecz* (17. st.); *Chalapia*, *Dobranicz*, *Szuplika*, *Szvetecz* (18. st.); *Bedačić*, *Kociper*, *Szirovec*, *Šuplika* (19. st.); *Hudika*, *Veseli*, *Zabavnik*, *Zamuda* (20. st.)...
– svakovrsni predmeti, npr. *Ruogh*, *Zlamnych* (16. st.); *Choklich*, *Skaricza* (17. st.); *Chavlek*, *Kerpich*, *Pleh*, *Serpak* (18. st.); *Klinec*, *Rogina*, *Vrček* (19. st.); *Košak*, *Ožeg*, *Valjak* (20. st.)…
– hrana te stanja vezana uz hranu, npr.: *Spek*, *Lachen* (16. st.); *Hudoiell*, *Oczvirek*, *Pyanecz* (17. st.); *Haidinich*, *Hruskovich*, *Kvasz*, *Lebich*, *Strukel*, *Szlivec* (18. st.); *Gladović*, *Kolačko*, *Perec*, *Popijač*, *Prizl* (19. st.); *Hlebec*, *Kruhek*, *Mesek*, *Sladović*, *Žganec* (20. st.)…
– stanovanje, npr.: *Hwis*, *Hyzak*, *Kuczina* (16. st.); *Huz*, *Noihauzer* (17. st.); *Hisman*, *Szkupniak* (18. st.); *Neumann*, *Novak*, *Novaković* (20. st.)
– imovno stanje ili životne nesreće, npr.: *Ogorelecz*, *Zgorelecz* (16. st.); *Grossich*, *Penesz* (17. st.); *Podgorelec* (18. st.); *Siročić* (19. st.); *Podgorelec* (20. st.)
– rodbinske veze, npr.: *Szinkovich* (17. st.); *Babich* (18. st.); *Braćko* (19. st.); *Deduš*, *Punčec* (20. st.)
– poredak po rođenju, npr.: *Szestak* (17. st.); *Sestek* (18. st.); *Petak*, *Trojak* (19. st.); *Sedmak*, *Trojak* (20. st.)
– godišnja doba i blagdani, npr.: *Vinter* (18. st.); *Vuzem* (19. st.); *Božić*, *Zimić* (20. st.)
– strane svijeta, npr.: *Iugh* (17. st.); *Jugović* (19. st.); *Sever* (20. st)
– dob, npr.: *Junačko*, *Jungman* (20. st.)
– apstraktne imenice: *Grieh* (16. st.); *Strah* (18. st.).

Nadimke, za razliku od osobnih imena koje s pažnjom biraju roditelji u dogovoru s ostalim članovima obitelji ili kumovima, nadijevaju drugi – a poticaj im je često koja negativna osobina ili tjelesni nedostatak, a svojstven je samo tomu pojedincu. U raščlambi nadimačkih

prezimena iz naše istraživane građe, pokušavajući što jasnije prikazati ishodišni motivacijski leksem, posežemo za pretpostavkama ili nagađanjima u odgovaranju na pitanje što je mogao biti poticaj za njihov nastanak.

U vremenu dok su prezimena nastajala, nadimcima se iskazivala osobina ili značajka koja nije bila česta u sredini nadjevatelja: rijetki su bili šepavi (*Šantek*), pogrbljeni (*Puklavec*), ljevoruki (*Pajtak*), niskoga (*Kiš*) ili visokoga rasta (*Nagy*). Ponekad bi nadimak mogao biti nadjenut prema suprotnoj osobini od one koja je svojstvena imenovatelju: npr. *Svetec* za osobu koja je vragolasta ili *Crnčec* za osobu koja je svijetle, a ne tamne puti ili boje kose. Prezimena koja su motivirana nazivima biljaka, plodina, životinja ili predmetima i pojavama pokazuju da su nadjevatelji bili dobro upoznati s njihovim odlikama te su ih mogli prepoznavati u izgledu i ponašanju sumještana, ili su nadimkom željeli sačuvati spomen na kakvu zgodu u kojoj su upravo imenovani imali glavnu ulogu.

7.2. Prezimena motivirana osobnim imenom

Osobnim imenom motivirano je 649 prezimena, što čini 29 % ukupne građe varaždinskih prezimena. Prema tvorbenoj raščlambi dobivene podatke možemo razvrstati u tablicu.

Tablica 7.4. *Osobnoimenska prezimena raščlanjena po tvorbi* (*16. – 20. stoljeće*)

razdoblje	**motivacija**	**TVORBA PREZIMENA**						
		ASUFIKSALNA TVORBA	SUFIKSALNA TVORBA					
			-ić	*-ović -ević*	*-ec*	*-ek*	*-ak*	*-ac*
16. – 20. stoljeće	**O**	**142**	**257**	**160**	**26**	**42**	**18**	**4**
			507					

Iz Tablice 7.4. iščitavamo da prema tvorbi pretežu sufiksalna prezimena nad asufiksalnima (507: 142).

U tvorbi prezimena od osobnih imena, kao i u tvorbi ukupnoga varaždinskog prezimenskog sustava, prevladava sufiks *-ić* (257 prezimena), manje prezimena tvoreno je sufiksima *-ović*/*-ević* (160), dok ostali sufiksi sudjeluju u tvorbi znatno manjega broja prezimena: *-ek* (42), *-ec* (26), *-ak* (18) i *-ac* (4).

Prikazujući u rječniku i tablici tvorbu prezimena od osobnih imena, navodili smo i tvorbenu strukturu tih osobnih imena, pa se može zapaziti da se dio njih zasniva na temeljnome osobnoimenskom liku (npr. *Abramović*, *Bartolić*, *Blažić*, *Damjanić*, *Fabijanović*, *Filipec*, *Gašparić*, *Jagodić*, *Jakopić*, *Jakopović*, *Magdalenić*, *Marković*, *Mikulec*, *Petrović*, *Smiljanić*,

Valentak, *Valentić*…), na izvedenicama (*Benček*, *Branković*, *Filipašić*, *Franković*, *Friščić*, *Hajnžek*, *Hanžeković*, *Ivančić*, *Jagić*, *Jambrek*, *Lacković*, *Martinković*, *Mihelčić*, *Milković*, *Petričić*, *Stanković*, *Štefek*, *Vincek*, *Zorković…*) i pokraćenicama (*Brlek*, *Fabić*, *Filić*, *Habek*, *Habić*, *Ivek*, *Ivić*, *Kirović*, *Ljubek*, *Magdić*, *Marić*, *Mikac*, *Pavec*, *Stević*, *Uršić*…).

Osobna imena koja smo iščitali iz prezimena njima motiviranih, većinom su svetačka (pretežu temeljni likovi). Takva je slika pretkaziva uzme li se u obzir utjecaj Crkve i, osobito, preporuka Tridentskoga koncila da se djetetu pri krštenju nadjene ime sveca zaštitnika. Učestalost pojedinih osobnih imena povezana je s njihovom pojavnošću u kalendaru i običajem da se djetetu nadijeva ime sveca na čiji je blagdan ili uoči čijega je blagdana rođeno ili će se krstiti. Neka svetačka imena u kalendaru pojavljuju se samo jednom (npr. *Vid*), a druga više puta (npr. *Ivan*). Neka su imena vrlo rijetka (npr. *Marija*) ili potpuno izostaju (*Josip*) u vremenu do protureformacije, kao što se i danas u većini katoličkih zemalja ime Isus ne nadijeva novorođenima (izuzevši npr. Brazil, gdje je *Jesus* i osobno ime i prezime) zbog bogobojaznosti i poštovanja prema spomenu Božjega imena.

Osobna imena koja su motivirala najveći broj prezimena izdvojili smo u Tablicu 7.5.

Tablica 7.5. *Osobna imena koja su motivirala najveći broj prezimena*

OSOBNO IME	**PREZIMENA OD OSOBNOGA IMENA**
Juraj (< lat. Georgius)	*Đurasek*, *Đurđek*, *Đurović*, *Ghureknich*, *Giurgievich*, *Gjuraich*, *Gjuraj*, *Gjuranics*, *Gjurgian*, *Gjurgjina*, *Gjurin*, *Iuraich*, *Iurechich*, *Iurievich*, *Juranich*, *Juranko*, *Jurinac*, *Jurinak*, *Jurinec*, *Jurinić*, *Jurković* (21)
Ivan (< grč. Ioánnes)	*Hajnžek*, *Hans*, *Hansek*, *Hanžeković*, *Ianechich*, *Ianesich*, *Ianichich*, *Iankach*, *Iankovich*, *Iannich*, *Iohan*, *Ipša*, *Ivančić*, *Ivanich*, *Ivanussa*, *Ivek*, *Ivic*, *Ivić*, *Iwanoich*, *Jančić*, *Janušić* (21)
Pavao (< lat. Paulus)	*Palffy*, *Paly*, *Palyak*, *Pauechich*, *Paulesich*, *Paulich*, *Paulinecz*, *Pavec*, *Pavetić*, *Pavičić*, *Pavletich*, *Pavliček*, *Pavlina*, *Pavlinek*, *Pavlinović*, *Pawich*, *Pawlekoich*, *Pawochich* (18)
Petar (< lat. Petrus)	*Perchich*, *Perić*, *Perkho*, *Perkovich*, *Perovich*, *Petkovich*, *Petrechich*, *Petrek*, *Petrekovich*, *Petrić*, *Petričić*, *Petrinec*, *Petrinić*, *Petrinjak*, *Petrony*, *Petrović*, *Pierak* (17)
Nikola (< lat. Nicolaus)	*Mickawich*, *Mikac*, *Miketich*, *Miklossich*, *Miklovchich*, *Mikolovuschich*, *Mikovich*, *Mikulec*, *Mikulčić*, *Mikulić*, *Mikulinczics*, *Mikšić*, *Nickauelich*, *Nikolić* (14)
Fabijan (< lat. Fabianus)	*Fabianchich*, *Fabich*, *Fabijanović*, *Habaich*, *Habek*, *Habich*, *Habijan*, *Habjanić*, *Habula*, *Habulan*, *Habunek* (11)
Mihael (< lat. Michael)	*Michalechich*, *Mihalić*, *Mihalovich*, *Mihaljinec*, *Mihanovich*, *Mihelčić*, *Mihely*, *Mihich*, *Miholić*, *Miškec* (10)

Blaž (< lat. Blasius)	*Balasko*, *Balaskovich*, *Bartok*, *Blasichevich*, *Blaskovich*, *Blazek*, *Blaženković*, *Blažić*, *Blažon* (9)
Toma (< lat. Thomas)	*Thomasek*, *Thomek*, *Tomasko*, *Tomašec*, *Tomašević*, *Tomašić*, *Tomašković*, *Tomažin*, *Tomich* (9)
Martin (< lat. Martinus)	*Martinchakovich*, *Martinčević*, *Martinecz*, *Martinich*, *Martinković*, *Martinuš*, *Martinjak* (7)

Čitav splet povijesnih okolnosti u proučavanim stoljećima varaždinske povijesti rezultirao je prezimenskom slikom u kojoj su najčešća osobna imena ugrađena u odimenska prezimena *Juraj*, *Ivan* i *Pavao*, a čestotnošću se izdvajaju još *Petar*, *Nikola* i *Fabijan*, dok je pojavnost ostalih osobnih imena nešto manja (kao *Blaž*, *Martin*, *Mihael* i *Toma*) ili je svedena na samo nekoliko prezimena.

Iz Tablice 7.5. najviše prezimena motivirano je osobnim imenima *Juraj*, *Ivan i Pavao*, što tumačimo raširenošću običaja uz svetkovanje spomenutih svetaca. Običaji vezani uz 23. travnja kad se slavi Jurjevo jesu mnogobrojni, a najčešći su: zelenilo, krijes i magijski napjevi kojima se priziva blagostanje i bogata ljetina te zaštita od demona i vještica[285]). Sveti Juraj posebno je omiljen u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, a kako su ti običaji još živi u ruralnim područjima varaždinske okolice (pogotovo oko Maruševca), sigurni smo da su oni bili još jače izraženi u vremenu kada su se oblikovala prva prezimena.

Spomendana svetaca imenom Ivan ima više tijekom godine, ali su u narodu oduvijek bili važniji oni povezani s Ivanom Krstiteljem: blagdan njegova rođenja slavi se 24. lipnja, a njegovo mučeništvo, poznatije još kao Glavosijek svetoga Ivana Krstitelja, 29. kolovoza. Kao najstarija crkva u Varaždinu u povijesnim vrelima spominje se crkva Rođenja svetoga Ivana Krstitelja, isprva pod brigom ivanovaca, a kasnije pod franjevcima. Proštenja i drugi crkveni običaji vezani uz proslavu zaštitnika crkve, sigurno su utjecali i na učestalost osobnoga imena Ivan.

Sveti Petar i Pavao imaju spomendan istoga datuma, 29. lipnja. Mnogi običaji vezani su uz ovu svetkovinu, kao što su čišćenje kuće, pripremanje jela i očekivanje gostiju te rođaka na svečanome ručku. Vjerujemo da je prisutnost pavlina u Varaždinu i njegovoj okolici (red je prisutan u Hrvatskoj od 13. stoljeća, a od druge polovice 16. stoljeća sjedište vrhovnoga poglavara nalazi se u Lepoglavi), pridonosilo popularnosti imena Pavao.

[285] Izvor: http://www.gmv.hr/hr/dogadjanja/kuda-jura-hodi-tuda-polje-rodi--jurjevski-narodni-obicaji-u-sjeverozapadnoj-hrvatskoj,5428.html?t=d.

Najstarija varaždinska župna crkva posvećena je sv. Nikoli od 15. stoljeća. Sveti Nikola patron je grada te pretpostavljamo da je štovanje toga sveca bilo snažno izraženo tijekom povijesti što se odrazilo na motivaciju prezimena.

Ostali sveci koji također pripadaju među poznatije i narodu omiljene jesu:

– sveti Fabijan, zaštitnik od kuge, kojemu se narod utjecao od spomenute pogibelji, česte epidemije u srednjemu vijeku (u Varaždinu je zavjetna kapela sv. Fabijana i Sebastijana izgrađena 1681.)

– arkanđeo Mihael, koji se posebno slavi u sjevernoj Hrvatskoj, o čemu svjedoče mnoge crkve i kapelice njemu posvećene (stari su Varaždinci od 1397. godine na Miholje predavali kralju miholjčicu, u znak zahvale što im je priznao prava slobodnoga kraljevskoga grada)

– sveti Blaž, zaštitnik grla, čuvao je od grlobolje blagoslovljenim jabukama te obredom blagoslova grla ukrštenim svijećama

– sveti Toma, nakon čijega se spomendana običavalo počinjati pripremu za Božić svinjokoljom te pečenjem kolača i raznih peciva

– sveti Martin, omiljeni zaštitnik siromašnih, bolesnih i ojađenih; pučkim martinjskim običajima slavio se svetac kao čuvar mrtvih i zaštitnik živih.

Ususatvimo li rezultate o podrijetlu osobnih imena ugrađenih u prezimena, dobivamo tablični prikaz brojčanih podataka koji pokazuju zastupljenost svetačkih, narodnih i ostalih osobnih imena u varaždinskome prezimenskom sustavu s obzirom na vrijeme zasvjedočenosti. U zasebnim se stupcima navode prezimena od ženskih osobnih imena.

Tablica 7.6. *Motivacija svetačkim*, *narodnim i ostalim osobnim imenima* (*16. – 20. stoljeće*)

razdoblje	**PREZIMENA MOTIVIRANA OSOBNIM IMENOM**				
	svetačko osobno	**narodno osobno ime**	**ostalo**	PREZIMENA KOJA SU MOTIVIRANA **ŽENSKIM** OSOBNIM IMENOM (izdvojena iz ukupnoga prezimenskog korpusa)	
				svetačko osobno ime	**narodno osobno ime**
16. stoljeće	94	12	3	*Katich*, *Magdalich*, ***Marich*** (3)	*Iagodich*, *Ruzlin*, *Rusich* (3)
17. stoljeće	90	17	2	*Iagetich*, ***Maric*** (2)	/
18. stoljeće	115	13	2	*Czezelia*, *Iagatich*, *Katich*, *Klarics*, ***Marhich***, ***Marsich*** (6)	/
19. stoljeće	127	21	1	*Jagič*, *Klajić*, *Magdalenić*, ***Marić***, ***Maršić*** (5)	*Jagodić*, *Višnić* (2)
20. stoljeće	134	16	2	*Agnezović*, *Cecelja*, *Klarić*, *Jelačić*, *Jelenić*, *Magdalenić*, *Magdić*, *Magić*, ***Mašić***, *Uršić* (10)	*Višnjić* (1)
UKUPNO	**560**	**79**	**10**	* Podebljana prezimena motivirana su imenom *Marija*.	

Iz Tablice 7.6. iščitavamo kako je u korpusu varaždinskih osobnoimenskih prezimena najčešća motivacija svetačko osobno ime (560 potvrda).

Iako među potonjim prezimenima pretežu muška osobna (svetačka i narodna) imena, posebno smo izdvojili prezimena s ugrađenim ženskim svetačkim i narodnim imenima. Riječ je o ovim imenima:

Agata (u prezimenima *Jagič*, *Iagetich* / *Iagatich*), *Agneza* (u prezimenu *Agnezović*), *Cecilija* (u prezimenu *Cecelja*), *Helena* / *Jelena* (u prezimenima *Jelačić*, *Jelenić*), *Jagoda* (u prezimenu *Jagodić*), *Katarina* (u prezimenu *Katich*), *Klara* (u prezimenu *Klajić*, *Klarić*), *Marija* (u prezimenima *Marić*, *Mašić*, *Maršić*), *Magdalena* (u prezimenima *Magdalenić*, *Magdalich*, *Magić*, *Magdić*), *Ruža* / *Rozalija* (u prezimenima *Ruzlin*, *Rusich*), *Uršula* (u prezimenu *Uršić*) i *Višnja* (u prezimenima *Višnjić*/*Višnić*).

Zamjećujemo da u svakome stoljeću postoji potvrđeno prezime motivirano osobnim imenom Marije, Majke Božje (*Marich*/*16. st.; Maric*/*17. st.; Marhich*, *Marsich*/*18. st.; Marić*, *Maršić*/*19. st.; Mašić*/*20. st.*). Svakako bi se ovoj pojavi trebalo pristupiti sustavnije istraživanjem osobnih imena u varaždinskoj povijesti koja će pokazati je li osobno ime Marija u Varaždinu bilo zastupljenije nego drugdje u Hrvatskoj.[286]

U osnovi varaždinskih odimenskih prezimena prepoznajemo i osobna imena koja su do nas stigla stranim, uglavnom mađarskim ili njemačkim posredništvom, npr.: od mađariziranih svetačkih imena *Bálazs* (kao što je prezime *Balaskovich*) i *János* (prezime *Janušić*) ili od pokraćenice germanskoga imena *Johann* (*Hans*) kao što je prezime *Hanžeković.* Međutim, ta osobna imena, uglavnom svetačka, češće su u pohrvaćenu liku ugrađena u prezimena: *Blažić*, *Blažeković*, *Blašković*, odnosno *Ivek*, *Ivančić*, *Ivanić*, *Ipša…* Uzme li se u obzir da je u doprezimensko vrijeme svaka različitost izraza pridonosila jednoznačnosti onomastičke poruke u boljemu razlikovanju pojedinaca, razumljivo je supostojanje prilagođenice svetačkoga imena i osobnoga imena posredovanoga drugim jezikom iz istoga ishodišta.

Prezimena od osobnih imena čuvaju sjećanje na vrijeme kada su prezimena nastajala i oblikovala se. Neka se osobna imena koja su poslužila kao poticaj nastanku odimenskih prezimena, nažalost, više ne nadijevaju. Mislimo da je potrebno više raditi na promociji tradicije

[286] U drugim krajevima Bogorodičino ime smatralo se tabuiziranim osobnim imenom te se ni djeci nisu nadijevala takva imena niti su služila kao motivacija za prezimena. Sjeverozapadni dio Hrvatske ističe se štovanjem Marije, Majke Božje, što je vidljivo u veliku broju kapelica i crkvi posvećenima Mariji, kao i u brojim zavjetnim svetištima (u zagrebačkome crkvenom području (nadbiskupiji) ima 26 marijanskih zavjetnih svetišta od ukupno stotinjak na hrvatskome prostoru; podatak prema: http://www.laudato.hr/Novosti/Zanimljivosti/Popis-od-107-marijanskih-svetista-u-hrvatskom-naro.aspx).

i edukaciji kako bi se podigla svijest među mladim roditeljima da umjesto posezanja za stranim i što neobičnijm imenima, posegnu u korpus (oživljenih) imena koja su nosili i njihovi preci. Na taj način mogao bi se proširiti (postojeći) imenski fond, a tradicija bi ostala sačuvana.

7.3. Prezimena motivirana nazivom zanimanja

U ovu skupinu svrstali smo prezimena u čijoj smo osnovi prepoznali imenice koje označavaju vršitelja radnje ili su na neki način povezane s oznakom državne ili crkvene hijerarhije. Razvrstamo li podatke dobivene tvorbenom raščlambom cijeloga prezimenskog korpusa, dobivamo sljedeću tablicu:

Tablica 7.7. *Prezimena motivirana nazivom zanimanja raščlanjena po tvorbi* (*16. – 20. stoljeće*)

razdoblje	**motivacija**	**TVORBA PREZIMENA**						
		ASUFIKSALNA TVORBA	SUFIKSALNA TVORBA					
			-ić	*-ović -ević*	*-ec*	*-ek*	*-ak*	*-ac*
16. – 20. stoljeće	**Z**	**247**	**115**	**9**	**11**	**9**	**0**	**0**
			144					

Iz Tablice 7.7. iščitavamo da je od ukupno 391 prezimena motiviranoga nazivom zanimanja, asufiksalnih 247, a sufiksalnih prezimena 144. U sufiksalnoj tvorbi najplodniji je sufiks *-ić* (115 prezimena), a manjim brojem potvrda sudjeluju sufiksi: *-ec* (11), *-ović*/*-ević* (9) i *-ek* (9).

S obzirom na bogatu povijest grada Varaždina te čimbenike koji su uvjetovani povijesnim događajima, okolnostima te geostrateškim položajem, prezimena s osnovom od zanimanja čuvari su vremena u kojemu su postojala raznolikija zanimanja, najčešće obrtnika, a danas neka od njih više ne postoje.

Prezimena motivirana zanimanjima možemo razvrstati u sljedeće podskupine:

– prezimena motivirana proizvodnim zanimanjima: *Klobwchar*, *Kolarich*, *Kowach*, *Loncharich*, *Resetarich*, *Sganiar*, *Skrinyarich*, *Tokach*, *Zimerman…* (16. st.); *Kohar*, *Korparich*, *Kovachich*, *Kraiachich*, *Krznarich*, *Poiaszar*, *Puskadia*, *Tkalcech*, *Tkalecz*, *Zaboll…* (17. st.); *Cziglarics*, *Dretar*, *Pintarich*, *Puskarich*, *Sganyar*, *Sitar*, *Sostar*, *Szrebernar*, *Tyslarich*, *Varga*, *Zlatarovich…* (18. st.); *Čavličar*, *Lončarić*, *Remenar*, *Zdelar*, *Žganjar…* (19. st.); *Kalčić*, *Klučar*, *Mlinarić*, *Pintarić*, *Škrinjarić*, *Šoštarić*, *Špoljarić*, *Tišljar*, *Tkalčec*, *Veber…* (20. st.)

– prezimena motivirana uslužnim i činovničkim zanimanjima: *Flaysman*, *Maltarich*, *Mesnarich*, *Poztarich*, *Ribich*, *Swinarich…* (16. st.); *Harmiczar*, *Piszasich*, *Tergovchich*, *Ztrelecz…* (17. st.); *Faifar*, *Grabar*, *Jagar*, *Kelner*, *Kramer*, *Krcmar*, *Trumbetas*, *Valputis…* (18. st.); *Bauer*, *Cestar*, *Singer…* (19. st.); *Cepanec*, *Fiškuš*, *Malner*, *Peharda*, *Ribić*, *Težak*, *Trgovčić*, *Zidarić…* (20. st.)

– prezimena motivirana službom ili čašću: *Banich*, *Supanich…* (16. st.); *Biskup*, *Ersek…* (17. st.); *Ban*, *Kraly*, *Kralyevich*, *Mayer*, *Tsarek*, *Vitez…* (18. st.); *Herczeg*, *Kaiser*, *Komesz*, *Rihtarić*, *Rihter*, *Vajda…* (19. st.); *Banić*, *Biškup*, *Car*, *Cesar*, *Cesarec*, *Kraljek*, *Knez*, *Španiček*, *Vajdić*, *Vitez…* (20. st.).

Varaždin je od samih početaka, oblikovavši se na sjecištu važnih puteva iz europske unutrašnjosti prema moru i istoku, počeo privlačiti trgovce i obrtnike koji su svoju robu lako mogli mijenjati ili prodavati, pronalaziti nove kupce ili snabdijevati stare. Kako se grad s vremenom utvrđivao radi blizine granice s Osmanlijama i radi zaštite svojih prava od okolnih feudalaca, tako sklonište u njemu pronalaze mnogi doseljeni trgovci i obrtnici s ratom opustošenih područja ili trgovci iz drugih zemalja koji pristižu na tjedne i godišnje sajmove (najčešće njemački i mađarski trgovci te Židovi).

Blizina Drave, okolnih zelenih brežuljaka te plodnih polja uvjetovali su nastanak zanimanja kojima je drvna građa osnovni materijal za rad, sirovina za izradu kuća te uporabnih predmeta, kao: *Cimerman*, *Dervar*, *Kolar*, *Kolarić*, *Tišlar*ić i *Tokač.* Rastuće stanovništvo u gradu trebalo je prehraniti, stoga tražena postaju zanimanja iz područja uzgoja, proizvodnje te pripremanja hrane i pića, što se odrazilo i u prezimenima: *Flajšman*, *Hlebar*, *Kelner*, *Kramer*, *Krčmar*, *Kuhar*, *Kuharić*, *Licitar*, *Miller*, *Mlinar*, *Pek*, *Ribić*, *Svinjarić* i *Žganjar.* Stanovništvo je trebalo obuti i odjenuti, stoga obrtnici koji kroje te šivaju odjeću i pokrivala za glavu, tkaju platno i izrađuju obuću i remenje postaju važni. Potonja zanimanja iščitavamo iz sljedećih prezimena: *Kalčić*, *Klobučar*, *Krajačić*, *Krznarić*, *Pojasar*, *Remenar*, *Šilec*, *Šilić*, *Šoštar*, *Švelić Tkalčević*, *Tkalčić*, *Tkalec*, *Varga* i *Veber.* Građane i njihova domaćinstva bilo je potrebno opskrbiti raznim uporabnim predmetima ili predmetima za osobnu sigurnost, pa o tome svjedoče zanimanja: *Dretar*, *Ključar*, *Kovač*, *Kovačević*, *Lončarić*, *Pintarić*, *Pinter*, *Puškadija*, *Puškar*, *Rešetar*, *Sitar*, *Srebrnar*, *Škrinjarić*, *Špoljar*, *Špoljarić*, *Zdelar* i *Zlatarović*. Prezimena iz kojih iščitavamo povezanost s glazbom i glazbalima jesu sljedeća: npr. *Cindrić*, *Fajfarić*, *Trumbetaš*, *Vergles* i *Zvonar.* Iz prezimena je moguće izdvojiti uslužna i činovnička zanimanja: *Harmicar*, *Kramer*, *Kuhta*, *Majer*, *Maltarić*, *Monger*, *Pisačić*, *Poštarić*, *Težak*, *Trgovčić* i *Zidarić.*

Prezimena od naziva zanimanja čuvari su spomena na čiju službu ili čast koju pojedinac obnaša: *Ban*, *Banić*, *Biškup*, *Carek*, *Cesar*, *Cesarec*, *Eršek*, *Herceg*, *Knez*, *Komes*, *Kralj*, *Kraljek*, *Kraljević*, *Rihtar*, *Rihtarić*, *Španiček*, *Vitez*, *Župan* i *Županić.* Neka od potonjih prezimena, kao *Ban*, *Car*, *Kralj* i sl. ne moraju uvijek označavati da je njihov prvi nositelj doista bio vladar ili nositelj vadarskih obilježja, već da mu je bio podložnik (sluga, kmet, ili je bio na kojemu drugom položaju u službi vladara), ili bi se u podrugljivome tonu tim nadimcima označavale osobe koje svojim ponašanjem ili izgledom samo podsjećaju na kakvoga vladara.

Od 17. stoljeća primjetan je veći udio prezimena motiviran aloglotskim leksemom, uglavnom njemačkoga (npr. *Baumann*, *Czimerman*, *Fišter*, *Fištrek*, *Goldman*, *Fajfarić*, *Firš*, *Fiškuš*, *Kelnerić*, *Kramar*, *Rihter*, *Šmic*, *Šoštarić*, *Špoljarić*, *Valpotić*, *Veber*, *Žagač*), mađarskoga (npr. *Ershek*, *Hegedić*, *Katančić*, *Katanec*, *Kemiveš*, *Koscis*, *Malner*, *Molnar*, *Sabolić*, *Sambolec*, *Sokač*, *Sukačić*, *Vajdić*, *Varga*) te rjeđe talijanskoga podrijetla (npr. *Cafuk*, *Soldat*, *Vergles*).

Bogatstvo raznolikih zanimanja svjedoči kako je svakodnevni život u predindustrijsko doba u mnogočemu ovisio o radu i vještini ljudskih ruku. Izraditi kakav minuciozni predmet ili predmet za svakodnevnu uprabu, mogao je samo onaj tko je, tijekom više godina naukovanja, dobro izučio zanat. Danas, kada mnoga obrtnička zanimanja više ne postoje jer vješti majstori nemaju komu prenijeti svoje vještine i znanja, ili više ne postoji potreba za tim predmetom ili uslugom (npr. opančari, čavličari, potkivači konja, tkalci, lončari i sl.), prezimena od zanimanja kao jezični spomenici postaju čuvari nekadašnjih vještina naših predaka.

7.4. Prezimena motivirana riječima koje odražavaju podrijetlo

U ukupnome prezimenskome korpusu 339 prezimena motivirano je riječima koje odražavaju podrijetlo. Razvrstamo li dobivene završne rezultate raščlambe prema tvorbi, dobivamo tablicu:

Tablica 7.8. *Prezimena motivirana riječima koje odražavaju podrijetlo raščlanjena po tvorbi* (*16. – 20. st.*)

<table>
<tr><th rowspan="3">razdoblje</th><th rowspan="3">motivacija</th><th colspan="7">TVORBA PREZIMENA</th></tr>
<tr><th rowspan="2">ASUFIKSALNA TVORBA</th><th colspan="6">SUFIKSALNA TVORBA</th></tr>
<tr><th>-ić</th><th>-ović
-evć</th><th>-ec</th><th>-ek</th><th>-ak</th><th>-ac</th></tr>
<tr><td rowspan="2">16. – 20. stoljeće</td><td rowspan="2">Rp
(Ek/Em)</td><td rowspan="2">282
(250/32)</td><td>33
(13/20)</td><td>11
(4/7)</td><td>5
(3/2)</td><td>8
(2/6)</td><td>1
(1/0)</td><td>0</td></tr>
<tr><td colspan="6">58
(23/35)</td></tr>
</table>

Iz Tablice 7.8. iščitavamo da su brojnija prezimena nastala asufiksalnom tvorbom (282 potvrde ili 83 %), dok prezimena tvorenih sufiksima ima 58 ili 17 %. Sufiksi koji sudjeluju u tvorbi jesu: *-ić* (33 potvrde), *-ović*/*-ević* (11), *-ek* (8), *-ec* (5), i *-ak* (1). Među prezimenima ove motivacije više je prezimena s etnikom (273) nego prezimena s etnonimom u osnovi (67).

7.4.1. Prezimena od etnika

U ovu skupinu uvrstili smo ona prezimena u čijoj osnovi prepoznajemo etnik, odnosno ime naselja (npr. *Toplicay*) ili kraja (npr. *Zadravec*), odnosno, sva prezimena koja su nastala od ktetika (tip *Brezovački*), koja odražavaju mađarsku prezimensku tvorbu (tip *Belaj*), koja su nastala transonimizacijom od ojkonima (tip *Brezovec*) te etnikoide (‘imena za stanovnike nastala od apelativa', tip *Bregović*).

Prezimena etničkoga postanja svjedoci su prvotnoga mjesta obitavanja prvih nositelja te su time važni selilački spomenici. Doselivši se u novi prostor, doseljenik najlakše biva identificiran prema kraju gdje je prije živio. Stoga mu starosjedioci, uz osobno ime, nadijevaju identifikacijsku sastavnicu po kojoj ga se u novome životnom prostoru imenuje prema imenu naselja ili području prijašnjega obitavanja.

U iščitavanju varaždinskih prezimena koja imaju etnik u osnovi nismo nailazili na probleme u prepoznavanju većih mjesta i pokrajina, no ponekad je bilo teško prepoznati imena manjih zaseoka ili mikrotoponima.[287]

Prezimena od etnika možemo s obzirom na prostorni smještaj naselja ili kraja koji je u osnovi, razvrstati u sljedeće skupine:

– prezimena koja čuvaju spomen na naselja i krajeve iz varaždinske bliže okolice[288], npr. *Bedekovich* (: Bedekovčina); *Brezovacsky*, *Brezovecz* (: Brezovec), *Kaniški* (: Kaniža kod Ivanca), *Leskovar* (: Leskovec kod Štrigove), *Lipovec* (: Lipovec; ime više naselja: u blizini Marije Bistrice, Samobora te u Sloveniji), *Maruševac* (: Maruševec)*; Megyimorcz* (: Međimurje); *Murko* (: Mura); *Novosel* (Novo Selo, više naselja); *Njegovec* (: Negovec kod Vrbovca)*; Šaško* (: Šaša, naselje u Općini Bednja); *Zadravecz* (: za Dravom), *Zagorsky* (: Zagorje)

– prezimena koja sadržavaju imena drugih (udaljenijih) hrvatskih naselja i krajeva, npr. *Dvorski* (: Dvor); *Karlovčec* (: Karlovac), *Gradiški* (: Gradiška), *Posavec* (: Posavina), *Posgay* (: Požega), *Rakovac* (: Rakovac, dio grada Karlovca), *Slunjski* (: Slunj), *Zrinjan* (: Zrin)

[287] Danas je istraživanje i iščitavanje ipak nešto lakše zahvaljujući internetu i aplikaciji Google Maps s tražilicom.
[288] Ovdje smo prostor varaždinske bliže okolice, radi lakšega snalaženja, sveli na prostor sjeverozapadne Hrvatske.

– prezimena koja sadržavaju imena naselja s prostora današnje Mađarske, npr. *Kesegi* (: Keseg), *Somogyi* (: Somogy), *Szakmardi* (: Szakmár)
– prezimena koja sadržavaju imena naselja s prostora današnje Slovenije, npr. *Cerovečki* (: Cerovec), *Leskovar* (: Leskovec)
– prezimena koja sadržavaju imena naselja iz drugih država koje su bile povijesno povezane s hrvatskim prostorom: *Erdeödy* (: Erdőd, danas Ardud u Rumunjskoj), *Padovec* (: Padova, Italija).

Prezimena motivirana etnikom možemo razvrstati u skupine:
– prezimena nastala sufiksacijom od ktetika i etnika[289], npr.: *Baboselac*, *Bohmec*, *Brezovacsky*, *Budinski*, *Cerovečki*, *Crkvenac*, *Dvorski*, *Gradečak*, *Gradiški*, *Halužan*, *Hočevar*, *Hribar*, *Hrženjak*, *Kaniški*, *Karlovčec*, *Krajanski*, *Lukovachki*, *Lukavečki*, *Murko*, *Novoselec*, *Oreški*, *Orešković*, *Podoreški*, *Slunjski*, *Šaško*, *Šumečki*; *Trstenjak*, *Vrbnjak*, *Zrinjan*
– prezimena koja odaju mađarsku prezimensku tvorbu: npr.: *Bakšaj*, *Belaj*, *Goriczay*, *Hoszny*, *Kesegi*, *Posgay*, *Somogyi*, *Szakmardi*, *Šagi*, *Topliczay*
– prezimena nastala poprezimenjavanjem ojkonima / transonimizacijom od ojkonima, npr.: *Čepin*, *Kostanjevecz*, *Krizanecz*, *Maruševac*, *Negovecz*, *Rakovac*, *Seketin*, *Szegedin*, *Topolovecz*; transonimizacijom bez prezimenskih sufikasa: *Novosel* (: stanovnik Novoga Sela) i etnici na *-ar* (*Leskovar* < Leskovec); transonimizacijom od oronima: *Kozjak* (: oronim Kozjak)
– prezimena od apelativa (etnikoidna prezimena): *Bregovich* (: breg 'brijeg'), *Borovnyak* (: borovnjak 'borik'), *Cmrečki* (: cmreka 'smreka'), *Deželić* (: dežela 'krajina'), *Hajdinjak* (: hajdina), *Kiszelyak* (: kiseljak 'izvor kisele vode'), *Mlakar* (: mlaka), *Planinc* (: planina), *Podgajski* (: gaj), *Polyak* (: polje), *Potocsnik* (: potok), *Potochnijak* / *Potoćnik* (: potok), *Purgar* (: njem. Bürger 'građanin'), *Skrilevecz* (: škriljevac).

Prezimena *Međimorec* (: Međimurje), *Posavec* (: Posavina), *Zagorec* (: Zagorje) i *Zadravec* (: za Dravom) svjedoče iz kojega je šireg područja, kraja ili pokrajine došao predak, prvi nositelj prezimena.

Iz prezimena kao što su *Novosel* i *Novoselec* teško je jednoznačno zaključiti, bez dodatnoga povijesno-onomastičkoga istraživanja za svakoga nositelja, jesu li nastala kao ime za novoga doseljenika ili od imena naselja Novo Selo. U varaždinskoj okolici nalaze se naselja Novo Selo Rok, Novo Selo na Dravi i Novo Selo Podravsko, a na području Republike Hrvatske

[289] Poprezimenjavanje etnika uobičajena je pojava kada je riječ o antičkim antroponimima (npr. *Isus Nazarećanin, Juda Iškariotski*), a česta je i pri imenovanju osoba iz srednjega vijeka (npr. *Franjo Asiški, Ivana Arška, Katarina Sijenska)*.

mnogo ih je više.[290] Tek je relativno nedavno naseljima imenom Novo Selo pridružena treća, razlikovna sastavnica, upravo s namjerom da se dotada istoimena naselja razlikuju.

Među prezimenima od etnika uočavamo i prezimena na *-ščak*/*-šćak*. Premda su zastupljena u manjemu broju (*Bratinšćak*, *Dvorschak*, *Hochurschak*, *Kamenšćak*, *Laporschack*, *Strnišćak* i *Szellenschak*), možemo zaključiti da je u povijesti došlo do nekih rubnih slovensko--(varaždinsko)kajkavskih veza, ali one nisu ostavile snažniji trag u oblikovanju prezimena.

7.4.2. Prezimena od etnonima

U prezimenima etnonimskoga postanja prepoznajemo imena naroda s kojima su Varaždinci dolazili u doticaj tijekom povijesti[291]: bilo da su se pojedini pripadnici tih naroda doselili u Varaždin ili su prvi nositelji bili, na neki način, povezani s narodom čije ime nose u osnovi prezimena. Važno je naglasiti da etnonimska prezimena ne moraju uvijek značiti pripadnost prvoga nositelja tome narodu.

Spomenuta prezimenima upućuju na vezu s:

– Mađarima: *Magyer*, *Vugrin*, *Vugrinchics*, *Vugrinec*, *Sekelj*[292]
– Osmanlijama (Turcima): *Turk*, *Turchich*, *Turkovich*/*Turković*
– Vlasima: *Lassich*, *Wlassich*/*Vlašić*, *Vlahouitsch*/*Vlahović*
– Nijemcima: *Nyemecz*/*Niemecz*, *Nemec*, *Deutsch*
– Slovencima: *Kranchich*/*Kranjčić*, *Kranyeiz*, *Zlovenchich*
– drugim narodima: *Avar* (: Avar), *Toth* (: Slovak).

U tisućljetnoj hrvatskoj povijesti naši su preci, smješteni na geografskome području koje sjedinjuje unutrašnjost Europe, njezin Sjever i Zapad s Mediteranom i Istokom, stjecajem povijesnih okolnosti dolazili u doticaj s mnogim narodima. Varaždinci su zahvaljujući smještaju na sjecištu trgovačkih i vojnih putova još iz antičkih vremena bili usmjereni na komunikaciju i suživot sa susjednim narodima.

Iako za sada ne postoje povijesno-arheološka vrela koja bi svjedočila o važnosti varaždinskoga geografskog područja prije 9. stoljeća (u vrijeme Ljudevita Posavskoga i Panonske kneževine), otada možemo pretpostaviti da se na ovome prostoru odvijala trgovačko-

[290] Na području Republike Hrvatske nalazimo naselja: Ličko Novo Selo, Našičko Novo Selo, Novo Selo Žumberačko, Novo Selo Okićko, Novo Selo Koreničko, Novo Selo Bosiljevsko, Novo Selo kraj Čazme, Novo Selo Glinsko…

[291] Ovdje izuzimamo prezimena *Horvat, Horvatek, Horvatić* koja su izraz posudila iz mađarskoga jezika u kojemu je etnonim Horvat oblikovan za pripadnike hrvatskoga naroda izbjegle pred Osmanlijama, odnosno općenito za sve Hrvate koji su na prostoru srednjovjekovne Ugarske našli svoj dom.

[292] U rječniku interpretiramo da je prezime *Sekelj* motivirano podrijetlom (< Székely '1. mjesto u Mađarskoj; 2. pov. ime za doseljenika (pripadnika mađ. etničke (manjinske) skupine) iz pokrajine Transilvanije u današnjoj Rumunjskoj.

robna razmjena, zaključujemo da je spomenuti prostor svakako postao važan dolaskom Mađara. Tek njihovim trajnim naseljenjem u Panoniju tijekom 10. stoljeća, a pogotovo od začetka hrvatsko-ugarske personalne unije u 12. stoljeću pod Arpadovićima, suživot između Hrvata i Mađara postao je tješnji i povezaniji.

Najranije povijesne zapise o tome kako je domicilno varaždinsko stanovništvo asimiliralo došljake i doseljenike (pod određenim uvjetima) radi osiguranja vlastite opstojnosti utemeljene na trgovini i obrtništvu nalazimo za vrijeme Arpadovića. U to bi vrijeme povremeno koji došljak, mahom njemački trgovac ili Židov s njemačkoga govornog područja došao u doticaj s Varaždincima. Kasnije, dolaskom Habsburgovaca te ulaskom Ugarske i Hrvatske (1527.) u Habsburšku Monarhiju, njemački utjecaji postajali su češći. U toj velikoj višenarodnosnoj državi, Varaždinci su, kao i drugi Hrvati, bili upućeni na ostvarivanje trgovačko-gospodarskih, političkih i kulturnih veza s Nijemcima, Mađarima, Slovencima, Slovacima i Rumunjima.

Osmanlije (ili Turci, kako ih se češće naziva u narodu i u književnim vrelima) ulaze na hrvatske prostore, pustoše ih i zauzimaju još od 15. stoljeća, gotovo ne nailazeći na snažniji i organiziraniji otpor sve do 17. i 18. stoljeća. U svijesti naroda i usmenoj predaji uz ime Turaka često se veže kontekst otimanja, paleža i ubojstava. Varaždin, kao sjedište generalata u obrani protiv Osmanlija (17. stoljeće), bio je u jednome razdoblju svoje povijesti svjedok suživota s brojnim vojnicima i časnicima koji su u Varaždinu i okolici našli svoj privremeni dom. Vojna Krajina, utemeljena u 16. stoljeću, trebala je služiti kao vojna granica, prva crta obrane protiv osmanlijskih upada, a reorganizirana je krajem 16. stoljeća u Karlovački i početkom 17. stoljeća u Varaždinski generalat. U tome pograničnom području, poseban status imali su Vlasi[293], kao slobodni stočari ratnici, čiji su se status i obaveze regulirali Vlaškim statutima 1630. godine.

7.4.3. Prezime Horvat *u Varaždinu*

Prezime *Horvat* najčešće je hrvatsko prezime (prema Hrvatskome prezimeniku godine 2001. bilo je 22 225 nositelja toga prezimena), a u varaždinskome prezimenskom sustavu nalazimo ga u svakome povijesnom razdoblju. Osim u prezimenu *Horvat*, etnonim Hrvat

[293] Danas postoji više tumačenja za pojam Vlaha te ga je nemoguće točno definirati za svaki pojedini slučaj bez povijesnoga konteksta. Općenito, ali i u najstarijemu značenju, Vlasi su u srednjemu vijeku bili stočari iz balkanske unutrašnjosti. Vlasima se označavaju i stočari ratnici, pravoslavci, nastanjeni na granici s Osmanlijama radi njezine obrane. Vlah je za Dubrovčane stanovnik hercegovačkoga pojasa na granici s Dubrovačkom Republikom (Leksikon Marina Držića, http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/vlasi/). Vlasima se imenuju i Rumunji (Cincari). U pejorativnome značenju, Vlah označava općenito pravoslavca, dok će tim imenom u Istri imenovati svakoga došljaka, osim starosjedilaca.
(Prema: Hrvatski jezični portal, http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19vXRV8)

(Horvat) odrazio se i u prezimenima *Horvatić* i *Horvatek.* Podatke o pojavnosti spomenutih prezimena unijeli smo u tablicu koja slijedi.

Tablica 7.9. *Potvrde prezimena* Horvat, Horvatić *i* Horvatek *od 16. do 20. stoljeća*

prezime ***vrijeme***	***Horvat***	***Horvatić***	***Horvatek***
16. stoljeće	*Horwath*, 1520. *Horwat*, 1587., 1588. *Horvatt*, 1596.	*Hervatich*, 1593.	–
17. stoljeće	*Horvath*, 1672., 1684.	*Hervatich*, 1620.	*Horvatek*, 1672.
18. stoljeće	*Horvath*, 1707., 1750., 1793.	*Horvatich*, 1707.	–
19. stoljeće	*Horvat*, 1875.	*Horvatić*, 1849. – 1854.	*Horvatek*, 1849. – 1954.
20. stoljeće	*Horvat*, 1924., 1948., 1990., 2001.	*Horvatić*, 1924., 1948., 2001.	*Horvatek*, 1924., 1948., 1990., 2001.

Iz Tablice 7.9. iščitavamo da prezimena *Horvat* i *Horvatić* imaju kontinuitet u varaždinskome onimijskome fondu, dok prezime *Horvatek* takav kontinuitet nema. Bez obzira na to, možemo pretpostaviti da je od najranije pojave potonjega prezimena u 17. stoljeću pa sve do 20. stoljeća bilo njegovih nositelja (iako nam nedostaje potvrda za 18. stoljeće).

Prezime Horvat najviše je rasprostranjeno u sjevernome dijelu Hrvatske, području koje je zbog svoje geopolitičke važnosti tijekom povijesti bilo mjesto presizanja i nametanja isključive vlasti najprije ugarskih, a zatim njemačkih vladara. Stoga i ne čudi potreba stanovnika ovoga prostora da se sačuva neprijeporna pripadnost hrvatskome narodu jasno naznačena u prezimenu – *Horvat*.

Prema povijesnim zapisima, prezime *Horvat* u Varaždinu nalazimo vrlo rano, sredinom 15. stoljeća (1464. godine), nešto ranije nego ga navodi Šimunović koji ga pronalazi u godini 1484. (Šimunović 1985: 306).

Zaključujemo da su Varaždinci – živeći na prostoru gdje se nije začela hrvatska državnost, a koji je kasnije u najranjivijim razdobljima hrvatske povijesti (usp. „reliquiae reliquiarum“[294]) imao ključnu ulogu u očuvanju hrvatske kulture – prezimenom *Horvat* (kontinuirano potvrđenome u dijakronijskome rasponu varaždinske prošlosti) pokazali i dokazali pripadnost hrvatskomu narodu.

[294] „Reliquiae reliquiarum“, naziv za osvajanjima smanjeni prostor Hrvatske i Slavonije u 16. stoljeću, koji nije bio pod Osmanlijama i Mlečanima.

7.5. ŽENSKA PREZIMENA

U prikupljenoj građi 16. – 20. stoljeća sporadično nailazimo na malobrojna ženska prezimena, tj. prezimena tvorena dodavanjem sufikasa koji upućuju na žensku osobu[295].

Izdvajamo ženska prezimena:

– u 16. stoljeću: *Changiekoicza*, *Czasichka*, *Gelianicza*, *Hansekoicza*, *Hinkoicza*, *Mahmotovichka*, *Sambaricza*

– u 17. stoljeću: *Changiekoicza*, *Czasichka*, *Hadroyca*

– u 18. stoljeću: *Faifarichka*, *Kelnerin*, *Kocianka*, *Koharin*, *Kollarichka*, *Kristoficza*, *Herczogin*, *Horvaticza* (i: *Horvatichka*, *Horvath*), *Laczkovicza*, *Lyeczitaricza*, *Mayerin*, *Megyimorka*, *Primusicza*, *Purgaricska*, *Sostarichka* (i: *Sostaricza*), *Szakmardicza*

O prikupljenim ženskim prezimenima zaključujemo:

– ženska prezimena tvore se uglavnom sufiksima *-ica* (*Hansekoicza*, *Hinkoicza*, *Horvaticza*, *Primusicza…*) i *-ka* (*Kollarichka*, *Horvatichka*, *Mahmotovichka…*), rjeđe njemačkim sufiksom *-in* kojim se označava ženska osoba (*Kelnerin*, *Koharin*, *Herczogin*, *Mayerin*)

– u 16. i 17. stoljeću takvih je prezimena manje jer je, s obzirom na narav izvora (pravni zapisnici), više zabilježenih imenovanja muškaraca nego žena; češće je imenovanje žena u nekoj od imenskih formula koja uključuje apelativ udovica (*vidua*, *relicta*), supruga (*consors*) ili gospođa (*domina*)

– u 18. stoljeću više je zabilježenih primjera ženskih prezimena nego u prijašnjim stoljećima jer su ekscerpirana iz matičnih knjiga u koje se obavezno unosilo osobno ime i prezime obaju roditelja (međutim, imenovanje majki ženskim prezimenom u matičnim knjigama nije pravilo, nego je ovisilo o tome tko je bilješku o krštenju upisivao – svećenici nisu vodili bilježenje na isti način).

Ženska prezimena zadržala su se do danas, ali ne više kao dio službene, nego neslužbene komunikacije.

7.6. DVOSTRUKA PREZIMENA SA SASTAVNICOM *ALITER*

Tijekom ekscerpiranja prezimenske građe iz izvora uočili smo i sporadične primjere dvostrukih prezimena povezanih s *aliter* (lat. 'na drugi način, drugačije'). Neka takva dvostruka prezimena izdvojio je Rudolf Strohal (1932: 177) navodeći samo da „u varaždinskoj je županiji

[295] Petar Šimunović (2009: 179) iznosi kako su žene „tek od Tridentskog koncila dobivale prezime: po očevu koljenu djevojačko, a udajom po muževljevu. Gramatičkim sredstvima isticala se posvojnost, a time i socijalna ovisnost žene: *Mila Gojsalića*, *Katarina Zrinska*. (…) No u nas je nekad ta distinkcija postojala, posebno za djevojačko, a posebno za muževljevo prezime: *Jurićeva* (otac je Jurić) – *Jurićka* (muž je Jurić).

bio običaj, da su neke porodice imale po dva prezimena“ ne ulazeći u detaljniju analizu i objašenjenje zašto je to tako.

Dvostruka prezimena sa sastavnicom *aliter* koja smo ekscerpirali razvrstali smo u tablicu prema motivirajućemu leksemu prvoga prezimena.

Tablica 7.10. *Dvostruka prezimena sa sastavnicom „aliter“*

Stoljeće	Motivirajući leksem u prvome prezimenu	Potvrde prezimena
16. stoljeće	– nadimak	*Zmok aliter Chaffich* *Fintek aliter Gelian* *Tubak aliter Sganiar dicti*
	– naziv zanimanja	*Sganiar aliter Tubak vocati*
	– riječ koja održava podrijetlo	*Plovdinecz aliter Czvettkovich*
17. stoljeće	– osobno ime	*Baletich aliter Nagy* *Blaskovich aliter Blasich* *Brozovich aliter Maihenovich* *Giurichko aliter Taczlin* *Stipkovich aliter Siroki*
	– nadimak	*Glavina aliter Plantak* *Nagy aliter Baletich*
	– naziv zanimanja	*Korparich aliter Iugh* *Rihtarich aliter Sestak*
	– riječi koje odražavaju podrijetlo	*Bregovich aliter Horvatek* *Horvath aliter Kopiar* *Megimorcz aliter Giuraicz*

Kako je uzorak ekscerpiranih dvostrukih prezimena premalen za pronalaženje pravilnosti ili snažnijih zaključaka, možemo izdvojiti samo sljedeća zapažanja:

– od 17 dvostrukih prezimena, više je potvrda zabilježeno u 17. stoljeću

– veći broj prvih sastavnica dvostrukih prezimena motiviran je osobnim imenom i nadimkom (po 5 potvrda) te riječima koje odražavaju podrijetlo (4 potvrde)

– dvojica nositelja imenovana su na dva načina, zamjenom poretka prezimena (*Sganiar aliter Tubak vocati*, *Tubak aliter Sganiar dicti* i *Nagy aliter Baletich* / *Baletich aliter Nagy*), što

možemo pokušati objasniti pojavom da se u 16. i 17. stoljeću (uvjetno) još oblikuju prezimena (do Jozefinskoga patenta 1780., do kada bi svi trebali imati (stalno, nepromjenjivo, nasljedno) prezime), a spomenuti primjeri svjedoče upravo o nestalnosti prezimena (pitamo se preziva li se nositelj *Sganiar* ili *Tubak*, koje prezime ima prednost ako se ista osoba imenuje tako da oba prezimena mijenjaju poredak)

– možda se u nekim zapisima krije začetak nove grane obitelji koja će rabiti samo jedno prezime (primjerice, u povijesnim zapisima stoji kako plemićka obitelj iz varaždinske okolice *Saloczy aliter Kyss*, ima dvije grane, a jedna grana obitelji nikada nije rabila oblik *Saloczy*; izvor: http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_11045)

– možda prezime koje slijedi nakon *aliter* upućuje na prezime obitelji koje je nositelj pridodao svojemu nakon smrti posljednjega člana obitelji s kojom su bili povezani ženidbenom vezom (kao što je obitelj Kukuljević pridodala kroatizirano prezime Sakcinski (< *Bassani de Sacci*), nakon što obitelj Basssani s kojom su bili povezani više nije imala muških nasljednika)

– možda je druga sastavnica u toj prezimenskoj formuli obiteljski nadimak.

7.7. AUTOHTONA VARAŽDINSKA PREZIMENA

Iz ukupne prezimenske građe izdvojili smo prezimena koja se kontinuirano pojavljuju u najmanje trima stoljećima (od 16. do 20. stoljeća). Takvih je prezimena 74. Ona su pregledno prikazana u *Rječniku prezimena koja se kontinuirano pojavljuju u varaždinskome prezimenskom sustavu* (*16. – 20. stoljeće*) kao prilog u radu, a uz svako su prezime uz motivacijsku i tvorbenu raščlambu, izdvojeni i drugi podaci (broj nositelja prezimena i broj domaćinstava prema popisima 1948. i 2001. godine, zapisi prezimena u onodobnoj grafiji te kontekst iz kojega je prezime ekscerpirano).

Tragajući među ovako izdvojenim prezimenima koja su od njih varaždinska autohtona, služili smo se sljedećim kriterijem:

– da se na popisu iz 1948. godine to prezime nalazi zabilježeno u barem jednome naselju varaždinske okolice s najmanje 30 nositelja.

Na taj način dobili smo 41 prezime, kako je prikazano u Tablici 7.11. koja slijedi. Riječ je o prezimenima: *Biškup*, *Bregović*, *Brlek*, *Cafuk*, *Flajšman*, *Golub*, *Golubić*, *Herceg*, *Horvat*, *Horvatić*, *Hrženjak*, *Ivančić*, *Kolar*, *Kolarić*, *Koren*, *Kos*, *Koščak*, *Kovač*, *Kovačić*, *Kranjčić*, *Kranjec*, *Križanec*, *Lacković*, *Leskovar*, *Lončarić*, *Martinčević*, *Međimurec*, *Novak*, *Novoselec*, *Plantak*, *Posavec*, *Ribić*, *Sokol*, *Šantek*, *Šestak*, *Turković*, *Vincek*, *Vrbanec*, *Vrček*, *Zadravec* i *Zagorec.* Kao autohtona varaždinska prezimena možemo definirati: prezimena koja imaju

dijakronijski kontinuitet i osvjedočena su većim brojem nositelja, osim u Varaždinu, i u varaždinskoj okolici. Od 41 prezimena 27 ih je zabilježeno od 16. stoljeća (u tablici su pisana masnim slovima).

Usporedimo li autohtona varaždinska prezimena s popisom porodičnih imena vlastele i kmetova Rudolfa Strohala (1932: 165–167; 172–175), dolazimo do podataka da su neka varaždinska autohtona prezimena nosili vlastelini (iz Tablice 7.12: *Biškup*, *Golub*, *Horvat*, *Lacković*), a neka kmetovi (*Golubić*, *Herceg*, *Horvat*, *Horvatić*, *Kovačić*, *Kranjčić*, *Kranjec*, *Novak* i *Vincek*). Potonja prezimena, kojih je ukupno 13, potvrđuju da su neki niži plemići (vlastela) i oslobođeni kmetovi, doselivši se u Varaždin, postali njegovi punopravni građani (*cives*), o čemu je već bio govora u povijesnome dijelu rada. Prema tome, možda možemo zaključiti da je preostalih 30 prezimena nastalo u Varaždinu, tj. da su ih nositelji dobili nakon doseljenja u Varaždin, o čemu bi još trebalo provesti podrobnije istraživanje za svakoga nositelja. Vjerujemo da u prilog ovomu zapažanju možda djelomično pridonosi podatak da je nešto više od polovice potonjih 30 prezimena motivirano nazivom zanimanja (7 prezimena) te riječima koje odražavaju podrijetlo (9 prezimena). Kako je već bilo izneseno u povijesnome dijelu rada, prvotno varaždinsko stanovništvo povećalo se u 16. i 17. stoljeću zbog doseljavanja obrtnika i prebjega iz Osmanlijama opustošenih krajeva. Prezime *Horvat*, najčestotnije hrvatsko prezime, nosili su i vlastelini i kmetovi, ali i građani (najstariji zapis prezimena *Horvat* datira iz 1464. godine, a nalazi se u spisu koji se odnosi na Varaždin).

Tablica 7.11. *Autohtona varaždinska prezimena*

PREZIME	MJESTO, BROJ NOSITELJA / BROJ DOMAĆINSTAVA (1948.)
Biškup	Varaždin 31/11
Bregović	Peščenica Vinička 36/5
Brlek	Lukavec 54/10
Cafuk	Vidovec 55/14, Domitrovec 48/11, Kućan Donji 36/7
Flajšman	Domitrovec 38/9
Golub	Svibovec 44/7
Golubić	Biškupec 30/5, Ljubešćica 46/13, Završje 33/5
Herceg	Beretinec 33/6, Ladanje Gornje 31/7, Majerje 80/18
Horvat	Kaštelanec 127/28, Kućan Donji 38/8
Horvatić	Varaždin Breg 63/21
Hrženjak	Vrtlinovec 55/10
Ivančić	Vratno Gornje 84/19
Kolar	Črešnjevo 43/9, Greda 30/6
Kolarić	Kneginec Donji 41/9
Koren	Ključ 76/13, Presečno 41/7
Kos	Črešnjevo 36/4

Koščak	Doljan 52/11, Oštrice 134/29, Strmec 91/17, Škriljevac 57/9
Kovač	Ključ 60/11
Kovačić	Sračinec 127/18, Vidovec 30/5, Vratno Gornje 33/6
Kranjčić	Nova Ves 62/12
Kranjec	Podrute 86/13
Križanec	Sračinec 96/20
Lacković	Remetinec 35/5
Leskovar	Ladanje Gornje 60/13, Petrijanec 49/9
Lončarić	Črnec 62/10
Martinčević	Ladanje Gornje 33/7
Međimorec	Zamlaka 37/6
Novak	Jakopovec 45/12, Šijanec 35/9, Štefanec 30/6
Novoselec	Črešnjevo 47/8, Podevčevo 38/8
Plantak	Bela 31/6, Ledinec 69/10, Sračinec 193/40
Posavec	Beletinec 33/6, Bikovec 45/7
Ribić	Križanec 43/7
Sokol	Žigrovec 61/44
Šantek	Ključ 37/7, Krč 71/13, Nedeljanec 62/13
Šestak	Remetinec 34/5, Tomaševec 35/6
Turković	Remetinec 50/10
Vincek	Črnec 55/13, Margečan 42/7, Podevčevo 36/7, Završje 46/9
Vrbanec	Maruševec 39/8, Selnik 47/9
Vrček	Jalkovec 90/20, Sračinec 30/9, Svibovec 58/9
Zadravec	Tuhovec 39/7
Zagorec	Margečan 35/5, Prekno 47/8

Tablica 7.12. *Autohtona varaždinska prezimena – porodična prezimena vlastele, kmetova i ona koja su mogla biti oblikovana u samome Varaždinu*

Prezimena koja su prema Strohalu porodična prezimena vlastele	**Prezimena koja su prema Strohalu porodična prezimena kmetova**	**Prezimena koja su mogla biti oblikovana u samome Varaždinu** (razvrstana prema motivaciji)
Biškup, Golub, Horvat, Lacković (4)	*Golubić, Herceg, Horvat, Horvatić, Kovačić, Kranjčić, Kranjec, Novak, Vincek* (9)	OSOBNO IME: *Brlek, Ivančić, Križanec, Martinčević, Vrbanec* (6) NADIMAK: *Koren, Kos, Koščak, Plantak, Sokol, Šantek, Šestak, Vrček* (8) NAZIV ZANIMANJA: *Cafuk, Flajšman, Kolar, Kolarić, Kovač, Lončarić, Ribić* (7) RIJEČI KOJE ODRAŽAVAJU PODRIJETLO: *Bregović, Hrženjak, Leskovar, Međimorec, Novoselec, Posavec, Turković, Zadravec, Zagorec* (9)

8. ZAKLJUČAK

Predmet našega onomastičkoga istraživanja bila su varaždinska prezimena u dijakronijskome rasponu od 500 godina, od prvoga poznatog popisa građana iz 1520. godine do danas. Nakon pregleda varaždinske povijesti analizirali smo imenske formule Varaždinaca u razvijenome i kasnome srednjem vijeku (od 12. do kraja 15. stoljeća) pokazujući raznovrsnost imenovanja u razdoblju koje je prethodilo ustaljivanju prezimena.

Povijesna vrela iz kojih smo crpili građu bile su povijesne povelje i drugi dokumenti, zapisnici poglavarstva, matične knjige krštenih, novine te popisi stanovništva iz 1948. i 2001. godine.

Pod pojam *varaždinska prezimena* sveli smo prezimena nositelja nastanjenih u Varaždinu ili za koje se iz povijesnih izvora moglo utvrditi da su bili varaždinski građani u istraživanome razdoblju.

Imajući na umu činjenicu da su prezimena sociolingvistički znak, smatrali smo da je za objašnjenje njihove pojavnosti u varaždinskome antroponimijskom sustavu te za tumačenje njihova doimenskog sadržaja važno poznavati gospodarsku, kulturnu i društveno-političku povijest Varaždina. Stoga smo tu povijest u uvodnome dijelu detaljnije prikazali.

U uvodnome dijelu dali smo i prikaz imenovanja od najstarijih zapisa do kraja 15. stoljeća. Na taj se prikaz nadovezala onomastička raščlamba prezimena stanovnika Varaždina od prvoga poznatog popisa (1520.) do konca 20. stoljeća.

Prikupljenu građu koja je bila predmet našega rada raščlanili smo tvorbeno-motivacijski unutar svakoga stoljeća primjenjujući sociolingvistički pristup.

Prezimenski je korpus najprije razvrstan u stoljeću iz kojega datira izvor. Prezimena smo zapisivali izvornom grafijom, intervenirajući samo u slučajevima očite pogreške zapisivača (npr. očigledna zamjena grafema). Iz odabranih izvora najprije smo prezimensku građu zapisivali u tablicu koja je uz ime izvora sadržavala i polja za prezime te motivacijsko--tvorbenu raščlambu. Zatim smo građu prenijeli u tablicu koja objedinuje motivaciju i tvorbu u povijesnome kontekstu. Nakon toga izradili smo rječnik u kojemu su prezimena poredana abecednim redom te smo uz svako donijeli motivacijsko-tvorbenu raščlambu. Tu smo raščlambu komentirali, popratili statističkim tablicama, grafikonima te drugim slikovnim prikazima.

U prezimenskom korpusu od 1617 prezimena prema motivaciji ima gotovo podjednako prezimena nadimačkoga postanja i prezimena od osobnih imena (29 %). Više je asufiksalnih

(47 %) nego sufiksalnih prezimena, a među potonjima najzastupljeniji je prezimenski sufiks *-ić* (55 %) (v. Tablicu 14.2.3. na str. 322).

S obzirom na povijesne okolnosti, na upućenost grada uglavnom na mađarski i njemački jezični areal (personalna unija s Mađarima do početka 16. stoljeća, vladari Habsburgovci od 16. stoljeća, mađarski i njemački vlasnici Varaždinske tvrđe, prisutnost stranaca u gradu), vidljivi su spomenuti jezični utjecaji i u varaždinskome prezimeniku.

Da bismo što bolje opisali varaždinska prezimena, motivacijsko-tvorbenu analizu popratili smo povijesnim podacima nastojeći tako objasniti pojavnost pojedinih prezimena i njihovu mijenu u promatranim razdobljima.

Nakon provedene onomastičke raščlambe upotpunjene komentarima vezanim uz izvanjezičnu zbilju varaždinske povijesti, potvrdili smo pretpostavke od kojih smo krenuli u istraživanje, te smo došli do sljedećih zaključaka:

– već u najstarijemu popisu varaždinskih stanovnika (1520.) očito je da su prezimena uglavnom ustaljena antroponimijska kategorija, a ne više promjenjivi, nestalni i nenasljedni pridjevci; što upućuje na zaključak da varaždinski prezimenski počeci sežu u srednjovjekovno razdoblje

– tijekom promatranoga razdoblja (16. – 20. stoljeće) neka su prezimena „trajala“ kraće, neka duže, a nekima se kontinuitet može pratiti od najranijih zapisa do danas (v. rječnik u završnome dijelu rada: *Rječnik prezimena koja se kontinuirano pojavljuju u varaždinskome prezimenskom sustavu*)

– varaždinska se prezimena uklapaju u sliku hrvatskoga prezimenskog sustava: potvrđena su prezimena svih četiriju temeljnih prezimenskih motivacijskih skupina, a prezimenske izvedenice tvorene su pretkazivim prezimenskim sufiksima među kojima se čestotnošću izdvaja sufiks *-ić* (*-ović*/*-ević*)

– glavnina današnjih prezimena koja nose Varaždinci, potomci starih *purgera*, može se pratiti od 18. stoljeća (neka sežu i dublje u prošlost), što je povezano s napretkom grada za vrijeme Marije Terezije (Varaždin je sjedište Hrvatskoga kraljevskog vijeća 1767. – 1776.) te Jozefinskim patentom o obaveznom imanju prezimena (1780.)

– od 77 prezimena koja se kontinuirano pojavljuju u varaždinskome prezimeniku (16. – 20. stoljeće), nakon usporedbe s popisom stanovništva 1948. i 2001., 41 prezime možemo opisati kao autohtono varaždinsko prezime (*Biškup*, *Bregović*, *Brlek*, *Cafuk*, *Flajšman*, *Golub*, *Golubić*, *Herceg*, *Horvat*, *Horvatić*, *Hrženjak*, *Ivančić*, *Kolar*, *Kolarić*, *Koren*, *Kos*, *Koščak*, *Kovač*, *Kovačić*, *Kranjčić*, *Kranjec*, *Križanec*, *Lacković*, *Leskovar*, *Lončarić*, *Martinčević*,

Međimurec, *Novak*, *Novoselec*, *Plantak*, *Posavec*, *Ribić*, *Sokol*, *Šantek*, *Šestak*, *Turković*, *Vincek*, *Vrbanec*, *Vrček*, *Zadravec* i *Zagorec*)

– usporedimo li potonja prezimena s popisom porodičnih imena vlastele i kmetova (Strohal 1932: 165–167; 172–175), dolazimo do podataka da su neka varaždinska autohtona prezimena nosili vlastelini (*Biškup*, *Golub*, *Horvat* i *Lacković*), neka kmetovi (*Golubić*, *Herceg*, *Horvat*, *Horvatić*, *Kovačić*, *Kranjčić*, *Kranjec*, *Novak* i *Vincek*), a ostala prezimena (27) mogla bi biti prezimena koja su se oblikovala u Varaždinu

– većini smo prezimena sa sigurnošću opisali motivaciju i prikazali tvorbenu strukturu, nekima od njih pretpostavili smo postanak, a neka su nam (zbog vremenskoga odmaka od vremena nastanka te vjerojatne promjene zapisa tijekom vremena) ostala nepoznanicom pozivajući na daljnje traganje za odgovorom na pitanje što znači riječ u prezimenskoj osnovi.

9. POPIS IZVORA I LITERATURE

IZVORI

Rani i razvijeni srednji vijek, 12. – 15. stoljeće

SMIČIKLAS, Tadija, ur. (1904): *Codex diplomaticus Regni Croatiae*, *Dalmatiae et Slavoniae. Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske*, *Dalmacije i Slavonije*, Vol. II., JAZU, Tisak dioničke tiskare, Zagreb.

TANODI, Zlatko, ur. (1942): *Poviestni spomenici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina: Sv. 1: Zbornik isprava 1209. – 1526. iz Arhiva grada Varaždina*, Svobodina ″Narodna tiskara″, Varaždin.

TANODI, Zlatko; WISSERT, Adolf, ur. (1944): *Poviestni spomenici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina: Sv. 2/1 : Gradski zapisnici iz g. 1454. – 1464. i 1467. – 1469.*, Svobodina ″Narodna tiskara″, Varaždin.

16. stoljeće

1520. godina: popis varaždinskih građana iz *Brandenburger Literalien*[296], akt. 1119/1-10

1587. godina: iz zapisnika u BARBARIĆ, Josip; KOLANDER, Ivan; WISSERT, Adolf (1990): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak I., Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin.

1588. godina: popis podanika tvrđe u ANDROIĆ, Mirko (2008a): *Starogradska varaždinska općina*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin. Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin

1596. godina: iz zapisnika u BARBARIĆ, Josip; KOLANOVIĆ, Josip (1991): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak II., Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin.

[296] Zahvaljujući ljubaznosti djelatnika u nirnberškome arhivu (Staatsarchiv Nürnberg), služili smo se digitalnom kopijom izvora na optičkome disku koji su nam poslali.

1597. godina: iz zapisnika u BARBARIĆ, Josip; KOLANOVIĆ, Josip (1992): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak III., Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin.

17. stoljeće

1620. i 1622. godina: iz zapisnika u BARBARIĆ, Josip; KOLANOVIĆ, Josip (1993): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak IV., Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin.

1672., 1674. i 1684. godina: iz zapisnika u BARBARIĆ, Josip (2000): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak VIII., Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin.

18. stoljeće

1707. godina: *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin.

1735. – 1740. godine: *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin.

1750. godina: *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin.

1787. – 1798. godine: zapisnici u Androić, Mirko (2008b): *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin.

19. stoljeće

1820. – 1850. godine: zapisnici u Androić, Mirko (2008b): *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin

1875. godina: prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima tjednika *Pučki prijatelj*

1885. godina: prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima tjednika *Varaždinski glasnik*

1849. – 1854., 1891. – 1892. godine: *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin

1891. godina: *Matica krštenih Župe svetog Vida*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin

1879., 1917. i 1919. godina: *Matica rođenih Rabinata bogoštovne općine Varaždin*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin

20. stoljeće

1901. i 1905. godina: *Matica krštenih Župe svetog Nikole*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin

1924. godina: prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima novina *Naše pravice*

1929. godina: prezimena osoba koje se spominju u svim brojevima lista *Varaždinske novosti*

1929. godina: prezimena osoba koje se spominju u jedina dva sačuvana broja lista *Varaždinec*

1937. godina: prezimena osoba koje se spominju u novinama *Hrvatsko jedinstvo*

1948. godina: popis prezimena (po naseljima), rukopis (čuva se u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje); PUTANEC, Valentin; ŠIMUNOVIĆ, Petar (ur.) (1976): *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, Nakladni zavod Matice hrvatske i Institut za jezik, Zagreb.

1950. godina: popis rođenih u svim brojevima novina *Varaždinske vijesti*

1990. godina: popis rođenih u svim brojevima novina *Varaždinske vijesti*

2010. godina: popis rođenih u svim brojevima lista *Regionalni tjednik*

2001. godina: popis prezimena (po naseljima) u Šimunović, Petar; Maletić, Franjo (prir.) (2008): *Hrvatski prezimenik: Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća*, 1-3, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.

RJEČNICI i PRAVOPISI[297]

ANIĆ, Vladimir (1998): *Rječnik hrvatskoga jezika*, treće prošireno izdanje, Novi Liber, Zagreb.

ANIĆ, Vladimir; GOLDSTEIN, Ivo (1999): *Rječnik stranih riječi*, Novi Liber, Zagreb.

ANIĆ, Vladimir; SILIĆ, Josip (2001): *Pravopis hrvatskoga jezika*, Novi Liber – Školska knjiga, Zagreb.

BABIĆ, Stjepan; FINKA, Božidar, MOGUŠ, Milan (1996): *Hrvatski pravopis,* 4. izdanje, Školska knjiga, Zagreb.

[297] Ovdje popisani rječnici i pravopisi nisu citirani u radu, ali su bili stalno uporište u raščlambi građe.

BELOSTENEC, Ivan (1740): *Gazophylacium, seu Latino-Illyricorum onomatum aerarium…,* Zagreb. Dostupno kao digitalizirana knjiga na: *Warasdiniensia, digitalizirana zavičajna zbirka Gradske knjižnice i čitaonice Metel Ožegović Varaždin* (http://library.foi.hr/knjige/knjiga1.aspx?C=2379)

ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica (ur.); IVŠIĆ MAJIĆ, Dubravka; VIDOVIĆ, Domagoj (2018): *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

GRČEVIĆ, Martina (2008): *Imena hrvatskih naselja,* Hrvatsko filološko društvo, Rijeka.

JOZIĆ, Željko (ur.) (2013.): *Hrvatski pravopis,* Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb. Dostupan i na mrežnim stranicama *pravopis.hr*

KÁZMÉR, Miklós (1993): *Régi magyar családnevek szótára: XIV–XVII. század*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

KEBER, Janez (2008): *Leksikon imen. Onomastični kompendij*. Celjska Mohorjeva družba, Celje.

KLAIĆ, Bratoljub (1985): *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.

KOHLHEIM, Rosa; KOHLHEIM, Volker, ur. (2000): *Duden Familiennamen. Herkunft und Bedeutung von 20 000 Nachnamen*. Dudenverlag, Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich.

MARESIĆ, Jela; MIHOLEK, Vladimir (2011): *Opis i rječnik đurđevečkoga govora*, Gradska knjižnica Đurđevac, Đurđevac.

MAREVIĆ, Jozo; MEĐERAL, Franjo (2008): *Latinsko-hrvatski i hrvatsko-latinski školski rječnik s kratkom gramatikom*, Školska knjiga, Zagreb.

Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika, sv. 1–14, HAZU (JAZU) i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 1984. – 2017., 241–250.

SNOJ, Marko (1997): *Slovenski etimološki slovar*, Mladinska knjiga, Ljubljana. Dostupno i na mrežnim stranicama *Fran*, *Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU* (https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=193&View=1&Query=%2A)

SUČEVIĆ MEĐERAL, Krešimir i sur. (2013): *Mađarsko-hrvatski rječnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

ŠIMUNDIĆ, Mate (2006): *Rječnik osobnih imena*, drugo izdanje, Matica hrvatska, Zagreb.

ŠKALJIĆ, Abdulah (1989): *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo.

UROIĆ, Marija; HURM, Antun (2004): *Njemačko-hrvatski rječnik: s gramatičkim podacima i frazeologijom*, Školska knjiga, Zagreb.

VEČENAJ, Ivan; LONČARIĆ, Mijo (1997): *Rječnik govora Gole: srednjopodravska kajkavština*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

LITERATURA

ADAMČEK, Josip (1983): Sukob grada Varaždina i varaždinske vlastele u XVI. i XVII. stoljeću, *Varaždinski zbornik: zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. godine povodom obilježavanja 800. godišnjice grada*, 233–243.

ALVIŽ, Josipa (2015): *Slikarstvo XVII. i XVIII. stoljeća u kapucinskim crkvama i samostanima u Hrvatskoj*, doktorski rad (rukopis), Filozofski fakultet, Zagreb.

ANDROIĆ, Mirko (1972): *Varaždin u 18. stoljeću i političko kameralni studij*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.

ANDROIĆ, Mirko (2008a): *Starogradska varaždinska općina*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin.

ANDROIĆ, Mirko (2008b): *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin.

BELOŠEVIĆ, Stjepan (1932): *Zagorskom željeznicom i njezinim pobočnim prugama*, Narodna Tiskara B. Svobode, Varaždin.

BERTOŠA, Slaven (2001): Etnička struktura Pule i njezinih sela u prvoj polovici XVII. stoljeća, *Vjesnik Istarskog arhiva*, br. 6 – 7, 253-296.

BUDANEC, Goran (2009): Srednjovjekovni prikazi udvorne ljubavi i društvenih igara, *Autsajderski fragmenti*, br. 1 – 2, 171–185.

BUDAK, Neven (1994): *Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku*, Nakladna kuća „Dr. Feletar“, Koprivnica.

BUDAK, Neven (2009): Varaždin – od postanka do „zlatnog doba". *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina: 1209. – 2009.: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu*. Varaždinska županija, Grad Varaždin, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad Varaždin, 1–8.

BUREK, Višnja (2012): Društvene i ekonomske značajke varaždinskog gradskog plemstva u 17. stoljeću. *Historia Varasdiensis: časopis za varaždinsku povjesnicu*, sv. 2, br. 1, 123–151.

CESAR, Đurđica (2009): *Varaždin u vrijeme vladavine Arpadovića*, 800 godina slobodnoga kraljevskog grada Varaždina 1209. – 2009. (zbornik), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Varaždin.

CVEKAN, Paškal (1978): *Djelovanje franjevaca u Varaždinu: povijesno-kulturni prikaz sedamsto godišnje prisutnosti Franjevaca u gradu Varaždinu*, vlastita naklada, Varaždin.

DELIĆ, Simona (2017): Opis ženske ljepote u pjesničkoj tradiciji europskih balada i u petrarkističkim pjesmama, *Narodna umjetnost*, sv. 54, br. 2, 49–68.

DOBROVŠAK, Ljiljana (2005): Emancipacija Židova u Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji u 19. stoljeću, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, sv. 37, br. 1, 125–143.

DOBROVŠAK, Ljiljana (2017): Židovi u Hrvatskom zagorju. *Studia lexicographica*, sv. 10/11, br. 19/20, 63–118.

EBNER, Ladislav (1927): *Historisch statistisch topographische Beschreibung der königl. Freystadt Varasdin*, Varaždin.

FILIĆ, Krešimir (1935): Varaždinski gradski suci, *Spomenica Varaždinskog muzeja: 1925. – 1935.*, Varaždin.

FILIĆ, Krešimir (1968): *Varaždinski mesarski ceh: Zapisnici ceha od godine 1589. do uključivo godine 1708*, Kulturno-prosvjetno vijeće općine Varaždin, Varaždin.

FILIPAN, Božena (2004): Utjecaj topografije na gospodarski razvoj Varaždinskih Toplica, *Kukuljevićevi dani u Varaždinskim Toplicama*, zbornik radova znanstveno-stručnih skupova Matice hrvatske 2001. – 2003., Ogranak Matice hrvatske – Varaždinske Toplice.

FRANČIĆ, Anđela (1993): Međimurska prezimena motivirana zanimanjem, *Folia onomastica Croatica*, br. 2, 67–78.

FRANČIĆ, Anđela (2000): O prezimenu Zagorec. *Folia onomastica Croatica*, br. 9, 43–55.

FRANČIĆ, Anđela (2002): *Međimurska prezimena*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

FRANČIĆ, Anđela (2011): Osobna imena u *Rječniku varaždinskoga kajkavskog govora Tomislava Lipljina*, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, sv. 37, br. 2, 381–391.

FRANČIĆ, Anđela (2015): *Odslik hrvatsko-mađarskih dodira u hrvatskim prezimenima* Ljubljana University Press, Faculty of Arts, 230–239.

FRANČIĆ, Anđela (2016): Prezimena – vrela dijalektnih podataka. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, br. 20, 43–55.

FRANČIĆ, Anđela (2019): Geolingvistika i antroponomastička istraživanja: prezimena od naziva za osobu koja kroji i šije odjeću. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, br. 23, 55–80.

Glasnik br. 3 Općine Zlatar Bistrica (2010), dostupan u digitalnome zapisu na: zlatar-bistrica.hr/wp-content/uploads/2010/06/Glasnik-3.pdf (pristupljeno 20. 8. 2018.)

Glasnik hrvatskoga plemićkog zbora, br. 9 (2011), dostupan u digitalnome zapisu na http://plemstvo.hr/content/include/glasnik/HPZ-glasnik-No9.pdf (pristupljeno 15. 7. 2018.)

GROSS, Mirjana (1981): O društvenim procesima u sjevernoj Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća. *Društveni razvoj u Hrvatskoj od 16. do 20. stoljeća*, SNL, Zagreb, 343–371.

GUŠIĆ, Marijana (1967): Etnička grupa Bezjaci Etnička grupa Bezjaci Etnička grupa Bezjaci, *Zbornik za narodni život i običaje*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, knjiga 43, 7–124.

HERKOV, Zlatko (1983): Organizacija uprave grada Varaždina i njezin djelokrug od 15. do 18. stoljeća, *Varaždinski zbornik: zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. godine povodom obilježavanja 800. godišnjice grada*, 219–232.

HERKOV, Zlatko (1989): O varaždinskom gradskom sudu (s osobitim obzirom na srednji vijek), *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, br. 3, str. 75–98.

HORBEC, Ivana; ŠVOGER,Vlasta (2010): Školstvo kao politicum: Opći školski red iz 1774., *Anali za povijest odgoja - Annals for the History of Education*, br. 9, 5–47.

HORVAT, Jože (2018): *Toponimija ludbreške Podravine*, doktorski rad (rukopis), Filozofski fakultet, Rijeka.

HORVAT, Rudolf (1993): *Povijest grada Varaždina*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Varaždin.

ILIJANIĆ, Mira (1970): Prilog istraživanju historijsko-urbanističke dokumentacije u 17. st., *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin*, sv. 4, br. 4, 61–70.

ILIJANIĆ, Mira (1975): Osvrt na nastanak i razvoj dvaju varaždinskih trgova, *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin*, sv. 5, br. 5, 47–51.

ILIJANIĆ, Mira; KAPUSTIĆ, Slavko (1983): Prilog istraživanju stanovništva i urbanog razvoja Varaždina do zaključno 16. stoljeća, *Varaždinski zbornik: zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. godine povodom obilježavanja 800. godišnjice grada*, 169–190.

ILIJANIĆ, Mira (1999): *Urbanizam, graditeljstvo, kultura: zbornik radova*, TIVA, Varaždin.

Ivan Zakmardi i njegovo nasljeđe (2010), katalog izložbe, Hrvatski državni arhiv, Zagreb. Katalog je dostupan i na: http://zagreb.arhiv.hr/hr/novosti/pregled/tjedan/2010/zakmardi-katalog-WEB.pdf

Izvješće o višoj i nižoj pučkoj djevojačkoj školi Uršulinskoga samostana u Varaždinu za školsku godinu 1900-1901 (1901): Knjigotiskarski zavod St. Platzera, Varaždin,.
Izvještaj kr. velike gimnazije u Varaždinu za školsku godinu 1901.-2., Tiskom J. B. Stiflera, 1902.

JANKOVIĆ, Julije (1898): *Pabirci po povjesti Županije varaždinske: sa 6 slika i jednim nacrtom*, vlastita naklada, Varaždin.

JEMBRIH, Alojz (2014): Pergošićev Erazmo Rotterdamski u Varaždinu (1587.), *Kairos: Evanđeoski teološki časopis*, sv. 8, br. 1, 93–119.

JEŽ, Ivančica (2011): Neka obilježja preporodnog razdoblja nacionalnog pokreta u Varaždinu (1838. - 1848.), *Historia Varasdiensis: časopis za varaždinsku povjesnicu*, sv. 1 br. 1, 145–165.

KLAIĆ, Nada (1972): *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Školska knjiga, Zagreb.

KOLANOVIĆ, Josip (1995): *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, Školska knjiga, Zagreb.

KOLANOVIĆ, Josip; KRIŽMAN, Mate (2001): *Statut grada Varaždina*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin.

KRAČMANOV VALJAVEC, Matija (1890): *Narodne pripovjesti u Varaždinu i okolici*, 2. izdanje, Knjižara Dioničke tiskare, Zagreb.

KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Ivan (1857): *Varašdin*, *kratki nacrt s gledišta historičkog*, Brzotiskom dra. Ljud. Gaja, Zagreb.

LADIĆ, Zoran (2009): Labinsko društvo u ranom novom vijeku u zrcalu bilježničkih dokumenata bilježnika Bartolomeja Gervazija, *Historijski zbornik*, *sv.* 62, br. 1, 47–70.

LIPLJIN, Tomislav (2002): *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*, Garestin d. o. o., Varaždin.

LIPLJIN, Tomislav (2013): *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*, drugo prošireno izdanje, Stanek d. o. o., Varaždin.

LONČARIĆ, Magdalena (2003): *Tragom židovske povijesti i kulture u Varaždinu*, Gradski muzej Varaždin, Varaždin.

LONČARIĆ, Magdalena (2007): *Tiskarstvo u Varaždinu 1586.-1946.*, Gradski muzej Varaždin, Varaždin.

LONČARIĆ, Mijo (1988): *Govor Varaždina i okolice*, Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, br. 2, 477–486.

LONČARIĆ, Vid (1997): *GRADIVO: Uredba Poglavarstva grada Varaždina iz 1811. o dopuštenom broju*, *pravima i obvezama Židova u Varaždinu.* Fontes: izvori za hrvatsku povijest, sv. 3, br. 1, 311–320.

MALEKOVIĆ, Vladimir (2006): Hrvatska pavlinska redozajednica i barok u Varaždinu, *Radovi zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, br. 16–17, 163–171.

MARESIĆ, Jela (2010): Izvješće o dijalektološkom istraživanju u Goli kraj Koprivnice, *Kaj*, br. XLIII/5 – 6, 93–100.

MARKOVIĆ, Mirko (1983): Geografske i historijske odrednice Varaždina tijekom proteklih 800 godina, *Varaždinski zbornik: zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. godine povodom obilježavanja 800. godišnjice grada*, 25–40.

MATIJEVIĆ-SOKOL, Mirjana (2009): Povlastica Andrije II. Varaždinu iz 1209. godine: povijesno-diplomatička analiza. *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina: 1209. – 2009.: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu*. Varaždinska županija, Grad Varaždin, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad Varaždin, 19–26.

MAŽURANIĆ, Vladimir (1908 – 1922): *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, Zagreb.

MEDVED, Jasmin (2013): Obrtništvo grada Varaždina u XV. stoljeću, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin HAZU*, br. 24, 423–456.

MODRIĆ-BLIVAJS, Dunja (2007): Utjecaj školskog zakonodavstva na razvoj školstva u Banskoj Hrvatskoj od 1774. do 1850. godine, *Povijesni prilozi*, sv. 32, br. 32, 209–220.

MOGOROVIĆ CRLJENKO, Marija (2006): *Nepoznati svijet istarskih žena. Položaj i uloga žene u istarskim komunalnim društvima: primjer Novigrada u 15. i 16. stoljeću*, Srednja Europa, Zagreb.

MULJAČIĆ, Žarko (1963): Osobna imena u Dubrovniku (Župa grad) od 1800. do 1900. god. (Prilog statističko-strukturalnoj analizi naših antroponima). *Filologija*, br. 4, 111–128.

Obiteljski zakon, stupio na snagu 1. studenoga 2015., NN 103/15.

PAP, Zlatko (2012): Stari gradovi Ivanščice i drugi gradovi i utvrde, *Hrvatski planinar*, sv. 802, br. 6, 268–277. Dostupno i na: https://www.hps.hr/hp-arhiva/201206.pdf (pristupljeno 22. 8. 2018.)

PERČI, Ljerka (1986): Popis građana Varaždina iz 1520. godine, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, br. 1, 267–276.

PERČI, Ljerka (2002): *Polja prošlosti*, Državni arhiv Varaždin, „Tonimir“, Varaždinske Toplice, Varaždin – Varaždinske Toplice.

PETRIĆ, Hrvoje (2012): Dolenci i Bezjaci: prilog poznavanju hrvatsko-slovenskih migracija u ranome novom vijeku, *Podravina*, sv. 11, br. 22, 66–71.

PETRIĆ, Hrvoje (2007): Varaždin – kratko putovanje kroz povijest, *Hrvatski povijesni portal*, https://povijest.net/varazdin (pristupljeno 20.7. 2018.)

PIASEK, Gustav (1995): Nekoliko povijesnih podataka o Židovima u Varaždinu, *Novi Omanut: prilog židovskoj povijesti i kulturi*, br. 11, 8.

PIASEK, Gustav; PIASEK, Martina (2006): Tradicija hospitala (ksenodohija) u Varaždinu, *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, br. 57, 459–468.

Radni zadaci uz izložbu „Ivan Kukuljević Sakcinski - začetnik hrvatskog identiteta“, Hrvatski povijesni muzej, Gradski muzej Varaždin, 2016./2017. (u radu označeno s GMV 2017, jer je izložba bila postavljena u Gradskome muzeju Varaždin od travnja do srpnja 2017.).

RADOVIĆ, Ljubica (2003): Društvene i gospodarske i kulturne prilike u Varaždinu na početku 18. stoljeća, *Zbornik 300 godina uršulinki u Varaždinu: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 18. listopada 2003. u Varaždinu*, Hrvatska akademija znanosti i

umjetnosti Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Uršulinski samostan u Varaždinu, Zagreb – Varaždin.

RADOVIĆ, Ljubica (2004): Varaždin na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, *Zbornik Adolf Jurinac i njegovo djelo 1854. – 2004.*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Gradski muzej Varaždin, Gimnazija Varaždin, 27–38.

RATKOVIĆ, Boris (2012): *Varaždin – putovanje u prošlost*, Mediem, Varaždin.

REĐEP, Milivoj; ŽUGAJ, Miroslav (1991): Gospodarske karakteristike varaždinske županije koncem 19. i početkom 20. stoljeća, *Journal of Information and Organizational Sciences*, br. 15, 187-202.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, sv. I. – XXIII, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1880. – 1976. Dostupan na mrežnim stranicama *DiZbi.HAZU Digitalna zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*
http://dizbi.hazu.hr/?object=linked&c2o=94664 (pristupljeno 22. 8. 2018.)

SKOK, Petar (1971. – 1974.): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, sv. I – IV, Zagreb. Dostupno i u digitalnome obliku na: https://www.scribd.com/doc/32934467/Petar-Skok-Etimologijski-Rjecnik-Hrvatskoga-Ili-Srpskoga-Jezika

Skraćeni prospekt uvrštenja u Kotaciju javnih dioničkih društava Mundus d.d. Varaždin (2003). Dostupno na: https://www.zse.hr/userdocsimages/prospekti/Prospekt-MNDS.pdf (pristupljeno 15. 2. 2019.)

SVOBODA, Branko (1967): *Stare vinogradske kurije i klijeti II*, Kulturno-prosvjetno društvo Hrvatskih zagoraca "Matija Gubec", Zagreb.

STANČIĆ, Nikša (2005): Hrvatski narodni preporod – ciljevi i ostvarenja, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci*, sv. 10, br. 1, 6–17.

STJEPOVIĆ, Stijepo (2014): Višejezičnost imenske formule na granici slavenskog i romanskog svijeta, *Europa Orientalis*, br. 33, 293–329.

STROHAL, Rudolf (1932): Varaždinska županija od g. 1550. – 1660., *Zbornik za narodni život i običaje*, knjiga 48, str. 159– 192. Dostupno i na: http://dizbi.hazu.hr/object/13089 (pristupljeno 23. 8. 2018.)

ŠČUKANEC, Aleksandra (2009): Njemačka prezimena u Zagrebu i okolici i načini njihova prilagođivanja hrvatskom jezičnom sustavu, *Folia onomastica Croatica*, br. 18, 149–169.

ŠIDAK, Jaroslav, ur. (1952): *Historijska čitanka za hrvatsku povijest*, Školska knjiga, Zagreb.

ŠIMEK, Marina (1998): Rezultati dosadašnjih arheoloških istraživanja i konzervatorskih zahvata na području Varaždinske županije, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin HAZU*, br. 10–11, 455–575, Varaždin.

ŠIMEK, Marina (2004): Naseljavanje u prapovijesti i ranoj povijesti, Katalog *Život uz Dravu nekad i danas*, skupina autora (ur. Bregović, Anica), Gradski muzej Varaždin, Varaždin.

ŠIMUNDIĆ, Mate (1982): Značenje osobnih imena tuđega podrijetla iz XI. stoljeća, *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, sv. 10, br. 1–2, 11–22.

ŠIMUNOVIĆ, Petar (1985): *Naša prezimena*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.

ŠIMUNOVIĆ, Petar (1997): Hrvatska antroponimija nakon II. svjetskog rata, *Suvremena lingvistika*, sv. 43–44, br. 1–2, 379–386.

ŠIMUNOVIĆ, Petar (2006): *Hrvatska prezimena*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.

ŠIMUNOVIĆ, Petar (2009): *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.

ŠIMUNOVIĆ, Petar (2013): Predantički toponimi u današnjoj (i povijesnoj) Hrvatskoj, *Folia onomastica Croatica*, br. 22, 147–214.

ŠIMUNOVIĆ, Petar; MALETIĆ, Franjo (prir.) (2008): *Hrvatski prezimenik: Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.

ŠIŠIĆ, Ferdo (1903): Hrvati na Bečkom sveučilištu od god. 1453–1630., *Vjesnik Kr. zemaljskog arhiva u Zagrebu*, sv. 2-3, br. 1, 61-71 .

ŠKILJAN, Filip; VUKIĆ, Aleksandar (2015): Migracije Slovenaca na područje sjeverozapadne Hrvatske (Varaždinska i Krapinsko-zagorska županija). *Podravina. Časopis za multidisciplinarna istraživanja*, sv. 14, br. 27, 175–189.

ŠTEBIH GOLUB, Barbara (2010): *Germanizmi u kajkavskome književnom jeziku*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

ŠVOB, Melita; BRČIĆ, Carmen; PODGORELEC, Sanja (1994): Židovi u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na grad Zagreb, *Migracijske i etničke teme*, sv. 1, br. 1, 55–84.

TRSTENJAK, Tonči (1998): Isusovci i gimnazija u Varaždinu, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin HAZU*, br. 10–11, 119–124.

VAĐUNEC, Ines (2009): Položaj žene u srednjem vijeku na hrvatskim prostorima, *Pro tempore*, br. 6/7, 48–73.

VALENTIĆ, Mirko (1990): Turski ratovi i hrvatska dijaspora u XVI. stoljeću, *Senjski zbornik*, sv. 17, br. 1, str. 45–60.

VEDRIŠ, Tihomir (2015): *Pokrštavanje i rana kristijanizacija Hrvata*, poglavlje u knjizi *Nova zraka u europskom svjetlu. Hrvatske zemlje u ranome srednjem vijeku* (*oko 550. − oko 1150.*). POVIJEST HRVATA I. (ur. sv. Nikolić Jakus, Zrinka), Matica hrvatska, Zagreb.
Dostupno i na: na https://bit.ly/2DfE8eK (pristupljeno 25. 8. 2018.)

VELJKOVIĆ, Žarko B. (2018): Starohrvatska imena kegьlj (*keglja) i *prkьlj iz balkanoromanskog vrela. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, sv. 30, br. 2, 157–169.

VRANJEŠ-ŠOLJAN, Božena (2009), *Stanovništvo Banske Hrvatske. Demografska slika Banske Hrvatske u kontekstu društveno-povijesnih promjena od 1850. do 1910*., Educa, Zagreb.

VUKELIĆ, Deniver (2014): Uvod u klasifikaciju verbalne magije i verbalna magija u zapisanoj usmenoj tradiciji, *Studia mythologica Slavica*, Inštitut za slovensko narodopisje, br. 17, 243–270.

VULIĆ, Sanja (2012): O imenici varoš u čakavštini, štokavštini i kajkavštini, *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, sv. XL, br. 1–2, 13–19.

Zakon o osobnom imenu, stupio na snagu 30. listopada 1992., NN 69/92.

Zakon o osobnom imenu, stupio na snagu 3. studenoga 2012., NN 118/12.

Zakon o osobnom imenu, stupio na snagu 27. srpnja 2017., NN 118/12, 70/17.

ZLATKOVIĆ WINTER, Jelena (1993): Imigracije u Hrvatskoj: skica povijesnog toka, *Migracijske i etničke teme*, sv. 9, br. 3–4, 303 – 323.

Mrežne stranice leksikona i enciklopedija

FamOs: Familiennamen Österreichs. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Österreichische Dialekt- und Namenlexika, http://hw.oeaw.ac.at/famos

Hrvatski biografski leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, http://hbl.lzmk.hr

Hrvatska encikopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, http://enciklopedija.hr

Proleksis encikopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, http://proleksis.lzmk.hr

Židovski biografski leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, http://zbl.lzmk.hr

Mrežne stranice časopisa i članaka (početne stranice)

HRČAK, *Portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*, https://hrcak.srce.hr

*

CENDO.HR, članak *Židovska općina Varaždin*, http://www.cendo.hr/Opcine.aspx?id=25

DNEVNO.HR, članak *Kako je Židov Varaždinec Adolf Steiner preživio holokaust imenjaka Hitlera*, www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/kako-je-zidov-varazdinec-adolf-steiner-prezivio-holokaust-imenjaka-hitlera-61995

DIGITALNA KNIŽNICA I ČITAONCA METELGRAD (http://library.foi.hr/metelgrad)
Pojam: Zlatko Tanodi
http://library.foi.hr/m3/autor.php?B=1&O=1&UK=1&A=0000000217&mg=1&lang=hr&H=METELGRAD&upit=TANODI,%20Zlatko%20Aurelio

FAMILY SEARCH, mrežno mjesto s digitaliziranim izvorima (npr. Matica rođenih i Matica krštenih): https://www.familysearch.org/en/

GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN, najava predavanja *Kuda Jura hodi*, *tuda polje rodi: Jurjevski narodni običaji u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*,
http://www.gmv.hr/hr/dogadjanja/kuda-jura-hodi-tuda-polje-rodi--jurjevski-narodni-obicaji-u-sjeverozapadnoj-hrvatskoj,5428.html?t=d; članak *Varaždinske uršulinke*:
http://www.gmv.hr/hr/dogadjanja/varazdinske-ursulinke-,8176.html?t=i

HOUSE OF NAMES, članci o prezimenima Radler i Kleinschmidt, www.houseofnames.com (https://www.houseofnames.com/radler-family-crest,
https://www.houseofnames.com/kleinschmidt-family-crest)

LAUDATO.HR, članak *Popis od 107 marijanskih svetišta u hrvatskom narodu*,
http://www.laudato.hr/Novosti/Zanimljivosti/Popis-od-107-marijanskih-svetista-u-hrvatskom-naro.aspx

MATICA HRVATSKA, članak *Kukuljevićevi dani.U znaku proslave 820. godišnjice pisane povijesti Varaždinskih Toplica i Varaždina*, www.matica.hr/vijenac/203/kukuljevicevi-dani-15377

POVIJEST.NET, članak Hrvoja Petrića *Varaždin – kratko putovanje kroz povijest* (2014.) http://povijest.net/varazdin

TOURISM-VARAZDIN.HR, članak http://www.tourism-varazdin.hr/povijesna-jezgra

VARAŽDIN.HR, članak *Povijest i gradski grb*, http://varazdin.hr/povijest-gradski-grb

Ostalo: https://putevimapravoslavlja.info/danas-se-obelezava-usekovanje-glave-svetog-jovana-krstitelja; http://www.radiolabin.hr/news_details.php?id=12841

Mrežni izvori za slike i fotografije (početne stranice)

Croatia.hr, https://croatia.hr/Images/t900x600-17059/central_croatia_varazdin_sermage_palace_001.jpg

Muzej grada Zagreba, Planovi i vedute Varaždina od 14. do 19. stoljeća, http://www.mgz.hr/hr/izlozbe/planovi-i-vedute-varazdina-od-14-do-19-stolje%C4%87a,269.html

Varaždinski.rtl.hr, https://varazdinski.rtl.hr/vijesti/drustvo/3149339/vz-kalendar-grof-marko-bombelles-vlasnik-prvog-automobila-u-hrvatskoj

FamilySearch.org., https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QS7-899X-SS74?wc=9R23-BZ8%3A391644801%2C392103401%2C392103701&cc=2040054

Cjeloviti popis svih mrežnih mjesta koja se citiraju u radu

(razvrstanih prema ključnome pojmu i mrežnome mjestu)

Abraham	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=175 (pristupljeno 3. ožujka 2018.)
Banija (Banovina)	http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5741 (pristupljeno 8. ožujka 2018.)
Celjski, Fridrik II. i Ulriku II.	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=11185 (pristupljeno 8. ožujka 2018.)
Drašković, Ivan	http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16189 (pristupljeno 9. ožujka 2018.)
Drašković, obitelj	http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_11007 (pristupljeno 9. ožujka 2018.)
Eberhard, sveti	https://www.velecasnisudac.com/index.php?option=com_icagenda&view=list&layout=event&id=73&Itemid=1874 (pristupljeno 3. ožujka 2018.)
Erdödy, Toma	http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5722 (pristupljeno 23. ožujka 2018.)
Filić, Krešimir	http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=57735 (pristupljeno 7. travnja 2018.)
Fodroci, obitelj	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19992 (pristupljeno 21. travnja 2018.)
Galjuf, obitelj	http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_1334 (pristupljeno 21. travnja 2018.)
Glavač	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22212 (pristupljeno 3. ožujka 2018.)
Gorički, grofovi	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22722 (pristupljeno 21. travnja 2018.)
Jagić, Vatroslav	http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28503 (pristupljeno 2. svibnja 2018.)
Jagić, Vatroslav	http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28503 (pristupljeno 2. svibnja 2018.)
Jura, sveti	http://www.gmv.hr/hr/dogadjanja/kuda-jura-hodi-tuda-polje-rodi--jurjevski-narodni-obicaji-u-sjeverozapadnoj-hrvatskoj,5428.html?t=d (pristupljeno 22. svibnja 2018.)
Karlovački mir	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30593 (pristupljeno 3. ožujka 2018.)
Keglević, obitelj	http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31094 (pristupljeno 5. travnja 2018.)
Kiš Šaulovečki, obitelj	http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_11045 (pristupljeno 3. ožujka 2018.)
Kleinschmidt	https://www.houseofnames.com/kleinschmidt-family-crest (pristupljeno 3. ožujka 2018.)
Konstantin Ćiril	https://www.bitno.net/vjera/svetac-dana/ciril-i-metoda (pristupljeno 7. ožujka 2018.)

Košćec, Franjo	http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=61636 (pristupljeno 2. svibnja 2018.)
Kraüterblüth (Krajanski)	http://zbl.lzmk.hr/?p=849 (Židovski biografski leksikon) (pristupljeno 5. travnja 2018.)
Kukuljević Sakcinski, Ivan	http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34496 (pristupljeno 3. ožujka 2018.)
Leitner, obitelj	http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6994 (pristupljeno 5. travnja 2018.)
Leitner, obitelj	http://zbl.lzmk.hr/?p=1034 (pristupljeno 5. travnja 2018.)
Marija Terezija	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49925 (pristupljeno 25. travnja 2018.)
marijanska svetišta	http://www.laudato.hr/Novosti/Zanimljivosti/Popis-od-107-marijanskih-svetista-u-hrvatskom-naro.aspx) (pristupljeno 5. travnja 2018.)
Niczky, grofovska obitelj	http://www.tourism-varazdin.hr/povijesna-jezgra (pristupljeno 27. travnja 2018.)
Niczky, Stjepan	https://varazdin.hr/povijest-gradski-grb (pristupljeno 5. travnja 2018.)
Oršić, obitelj	http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_11566) (pristupljeno 12. svibnja 2018.)
Padovec, Ivan	http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46096 (pristupljeno 12. svibnja 2018.)
Padovec, Ivan	http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46096 (pristupljeno 12. svibnja 2018.)
Radler	https://www.houseofnames.com/radler-family-crest (pristupljeno 3. ožujka 2018.)
Ratkaj	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=51935 (pristupljeno 2. svibnja 2018.)
Razvoj Varaždina kroz povijest (povijest i gradski grb)	http://varazdin.hr/povijest-gradski-grb (pristupljeno 5. travnja 2018.)
Saloczy aliter Kyss	http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_11045 (pristupljeno 2. svibnja 2018.)
Steiner, Adolf	http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/kako-je-zidov-varazdinec-adolf-steiner-prezivio-holokaust-imenjaka-hitlera-61995 (pristupljeno 5. travnja 2018.)
Tanodi, Zlatko	http://library.foi.hr/m3/autor.php?B=1&A=0000000217&Upit=TANODI&mg=&lang=&H=METELGRAD&broj=1) (pristupljeno 2. svibnja 2018.)
trikraljevske kolede	http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=32376) (pristupljeno 27. veljače 2018.)
Turci ili Osmanlije	https://povijest.hr/drustvo/narodi/turci-ili-osmanlije-koja-je-razlika (pristupljeno 1. ožujka 2018.)
uršulinke	http://www.gmv.hr/hr/dogadjanja/varazdinske-ursulinke-,8176.html?t=i (pristupljeno 27. veljače 2018.)
Varaždin - judenfrei grad	http://evarazdin.hr/nasim-krajem/iz-povijesti-varazdin-je-bio-prvi-u-hrvata-judenfrei-grad-208101 (pristupljeno 27. veljače 2018.)

Varaždin u 20. stoljeću (S. Težak)	http://blog.dnevnik.hr/drustvopovjesnicara/2009/06/1626431428/odrzano-predavanje-varazdin-u-20-stoljecu.html (pristupljeno 27. veljače 2018.)
Varaždinske Toplice	http://zmvt.com.hr/arheoloski-park-aquae-iasae (pristupljeno 25. veljače 2018.)
Vlah	ttp://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19vXRV8 (pristupljeno 23. travnja 2018.)
Vlasi	Leksikon Marina Držića, http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/vlasi (pristupljeno 23. travnja 2018.)
Zakmardi, obitelj	http://zagreb.arhiv.hr/hr/novosti/pregled/tjedan/2010/zakmardi-katalog-WEB.pdf (pristupljeno 21. svibnja 2018.)

10. POPIS TABLICA

Tablica 1. *Popis korištenih izvora i broj prikupljenih prezimena* 4

Tablica 3.1. *Potvrde imena Varaždin u najstarijim dokumentima (od 12. do početka 16. stoljeća)* 36

Tablica 4.1. *Dvoimenske formule s jednorječnim pridjevkom* 50

Tablica 4.2. *Dvoimenske formule u kojima je dominantna sastavnica dvorječnog pridjevka toponim, naziv zanimanje (službe ili časti) te rodbinska veza* 52

Tablica 4.3. *Dvoimenske formule s trorječnim i višerječnim pridjevkom* 55

Tablica 4.4. *Imenske formule žena u Varaždinu od 13. do 15. stoljeća* 59

Tablica 4.5. *Imenske formule u kojima nakon osobnoga imena slijedi pridjevak/prezime u nastajanju (Pr)* 62

Tablica 4.6. *Osobna imena u imenskim formulama srednjovjekovnoga Varaždina* 64

Tablica 5.1. *Prezimena u kojima možemo iščitati motivaciju nazovom zanimanjq (prema Popisu varaždinskih građana, 1520.)* 69

Tablica 5.2. *Imenske formule muškaraca i žena u popisu Varaždinaca 1520. godine* 74

Tablica 5.3. *Prezimena iz popisa varaždinskih građana (1520.), zapisanih prema četvrtima u kojima su su stanovali njihovi nositelji* 75

Tablica 6.1. *Varaždinska prezimena u 16. stoljeću* 88

Tablica 6.2. *Tvorba prezimena u 16. stoljeću* 90

Tablica 6.3. *Motivacija prezimena svetačkim, narodnim i ostalim osobnim imenima u 16. stoljeću* 92

Tablica 6.4. *Varaždinska prezimena u 17. stoljeću* 110

Tablica 6.5. *Tvorba prezimena u 17. stoljeću* 112

Tablica 6.6. *Motivacija prezimena svetačkim, narodnim i ostalim osobnim imenima u 17. stoljeću* 114

Tablica 6.7. *Varaždinska prezimena u 18. stoljeću* 132

Tablica 6.8. *Tvorba prezimena u 18. stoljeću* 134

Tablica 6.9. *Motivacija prezimena svetačkim, narodnim i ostalim osobnim imenima u 18. stoljeću* 136

Tablica 6.10. *Varaždinska prezimena u 19. stoljeću* 154

Tablica 6.11. *Tvorba prezimena u 19. stoljeću* 156

Tablica 6.12. *Motivacija prezimena svetačkim, narodnim i ostalim osobnim imenima u 19. stoljeću* 159

Tablica 6.13. *Bilježenje prezimena prije i nakon 1849. godine* 165

Tablica 6.14. *Varaždinska prezimena u 20. stoljeću* 178

Tablica 6.15. *Tvorba prezimena u 20. stoljeću* 180

Tablica 6.16. *Motivacija prezimena svetačkim, narodnim i ostalim osobnim imenima u 20. stoljeću* 183

Tablica 6.17. *Popis obitelji (kućedomaćina) koje su se doselile u Varaždin 1811. godine* 188

Tablica 6.18. *Židovska prezimena u Varaždinu (1772. – 1941.)* 191

Tablica 7.1. *Prezimenska građa razvrstana po motivaciji i stoljećima* 195

Tablica 7.2. *Prezimena po motivaciji i tvorbi (16. – 20. stoljeće)* 196

Tablica 7.3. *Nadimačka prezimena raščlanjena po tvorbi (16. – 20. stoljeće)* 198

Tablica 7.4. *Odimenska prezimena raščlanjena po tvorbi (16. – 20. stoljeće)* 200

Tablica 7.5. *Osobna imena koja su motivirala najveći broj prezimena* 201

Tablica 7.6. *Motivacija svetačkim, narodnim i ostalim osobnim imenima (16. – 20. stoljeće)* 203

Tablica 7.7. *Prezimena motivirana nazivom zanimanja raščlanjena po tvorbi (16. – 20. stoljeće)* 205

Tablica 7.8. *Prezimena motivirana etnikom i etnonimom raščlanjena po tvorbi (16. – 20. stoljeće)* 207

Tablica 7.9. *Potvrde prezimena* Horvat, Horvatić *i* Horvatek *od 16. do 20. stoljeća* 212

Tablica 7.10. *Dvostruka prezimena sa sastavnicom „aliter“* 214

Tablica 7.11. *Autohtona varaždinska prezimena* 216

Tablica 7.12. *Autohtona varaždinska prezimena – porodična prezimena vlastele, kmetova i ona koja su mogla biti oblikovana u samome Varaždinu* 217

14.2.1. *Tablica svih prezimena po stoljećima* 287

14.2.2. *Tablica raspodjele svih prezimena po motivaciji* 320

14.2.3. *Tablica svih prezimena po tvorbi i motivaciji* 320

11. POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 16. stoljeća* 90

Grafikon 2. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 17. stoljeća* 112

Grafikon 3. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 18. stoljeća* 134

Grafikon 4. *Usporedba udjela pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 16., 17. i 18. stoljeća* 135

Grafikon 5. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 19. stoljeća* 156

Grafikon 6. *Usporedba udjela pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 18. i 19. stoljeća* 157

Grafikon 7. *Udio pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 20. stoljeća* 180

Grafikon 8. *Usporedba udjela pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 18., 19. i 20. stoljeća* 181

Grafikon 9. *Broj Židova u Varaždinu prema popisima 1900., 1910., 1921., 1931., 1991. i 2001.* 193

Grafikon 10. *Prezimena po motivaciji u ukupnoj prezimenskoj građi (16. – 20. stoljeće)* 195

Grafikon 11. *Usporedba udjela pojedinih motivacijskih skupina u prezimenskome sustavu 16. – 20. stoljeća* 197

Grafikon 12. *Udio svih prezimena po motivaciji (16. – 20. stoljeće)* 320

12. POPIS SLIKA

Slika 1. *Crtež Varaždina (Martin Stier, oko 1660.)* 23

Slika 2. *Varaždin s juga – najpoznatija veduta grada Varaždina (Sigismund Kapp, 1732.)* 25

Slika 3. *Grof Bombelles u svom autu* 31

Slika 4. *Prva stranica popisa građana iz 1520. godine (Brandenburger Literalien 1119/4)* 67

Slika 5. *Varaždin 1568. godine (Daniel Specklin, 1578.)* 95

Slika 6. *Palača Prašinski-Sermage. Barokna palača s elementima rokokoa danas je u vlasništvu Gradskoga muzeja Varaždin* 117

Slika 7. *Matična knjiga krštenih Župe sv. Nikole u Varaždinu, str. 237. (18. rujna 1830.)* 164

Slika 8. *Matična knjiga krštenih Župe sv. Nikole u Varaždinu, str. 313 (siječanj 1849.); početna stranica pisana hrvatskim jezikom* 164

13. POPIS KARATA

Karta 1. *Prikaz prostornoga položaja naselja i područja čijim su imenima motivirana prezimena potvrđena u Varaždinu u 16. stoljeću* (izrađeno pomoću programa Google Maps) 97

Karta *2. Prikaz prostornoga položaja naselja i područja čijim su imenima motivirana prezimena potvrđena u Varaždinu u 17. stoljeću (*izrađeno pomoću programa Google Maps) 119

14. PRILOZI

14.1. RJEČNIK PREZIMENA KOJA SE KONTINUIRANO POJAVLJUJU U VARAŽDINSKOME PREZIMENSKOM SUSTAVU (16. – 20. STOLJEĆE)

Sastavnice ovoga rječnika čini 77 prezimena koja odgovaraju sljedećim uvjetima: da se njihova pojavnost ostvaruje u najmanje tri starija istraživana razdoblja (16. – 19. stoljeća) te da se njihov kontinuitet može pratiti i u 20. stoljeću.

Izdvojena prezimena popraćena su komentarom koji sadrži sljedeće sociolingvističke podatke: motivacijsku i tvorbenu raščlambu, broj nositelja prezimena i broj domaćinstava prema popisima iz 1948. i 2001. godine, zapise prezimena u grafiji toga razdoblja u kojem su zabilježena[298] te podatke o nositelju toga prezimena iz razdoblja u kojemu je ono zabilježeno. Kako su izvori uglavnom pravni dokumenti (imovinski te kupoprodajni zapisnici, oporuke i sl.) pokušali smo oslikati povijesni kontekst tako da smo uz prepričan sadržaj zapisa naveli i dio originalnoga teksta koji sadrži antroponimijske podatke, najčešće ime i prezime spominjane osobe. Izvor za povijesni kontekst navodili smo u zagradi i to tako da iza kratice naslova izvora s rednim brojem sveska stoji broj stranice na kojoj se nalazi podatak, npr. (MCV IV: 154).

Legenda:

M – motivacija (osobno ime, nadimak, zanimanje, etnik / etnonim)

T – tvorba (asufiksalna, sufiksalna)

1948. – broj nositelja prezimena / broj domaćinstava prema popisu iz 1948.

2001. – broj nositelja / broj domaćinstava prema popisu iz 2001.

Izvori za povijesni kontekst:

MCV – Barbarić, Josip, ur. *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak I. –VIII., 1587. – 1714., Varaždin, 1990. – 2003.

Spomenici – Androić, Mirko, *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Varaždin, 2008.

Izvori za prezimena:

1520. – popis varaždinskih građana iz *Brandenburger Literalien*, akt. 1119/1-10

[298] Ako je prezime u izvorima iz kojih smo ekscerpirali građu bilježeno na različite načine, uz svaki zapis stoji i godina.

1587. – 1589. – iz zapisnika u: Barbarić, Josip; ur. (1990): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak I., Historijski arhiv Varaždin, Varaždin.

1588. – popis podanika tvrđe u: Androić, Mirko (2008a): *Starogradska varaždinska općina*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin. Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin

1592., 1593., 1596. i **1597.** – iz zapisnika u: Barbarić, Josip; ur. (1991): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak II., Historijski arhiv Varaždin, Varaždin.

1615. – 1617., 1620. i **1622.** – iz zapisnika u: Barbarić, Josip; ur. (1993): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak IV., Historijski arhiv Varaždin, Varaždin.

1672. – 1676., 1678., 1680., 1683. – 1684. – iz zapisnika u: Barbarić, Josip, ur. (2000): *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, svezak VIII., Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin.

1707., 1735. – 1740. i **1750**. – *Matica krštenih Župe svetog Nikole*

1787. – 1798. – zapisnici u Androić, Mirko (2008): *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin.

1820. – 1850. – zapisnici u Androić, Mirko (2008): *Spomenici starogradske varaždinske općine*, Državni arhiv Varaždin, Varaždin.

1875. – tjednik *Pučki prijatelj*

1885. – tjednik *Varaždinski glasnik*

1849. – 1854., 1891. – 1892. – *Matica krštenih Župe svetog Nikole*

1891. – *Matica krštenih Župe svetog Vida*

1901. i 1905. – *Matica krštenih Župe svetog Nikole*

1924. – novine *Naše pravice*

1929. – list *Varaždinske novosti*

1929. – list *Varaždinec*

1937. – novine *Hrvatsko jedinstvo*

1948. – popis prezimena (po naseljima), rukopis (čuva se u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje); Putanec, Valentin; Šimunović, Petar (ur.) (1976): *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, Nakladni zavod Matice hrvatske i Institut za jezik, Zagreb.

1950. – novine *Varaždinske vijesti*

1990. – novine *Varaždinske vijesti*

2001. – popis prezimena (po naseljima) u Šimunović, Petar; Maletić, Franjo (prir.) (2008): *Hrvatski prezimenik: Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća*, 1–3, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
2010. – list *Regionalni tjednik*

1. ANTOLOVIĆ

M: osobno ime (Antol)

T: sufiksalna:

Antolović < Antol- [< Antun (< lat. Antonius)] + -ović

Antolović < Antol- [< mađ. Antal (< lat. Antonius)] + -ović

1948.: Antolović 1/1

2001.: Antolović 8/1

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Antolowych, *Antilowich*, *Antylowich*, 1620.	1929.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Antolovich, 1675.		+				+
Antilowich, 1587., *Antilovich*, 1596., 1620.	*Antolović*					

Prezime se prvi put spominje u MCV za 1620. godinu, kada njegov nositelj Ivan (*Ioannes Antolowych*) prosvjeduje protiv Petra Hoveka zbog uvreda izrečenih mu pred sudom (MCV IV: 154).

Čitav je zapis zanimljiv jer se u samo nekoliko redaka teksta prezime sina i oca zapisuje djelomično različito (*Ant**o**lowych – Ant**i**lowich*): *Eodem die*, *Ioannes Antolowych*, *filius Michaelis condam Antilowich… sed acquisita dedisset eidem Michaeli Antylowich*, *et nemini alteri*).

Ako pretpostavimo da je riječ o pisarskoj nedosljednosti osvjedočenoj na ovome mjestu, tada možemo dopuniti tablicu i potvrdama za prezime *Antilović*, čime početke prezimena Antolović pomičemo u 16. stoljeće (*Antilowich*, 1587., *Antilovich*, 1596.).

2. BABIĆ

M: nadimak (baba 'baka, starica'; tur. baba, babo 'otac')

T: sufiksalna: Babić < bab(a)- / bab(o)- + -ić

1948.: 15/4

2001.: 50/21

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Babich, 1587., 1735.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Babić, 1892.		+	+			+
	Babić					

Prezime *Babić* nalazimo zapisano u Zapisnicima poglavarstva grada Varaždina za 1587. godinu, gdje se u zapisu (bez nadnevka) o razdiobi drva za ogrjev i ostalih božićnih darova kao jedan od primatelja navodi Mate Babić (*Mathe Babich*) (MCV I: 101).

3. BALOG

M: nadimak (mađ. balog 'ljevorouk')

T: asufiksalna

1948.: 5/2

2001.: 1/1

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Balogh, 1587., 1672.	1918.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Ballog, *Balogh*, 1735. – 1736.	+		+			+
Balog, 1849. – 1854.	*Balog*					

Prezime *Balog* nalazimo najranije zapisano u MCV za 1587. godinu, gdje se spominje nositelj toga prezimena, Nikola (*Nicolaus Balogh*), kao jedan od svjedoka u oporuci Jelene Taclin (*Elenae Taczlin*) (MCV I: 94).

4. BARTOLIĆ

M: osobno ime (Bartol < lat. Bartholomaeus)

T: sufiksalna: Bartolić < Bartol- + -ić

1948.: 1/0

2001.: 14/5

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Bartolich, 1587., 1596., 1620.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Bartolić, 1891.				+		+
	Bartolić					

Prezime *Bartolić* prvi se put spominje u MCV za 1587. godinu (*Bartolich*). Njegov se nositelj Matija (*Mathias*) nalazi na popisu vanjskih dekuriona (*exteriores*) druge četvrti (*secundi quartalionis*) (MCV I: 61).

5. BENKOVIĆ

M: osobno ime (Benko)

T: sufiksalna: Benković < Benk(o)- [< Benedikt < lat. Benedictus] + -ović

1948.: 10/4

2001.: 16/5

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Benkovich, 1672.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Benkovicz, 1750.			+			+
Benkovich, 1820. – 1840.	*Benković*					

Mihael Benković (*Michael Benkovich*) prodaje kuću i zemljište 1672. godine (MCV VIII: 109). Zahvaljujući tomu zapisu, nalazimo prezime *Benković* zabilježeno već u 17. stoljeću.

6. BIŠKUP

M: naziv zanimanja (biškup 'biskup')

T: asufiksalna

1948.: 31/11

2001.: 99/43

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
**Bistup*, 1520.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Biskup, 1620.			+			+
Biskup, 1707.	*Biškup*					

Pretpostavljamo da je prezime *Bistup*, koje nalazimo zapisano u prvome popisu Varaždinaca 1520. godine, vjerojatno pogrešan zapis prezimena *Biškup.*

7. BLAŠKOVIĆ

M: osobno ime (Blaško < Blaž < lat. Blasius)

T: sufiksalna: Blašković < Blašk(o)- + -ović

1948.: 1/1

2001.: -

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Blaskovich, 1596., 1672., 1750.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			
	Blašković					

Franjo Blašković, krojač (*Franciscus Blaskovich*, *sartor*), prodaje kuću godine 1596. (MCV II: 348). To je nastariji zapis prezimena *Blašković* u istraživanoj prezimenskoj građi.

Godine 1672. prezime se bilježi u formuli *Blaskovich aliter Blasich* što može upućivati na to da se jedna grana obitelji identificirala samo prezimenom *Blažić*. Nositelja prezimena *Blažić* bilo je 1948. godine 7, a 2001. godine 8.

8. BREGOVIĆ

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnikoid (breg 'brijeg')

T: sufiksalna: breg- + -ović

1948.: 11/4

2001.: 34/18

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Bregovich, 1672., 1684., 1735. – 1740., 1750.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+					+
Bregović, 1891.	*Bregović*					

Prezime *Bregović* nalazimo u zapisu iz 1672. godine. Nositelj prezimena Matija (*Matthias Bregovich*) ulaže prosvjed protiv Magdalene Riđanec (*Magdalena Rigianecz*) (MCV VIII: 108).

9. BRLEK

M: osobno ime (Brle/Brlo)

T: sufiksalna: Brlek < Brl(e/o)- [< Bernardin < njem. Bernhard] + -ek

1948.: 26/10

2001.: 97/37

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Sberlech, 1520., *Berlek*, 1684., *Berleg*/*Brlek*, 1750.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+					+
	Brlek					

Prezime *Brlek* čitamo u najranijem popisu građana Varaždina iz 1520. godine (*Sberlech*), dok ga u zapisu *Berlek* nalazimo 1684. godine (Petrus Berlek) (MCV VIII: 145). U današnjem zapisu (*Brlek*) pojavljuje se od 1750. godine.

10. BUNIĆ

M: nadimak (buna 'pobuna, otpor')

T: sufiksalna: Bunić < bun(a)- + -ić

1948.: 2/1

2001.: 68/27

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Bunich, 1596., 1735. – 1740.,1750., 1850.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Bunić					

U kupoprodajnome zapisu iz 1596. godine stoji da Uršula (*Ursula*, *Nicolai fabris filiae*), kći kovača Nikole, prodaje kuću Luciji Bunić (*Luciae Bunich*) (MCV II: 347).

11. CIMERMAN

M: naziv zanimanja (cimerman < nvnjem. Zimmermann 'tesar')

T: asufiksalna

1948.: 0

2001.: 5/2

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Zimerman, 1520.; *Czimerman*/*Zimerman* 1596., *Zimerman*, 1707., *Czimerman*, 1820.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
						+
	Cimerman					

Prezime *Cimerman* nalazimo u najstarijem popisu stanovnika grada Varaždina iz 1520. godine (*Zimerman*).

12. CVETKOVIĆ

M: osobno ime (Cvetko)

T: sufiksalna: Cvetković < Cvetk(o)- + -ović

1948.: 2/1

2001.: 6/5

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Plovdinecz, *Plovdinecz aliter Czvettkovich*, 1595., 1596.; *Czvetkovich*, 1620., 1684., *Czvetkovich*, 1747.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Cvetković					

Prezime *Cvetković* zabilježeno je u kupoprodajnome zapisu od 26. siječnja 1595. godine, kada Baltazar Plovdinec (*Balthasar Plovdinecz*) prodaje vinograd Antunu Plovdincu Cvetkoviću (*...super quadam vinea venedita Antonio Plovdinecz aliter Czvettkoich*) (MCV II: 285).

13. DIVJAK

M: nadimak (divjak 'koji je divlji, nesputan')

T: asufiksalna

1948.: 13/3

2001.: 32/15

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Diviak, 1684., 1735. – 1740., *Divjak*, 1891.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Divjak					

U zapisu iz 1684. godine zabilježeno je da Magdalena, supruga Andrije Divjaka (*Magdalena*, *consors Andreae Diviak*), prodaje kuću (MCV VIII: 418).

14. GOLOB, GOLUB

M: nadimak (golub 'ptica iz porodice Columbidae')

T: asufiksalna

1948.: Golob 5/2, Golub 6/2

2001.: Golob 4/2, Golub 63/25

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Golob, 1672.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Golub, 1684., 1707., 1747., 1891.			+			+
	Golob, *Golub*					

Prezime *Golub* (*Golob*) nalazimo zapisano 1672. godine u kupoprodajnome zapisu, gdje se izriče kako Elizabeta Jakopović, supruga Petra Goluba, uz pristanak svojega muža i rodbine, prodaje djedovsku kuću, vrt, zemlju i pet rali oranice (*…honesta foemina Elizabeth Iakopovich*, *circumspecti Petri Golob consors…*) (MCV VIII: 97). Ista se osoba samo nekoliko mjeseci poslije, u drugome zapisu, identificira kao *Golub* (*Petrus Golub*). Oba prezimenska lika (*Golob* i *Golub*) zadržala su se do 20. stoljeća.

15. GOLUBIĆ

M: nadimak (golub 'ptica iz porodice Columbidae')

T: sufiksalna: golub- + -ić

1948.: 19/5

2001.: 87/34

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Golubich, 1620., 1672., 1750., 1891.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Golubić					

Prezime *Golubić* najranije je u našoj građi zabilježeno u kupoprodajnome ugovoru iz 1620. godine. Nositelj prezimena postolar Ambroz (*Ambrosius Golubich*, *sutor*) posjedovao je kuću na zapadnoj strani nekretnine koja se prodavala (MCV IV: 365).

16. HERCEG

M: naziv zanimanja (herceg < mađ. herceg 'princ; knez, vojvoda')

T: asufiksalna

1948.: 56/19

2001.: 114/56

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Herczegh, 1587., 1596.; *Herczegh*, 1676.; *Herczog*, 1707.; *Herczogh*, 1747.; *Herczeg*, 1850.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+	+	+		+	+
	Herceg					

Prezime *Herceg* nalazimo u najranijem zapisu u MCV za 1588. godinu (*Herczegh*. Te je godine njegov nositelj, brijač Juraj (*Georgius barber Herczegh*, *novus iuratus*), izabran za novoga sudskog prisežnika (MCV I: 62).

17. HIŽAK

M: nadimak (možda: hižak 'koji ima hižu, kuću')

T: asufiksalna

1948.: 11/3

2001.: 38/15

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Hisak, 1592. 1596., 1620., 1707.; *Hysak*, 1620., *Hissak*, 1672., *Hižak*, 1891.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Hižak					

Prezime *Hižak* nalazimo u zapisima iz 1592. godine kada se nositelj toga prezimena, Juraj (*Georgius Hisak*), spominje kao svjedok u nagodbi između dvojice sugrađana (MCV II: 136).

18. HORVAT

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnonim (Hrvat < mađ. Horvát 'Hrvat' (< hrv.))

T: asufiksalna

1948.: Horvat 137 /47, Horvath 1/1

2001.: 398/167

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Horwath, 1520.; *Horwat*, 1587., 1588.; *Horvatt*, 1596.; *Horvath*, 1672., 1684., *Horvath*, 1707., 1750., 1793.; *Horvat*, 1875.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+		+		+	+
	Horvat					

Prezime *Horvat* najranije je zabilježeno u prvome popisu građana 1520. godine (*Horwath*). U zapisnicima grada Varaždina 1587. godine, prezime *Horvat* stoji u zapisniku sudskoga spora oko vinograda na Dugome vrhu između Martina Horvata (… *Martinus*, *filius condam Guray Horwat…*) i Doroteje, njegove majke, udovice Đure Horvata (MCV I: 82).

Srednjovjekovni spomen prezimena *Horvat* nalazimo u Varaždinu sredinom 15. stoljeća (1464. godine). To je najraniji spomen prezimena *Horvat* u hrvatskoj povijesti.

19. HORVATIĆ

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnonim (Hrvat < mađ. Horvát 'Hrvat' (< hrv.))

T: sufiksalna: Horvat- + -ić

1948.: 40/16

2001.: 50/20

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Hervatich, 1593., 1620.; *Horvatich*, 1707., 1849. – 1854.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+		+			+
	Horvatić					

Prezime *Horvatić* (*Hervatich*) nalazimo u kupoprodajnome zapisu 7. ožujka 1593. godine, gdje se bilježi da Matija Ljubenić (*Matthia Liubenich*) prodaje dvije čestice vinograda Urbanu Horvatiću (*Urbanus Hervatich*) (MCV II: 185).

20. HRŽENJAK

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnik (Hrženjak 'stanovnik naselja Hrženica')

T: asufiksalna

1948.: 38/8

2001.: 46/18

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
**Erseny*, 1589.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
**Ersenyak*, 1620.			+			+
Hersenyak, 1840.-1850.	*Hrženjak*					

* Pretpostavlja se da prezime u zapisu iz 1589. i 1620. odgovara (današnjemu) prezimenu *Hrženjak*.

Martin Erženj (*Martinus Erseny*) spominje se kao svjedok u jednome od sudskih zapisnika u istrazi protiv Blaža Škrinjarića (*Blasius Skrinyarich*) (MCV I: 442).

21. IVANČIĆ

M: osobno ime (Ivanac, Ivanec)

T: sufiksalna: Ivančić < Ivan(a/e)c- [< Ivan- (< grč. Ioánnes) + -ac/-ec)] + -ić

1948.: 19/6

2001.: 20/9

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Ivanchich, 1596.; *Ivanchich*, 1750.,	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Ivančić, 1891.			+			+
	Ivančić					

Prezime *Ivančić* nalazimo potvrđeno 1596. godine, kada Elizabeta Besedić (*Elizabeta Beszedicz*), supruga Nikole Ivančića, prodaje zemljište (*Nicolaus Ivanchich*) (MCV II: 363).

22. JANKOVIĆ

M: osobno ime (Janko)

T: sufiksalna: Jank(o)- [< Jan- (< grč. Ioánnes) + -ko] + ović

1948.: 7/3

2001.: 15/6

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Iankovicz, 1594.	1905.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Iankovich, 1735. – 1740.	+					+
Janković, 1891.	*Janković*					

Prezime Janković godine 1594. postoji posvjedočeno kao žensko prezime (*Catherina Iankovicz*) (MCV II: 266), a u Matičnoj knjizi krštenih Župe sv. Nikole najranije je zabilježeno u razdoblju 1735. – 1740. godine kao *Iankovich*.

23. JURKOVIĆ

M: osobno ime (Jurko)

T: sufiksalna: Jurković < Jurk(o)- [< Juraj < lat. Georgius] + -ović

1948.: 7/2

2001.: 5/4

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Iurkovich, 1684., 1735. – 1740., 1750., 1891.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+					+
	Jurković					

Prezime *Jurković* stoji zabilježeno 1684. godine u kupoprodajnome zapisu. Naime, nasljednici pokojnoga Stjepana Jurkovića (*Stephanus Iurkovich*) držali su dvije rali zemlje u zakupu, koja se ugovorom prenosi na kupca, Suzanu Rahović (*Susanna Rahovich*) (MCV VIII: 433).

24. KOLAR

M: naziv zanimanja (kolar 'koji izrađuje kola')

T: asufiksalna

1948.: 28/8

2001.: 53/23

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kolar, 1587. 1615., 1735. – 1740.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Kolar					

Na popisu unutarnjih i vanjskih dekuriona za godinu 1587. godinu, za treću četvrt izabran je Mihael Janio, Kolarov zet (*Micheal Ianio*, *gener Kolar*) (MCV I: 61).

25. KOLARIĆ

M: naziv zanimanja (kolar 'koji izrađuje kola')

T: sufiksalna: Kolarić < kolar- + -ić

1948.: 20/8

2001.: 87/33

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kolarich, 1587., 1596., 1750., 1787., 1840. – 1850.; *Kolarych*, 1620.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+	+	+	+
	Kolarić					

Prezime *Kolarić* nalazimo zapisano u Zapisnicima poglavarstva grada Varaždina za 1587. godinu, gdje se u zapisu (bez nadnevka) o razdiobi drva za ogrjev i ostalih božićnih darova kao jedan od primatelja navodi Petar Kolarić (*Petrus Kolarich*) (MCV I: 101).

26. KOŠČAK, KOŠĆAK

M: nadimak (košćak 'koščat i mršav čovjek')

T: asufiksalna

1948.: Koščak 2/1

2001.: Košćak 50/19, Koščak 33/11

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Koschak, 1620., 1684., 1750., 1787. – 1798., 1891.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Košćak					

U kupoprodajnome zapisu 1620. godine stoji da Ivan Antilović (*Ioannis Antilovich*) prodaje alodij. Susjed s istočne strane alodija jest Nikola Koščak (*Nicolaus Koschak*) (MCV IV: 369).

27. KOVAČIĆ

M: naziv zanimanja (kovač)

T: sufiksalna: Kovačić < kovač- + -ić

1948.: 106/36

2001.: 150/68

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kowachich, (1584.) 1587.; *Kovachich*, 1596., 1620., 1684., 1707.; *Kovachich*/*Kovachics*, 1735-1736; *Kovachics*, 1750.; *Kovachich*, 1840-1850.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+	+	+	+		+
	Kovačić					

Godine 1587. u prijepisu oporuke (izvorno sastavljene 1584. godine) kao jedan od svjedoka spominje se Frane Kovačić (*Frane Kowachich*) (MCV I: 21). Godine 1596. prezime *Kovačić* spominje se u oporuci Marice Kovačić (*Maricza*, *relicta condam Georgii Kowachich*), koja svojoj djeci Barbari (*Barbara*, *filia Mariczae Kowachich*) i Gašparu (*filio meo Gasparo*) ostavlja nasljedstvo (MCV I: 43). Iste godine spominje se Stjepan Kovačić (*Stephanus pellio Kowachich*) na popisu četvrte četvrti (*quarti quartalionis*) kao unutarnji dekurion (*interior*) i odbornik gradskoga vijeća (MCV I: 1).

28. KRAJAČIĆ

M: naziv zanimanja (krajač 'krojač')

T: sufiksalna: Krajačić < krajač- + -ić

1948.: 1/1

2001.: 4/1

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Krayachich, 1588., *Krayachych*, 1620.; *Kraiachich*, 1672., 1684.; *Krajačić*, 1875.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Krajačić					

Prezime nalazimo na popisu „pogoreleca“ kojima je kuća na Kraljevu trgu izgorjela 1588. godine. Spominju se *Michael Krayachich* i *Lucas Krayachich* (MCV I: 183).
Prezime nalazimo i u kupoprodajnome zapisu iz 1620. godine, gdje stoji da se vinograd Gregora Krajačića (*... inter vineas ab oriente prudentis Gregorii Krayachych...*), nalazi istočno od vinograda koji je na prodaju (MCV IV: 274).

29. KRAMAR, KRAMER

M: naziv zanimanja (kramar < njem. Krämer 'trgovac raznolikom sitnom robom')

T: asufiksalna

1948.: 6/3

2001.: 5/3

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kramer, 1520., 1707., 1750., 1849. – 1854. *Kramar*, 1616.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+		+			+
	Kramar					

Prezime *Kramar* nalazimo u najstarijemu popisu Varaždinaca z 1520. godine. Nadalje, nositelj ovoga prezimena spominje se 1616. godine kao vlasnik oranice (*... inter terras ab occasu eiusdem mentis a meridie vero Michaelis Kramar...*) koja je jedna od graničnih onoj koju prodaje Barbara Mesar (*Barbara Meszaricz*) (MCV IV: 201).

30. KRANJČIĆ

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnik/etnonim (Kranjec 'stanovnik Kranjske, pokrajine u Sloveniji; Slovenac')

T: sufiksalna: Kranjčić < Kranj(e)c- + -ić

1948.: 30/9

2001.: 36/18

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kranchich, 1588., 1684.	1901.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Kranjčić, 1891.	+		+			+
	Kranjčić					

Godine 1588. Blaž Kranjčić iz Nedelišća (*Blasius Kranchich*) podiže tužbu protiv brijača Franje Svršića (*Franciscus Zwerssich*) zbog ostavštine Blaževe sestre (MCV I: 208).

31. KRANJEC

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnik/etnonim (Kranjec 'stanovnik Kranjske, pokrajine u Sloveniji; Slovenac')

T: asufiksalna

1948.: 1/1, Kranjac 1/1, Kranjc 5/1, Krajnc 3/1

2001.: 30/11

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kraniecz, 1587., 1674.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Kranecz, 1596.	+		+			+
Kranyeiz, 1735. – 1740., 1849. – 1854.	*Kranjec*					

Prezime je zabilježeno 1587. godine: na popisu za razdiobu drva za ogrjev i ostalih božićnih darova navodi se *Kranjec* (*Kraniecz*), kojemu osobno ime nije zabilježeno (MCV I: 100).

32. KRIŽANEC

M: osobno ime (Križan)

T: sufiksalna: Križanec < Križan- [< Križ(o)- (< Kristofor, Chrysogonus i sl.) + -an] + -ec

1948.: 16/6

2001.: 35/14

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Krizanecz, 1750., *Križanec*, 1891.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+		+	+

Prezime *Križanec* upisano je u Maticu krštenih 1750. godine. Gotovo 250 godina poslije, na pragu 21. stoljeća, to prezime nosi više od 30 nositelja.

33. KUHAR

M: naziv zanimanja (kuhar)

T: asufiksalna

1948.: 18/6

2001.: 46/17

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kohar, 1707., 1735. – 1740.	1905.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Kuhar, 1790., 1849. – 1854., 1891.	+		+			+
	Kuhar					

Najraniji zapis prezimena Kuhar (*Kohar*) nalazimo u Matici krštenih Župe svetoga Nikole 19. svibnja 1707. godine, kada su Ivan i Marija Kuhar (*Ioannes* i *Maria Kohar*) krstili svoje dijete Ivana (*Ioannes*).

34. KUHARIĆ

M: naziv zanimanja (kuhar)

T: sufiksalna: Kuharić < kuhar- + -ić

1948.: 7/2

2001.: 1/1

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kwharich, 1589., *Kuharich*, 1750.; *Kuharcz*, 1683.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+		+	+
	Kuharić					

O prezimenu *Kuharić* čitamo već krajem 16. stoljeća, u jednome od zapisa vezanih uz suđenje Blažu Šrinjariću (*Blasius Sckriniarich*) iz 1589. godine. Naime, u prisezi koju daje Blaž Škrinjarić da nije počinio preljub s Uršulom Geljan (*Ursula Gelianicza*), među svjedocima spominje se i Matija Kuharić (*Mattheus Kwharich*) (MCV I: 466).

35. KOREN

M: nadimak (koren 'korijen')

T: asufiksalna

1948.: 8/2

2001.: 35/12

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Koren, 1707., 1850.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+		+			+
	Koren					

Prezime *Koren* nalazimo među prvim zapisima u Matici krštenih Župe sv. Nikole. Godine 1707. spominje se Magdalena koja je te godine, 4. ožujka, bila kuma (*Magdalena Koren*).

36. KOS

M: nadimak (kos 'ptica')

T: asufiksalna

1948.: 52/16

2001.: 121/47

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Kosz, 1707., 1840.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Kos					

Prezime *Kos* (*Kosz*) zapisano je u Matici krštenih 1707. godine, a potom 1840. godine kada Helena Kos (*Hellena Kosz*) tuži Uršu Plavec (*Ursa Plavecz*) da nije vratila dug od 9 forinti i 4 ½ krajcera (Androić 2008b: 144).

37. LACKOVIĆ

M: osobno ime (Lacko)

T: sufiksalna: Lacković < Lack(o)- [< Lac(o)- (< (V)ladislav i sl.) + -ko]+ -ović

1948.: 21/9

2001.: 52/19

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Laczkovich, 1596., 1620., 1750.;	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Lacković, 1891.	+		+			+
	Lacković					

Prezime *Lacković* nalazimo prvi put zapisano u MCV za 1596. godinu. Nositelj toga prezimena, plemeniti Gregor, bilježnik (*egregius Gregorius literatus Laczkovich*) donosi zabilježene prihode i podavanja nasljednika Jurja Flajšmana (*Georgius Flaisman*) gradu Varaždinu (MCV II: 235).

38. LONČARIĆ

M: naziv zanimanja (lončar)

T: sufiksalna: Lončarić < lončar- + -ić

1948.: 33/8

2001.: 55/25

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Loncharich, 1587., 1596., 1735. – 1740.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Lončarić, 1891.			+			+
	Lončarić					

U Zapisnicima poglavarstva grada Varaždina za 1587. godinu nalazimo prezime *Lončarić* (*Vincentius Loncharich*) na popisu primatelja za razdiobu drva za ogrjev i ostalih božićnih darova (MCV I: 100).

39. LESKOVAR

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnik (Leskovar 'stanovnik naselja imena Leskovec')

T: asufiksalna

1948.: 37/13

2001.: 90/33

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Leszkouar, 1675.; *Leszkovar*, 1787.-1798.;	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
1820.-1840; *Leszkovary*, 1850.; *Leskovary*,			+			+
1750.; *Leskovar*, 1787.	*Leskovar*					

Prezime *Leskovar* nalazimo 1675. godine: u jednome zapisu stoji da Uršula Gašparić (*Ursula Gasparich*), udovica Mihaela Leskovara (…*relictae viduae Michaelis condam Leszkovar*…) prodaje dvije rali oranice (MCV VIII: 168).

40. LEVAK

M: nadimak (levak 'ljevak, ljevoruk')

T: asufiksalna

1948.:1/1

2001.: 27/14

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Levak, 1596., 1678., 1750.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Levak					

U zapisu iz 1596. godine nalazimo zabilježeno prezime *Levak*. Nositelj toga prezimena, Mihael (*Michael Levak*) spominje se kao gradski prisežnik u tužbi Martina Cika (*Martinus Czik*) protiv Jurja Hercega (*Georgio barber Herczeg*) (MCV II: 104).

41. LUKAČIĆ

M: osobno ime (Luka)

T: sufiksalna:

Lukačić < Lukač- [< Luk(a)- (< lat. Lucas)+ -ač] + -ić

Lukačić < Lukač- [< mađ. Lukács (< lat. Lucas)] + -ić

1948.: 4/1

2001.: 18/10

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Lukachich, 1596., 1684.; *Lukačić*, 1891.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Lukačić					

Nositelj ovoga prezimena, Petar (*Petrus Lukachich*), spominje se u kupoprodajnome ugovoru iz 1596. godine kao kupac zapuštenoga vinograda (MCV II: 371).

42. MALTARIĆ

M: naziv zanimanja (maltar 'ubirač maltarine')

T: sufiksalna: Maltarić < maltar- + -ić

1948.: 6/3

2001.: 1/1

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Maltarich, 1596., 1620., 1840. – 1850.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Maltarić					

Godine 1596. Pavao Geljan (*Paulus Gelian*) prodaje oranicu Matiji Maltariću (*Matthias Maltarich*) za 9 i pol ugarskih forinti (MCV II: 357).

43. MARIĆ

M: osobno ime (Marija)

T: sufiksalna: Marić < Mar(a)- [< Marija < lat. Maria] + -ić

1948.: 18/7

2001.: 47/25

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Marich, 1683., 1684.; *Marhich*, 1794. *Marić*, 1891.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Marić					

Nositeljica ovoga prezimena Katarina (*Catharina Marich*) potpisuje 1683. godine bračni ugovor s Matijom Kučićem (*Matthias Kuchich*). U slučaju da Matija umre prije supruge bez potomstva, njoj će pripasti sva dobra. Na isto se obvezuje i Katarina umre li bez potomstva prije supruga (MCV VIII: 378).

44. MARKOVIĆ

M: osobno ime (Marko)

T: sufiksalna: Marković < Mark(o)- + -ović

1948.: 12/6

2001.: 31/16

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Markovich, 1684., 1750., *Marković*, 1849. – 1850.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Marković					

Iz kupoprodajnoga zapisa 1684. godine saznaje se da Barbara Turk, udovica Jurja Svrtana (*Barbara Turk*, *condam Georgii Zvertan relicta vidua*), prodaje kuću i zemljište Stjepanu Galoviću i njegovoj supruzi Barbari Marković (*Stephanus Gallovich et consortis sua Barbara Markovich*) (MCV VIII: 416).

45. MARTINČEVIĆ

M: osobno ime (Martin(e)c)

T: sufiksalna: Martinčević < Martin(e)c- [< Martin- (< lat. Martinus) + -ec] + -ević

1948.: 19/8

2001.: 93/34

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Martinchevich, 1684., 1735. – 1740., 1850.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Martinčević					

Godine 1684. prezime *Martinčević* zabilježeno je u kupoprodajnome zapisu: Helena Lunjek (*Helena Lunyek*) prodaje zemljište Magdaleni Martinčević (*Magdalena Martinchevich*) (MCV VIII: 419).

46. MEĐIMOREC, MEĐIMUREC

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnik (Međimurec < Međimurje)

T: asufiksalna

1948.: Međimorec 5/2 (popisivač Međimurec, Medjimorec 3/1)

2001.: Međimurec 25/8, Međimorec 3/1

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Meghimorcz, 1592., *Megyimorka*, 1675., 1707., *Megymorcz*, 1707.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Međimurec					

Prezime *Međimorec* (*Meghimorcz*) nalazimo na popisu lađara kojima je 1592. godine isplaćena pristojba (MCV II: 170).

47. NAGY (NAĐ)

M: nadimak (mađ. nagy 'velik')

T: asufiksalna

1948.: Nađ 1/1, Nagy 3/1, Nadj 6/2 (od toga u potpisu Nađj 2/1)

2001.: Nađ 13/4, Nagy 6/2

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Nagh, 1592.; *Nagy*, 1595., 1596., 1620., 1672., 1684., 1891.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Nagy, *Nadj*, *Nađ*, *Nađj*					

Prezime Nađ (Nagy) nalazimo u zapisu godine 1592. u MCV gdje stoji zabilježeno kako je Matija Kostić (*Matthia Kosthis*) primio neke stvari svoje pokojne majke, Katarine, udovice Stjepana Nađa (*nobili domina Catherina*, *relicta egregii condam Stephani Nagh*) (MCV 2, 93). Ista osoba je 1595. godine zabilježena kao *Stephanus Nagy* (MCV 2: 311).

48. MIHALIĆ

M: osobno ime (Mihael)

T: sufiksalna: Miha(e)l- (< lat. Michael) + -ić

1948.: 17/8

2001.: 37/16

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Michalich, 1520.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Mihalicz, 1735. – 1740., 1849. – 1854.			+			+
Mihalić, 1891.	*Mihalić*					

Prezime *Mihalić* (*Michalich*) jedno je od prezimena zabilježenih u najstarijemu popisu Varaždinaca 1520. godine.

49. NOVAK

M: nadimak (novak 'koji je nov, novi doseljenik')

T: asufiksalna

1948.: 173/59

2001.: 252/114

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Nowak, 1520.; *Novak*, 1617., 1674., 1707,	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
1735.-1736., 1750., 1891.		+	+			+
	Novak					

Prezime *Novak* prvi se put spominje u najstarijemu popisu varaždinskih građana (iz 1520.) gdje stoji zahvaljujući Tomi Novaku (*Thomas Nowak*). Zatim se može kontinuirano pratiti u MCV i matičnim knjigama krštenih (1707., 1735.-1736., 1891.).

50. NOVOSELEC

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnik (Novoselec < Novo Selo, naselje)

T: asufiksalna

1948.: 5/2

2001.: 73/30

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Nowozelecz, 1588., *Novoszelecz*, 1672., 1735. – 1740., 1891.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Novoselec					

Najranija bilješka ovoga prezimena seže u 1588. godinu. Prezime nalazimo u oporuci varaždinskoga lončara Bartola Detića, u kojoj se najprije donosi popis dugovanja, a zatim se raspoređuju nekretnine. Stanoviti Mihael Novoselec (*Mihael Nowozelecz*), kolon iz Gornjega Kneginca duguje Detiću 40 denara (MCV I: 72).

51. PETKOVIĆ

M: osobno ime (Petko)

T: sufiksalna: Petković < Petk(o)- [< Pet(o)- (< lat. Petrus) + -ko] + -ović

1948.: 35/12

2001.: 32/13

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Petkovich, 1620., 1707., 1735. – 1740., 1875.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+		+	+
	Petković					

Godine 1620. Juraj Kovačić (*Georgius Kovachich*) prodaje vinograd Stjepanu Petkoviću (*Stephanus Petkovich*) za 23 ugarske forinte (MCV IV: 350).

52. PETROVIĆ

M: osobno ime (Petar)

T: sufiksalna: Petrović < Pet(a)r- + -ović

1948.: 19/9

2001.: 50/20

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Petrowich, 1587., *Petrovich*, 1672., 1684., *Petrovics*, 1750., *Petrović*, 1891.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+		+	+
	Petrović					

Prezime Petrović nalazimo 1587. godine u MCV. Njegov je nositelj Leonardo (*Leonardus Petrowich*) koji je o redovnome godišnjem izboru odabran za sudskoga prisežnika (*iurati per iudicemi*) (MCV I: 62).

53. PLANTAK

M: nadimak (plantak 'hroma, šepava osoba')

T: asufiksalna

1948.: 31/5

2001.: 141/55

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Plantak, 1588., 1684., 1707., 1820. – 1840.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Plantak					

Godne 1588. Varaždinci prosvjeduju protiv nasilja vojnih časnika te upućuju dopis banu Tomi Erdödyju. Na kraju dopisa stoji popis vlasnika dobara (zemlje) za koju vlasnik Varaždinske tvrđe nema pravo tražiti naknadu. U tome popisu spominje se Osvald Plantak (*Oswaldus Plantak*) (MCV I: 215).

54. PLAVEC

M: nadimak (plavec 'koji je plavokos ili plavook'; plavec 'plivač')

T: asufiksalna

1948.: 4/1

2001.: 20/7

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Plauecz, 1672.;	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Plavecz, 1735. – 1740., 1840.			+			+
	Plavec					

Prezime *Plavec* nalazimo u kupoprodajnome zapisu iz 1672. godine gdje stoji zabilježeno da udovica Matije Plaveca (… *providi olim Matthia Plauecz relictae viduae*…) prodaje vinograd za 33 forinte (MCV VIII: 275).

55. POSAVEC

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnik (Posavec 'koji dolazi iz Posavine')

T: asufiksalna

1948.: 50/15

2001.: 126/52

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Poszavecz, 1676.; *Posavac*, 1707.;	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Posavac / *Posavec*, 1891.	+		+			+
	Posavec					

U kupoprodajnome zapisu iz 1676. godine saznajemo da ral oranice koju prodaje Ana Meršćak, supruga Stjepana Duhovića (*...Anna Merschak*, *prudentis Stephani Duhovich consors*…) graniči sa zapadne strane s posjedom Martina Posavca (*... ab occidentali Martini Poszavecz*…) (MCV VIII: 208).

56. RIBIĆ

M: naziv zanimanja (ribić 'ribič')

T: asufiksalna

1948.: Ribič 2/2, Ribić 16/8, Ribarić (popisivač), Ribić (potpis) 1/1

2001.: 43/22

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Bribich, 1520.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Ribich Zoboyko, 1596.	+	+	+			+
Ribich, 1707., 1750.	*Ribić*					

Prezime Ribić nalazimo najranije zapisano na najstarijemu popisu Varaždinaca iz 1520. godine (*Bribich*). U zapisnicima MCV za 1596. godinu čitamo kako se nositelj toga prezimena, Martin (*Martinus Ribich Zoboyko*, *coloni hospitalis*), spominje kao granični susjed uz posjed koji se prodaje (MCV II: 350).

57. ROŽMAN

M: naziv zanimanja (njem. Rossmann 'trgovac konjima; uzgajivač konja')

T: asufiksalna

1948.: Rožman 5/2, Rozman 9/2

2001.: Rožman 5/4, Rozman 20/8

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Rosman, 1589., 1620., 1735. – 1740.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Rožman					

Godine 1589. na popisu građanina kojima je dovezeno ogrjevno drvo, nalazi se i Mihael Rožman (*Michael Rosman*) (MCV I: 459).

58. SAJKO

M: nadimak (mađ. szajkó 'šojka')

T: asufiksalna

1948.: 9/4

2001.: 57/18

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Sajko, 1787. – 1798.; *Szaiko*, 1840. – 1850.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Sajko					

Prezime *Sajko* nalazimo zabilježeno u istraživanoj građi u razdoblju 1787. – 1798. godine. U zapisu o izboru službenika starogradske varaždinske općine iz 1791. godine, gdje stoji da je nositelj prezimena Toma, izabran za kvartira (*quartirisatione*) u Slopanskoj ulici (*In Szlopanszka ulicza: Thomas Sajko*) (Androić 2008b: 17).

59. SOKOL

M: nadimak (sokol 'ptica grabljivica')

T: asufiksalna

1948.: –

2001.: 28/14

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Szokoll, 1672., 1735.-1736.; *Szokol*, 1740. – 1750.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			-		+	+
	Sokol					

O nositelju prezimena *Sokol* (*Szokoll*) saznajemo iz bilješke 1672. godine: Stjepan, sin pokojnoga Fabijana Sokola i Jelene Zajec, prije ulaska u franjevački red ostavlja svoj dio stvari i dobara bratu Ivanu. Ako brat umre bez potomstva, polovicu dobara mora ostaviti očuhu Andriji Gajanskomu, a drugu polovicu franjevačkomu samostanu u Varaždinu (*... circumspectus Stephanus Szokoll*, *filius Fabiani olim Szokoll*, *ex honesta olim foemina Helena Zaiecz*, *consorte eiusdem*, *progenitus*, *ubi religionem sancti Francisci intrare et professionem facere vellet…*) (MCV VIII: 101).

60. SOMOGY

M: riječi koje odražavaju podrijetlo (Somogy, naselje u Mađarskoj)

T: asufiksalna (transonimizacija)

1948.: –

2001.: Somođi 6/3

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Somogy 1615., 1684.; *Somogji*, 1875.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
	+		?			+
	Somođi					

Godine 1615. među novoizabranim članovima gradske uprave zabilježen je Ambroz Somođi (*Ambrosius Somogy*) kao jedan od *viri communes* (MCV IV: 149).

61. STRELEC

M: naziv zanimanja (strelec 'strijelac, koji gađa strijelom i lukom')

T: asufiksalna

1948.: 10/6

2001.: 25/11

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Ztrelecz, 1588., 1620.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Strelec, 1891.			+			+
	Strelec					

Prezime *Strelec* najranije je zabilježeno u 16. stoljeću, zahvaljujući oporuci Blaža Streleca (*Blasius Ztrelecz*) 1588. godine (MCV I: 317.)

62. SVETEC

M: nadimak (svetec 'svetac')

T: asufiksalna

1948.: 13/3

2001.: 63/19

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Zwetecz, 1620.; *Szvetecz*, 1735. – 1740., 1850.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+		+	+
	Svetec					

Prezime *Svetec* zabilježeno je 1620. godine u kupoprodajnome dokumentu iz kojega je vidljivo da Mihael Jambor prodaje dvije rali oranice Ivanu Svetecu (*Ioannes Zwetecz*) (MCV IV: 347).

63. ŠANTEK

M: nadimak (šantek 'koji je hrom, šepav' < mađ. sánta 'hrom, šepav')

T: asufiksalna

1948.: Šantek 6/2 (Šamtek 1/0)

2001.: Šantek 79/30

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Santek, 1588., 1735. – 1740. *Santak*, 1596., 1672, 1707.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Šantek					

Godine 1588. među svjedocima u tužbi Benedikta Voriha (*Benedictus Worih*) protiv Sigismunda Palffyja (*Sigismundus Palffy*) zbog nanesene štete spominje se Nikola Šantek (*Nicolaus Santek*) (MCV I: 329).

64. ŠESTAK

M: nadimak (šestak 'šesto dijete u obitelji')

T: asufiksalna

1948.: 20/7

2001.: 77/28

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Rihtarich aliter Sestak, 1680.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Sesztak, 1750.; *Šestak*, 1891.			+			+
	Šestak					

Nositelji prezimena Šestak, supružnici Nikola Rihtarić i Ana (*Nicolaus Rihtarich aliter Sestak et Anna Sestak*) godine 1680. prodaju kuću (MCV VIII: 333). Ovdje je zanimljivo da je suprug imenovan prezimenskom formulom *Rihtarich aliter Sestak*, a supruga samo *Šestak* (*Sestak*).

65. ŠOŠTARIĆ

M: naziv zanimanja (šoštar < ksrvnjem. schuoster)

T: sufiksalna: Šoštarić < šoštar- + -ić

1948.: 5/3

2001.: 28/11

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Sostarich, 1673., 1684., 1707., 1891.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+		+	+
	Šoštarić					

U kupoprodajnome zapisu iz 1673. godine, između Jakoba i Ivana Rožmanića (*Iacobus et Ioannes Rosmanich*) kao prodavatelja te Petra Bosakovića (*Petrus Boszakovich*) i supruge Jelene Dučić (*Helena Duchich*) kao kupaca, spominje se da se kuća Kaspera Šoštarića nalazi istočno od kuće na prodaju (*... ab inter domos*, *ab oriente Caspari Sostarich…*) (MCV VIII: 118).

66. TKALEC

M: naziv zanimanja (tkalec 'tkalac')

T: asufiksalna

1948.: 4/2

2001.: 30/12

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Tkalcheicza, 1596.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Tkalecz, 1672., 1850.; *Tkalec*, 1875.			+			+
	Tkalec					

Prezime *Tkalec* nalazimo u MCV za 1596. godinu – njegova je nositeljica udovica koja se na popisu primatelja haramijske pristojbe spominje samo ženskim prezimenom (*relicta Tkalcheicza*) (MCV II: 169).

67. TURKOVIĆ

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnonim (Turk 'Turčin')

T: sufiksalna: Turković < Turk- + -ović

1948.: 47/15

2001.: 78/33

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Turkovich, 1620., 1684., 1707., 1735. – 1740.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
Turković, 1891.	*Turković*					

U kupoprodajnome zapisu 1620. godine Juraj Turković (*Georgius Turkovich*) spominje se kao kupac oranice (MCV IV: 359).

68. VINCEK

M: osobno ime (Vincencije)

T: sufiksalna: Vincek < Vinc(e)- [< Vincencije < lat. Vincentius] + -ek

1948.: 23/6

2001.: 104/37

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Vinczek, 1673., 1684., 1750.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Vincek					

Godine 1673. Barbara Sprinčić (Barbara Sprinchich) prodaje tri i pol rali oranice Nikoli Rokaju (*Nicolaus Rokay*) na mjestu Posrednjak (*Poszredniak*), koje na istoku graniče sa zemljom Jurja Vinceka (*... in loco Poszredniak dicto*, *inter terras*, *ab oriente Georgii Vinczek...*) (MCV VIII: 116).

69. VINKOVIĆ

M: osobno ime (Vincencije)

T: sufiksalna: Vinković < Vink(o)- [< Vincencije < lat. Vincentius] + -ović

1948.: 19/7

2001.: 18/7

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Vinkovich, 1672., 1684., 1735. – 1740.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Vinković, 1849. – 1854.			+			+
	Vinković					

U kupoprodajnome zapisu 1672. godine zabilježeno je da Mihael Jambreković (*Michael Iambrehovich*) prodaje kuću s tri zemljišta u Varaždinu pred svjedocima, gradskim zastupnicima, među kojima se nalazi i Ivan Vinković (*Ioannes Vinkovich*) (MCV VIII: 94).

70. VLAHOVIĆ

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnonim (Vlah 'stočar; pravoslavac; Rumunj')

T: sufiksalna: Vlahović < Vlah- + -ović

1948.: 9/3

2001.: 40/12

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Vlahovich (*Wlahovich*), 1676.; *Vlahouitsch*, 1788.; *Vlahovich*, 1839.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Vlahović					

Prezime *Vlahović* spominje se u zapisu iz 1676. godine iz kojega saznajemo da Ivan Puškadija (*Ioannes Puskadia*), zakonski zastupnik Jelene Vlahović (… *honestae foeminae Elenae Wlahovich*…), ulaže sudski prosvjed protiv Jelenina pastorka zbog nasljedstva (MCV VIII: 210).

71. VRČEK

M: nadimak (vrček 'vrčić, mali vrč')

T: asufiksalna

1948.: 25/7

2001.: 55/29

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Werchek, 1520.; *Verchek*, 1678.; *Vrček*, 1891.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+	+	+	+
	Vrček					

Prezime *Vrček* (*Werchek*) nalazimo u najstarijemu popisu Varaždinaca iz 1520. godine. Godine 1678. nositelj toga prezimena Mihael (*Michael Verchek*) jedan je od vlasnika posjeda koji graniči s posjedom koji je predmet kupoprodajnoga ugovora (MCV VIII: 288).

72. VUK

M: osobno ime (Vuk)

T: asufiksalna

1948.: Vuk 10/2

2001.: Vuk 37/16

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Vok / *Vook*, 1596.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
Farkas alias Wok, *Vok*, 1597.			+		+	+
Wok, 1620.; *Vuk*, 1735.-1736.	*Vuk*					

Prezime *Vuk* nalazimo u MCV za 1596. godinu. Istoj osobi, Petru, prezime je zapisano kao *Vok* i *Vook* u istome tekstu (MCV II: 396). Godinu dana poslije, u sudskoj zabrani prodaje dobara pokojnoga Matije Farkaša koji nema nasljednika (… *filii Michaeli solim similiter Farkas alias* ***Wok*** *dicti*) (MCV II: 193), prezime Wok dio je prezimenske formule u kojoj je druga sastavnica prevedenica mađarskoga prezimena (usp. Veber Tkalčević).

73. ZADRAVEC

M: riječ koja odražava podrijetlo – etnik (Zadravec 'koji je (živio) za Dravom, s druge strane Drave')

T: asufiksalna

1948.: 30/13

2001.: 61/23

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Zadravecz, 1684., 1735.-1756.; *Zadravec*,	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
1850.	+	+	+			+
	Zadravec					

Prezime *Zadravec* (*Zadravecz*) stoji zapisano godine 1684. (MCV VIII: 432) jer je Ivan Krištolovec (*Ioannes Kristolovecz*), pavlin, prodavao sva svoja posjedovna prava stečena poslije sestrine smrti Jurju Zadravcu (*… prudenti et circumspecto Georgio Zadravecz*, *civitatis huius Varasdiensis civi…*) i njegovoj ženi Jeleni Šišković (*Helena Siskovich*).

74. ZAJEC

M: nadimak (zajec 'zec')

T: asufiksalna

1948.: 24/6

2001.: 32/12

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Zaiecz, 1672., 1684.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Zajecz, 1735. – 1740., 1750.			+			+
Zajec, 1891.	*Zajec*					

U istome zapisu gdje se spominje Stjepan Sokol, koji ulazi u samostan (v. prijašnju bilješku o prezimenu *Sokol*), nalazi se zabilježeno i prezime *Zajec*. Nositeljica je prezimena Stjepanova majka (*Helena Zaiecz*).

75. ZEBEC

M: nadimak (zeba 'ptica pjevica')

T: sufiksalna: Zebec < zeb(a)- + -ec

1948.: 11/5

2001.: 38/16

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Zebecz, 1584., 1618., 1735. – 1740., 1891.	1924.	1929.	1948.	1950.	1990.	2001.
			+			+
	Zebec					

U kupoprodajnome zapisu Jelena Zebec, udovica pokojnoga Valentina prodaje kuću (… *honestae foeminae Elenae*, *prudentis condam Valentini Zebecz relictae viduae*…) (MCV IV: 306).

76. ŽGANJAR

M: naziv zanimanja (žganjar 'koji žge, peče rakiju')

T: asufiksalna

1948.: -

2001.: 8/4

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Sganyar, 1587., 1735. – 1740.	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Sganiar, 1596.						+
Žganjar, 1891.	*Žganjar*					

Godine 1587. Petar Žganjar (*Petrus Sganyar*) tuži svojega sina Antuna koji ga je ranio. Petar traži da se njegov sin uhiti i kazni (MCV I: 99).

77. ŽUPANIĆ

M: naziv zanimanja (župan 'koji je na čelu župe; seoski glavar; knez; koji je na čelu županije)

T: sufiksalna: Županić < župan- + -ić

1948.: 12/4

2001.: 17/7

16. – 19. stoljeće	20. stoljeće					
Supanich, 1587., *Suppanich*, 1620,	1924.	1937.	1948.	1950.	1990.	2001.
Supanich, 1735.			+			+
	Županić					

Matija, nositelj prezimena Županić (*Matthia Swpanich*), spominje se u oporuci svećenika Mihaela Sedinića, prebendara grada Varaždina, 1588. godine (*Michael*, *presbiter Zedinich*) (MCV I: 135).

14.2. TABLICE I GRAFOVI

14.2.1. Tablica svih prezimena po stoljećima

PREZIMENA	16. stoljeće	17. stoljeće	18. stoljeće	19. stoljeće	20. stoljeće
Abrahamich (Abrahamić)	+				
Abramović					+
Achman			+		
Adamko			+		
Adamovics, Adamovich (Adamović)			+		
Adler			+	+	
Agnezović					+
Albrecht				+	
Ambrošić				+	
Andrec					+
Andrelič				+	
Anthilowich, Antilovich (Antilović) - Antollovich, Antololowych, Antolović	+	+	+	+	+
Antolchich (Antolčić)		+	+		
Antolich, Antolić	+			+	
Antolkovich, Antolković	+			+	+
Antonius	+				
Antonÿ (Antoni)		+			
Augustinich (Augustinić)	+				
Aušperger					+
Avar					+
Babich, Babić	+		+	+	+
Baboselac					+
Bajs					+
Bak		+			
Bakač					+
Bakšaj					+
Balasko (Balaško)			+		
Balaskovich (Balašković)		+			
Balog	+	+	+	+	+
Balych (Balić)		+			
Ban (Ban)			+		
Banich, Banić	+	+			+
Banyess (Banješ)				+	

Barabaš				+	
Baretich, Baretič (Baretić)				+	
Barich (Barić)	+				
Barilar	+				
Barlovich (Barlović)		+			
Bartok			+		
Bartholich, Bartolić	+	+		+	
Barulek			+		+
Bassich, Bašić	+	+			+
Bastez (Bastec)	+				
Bašek					+
Bauer				+	
Bauman					+
Baysz, Bajs			+		+
Bayzich (Bajcić/Bajsić)	+				
Bedačić				+	
Bedekovich (Bedeković)			+	+	
Bekez (Bekez, Bekec) / Bekecz (Bekec)	+	+			
Bellaÿ, Belay, Belaj			+		+
Belchics (Belčić)			+	+	
Belić				+	
Bellosich (Belošić)			+		
Bellovary (Belovari)		+			
Belušić					+
Benchachich (Benčačić)	+				
Benchak (Benčak)	+				
Benchich				+	
Bencko (Benko)	+				
Bencz (Benc)	+				
Bencze (Bence)		+			
Benczetich (Bencetić)		+			
Benček				+	+
Benedichak (Benedičak)	+				
Bengher, Bengeri		+		+	+
Benko					+
Benkovich (Benković)		+	+	+	
Berczkoich, Berczkovich (Brckoić, Brcković)		+			
Berdar	+				
Berger					+
Bergštein					+
Berlek, Brlek	+	+	+	+	+
Besedicz (Besedić)	+				
Bezjak			+		+
Bilichich (Biličić)		+			
Bistup, Biskup (Biškup)	+	+	+		+

Bizthrovich (Bistrović)	+				
Blasekovic, Blažeković		+		+	
Blasichevich (Blašičević/Blažičević)	+				
Blaskovich (Blašković)	+	+	+		
Blazek (Blažek)				+	
Blažić					+
Blažon					+
Bochkay (Bočkaj)		+			
Bogdanich (Bogdanić)	+				
Bogdanovich (Bogdanović)		+			
Bogiek (Bogek)		+			
Bogovich (Bogović)		+			+
Bohmec					+
Bohyn (Bohin)			+		
Bojnić					+
Bolchevics (Bolčević)			+		
Bolenez (Bolenec)	+				
Boltissar, Boltižar			+	+	+
Borko				+	
Borkovecz (Borkovec)				+	
Borkovich (Borković)			+		
Borović				+	+
Borovnyak (Borovnjak)			+		
Bosich, Božić		+			+
Boszil, Bosilj			+	+	
Boszakovich (Bosaković)		+			
Braćko				+	
Bradanović					+
Branković					+
Bratinšćak					+
Braynovich (Brajnović)		+			
Brebrovich (Brebrović)		+			
Bregovich (Bregović)		+	+	+	+
Brezovachky (Brezovački)		+	+		
Brezovecz (Brezovec)			+		
Breztovszky (Brestovski)		+			
Brisski (Briški)		+			
Brombauer					+
Brosz (Bros), Broz			+	+	
Brozovich (Brozović)		+	+		
Bubanić					+
Bubetich (Bubetić)	+				
Budanec				+	+
Budinski					+
Bukovachky (Bukovački)		+			

Bukovich (Buković)			+		
Bunek			+		
Bunich (Bunić)	+		+	+	
Bwkowecz (Bukovec)	+				
Cafuk	+	+			+
Canjuga				+	
Capek					+
Car				+	+
Cecelja			+		+
Cepanec				+	+
Cernčec (Cernčec, Crnčec)				+	
Cerovečki					+
Cesar				+	+
Cesarec					+
Cestar				+	
Chaffich (Čafić, možda Čavić)	+				
Chalapia (Čalapija)		+	+		
Changiek (Čanjek), Changiekoicz		+			
Chaniawecz (Čanjavec)		+			
Chanicz (Čanić)			+		+
Chavecz (Čavec)		+			
Chavlek (Čavlek)			+		
Chemernyak (Čemernjak)		+			
Chernichich (Černičić)				+	
Chernichkÿ (Černički, Črnički)			+		
Chernko (Černko, Črnko)			+		
Chernkoich (Černkoić / Črnkoić / Crnković)	+	+			
Cherny (Černi/Črni)	+				
Chernyak (Černjak/Črnjak)	+				
Chesnek (Češnek)		+			
Chesnyak (Češnjak)				+	
Choklecz (Čoklec)			+		
Choklich (Čoklić)	+	+			
Ciglar					+
Cziczach (Cicač/Cikač), Czikach, Cikač	+			+	+
Cindrić					+
Cmrečki				+	
Crkvenac					+
Crleni, Črleni, Čerleni				+	+
Crnčec					+
Csikory (Csikori)			+		
Cvetko				+	+
Czafwuk (Cafuk)	+				
Czanczar (Cancar)		+			
Czanyuga (Canjuga)			+		

Czapek (Capek)				+	
Czasich, Kastich, Scastiz (Casić/Cašić/Kašić)	+				
Czeglecz				+	
Czelenk (Celenk, možda Zelenko)	+				
Czena (Cena)	+				
Cziglarics (Ciglarić)			+		
Czyk, Czik (Cik)	+	+			+
Czindery (Cinderi)		+			
Czolak (Colak)		+			
Czura, Kwra (Cura, Kura)	+				
Czvetkovich (Cvetković)	+	+	+	+	
Čačković				+	
Čavličar				+	
Čepin				+	
Česi					+
Čoh					+
Čorko					+
Črncec, Črnčec				+	
Čukac					+
Čus					+
Ćirić					+
Damjanić					+
Danko					+
Dannich (Danić)		+			
Darabos				+	
Darabus, Darabuš			+		+
Debeli			+	+	
Debellechich (Debelečić)			+		
Deduš				+	+
Dejanović				+	
Delija					+
Demetrich (Demetrić)	+				
Dervar (Drvar)		+			
Dervenkar, Drevenkar				+	
Despoch (Despoč)	+				
Detich (Detič)	+				
Deutsch					+
Deželić				+	
Dianessich (Dijanešić)	+	+			
Dianosich (Dijanošić)		+			
Dijack, Dyak (Dijak)	+	+			
Dijamnark (Diamnark)	+				
Dijanuš					+
Dionisij (Dionisij)	+				
Diviak (Divjak)		+	+	+	

Dobranicz (Dobranić)			+		
Dobrawecz (Dobravec)		+			
Dobrinovich (Dobrinović)	+				
Dobrotich (Dobrotić)			+	+	
Dolachki (Dolački)		+			
Dolechich (Dolečić)	+	+			
Dolencz (Dolenc)				+	
Dolovschak (Dolovčak)			+		
Domianicz (Domjanić)			+		
Dominich (Dominić)				+	
Dominko				+	
Domitrovich (Domitrović)		+			
Dovecher (Dovečer)			+		
Draganich (Draganić)			+	+	
Dragochich (Dragočić)	+				
Dragossich (Dragošić)	+				
Dragotta (Dragota)		+			
Drakh (Drak)	+				
Draskovich, Drašković			+	+	
Dretar			+		
Drosgyek, Droždjek, Drožđek			+	+	+
Druskoczy (Druškoci)		+			
Duboveček				+	
Dudich (Dudić)		+			
Dugački				+	
Duhovich (Duhović)	+	+			
Dukovachky (Dukovački)		+	+		
Dušak					+
Dvorschak			+	+	
Dvorski			+		
Đurđek					+
Đurović					+
Erdeödy, Erdödi (Erdődy)		+	+		
Érsek, Ershek (Eršek)		+		+	
Fabianchich (Fabijančić)		+	+		
Fabich (Fabić)		+	+		
Fabijanović					+
Faifar (Fajfar)			+		
Fajfarić					+
Farkas (Farkaš)	+		+		
Farkastich (Farkašić)	+				
Fer (Fer)		+			
Ferenčak					+
Ferenček				+	
Ferk				+	

Filić					+
Filipašić				+	+
Filipec					+
Filipić				+	
Philipovich, Filipović		+			+
Firšt					+
Fischich (Fišić)	+				
Fiškuš					+
Fišter				+	
Fištrek				+	
Flaisman (Flajšman)	+	+			
Fleis				+	
Foderr (Foder)			+		
Fodrek (Fodrek)		+			
Fodroczy				+	
Fortuna	+	+			
Francelj				+	
Franchich (Frančić)	+		+		
Franković				+	
Franya (Franja)		+			
Frich (Fric)				+	
Fridrih				+	
Friščić				+	+
Fruk	+		+		+
Fuorar (Fuorar)	+				
Furjan					+
Furko			+		
Fürster			+		
Fyerczigh (Fircih)		+			
Gaianzki (Gajanski)		+			
Gajski					+
Galekovich, Gallekouich (Galeković)		+	+		
Galich (Galić)	+				
Galinec					+
Gall				+	
Galliuff (Galjuf)		+			
Gallovich, Galović		+		+	
Galoich (Galoić)		+			
Galosich (Galošić)	+	+			
Gasparich, Gašparić		+		+	+
Gasperlin (Gašperlin)		+			
Gašpar					+
Gdanecz (Gdanec)	+				
Gegelia (Gegelja)	+				
Gerdak (Gerdak/Grdak)				+	

Gerdakowich (Grdaković)	+				
Gerden (Gerden/Grden)	+				
Gergich (Grgić)			+		
Ghurekich (Đurekić)	+				
Giuraich (Đuraić)		+			
Giurgievich (Đurđević)	+				
Gjuraj					+
Gjuranics (Đuranić)			+		
Gjurasek, Đurasek				+	+
Gjurgjina (Đurđina)					+
Gjurin (Đurin)	+				
Gladowan, Gladovan	+		+		
Gladović					
Glavach (Glavač)		+			
Glavica					+
Glavič, Glavić				+	+
Glavina (Glavina)		+			
Glavnik				+	+
Glogowecz (Glogovec)		+			
Glossich (Glošić)		+			
Gluhak	+			+	
Godek				+	
Golack (Golak)	+				
Gold					+
Goldman					+
Goldschmid	+				
Goliak, Golhak (Goljak)		+	+		
Gollijan (Goljan)	+				
Golebić, Gollubich, Golubich, Golubić	+	+	+	+	+
Golub		+	+	+	+
Golubar					+
Gombolth (Gombolt)	+				
Gomboly (Gomboli)			+		
Gorianecz (Gorjanec)	+				
Gorichky (Gorički)			+		
Goriczaÿ (Goricaj)			+		
Gortan	+				
Götcz				+	
Gott				+	
Govedić					+
Grabar			+	+	+
Graczky (Gracki)		+			
Gradečak					+
Gradiški					+
Grah					+

Grahek			+		
Gregorecz (Gregorec)		+			
Gregorina					+
Gregorinčić					+
Gregurich, Gregurić		+		+	
Grieh		+			
Grivec					+
Grossich			+		
Grozdek			+		
Grueber			+		
Gruns (Gruns)	+				
Gumbas					+
Gunek			+		
Gužvinec					+
Gyuraich (Đuraić)			+	+	
Gyurgian (Đurđan)		+	+		
Habaich (Habaić)		+			
Habdelich (Habdelić)	+	+			
Habek					+
Habianich, Habjanić			+		+
Habich (Habić)			+		
Habijan					+
Habula		+			
Habulan					+
Habunek			+	+	
Hader (Hader)		+			
Hadernijack (Hadernjak)	+				
Hadroycza (Hadroica)		+			
Haider (Hajder)	+				
Haidina (Hajdina)	+				
Haidinich (Hajdinić)			+		
Haiduk, Hajduk			+		+
Hajdinjak				+	+
Hajnžek				+	
Halaszy (Halasi)		+			
Halužan					+
Hans			+		
Hansekoic (Hanšekoić)	+				
Hanžeković					+
Haramia, Haramija			+		
Harmiczar, Harmicar		+			+
Hegedich, Hegedić			+		+
Hegedus		+			
Herczegh, Herczeg, Herceg	+	+		+	+
Herczer			+		

Herczogh (Hercog)			+		
Heriavecz, Herjavec			+	+	
Herkowich, Herkovič (Herković)	+			+	
Herlich (Herlić)	+	+			
Herman	+		+		
Hervoy (Hervoj, Hrvoj)			+		
Herzenyak, Herseniak (Herženjak, Hrženjak): Ersenyak (Hrženjak); Hrženjak		+	+	+	+
Hinko	+				
Hirss, Hirš				+	+
Hysak, Hisak, Hižak	+	+		+	
Hisman, Hižman			+	+	
Hižak				+	
Hlebar				+	
Hlebecz, Hlebec			+		+
Hochurschak (Hočuršćak)		+			
Hočevar					+
Hodnik	+				
Hoffmann				+	
Holzman			+		
Harwath, Hrowath, Horwath; Horvath, Horvat	+	+	+	+	+
Horvatek		+		+	+
Hrewatich, Herwatich, Hrobatich; Horvatić	+	+	+	+	+
Hoszniak (Hošnjak)	+				
Hoszny (Hosni)			+		
Hoziak (Hozjak, možda Huzjak)		+			
Hrany, Hranj				+	+
Hrastić					+
Hren	+				
Hrenić					+
Hrg					+
Hribar					+
Hrnčić				+	
Hrupek					+
Hruskovich (Hrušković)			+		
Hruškar				+	+
Hržin					+
Hudika					+
Hudobecz (Hudobec)		+			
Hudoiell (Hudojel)		+			
Huettier	+				
Hungarius	+				
Hunjadi					+
Husar	+				
Husko	+				

Husnjak					+
Hutinski					+
Huz (Hus)		+			
Hwalec (Hvalec)	+				
Hwdoyell (Hudojel)	+				
Hwis (Hujs)	+				
Iagatich (Jagatić)			+		
Iagerberger (Jagerberger)	+				
Iagetich (Jagetić)		+			
Iagodich, Jagodiach; Jagodić	+			+	
Iakopovich, Jakopović		+		+	+
Iaky (Jaki)			+		
Iambor (Jambor)		+	+		
Iambrehovich, Iambrekovich		+	+		
Iambresich (Jambrešić)			+		
Iambross (Jambroš)			+		
Ianesich (Janešić)			+		
Ianichich, Ianechich (Janičić, Janečić)		+			
Ianio	+				
Iankach				+	
Iankovicz, Iankovich, Iankovics, Janković	+	+	+	+	+
Iannich (Janić)		+			
Iembrissak (Jembrišak)		+			
Ieremich (Jeremić)				+	
Ierenchich (Jerenčić)				+	
Illianich (Ilijanić)		+			
Iohan (Johan)				+	
Ipša					+
Iuraich (Juraić)		+			
Iurievich (Jurjević)		+			
Iurinovich (Jurinović)	+				
Iurjanovich (Jurjanović)			+		
Iurkovich, Jurković		+	+	+	+
Ivanchich, Ivančić	+		+	+	+
Ivanich (Ivanić)				+	
Ivanussa (Ivanuša)			+		
Ivek	+				+
Ivic					+
Ivich (Ivić)		+		+	
Iwanoich (Ivanoić)	+				
Jagar			+		
Jagič, Jagić (Jagić)				+	
Jakić				+	
Jakopcheich (Jakopčić)	+				
Jakopeich, (Jakop(e)ić, Jakopić	+				+

Jaksich (Jakšić)			+		
Jambrek					+
Jambreković				+	
Jambrošić				+	
Jambrović				+	+
Jančić				+	
Janussics, Janušić			+		+
Jarnÿ (Jarni)			+		
Javorović					+
Jeghudek (Jehudek)	+				
Jelačić					+
Jelenić					+
Jereb					+
Jeretić					+
Jerneij (Jernej)	+				
Jezidžić					+
Ježuvita					+
Jisak (Isak)	+				
Iugh, Jugh, Jug		+		+	+
Jugović				+	
Junačko					+
Jungman					+
Juranich (Juranić)			+		
Juranko					+
Jurechich (Jurečić)	+				
Jurgec					+
Jurinac					+
Jurinak (Jurinak, Jurinjak)				+	
Jurinecz, Jurinec				+	+
Jurinić					+
Kachich (Kačić)		+			
Kaiser			+	+	
Kalčić				+	+
Kalez (Kalec, Kalež?)	+				
Kallander (Kalander)		+			
Kamenšćak				+	
Kamnichanecz (Kamničanec)		+			
Kanisich (Kanižić, Kanišić)	+	+			
Kaniški				+	+
Kansiz, Kanisa (Kanžic, Kaniža)	+				
Karassinecz				+	
Karlovary (Karlovari)		+			
Karlovčec					+
Karlsberger				+	
Katančić					+

Katanecz, Katanec				+	+
Katich (Katić)	+		+		
Kavur					+
Kefelja					+
Keglevich (Keglević)			+		
Kekec				+	
Kelemen				+	
Kelemenich (Kelemenić)	+				
Khelner, Kelner, Kellner	+		+		+
Kellovics (Kelović)			+		
Kelnerich, Kelnerić			+		+
Kemiveš					+
Kenjel (Kenjel, Kenđel)				+	
Kerchki (Kerčki, Krčki)		+			
Kernjak				+	
Kerpar (Kerpar)			+		
Kerpich (Krpić)			+		
Kervarich (Kervarić, Krvarič)		+			
Kesegi					+
Khernsnar (Krnznar / Krznar)	+				
Khremer, Kramer (Kremer, Kramer)	+				
Kirinich (Kirinić)		+			
Kirović				+	
Kiszelyak, Kiseljak			+	+	
Kissich				+	
Kississek, Kišiček					+
Kistroich (Kištroić)	+				
Kiš Šaulovečki				+	
Klajić				+	
Klarics, Klarić			+		+
Klein					+
Kleinberger					+
Klemen			+		
Klemenčić				+	+
Klen					+
Kliak (Kljak)		+	+		
Kliček				+	+
Klinec				+	+
Klobwchar, Klobučar	+		+		+
Klučar					+
Knez					+
Knezević				+	
Knezoczy (Knezoci)		+			
Kochan (Kočan)	+				
Kochis (Kočiš)	+				

Koczian (Kocijan), Kocianka (Kocijanka)		+	+		
Kociper				+	+
Kokotec				+	
Kokotich (Kokotić)	+				
Kolačko				+	
Kolar				+	+
Kolarics, Kolarić		+	+	+	+
Koledniak (Kolednjak)			+		
Kolenko				+	
Kolenz (Kolenc)	+				
Kollar (Kolar)					
Kolman, Kalman (Kolman, Kalman)	+			+	
Kolmanich (Kolmanić)		+			
Komesz, Komes (Komes)				+	
Komljenović					+
Kontak					+
Konyarich (Konjarić)	+				
Kopiar, Kopjar		+			+
Koprivecz (Koprivec)			+		
Koren			+	+	+
Korpar				+	+
Korparich (Korparić)		+			
Kosz, Kos			+	+	+
Koschak (Koščak)		+	+	+	
Koschewich (Košević)	+				
Koschez (možda Koščec)	+				
Koscis (Kočiš)			+		
Kosich (Košić)			+		
Kossecz (Košec)			+		
Kostanjevac					+
Kostar (Koštar)	+				
Kosthis, Kostić	+				+
Koszovich (Kosović)			+		
Kosztanjevecz (Kostanjevec)			+		
Košak				+	+
Košek					+
Košič, Košić				+	+
Košir				+	
Koštarić				+	
Kotniak (Kotnjak)		+			
Kowach, Kovach, Kovač	+			+	+
Kowachich, Kovachich, Kovačić	+	+	+	+	+
Kovačec					+
Kowachevich, Kovačević	+				+
Kozarich, Kozarich		+	+		

Koziak, Kozjak		+		+	
Kraiachich, Krajačić **Carijachich, Kraiachich (Karijačić, Krajačić)**	+	+		+	
Krajanski					+
Krajina					+
Kralevich, Kralyevich (Kraljević)			+	+	
Kraly, Kralj			+	+	+
Kralek, Kralyek, Kraljek			+	+	+
Kralyich, Kraljić			+		+
Kramar					+
Kramer	+		+	+	
Kramarich (Kramarić)	+		+		
Kranchich, Kranjčić	+	+		+	+
Kranyeiz, Kranjec			+	+	
Krasnik (Krasnik)			+		
Kraszinay (Krasinaj)		+			
Kraš					+
Krawarich (Kravarić)	+				
Krcmar (Krčmar)			+		
Krisan (Križan)			+		
Krisanich (Križanić)	+		+		+
Kristoffich, Kristoficza (Krištović)		+	+		
Kristolovecz (Krištolovec)	+	+			
Krizanecz, Križanec			+	+	+
Krizman					+
Krizmanić					+
Križnjak				+	+
Krklec					+
Kruhek					+
Krushak (Krušak)	+				
Krušić				+	
Krznarich, Kerznarich (Krznarić)		+	+		
Kubić					+
Kuchich (Kučić)		+			
Kućar, Kučar				+	+
Kudelić					+
Kuesleck (Kueslek)	+				
Kohar, Kuhar			+	+	+
Kuharics, Kuharić			+		+
Kuhta					+
Kukavecz (Kukavec)				+	
Kukecz, Kukec	+		+		+
Kukulich (Kukuljić)			+		
Kukuljevich, Kukuljevič (Kukuljević Sakcinski)				+	
Kula (Kula)	+				

Kuly (Kulj)			+		
Kunovich (Kunović)			+		
Kuntics (Kuntić)			+		
Kupinich (Kupinić)			+		
Kupinovecz (Kupinovec)		+			
Kursur (Kursur)	+				
Kuskoczi, Kwaskoczi, Kuskoczy (Kuškoci)	+	+			
Kuster, Kušter	+				+
Kuszman (Kusman), Kuzman		+			+
Kutnyak (Kutnjak)			+		+
Kutossi (Kutoši)		+			
Kuzmich (Kuzmić)		+			
Kvasz (Kvas)			+		
Kuchinich, Kwczinich (Kučinić)	+	+			
Kwdel (Kudel)			+		
Kwpffer (Kupfer)		+			
Kwreij (Kurej)	+				
Kwssen (Kusen)		+			
Kyss (Kiš)		+			
Labas (Labaš)			+		
Lachen (Lačen)	+				
Laczkovich, Laczkovicza, Lacković	+	+	+	+	+
Ladić					+
Lah				+	
Lalić					+
Laporschack, Laparschack (Laporščak, Laparščak); Laperschak (Laperščak)	+	+			
Laschich, Lassich (Lašić)	+	+			
Laszinger				+	
Latin					+
Lazar					+
Lebar (Lebar)			+		
Lebich (Lebić)			+		
Lehkec				+	+
Lenarth (Lenart)		+			
Lenarthich (Lenartić)	+				
Lencz (Lenc)				+	
Lendvay, Lendvaj		+		+	
Lepen				+	
Lesar				+	+
Lesziak, Lesjak			+	+	+
Leszkouar, Leszkovar, Leskovar		+	+	+	+
Lesnik (Lešnik)			+		
Lešnjak				+	
Levačić					+

Lewak, Levak	+		+		+
Levanich, Levanić			+	+	+
Lyber, Liber			+	+	+
Lipovecz, Lipovec	+				+
Liubenich (Ljubenić)	+				
Loborec				+	
Logožar				+	
Loncharich, Lončarić	+		+	+	+
Lončar				+	
Lorbergh, Lorbeg, Lorbek		+	+	+	
Lovrekovics (Lovreković)			+		
Lovrencic, Lovrenčić			+	+	
Lovrinchich (Lovrinčić)			+		
Luibach (Lujbah)		+			
Lukachich (Lukačić)	+	+		+	
Lukavečki					+
Lukmon		+			
Lukovachki (Lukovački)			+		
Lukovich (Luković)			+		
Luksich, Lukšić			+		+
Lunyek (Lunjek)		+			
Lyeczitaricza (Licitarica)			+		
Lyubasich (Ljubašić)			+		
Lyubich (Ljubić)			+		
Ljubek					+
Machek, Maček	+			+	+
Mađar					+
Magdalenić				+	+
Magdalich (Magdalić)	+				
Magdić					+
Magić					+
Magyer (Mađer)		+			
Mahmotovich (Mahmotović)	+	+			
Mahonich (Mahonić)	+				
Maiczenich (Majcenić)			+		
Maihenich (Majhenić)			+		
Maihenovich (Majhenović)		+			
Mayczen, Majczen, Majcen		+		+	+
Majcenović					+
Mayer, Majer; Mayerin			+	+	+
Majnarić					+
Mak					+
Makar	+	+			+
Makowecz, Mockowez (Makovec, Mokovec)	+				
Malchec, Malčec		+		+	

Malechich (Malečić)	+				
Malecz (Malec)			+		
Malekovich (Maleković)	+	+			
Malner					+
Malovich, Malović			+	+	
Malrotter (Malrotter)	+				
Maltar			+		
Maltarich (Maltarić)	+	+		+	
Malj (Malj)	+				
Marčec					+
Marhich, Marić	+	+	+	+	
Markovich, Marković		+	+	+	+
Markulin					+
Markus					+
Markušić				+	+
Marschak (Maršak)	+				
Marsich, Maršić			+	+	
Martinchakovich (Martinčaković)		+			
Martinchevich, Martinčević		+	+	+	+
Martinecz (Martinec)			+		
Martinich (Martinić)			+		
Martinković				+	
Martinuš					+
Martinyacz (Martinjac)			+		
Martinjak				+	
Maruševac					+
Masnyak (Masnjak)	+				
Mastalarich (Mastalarić)	+				
Masteliz (Mastelić)	+				
Mašić					+
Matteak, Matejak		+		+	
Matekovich (Mateković)		+			
Mathenich (Matenić)	+				
Matijašec					+
Matijašević				+	
Matijašić				+	
Mattachich (Matačić)				+	
Mattoš				+	
Maurekovich (Maureković)		+			
Mautiner (Mautiner)	+				
Mavrek				+	
Mayahanovich (Majahanović)		+			
Medenyak (Medenjak)				+	
Medved				+	+
Medvedec				+	+

Meghymorcz (Međimorec)	+	+	+		
Meijekich (Mejekić / Mijekić / Mikić)	+				
Mekota					+
Melnaijak, Melniak (Melnjak)	+		+		
Merlić					+
Merschak (Meršćak)		+			
Meszaricz, Mesarić		+		+	+
Mesaroš				+	
Mesek					+
Mesnarich (Mežnarić)	+				
Messar, Mezar (Mesar)	+				
Mežnar				+	
Michalecheich (Mihalečić, možda Mihalčić)	+				
Michalich, Mihalicz (Mihalić)	+		+	+	+
Mickawich (Mikavić)	+				
Mihajlovski					+
Mihalovich (Mihalović)			+		
Mihaly (Mihalj)		+			
Mihaljinec					+
Mihanovich (Mihanović)				+	
Mihelčić					+
Mihich (Mihić)			+		
Miholić					+
Mikac				+	+
Mikefalway (Mikefalvaj)		+			
Miketich (Miketić)	+				
Miklossich (Miklošić)			+		
Miklovchich (Miklovčić)			+		
Miklovuschich (Miklovušić)	+				
Mikovich (Miković)		+			
Mikšić				+	
Mikulchich (Mikulčić)			+	+	+
Mikulecz, Mikulec	+			+	
Mikulyich, Mikulić			+	+	
Mikulinczics (Mikulinčić)			+		
Milchich (Milčić)		+			
Miletics, Miletić			+		+
Milković				+	
Millecz (Milec)		+			
Miller (Miler)			+		
Millnar (Milnar)				+	
Miroszlavich (Miroslavić)		+			
Missich (Mišić)			+		
Miškec		+		+	
Mixich (Mihić)	+				

Mlakarich (Mlakarić)	+				
Mlinar	+		+		
Mlinarich (Minarić)			+	+	+
Mochen (Močen)	+				
Modrich (Modrić)		+			
Moharich (Moharić)				+	
Mollay (Molaj)		+			
Molnar					+
Monger				+	
Mor			+		
Moroichki (Moroički)		+			
Moses (Mozeš)				+	
Mozer (Moser)		+			
Mrak		+	+		
Mraz					+
Mucko				+	
Müller				+	
Mumlek				+	+
Murko				+	
Musić				+	
Musinich (Mužinić)		+			
Mustačević					+
Mustaff		+			
Mužar				+	
Mužek				+	+
Mužina					+
Nagh, Nagy	+	+		+	
Naimon (Najmon)		+			
Nastić					+
Negovecz (Negovec), Njegovec			+		+
Nell				+	
Nemčić				+	
Nyemecz, Niemecz, Nemec	+		+		+
Nemeth				+	
Noiman (Nojman), Neumann			+		+
Nickauelich (Nikavelić)	+				
Niczky			+		
Nikolić				+	
Noihauzer (Noihauzer)		+			
Nowachich, Novachich (Novačić)	+		+		
Nowak, Novak	+		+	+	+
Novakovich (Novaković)		+	+		+
Novosel				+	+
Novoszelecz, Novoselec	+	+	+	+	+
Obadich		+		+	

Obradovich (Obradović)		+			
Oczvirek (Ocvirek)		+			
Oglavnik				+	
Ogorelecz (Ogorelec)	+				
Omerović					+
Oressich (Orešić)			+		
Oressky, Oreški		+		+	+
Orešković					+
Oršić				+	
Osegoich (Ožegović)			+		
Oskoruš				+	+
Osterman			+		
Ovčarić				+	
Ozimecz (Ozimec)			+		
Ožeg				+	+
Ožegović					+
Pachich (Pačić)	+				
Padovec				+	
Paitak, Paytak, Pajtak		+		+	+
Palffy (Palffy)	+	+			
Paly (Pali)			+		
Palyak (Paljak)		+			
Papecz				+	
Papić				+	
Pasarić				+	
Patthatich (Patačić)	+	+	+		
Pauechich (Pavečić)		+			
Paulesich (Paulešić)			+		
Paulich (Paulić)		+			
Paulinecz (Paulinec)			+		
Pavec				+	
Pavetić					+
Pawich, Pavich (Pavić)	+		+		
Pavičić				+	+
Pavlekovicz (Pavleković)			+		
Pavletich (Pavletić)			+		
Pavliček				+	
Pavlina					+
Pavlinek				+	
Pavlinović				+	
Pavlovich (Pavlović)			+		
Pawlekoich, Paulekoiz (Pavlekoić)	+				
Pawochich, Pawohich (Pavočić)	+				
Pechell, Pekel	+	+			
Peckh, Pek	+		+		

Peharda				+	+
Pekich (Pekić)				+	
Penezich (Penezić)	+				
Penzes (Penez)			+		
Perchich (Perčić)			+		
Perecz, Perec		+		+	
Perger (Perger)		+			
Pergossich (Pergošić)	+				
Perić					+
Perkho (Perko)	+		+		
Perkovich (Perković)			+		
Perovich (Perović)			+		
Perprenniak (Perprenjak)	+				
Petak				+	
Petanek				+	
Pethek, Petek (Petek)	+				
Pethronyak (Petronjak)	+				
Petkovich (Petković)		+	+	+	+
Petrechich (Petrečić)		+			
Petrek	+				
Petrekovich (Petreković)		+			
Petričić					+
Petrić					++
Petrinecz (Petrinec)				+	
Petrinić					+
Petrinjak					+
Petroczy (Petroci)				+	
Petrony					+
Petrowich, Petrovics, Petrovich, Petrović	+	+	+	+	+
Pevecz (Pevec)			+		
Picek				+	
Pichok (Picok)			+		
Pierak (Perak)	+				
Pikecz (Pikec)			+		
Pintarich (Pintarić)		+	+	+	
Pinter (Pinter)			+		
Piskač				+	
Piszachich, Pisačić (Pisačić)				+	
Pitak (Pitak)	+				
Planinc					+
Plantak	+	+	+	+	+
Plantić				+	+
Plauecz (Plavec)		+	+	+	
Plavich (Plavić)		+			
Plečk, Plećko				+	+

Pleh			+		
Plepellecz (Plepelec)		+			
Pletershek (Pleteršek)				+	
Plowdinecz (Plovdinec)	+				
Počakal					+
Podgajski					+
Podgorelec					+
Podklopnyak (Podklopnjak)	+				
Podobnik					+
Podolski					+
Podoreški					+
Pogachich (Pogačić)			+		
Pogledich (Pogledić)		+		+	
Pogorelecz, Pogorelec				+	
Poiaszar (Pojasar)		+			
Pokavecz (Pokavec)			+		
Pokos					+
Polak					+
Polanec				+	
Poldrwg (Poldrug)	+				
Polyak, Poljak			+		+
Polztar (Polstar)	+	+			
Pomozibog	+				
Pongracz (Pongrac)	+		+		
Pongračić					+
Popiać, Popijač				+	
Posarko (Požarko)		+			
Posavacz (Posavac)			+		
Poszavecz, Posavec		+		+	+
Posavich (Posavić)			+	+	
Posevszky (Posevski)		+			
Posgay (Požgaj)		+	+		
Pospiš					+
Potochnijak (Potočnjak)				+	
Potocsnik, Potochnik, Potoćnik (Potočnik)			+	+	
Potočki					+
Poztarich (Poštarić)	+				
Prahić					+
Praunsperger, Pransperger, Pramberger		+	+	+	
Prassinzky de Prassno (Prašinski)		+			
Prekupec					+
Premosich (Premošić)		+			
Premuš				+	
Premušić, Premužić				+	+
Premužaj					+

Prepelić					+
Priger	+				
Primos (Primoš, Primož)	+				
Primuz (Primuž)			+		
Prizl				+	
Proszenyak (Prosenjak)		+			
Prstec					+
Ptiček				+	
Puklavecz, Puklavec			+	+	+
Punčec				+	+
Punek					+
Purgar				+	
Purgarich (Purgarić), Purgaricska (Purgarićka), Purgarić			+	+	
Purger (Purger)	+		+		
Puskadia, Puškadija		+		+	
Puskarich, Puškarić			+	+	
Pust				+	
Putar					+
Putrich (Putrić)	+				
Pwtanecz (Putanec)	+				
Pyanecz (Pianec)		+			
Rački				+	
Radej					+
Radigovich, Radigović		+		+	+
Radler (Radler)	+				
Radosich (Radošić)		+			
Rahouich (Rahović)		+			
Rainholecz (Rainholec)			+		
Rajnar					+
Rak			+		+
Rakovac				+	
Rasich (Rašić)			+		
Ratkajec					+
Ratkovich, Ratković			+		+
Ratthky (Ratkaj)	+				
Raucher				+	
Rauss, Raush (Rauš)			+	+	+
Rebrek				+	
Remenar				+	
Remetich (Remetić)		+			
Renaud (Renaud)				+	
Repich, Repić			+	+	+
Resetarich (Rešetarić)	+				
Rešetar				+	

Ribich, Ribić	+		+		+
Richtarich, Rihtarić		+		+	
Riemer (Remer)	+				
Riganecz (Riđanec)	+	+	+		
Rihter			+	+	
Rittachich (Ritačić)	+				
Rittak (Ritak)	+				
Rogecz (Rogec)	+	+			
Rogich (Rogić)			+		
Rogina				+	+
Roich (Rojić)			+		
Rojic					+
Rokay (Rok)		+			
Rosenberg					+
Rosich, Rožić				+	+
Rosman, Rožman	+	+	+		+
Rosmanich (Rožmanić, Rozmanić)	+	+			
Rotar				+	
Roth			+		
Rubin				+	+
Rumell				+	
Ruogh (Rog)	+				
Rupics (Rupić)			+		
Rusich (Ružić)	+	+			
Russecz, Rušec	+				+
Ruszak (Rusak)			+		
Ruszan (Rusan)		+			
Ruszek (Rušek)				+	
Rutić					+
Ruzlin (Ružlin)	+				
Sabich (Šabić)	+		+		
Sabolić					+
Saffran, Šafran	+		+	+	
Saijler (Sajler)	+				
Sajko			+	+	+
Sakač				+	
Sala (Zala)		+			
Saloczy (Šaloci)		+			
Samac					+
Sambar, Schambar (Šambar)	+	+			
Sambolec					+
Sambolek				+	
Samec				+	
Santak (Šantak)	+	+			
Schanteck, Santek (Šantek)	+		+		

Santic (Šantić)			+		
Santo					+
Sargach (Šargač)		+			
Sartory (Sartori)			+		
Schantich (Šantić)	+				
Schaulowechki (Šaulovečki)	+				
Scherer (Šerer)	+				
Schirochich (Širočić)	+				
Schlesinger					+
Schmidt				+	
Schnaider	+				
Schuster (Schuster)	+				
Schvelich (Švelić)			+		
Sebastian					+
Sedlar					+
Sedmak					+
Sekely, Sekelj			+		+
Seketin				+	
Sekovanić					+
Sellipar (Sellipar)	+				
Semlych (Zemljić, možda Žemljić)		+			
Serpak (Serpak, Srpak)			+		
Sestek (Šestek)			+		
Sever					+
Sgoinich (Sgojnić)		+			
Shamecz (Šamec)			+	+	
Shantalab (Šantalab)				+	
Shneider (Šnajder)				+	
Shostarich, Šoštarić				+	+
Shukacz (Sukač)				+	
Siklossi (Sikloši)		+			
Silecz, Schilez (Šilec)	+				
Silich (Šilić)	+				
Simek (Šimek)			+		
Simich (Šimić)			+		
Simunchich (Šimunčić)			+		
Simunich (Šimunić)		+	+		
Singer				+	
Sinko (Šinko)			+		
Siposs (Šipoš)		+			
Siprak (Šiprak)	+				
Siročić				+	
Siskovich (Šišković)		+			
Sissinacsky (Šišinački)		+			
Sitar			+		

Syvko, Sivko (možda Živko)	+		+		
Skaricza (Škarica)		+			
Skerlecz (Škrlec)		+			
Szkok, Skok	+	+			+
Skorianecz (Škorjanec)			+		
Skrilevecz (Škriljevec)			+		
Skrinyarich (Škrinjarić)	+				
Szkupniak, Zkupnyak, Skupnjak,			+	+	+
Skvarich (Škvarić)		+			
Sladović					+
Slamenec (Slamenec)	+				
Slamijak (Slamjak, Slamljak)	+				
Slepchich (Slepčić)	+				
Sliber (Šliber)			+		
Slivar (Slivar)			+		
Slunjski				+	+
Smicz (Šmic)			+		
Smiljanić				+	
Smith (Šmit)		+			
Smolković				+	
Smrekar (Smrekar)			+		
Snidar (Žnidar)			+		
Szokach, Sokač				+	+
Sokolić					+
Solar (Solar)		+			
Soldat				+	+
Somogji, Szomogyi (Somođi)		+	+	+	+
Sook, Sok (Sok)	+				
Sorgach (Sorgač)	+				
Sostar (Šoštar)			+	+	
Sostarich (Šoštarić)		+			
Sović				+	
Spanich (Španić)				+	
Sparer (Sparer)	+				
Spek (Špek)	+	+			
Spiegel		+			
Spoliarich (Špoljarić)		+			
Srnec					+
Stanković			+	+	+
Star	+				
Steffanicz (Štefanic)					+
Steiner					+
Stepančec				+	
Stephanek, Stepanek (Stepanek, Štefanek)	+			+	
Stephanovich (Stepanović, Štefanović)			+		

Sterlek (Štrlek)			+		
Stević					+
Stipan					+
Stipkovich (Stipković)		+			
Stojko/Stoijko (Stojko)	+				
Strah			+		
Strahonja					+
Strassberger					+
Ztrelecz, Strelec	+	+		+	+
Strnišćak					+
Strukel (Štrukel)			+		
Sudec				+	
Sudler (Sudler)	+				
Sukačić				+	+
Sunecz (Žunec)			+		
Supanchich (Župančić)			+		
Supanich (Županić)	+	+	+		
Susterko (Šušterko)			+		
Svarz, Švarc		+		+	
Svelich (Švelić)	+	+			
Zwetecz, Szvetecz, Svetec		+	+	+	+
Svorcz (Švorc)			+		
Swerssich, Zwerssich (Sveršić, možda Svršić)	+				
Swinyarich (Svinjarić)	+				
Szabol (Sabol)		+			
Szabolek			+	+	
Szabolich (Sabolić)		+			
Szacher (Sačer)		+			
Szakmardi (Zakmardi)			+		
Szaleniak (Salenjak)				+	
Szegedin (Segedin)				+	
Szekovanich (Sekovanić)			+	+	
Szellenschak (Zelenščak)			+		
Szentgiorgy (Sentđorđi)		+			
Szermage (Sermage)			+		
Szinkovich (Sinković)		+	+		
Szirovecz				+	
Szlivec (Slivec)			+		
Szmerchek (Smrček)			+		
Szokachich (Sokačić)			+		
Szokol, Szokoll (Sokol)		+	+	+	
Szovich (Sović)		+			
Szrebernar (Srebrnar)			+		
Sztajer (Štajer)			+		
Sztanchich, Ztanchich (Stančić)		+			

Sztipan (Stipan)		+			
Szudecz (Sudec)			+		
Szuplika (Šuplika)			+		
Szuschich (Sučić)		+			
Szvertan (Svrtan)		+			
Šaffarić					
Šafranić					+
Šagi					+
Šainovič, Šajnović				+	
Šalamon				+	
Šantavec					+
Šantek				+	+
Šanjek				+	
Šarec				+	+
Šaško					+
Šebastijan					+
Sestak, Sesztak (Šestak), Šestak		+	+	+	+
Šimunčić				+	
Šipek					+
Škender					+
Škoranec				+	+
Škrinjar					+
Škrinjarić					+
Šmit, Šmic				+	+
Špac					+
Španiček					+
Španić					+
Špiegl					+
Špoljarić					+
Štefan				+	
Štefanec				+	
Štefanić					+
Štefek					+
Štifter				+	
Šumečki					+
Šuplika				+	+
Švarc					+
Švec					+
Teppes, Tepeš				+	+
Terbar (Terbar)			+		
Terchich (Terčić, Trčić)		+			
Terdinich		+	+		
Tergovchich, Trgovčić	+	+			+
Terstenjak, Trstenjak				+	+
Težak					+

Thomasek (Tomašek)			+		
Thomaskovich, Tomašković		+		+	+
Thomassich, Tomassic, Tomašić			+	+	+
Thomek (Tomek)			+		
Thomich (Tomić)	+		+		
Tišljar					+
Tkalchecz (Tkalčec)		+			
Tkalchevich (Tkalčević)			+	+	
Tkalčec					+
Tkalčić				+	
Tkalecz, Tkalec	+	+	+	+	+
Todorović					+
Tokach (Tokač)	+	+			
Tomasko (Tomaško)			+		
Tomašec					+
Tomašević				+	
Tomažin					+
Tompa		+			
Tončić					+
Topalović					+
Toplyak, Toplak			+	+	+
Topliczay (Toplicaj)	+	+			
Topolko			+		
Topolovec			+		
Toth					+
Traub				+	
Troian (Trojan)		+			
Trojak				+	+
Tropiniak (Tropnjak)		+			
Trumbetas (Trumbetaš)			+		
Trupak (Trupak)	+				
Tsarek (Carek)			+		
Turchich (Turčić)		+			
Turchin (Turčin)		+			
Turchinich (Turčinić)			+		
Turčak					+
Turk (Turk)		+			
Turkovich (Turković)		+	+	+	
Turry (Turi)		+			
Tussek, Tushek, Tušek			+	+	
Tvrdy					+
Tyslarich (Tišlarić)			+		
Unger (Unger)	+				
Uršić					+
Uuchinouich (Vučinović)		+			

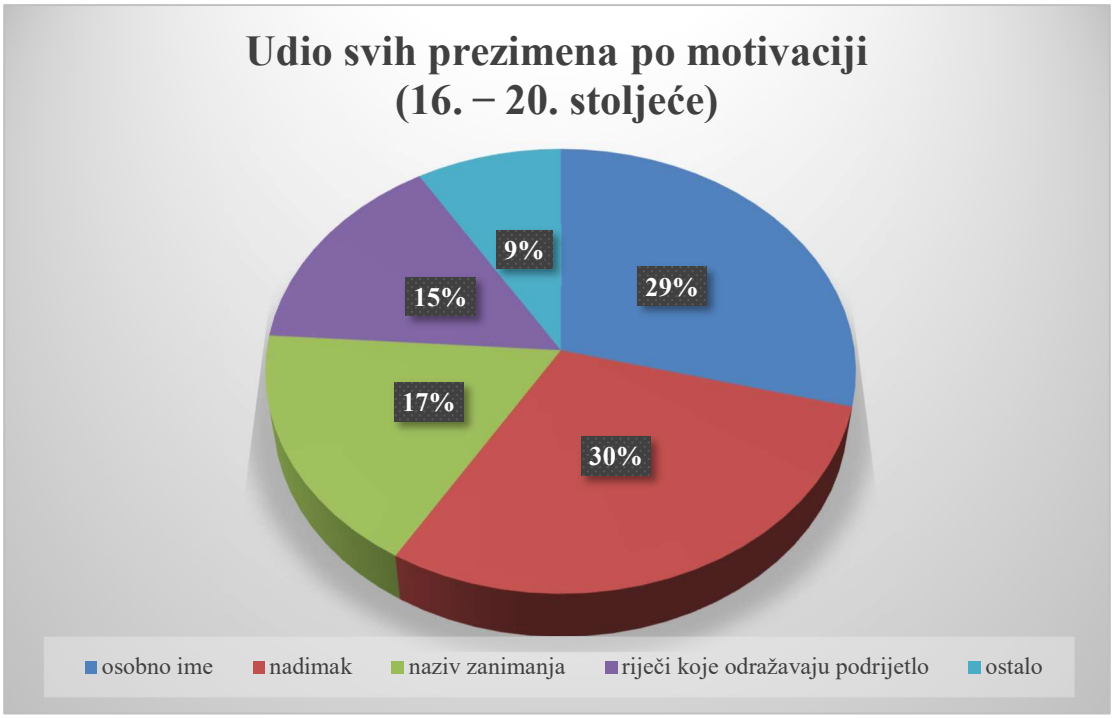
Wagner, Vagner			+	+	
Vagrius (Vagrius)	+				
Vajda				+	
Vajdić				+	+
Valdec					+
Valenchich (Valenčić)	+	+			
Valentak				+	+
Valentić					+
Valputis, Valpotić			+	+	+
Valjak					+
Vankovich (Ivanković)			+		
Varga			+	+	+
Velikaš					+
Verbanich, Vrbanić			+	+	+
Verbich (Vrbić)			+		
Verbnyak, Verbnjak, Vrbnjak			+	+	+
Werbanecz, Verbanecz, Vrbanec	+		+		+
Werchwek, Verchek, Vrček (Verček, Vrček)	+	+		+	+
Verchkovickoh (Vrčković)		+			
Vergles					+
Vertesy, Vertuš				+	+
Veseli					+
Veverič				+	
Vidachich (Vidačić)				+	
Vidakoich (Vidakoić, vjerojatno Vidaković), Vidaković	+				+
Vidović					+
Vinczek, Vincek		+	+	+	+
Vincetić				+	+
Vinczetich (Vincetić)			+		
Vindiss, Vindiš				+	+
Vindussich (Vindušić)	+				
Vinkoich (Vinkoić, vjerojatno Vinković)	+	+	+	+	
Vinter			+		
Višnić				+	
Višnjić					+
Vitez			+		+
Vlah					+
Vlahek, Wlahek (Vlahek)			+	+	
Wlackoijk, Wlahovich, Vlahouitsch, Vlahovich (Vlahović)	+	+	+	+	
Vlašić, Wlassich		+		+	+
Volarić					+
Volf				+	
Volich (Volić)	+				
Vrabecz, Vrabec		+	+		+

Vragovich (Vragović)	+			+	
Vran		+			
Vrassich (Vražić)		+			
Vučetić					+
Vugrin				+	
Vugrinchics (Vugrinčić)			+	+	
Vugrinec				+	+
Wok, Vok, Vuk	+	+	+		+
Vukalović					+
Vukasovič				+	
Vukelić					+
Vukmanić				+	
Vukoia (Vukoja)		+			
Vuković				+	
Vuzem			+	+	
Vydan, Widan (Vidan)	+				
Waldmann				+	
Weber, Veber	+			+	+
Weinberger					+
Weiss			+		
Wiziak (Vizjak)			+		
Wodopia (Vodopija)	+				
Wogrin (Vogrin)	+				
Wolf			+		
Wolyawecz (Voljavec/Valjavec)	+				
Wramecz (Vramec)	+				
Wučić				+	
Wunderlich				+	
Zabavnik					+
Zadravecz, Zadravec	+	+	+	+	+
Zagorcz (Zagorec)	+	+			
Zagorsky					
Zaiecz, Zajec	+	+	+	+	
Zalonya (Salonja)		+			
Zamuda					+
Zamudić					+
Zavrtnik					+
Zdelar				+	
Zebeck, Zebecz, Zebec		+	+	+	+
Zedinich (Sedinić)	+				
Zemlić				+	
Zerpak (Srpak)		+			
Zgorelecz (Zgorelec)	+				
Zgrabias (Zgrabias)		+			
Zgrebec				+	

Zidarić					+
Ziegler, Zigler (Cigler)	+				
Zigetchan (Sigečan)		+			
Zimerman, Cimerman	+		+	+	
Zimich, Zimić			+		+
Zink (Cink)	+				
Zirowec (Sirovec)	+				
Zitaricz (Sitarić)		+			
Zkochecz (Skočec)		+			
Zlamnych (Slamnić)	+				
Zlatarovich (Zlatarović)			+	+	
Zlatkovics (Zlatković)			+		
Zlovenchich (Slovenčić)		+			
Zmok (Smok)	+				
Zorković				+	
Zrinjan					+
Ztanich (Stanić)		+			
Ztarkoiz (Starkoić)	+				
Ztobichan (Stobičan)	+				
Zvetigalich (Svetigalić)	+				
Zvezdarich (Zvezdarić)	+				
Zvonar					+
Zyrko (Sirko)	+				
Zywchich (Sivčić, Živčić)	+				
Žganec					+
Sganiar, Sganyar, Žganjar	+	+	+	+	
Žimbrek					
Žitnjak					+
Žnidarić				+	
Žugec				+	
Žunković					+
Županić					+

14.2.2. Tablica raspodjele svih prezimena po motivaciji

razdoblje: 16. – 20. stoljeće	MOTIVACIJA PREZIMENA				ostalo
	nadimak	**osobno ime**	**naziv zanimanja**	**riječi koje odražavaju podrijetlo**	
UKUPNO	**472**	**473**	**245**	**241**	**186**

Grafikon 12. Udio svih prezimena po motivaciji (16. – 20. stoljeće)

14.2.3. Tablica svih prezimena po tvorbi i motivaciji

razdoblje: 16. – 20. stoljeće	motivacija	TVORBA PREZIMENA							ukupno po motivaciji	ostalo
		ASUFIKSALNA TVORBA	SUFIKSALNA TVORBA							
			-ić	*-ović -ević*	*-ec*	*-ek*	*-ak*	*-ac*		
	O	121	187	99	19	25	18	4	473	
	N	272	95	43	28	19	13	2	472	
	Z	155	71	4	10	5	0	0	245	
	Ek/Em	209 (187/22)	15 (6/9)	5 (2/3)	5 (4/1)	5 (4/1)	2 (2/0)	0	241 (205/36)	
UKUPNO		**757**	368	151	62	54	33	6	/	**186**
			674							
Ukupno asufiksalnih i sufiksalnih prezimena: **1431**										
Ukupno s ostalim prezimenima: 1617										

15. ŽIVOTOPIS

Martina Hranj rođena je 4. ožujka 1982. u Đevđeliji (Republika Sjeverna Makedonija), a od 1985. živi u Varaždinu, gdje je završila osnovnu (IV. osnovna škola) i srednju školu (Prva gimnazija Varaždin, opći smjer). Na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 2000. godine upisala je dvopredmetni studij hrvatskoga jezika i književnosti te povijesti. Diplomirala je 2005. godine radom *Osobna imena u Varaždinu sredinom 19. i krajem 20. stoljeća*.

Nakon završetka studija kratkotrajno je radila u zagrebačkoj Gimnaziji Lucijana Vranjanina (2005.), u varaždinskoj izdavačkoj kući „Katarina Zrinski" kao lektorica i urednica metodički oblikovane lektire (2005. – 2013.), u varaždinskoj IV. osnovnoj školi kao profesorica hrvatskoga jezika (2006. – 2008.), a od rujna 2008. zaposlena je u Medicinskoj školi u Varaždinu, gdje predaje hrvatski jezik i povijest. U suautorstvu s dr. sc. Dunjom Modrić-Blivajs objavila je dva stručna rada u časopisima: *Metodika* („Stavovi učenika zagrebačkih gimnazija o nastavi povijesti", br. 6, 2005.) i *Povijest u nastavi* („Obrazovna tehnologija u funkciji nastave povijesti", br. 6, 2005.).

Poslijediplomski doktorski studij hrvatske kulture upisala je u akademskoj godini 2005./2006. Godine 2010. na sjednici Fakultetskoga vijeća Filozofskoga fakulteta u Zagrebu odobren joj je sinopsis.

Majka je troje djece: Manuele (11 godina), Mihaele (8 godina) i Marka (5 godina). Zanima je funkcionalna primjena alata informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavi te usmeno pripovijedanje.

Sudjelovala je izlaganjem na prvom CARNet-ovu susretu nastavnika (TeachMeet 2017.). Gostovala je u HRT-ovoj emisiji Društvena mreža u kojoj je bilo riječi o e-Školi (2017.). Na CARNet-ovoj korisničkoj konferenciji (CUC 2017. i 2018.) sudjelovala je izlaganjem i provedbom radionice. Moderirala je i sudjelovala svojim izlaganjima na 1., 2. i 3. Konferenciji o pripovijedanju (2017., 2018. i 2019.), Državnoj smotri djece i mladih u pripovijedanju (2018. i 2019.) te je održala više edukacija o usmenome pripovijedanju (2017. – 2019.). Lektorirala je više knjiga iz područja ekonomije i poslovnoga uspjeha te je uredila više lektirnih naslova metodički usmjerenim zadacima. Jedna je od 510 dobitnika nagrade za najuspješnije odgojno-obrazovne radnike Ministarstva znanosti i obrazovanja za školsku godinu 2018./2019.